

CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA
ЦЕНТР ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА МОЛДОВЫ
THE CENTER FOR HUMAN RIGHTS OF MOLDOVA

R A P O R T

privind respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova în anul 2008

ДОКЛАД

о соблюдении прав человека
в Республике Молдова в 2008 году

R E P O R T

on human rights observance
in the Republic of Moldova in 2008

**CENTRUL PENTRU DREPTURILE
OMULUI DIN MOLDOVA**

Str. Sfatul Țării, 16,
MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel.: (+37322) 23 48 00
Fax: (+37322) 22 54 42
Web: www.ombudsman.md
E-mail: cpdom@mdl.net

Design:

Nicolae Sirbu (079433584)

Tipar executat:

Com. nr. 5889
Firma Editorial-Poligrafică "Tipografia Centrală",
MD-2068, Chișinău, str. Florilor, 1
tel.: 49 55 32, 49 32 46, 49 50 48.

Se distribuie gratuit

CUPRINS

Instituția Avocaților Parlamentari.....

CAPITOLUL I

Respectarea Drepturilor Omului în Republica Moldova .....

- 1.1. Accesul la justiție.....
- 1.2. Asistența și protecția socială.....
- 1.3. Proprietatea privată.....
- 1.4. Ocrotirea sănătății.....
- 1.5. Libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării
- 1.6. Prevenirea și combaterea discriminării .....
- 1.7. Drepturile copilului .....
- 1.8. Drepturile cetățenilor Republicii Moldova în stînga Nistrului .....
- 1.9. Hotărîrile CEDO – aprecieri sau soluții.....

CAPITOLUL II

Activitatea Centrului pentru Drepturile Omului în anul 2008 .....

- 2.1. Statistici și evaluări .....
- 2.2. Implementarea Mecanismului Național de prevenire a torturii și primele reacții ale autorităților.....

СОДЕРЖАНИЕ

Институт Парламентских Адвокатов .....

ГЛАВА I

Соблюдение прав человека в Республике Молдова .....

- 1.1. Доступ к правосудию .....
- 1.2. Социальное обеспечение и защита.....
- 1.3. Частная собственность.....
- 1.4. Охрана здоровья.....
- 1.5. Свобода собраний, мнений и выражения .....
- 1.6. Предупреждение дискриминации и борьба с ней.....
- 1.7. Права ребенка.....
- 1.8. Права граждан Республики Молдова на левом берегу Днестра .....
- 1.9. Решения ЕСПЧ – оценка или решения .....

ГЛАВА II

Деятельность Центра по Павам Человека в 2008 году .....

- 2.1. Статистика и оценка.....
- 2.2. Внедрение Национального Механизма предупреждения пыток и реакция властей.....

CONTENTS

The Institution for Human Rights .....

CHAPTER I

The respect of Human Rights in Moldova .....

- 1.1. Access to justice.....
- 1.2. The assistance and social protection .....
- 1.3. Private property.....
- 1.4. Health protection.....
- 1.5. Freedom of assembly, opinion and expression.....
- 1.6. Preventing and combating of discrimination.....
- 1.7. Children's Rights .....
- 1.8. The citizens' rights of moldovan in the left side of Nistru River .....
- 1.9. Decisions CEDO - feedback or solutions.....

CHAPTER II

The Activity of the Center for Human Rights of Moldova in 2008 .....

- 2.1. Statistics and evaluation.....
- 2.2. National Implementation of Mechanism for the prevention of torture and the first reaction of the authorities .....

Instituția avocaților parlamentari

Centrul pentru Drepturile Omului - Instituția Națională pentru Promovarea și Protejarea Drepturilor Omului, este o instituție de stat independentă, creată în anul 1998 în temeiul Legii cu privire la avocații parlamentari nr. 1349 din 17 octombrie 1997, care pune competențele sale în serviciul cetățenilor, în special pentru ameliorarea relațiilor lor cu autoritățile publice.

În activitatea sa, Instituția avocaților parlamentari se conduce de Principiile privind Statutul Instituțiilor Naționale pentru Promovarea și Protejarea Drepturilor Omului (Principiile de la Paris), unul dintre documentele fundamentale ale Organizației Națiunilor Unite. Aceste principii se regăsesc în prevederile Legii cu privire la avocații parlamentari.

Instituția Națională pentru Promovarea și Protejarea Drepturilor Omului nu substituie activitatea organelor de drept, a autorităților publice centrale și locale sau a organizațiilor neguvernamentale. Instituția ombudsmanului exercită o funcție complementară, de cele mai dese ori, de mediere, și trebuie să rămână autoritatea care să înlesnească dialogul între autoritățile publice și societate.

În exercițiul mandatului acordat pe o perioadă de 5 ani prin votul majorității deputaților aleși, avocații parlamentari au menirea de a asigura garantarea respectării drepturilor și libertăților constituționale ale persoanelor fizice în raporturile acestora cu autoritățile publice centrale și locale, organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate, asociațiile obștești și persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Fiind independent pe verticală față de mecanismele statale, avocatul parlamentar are dreptul de a solicita autorității publice, instituției sau organizației indiferent de tipul de proprietate, asociației obștești și persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile, luarea măsurilor ce se cuvin pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice, iar în cazul constatării încălcării în masă sau grave a drepturilor și libertăților constituționale ale omului, să prezinte un raport în ședința Parlamentului, precum și să propună instituirea unei comisii parlamentare care să cerceteze aceste fapte.

Instituția avocaților parlamentari se poate implica, prin procedee proprii, în controlul constituționalității actelor juridice, realizat de către Curtea Constituțională. Astfel, ombudsmanul poate sesiza Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, asupra corespunderii lor principiilor general-acceptate și actelor juridice internaționale cu privire la drepturile omului; formulează, la solicitarea Curții Constituționale, puncte de vedere la sesizările și la excepțiile de neconstituționalitate ale actelor juridice, care se referă la drepturile și libertățile cetățenilor.

Conform Legii cu privire la avocații parlamentari și Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, instituția este formată din patru avocați parlamentari, egali în drepturi, unul dintre care este specializat în problemele de protecție a drepturilor copilului, din funcționari, precum și din reprezentanțe.

.....

Eficiența și funcționalitatea instituției depinde în mare măsură de mediatizarea sa. În acest aspect, deși în anul 2008 Centrul pentru Drepturile Omului a continuat sistematic să informeze publicul asupra activităților avocaților parlamentari, realizările obținute nu pot fi calificate marcante. Totodată, prestația Instituției avocaților parlamentari în organizarea audiențelor, propagarea cunoștințelor în domeniul drepturilor omului, contribuirea la procesul de perfecționare a cadrului normativ nu pot fi neglijate.

În contextul fortificării capacităților instituționale ale Centrului pentru Drepturile Omului și stabilirii unor relații viabile de colaborare cu autoritățile, este oportună emiterea Hotărârii Guvernului nr. 748 din 20.06.2008, prin care, pe seama ministerelor, altor autorități publice centrale și locale, se pune sarcina de a examina posibilitatea elaborării unui mecanism eficient de colaborare cu Centrul pentru Drepturile Omului, care va stabili obligativitatea întreprinderii măsurilor necesare în urma adresărilor avocaților parlamentari, inclusiv participarea acestora la ședințele colegiilor ministerelor și altor autorități publice centrale în cadrul cărora se vor examina chestiunile ce țin de respectarea drepturilor omului. În opinia avocaților parlamentari, un astfel de mecanism poate fi realizat prin încheierea acordurilor de cooperare cu autoritățile care activează în domeniile de interes comun, proces care deja a demarat.

În virtutea rostului instituției de a asigura respectarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățeanului în raporturile sale cu autoritățile publice, Centrul pentru Drepturile Omului s-a preocupat de problema realizării civilizate și eficiente a primirii și examinării plîngerilor, astfel încât orice cetățean care vine în instituție să beneficieze de sprijin, răspuns sau, cel puțin, o explicație. În afară de preocupările pentru soluționarea problemelor concrete, au fost realizate

unele acțiuni pentru protejarea drepturilor unor segmente de populație, atunci când plîngerile individuale erau numeroase într-un domeniu sau altul.

În mod firesc, și în trecut și acum, se pune problema eficienței activității Instituției avocaților parlamentari. Fiind instituție de tip ombudsman, Centrul pentru Drepturile Omului încearcă deblocarea conflictelor dintre cetățeni și autoritățile publice prin mediere, prin solicitare de regăsire a unei soluții. Eficiența unei asemenea modalități de lucru este direct proporțională cu calitatea profesională și gradul de sensibilizare al celor implicați. Avocații parlamentari nu dispun și nu trebuie să dispună de mijloace de constrângere (amenzi, anulări de acte ș.a.), care ar limita considerabil independența și imparțialitatea lor. Dacă ar opera cu asemenea mijloace, ar înceta să mai fie o instituție de tip ombudsman.

Comisarul Consiliului Europei pentru drepturile omului, Tomas Hammarberg, în Punctul de vedere „Parlamentele naționale ar putea face mai mult pentru promovarea drepturilor omului” a constatat că parlamentarii trebuie să acorde prioritate promovării și apărării drepturilor omului nu numai prin adoptarea legilor, dar și prin manifestarea unui interes sporit față de Structurile Naționale pentru Promovarea și Protejarea Drepturilor Omului. Anume astfel este posibilă realizarea rolului firesc de mediator între stat și societate, fapt deja conștientizat în multe țări ale lumii, de partener esențial al structurilor abilitate ale Consiliului Europei în lupta pentru implementarea reală a drepturilor omului, conform standardelor europene. Sprijinul parlamentar ar permite instituției ombudsmanului realizarea unei comunicări mai eficiente cu autoritățile publice, puterea executivă și judecătorească.

CAPITOLUL I

Respectarea Drepturilor Omului în Republica Moldova

- 1.1. Accesul la justiție
- 1.2. Asistența și protecția socială
- 1.3. Proprietatea privată
- 1.4. Ocrotirea sănătății
- 1.5. Libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării
- 1.6. Prevenirea și combaterea discriminării
- 1.7. Drepturile copilului
- 1.8. Drepturile cetățenilor Republicii Moldova în stînga Nistrului
- 1.9. Hotărîrile CEDO – aprecieri sau soluții

CAPITOLUL I

Respectarea Drepturilor Omului în Republica Moldova în anul 2008

În acest Raport anual avocații parlamentari prezintă generalizări bazate pe observații și experiențe înregistrate în anul 2008. Raportul este consacrat analizei situației privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, din prisma autosesizărilor și investigațiilor inițiate de avocații parlamentari, materialelor prezentate de autoritățile publice centrale și locale, informației acumulate din alte surse, inclusiv selectate din presa electronică și scrisă, rapoartelor

și sondajelor făcute publice de societatea civilă și organizațiile internaționale.

În vederea păstrării confidențialității stipulate de prevederile articolului 26 din Legea cu privire la avocații parlamentari, exemplele expuse nu oferă date cu caracter personal care au fost comunicate avocaților parlamentari în cadrul activității lor, precum și detalii ce ar putea identifica persoana.

1.1. Accesul la justiție

Deși în ultimii ani au fost promovate și adoptate un șir de acte legislative și efectuate mai multe restructurări instituționale, care, în general, îmbunătățesc calitatea actului de justiție, totuși, persistă multe probleme nesoluționate, cu care se confruntă societatea atunci când apelează la justiție.

În contextul prevederilor articolului 20 din Constituția Republicii Moldova, referitoare la accesul liber la justiție, în anul 2008 la Centrul pentru Drepturile Omului și reprezen-

tanțele acestuia au fost înregistrate 401 plângeri și 459 adresări verbale.

Ca și în anii precedenți, problema accesului liber la justiție și dreptul la un proces echitabil rămân a fi acute, înregistrându-se aceleași impedimente, cu mici excepții.

Nu s-au schimbat esențial nici subiectele abordate. Acestea au vizat: calitatea hotărârilor judecătorești; dezacordul cu hotărârile instanțelor de judecată și procedura de contestare a acestora; nerespectarea dreptului părților la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil; dreptul la un recurs efectiv; neexecutarea hotărârilor judecătorești ș.a.

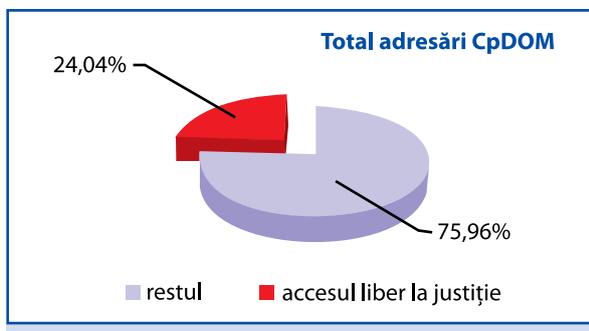
De asemenea, Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată cu cereri care nu au făcut obiectul său de activitate, spre exemplu: acordarea de consultații juridice, contestarea hotărârilor judecătorești pronunțate de instanțele de judecată, activitatea unor magistrați, soluțiile dispuse de procurori, întreruperea termenului executării pedepselor ș.a.

De regulă, aceste adresări au fost remise spre examinare, conform competenței, sau restituite solicitanților, cu expli-

care detaliată a regulilor și mijloacelor pe care sînt în drept să le folosească pentru a-și soluționa problema.

În unele cazuri a fost necesară implicarea nemijlocită a avocaților parlamentari, ținîndu-se cont de faptul că competența în soluționarea unor petiții care vizează autoritatea judecătorească, se concretizează în posibilitatea legală a ombudsmanului de a se adresa, după caz, președintelui instanței de judecată sau președintelui Consiliului Superior al Magistraturii, care sînt obligați să comunice măsurile întreprinse. Aceasta reprezintă o modalitate legală, prin care autoritatea judecătorească sprijină instituția ombudsmanului în soluționarea unor petiții privind încălcarea dreptului părților la un proces echitabil și la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, prevăzut de articolul 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și valorificat prin dispozițiile constituționale.

Într-un număr considerabil de plîngeri, parvenite la Centrul pentru Drepturile Omului, petiționarii au invocat încălcarea de către instanțele judecătorești a normelor procesuale care garantează dreptul la un proces echitabil.

În cadrul examinării acestei probleme s-au constatat cazuri de tergiversare a traducerii și expedierii actelor judecătorești în limba pe care o posedă unii participanți la procesele judiciare, astfel fiind încălcate prevederile Constituției (art. 118), Codului de procedură civilă (art. 24) și Codului de procedură penală (art. 16). Deși asupra multiplelor încălcări la acest capitol avocații parlamentari au sesizat, în repetate rînduri, instanțele judecătorești, adresările ulterioare ale cetățenilor au atestat existența și, de fapt, nesoluționarea problemei. În vederea asigurării garantării dreptului la un proces echitabil, Centrul pentru Drepturile Omului a solicitat intervenirea eficientă a Consiliului Superior al Magistraturii întru neadmiterea de către instanțele judecătorești a unor atare situații pe viitor.

În Hotărîrea nr. 440/20 din 4 decembrie 2008, Consiliul Superior al Magistraturii a constatat că situația în cauză se datorează în mare măsură activității organizatorice insuficiente a președinților unor instanțe judecătorești, volumului mare de lucru care revine unui translator, salarizării insuficiente.

Susținînd opinia Consiliului Superior al Magistraturii, avocații parlamentari consideră că managementul adecvat și

atitudinea personală față de munca prestată constituie unul dintre elementele ce determină succesul ameliorării situației. Exemplul ce urmează demonstrează elocvent lipsa acestor componente.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat condamnatul P., care a invocat tergiversarea examinării recursului în anulare, înregistrat la Curtea Supremă de Justiție la 11 aprilie 2008. În cadrul examinării plîngerii, s-a constatat că la data de 25 aprilie 2008 în cancelaria judecătoriei B. a fost înregistrată interpelarea Curții Supreme de Justiție, prin care s-a solicitat expedierea cauzei penale după învinuirea lui P. în adresa Curții pentru examinarea recursului în anulare. Cauza menționată a fost expediată abia la data de 20 noiembrie 2008. Expedierea

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”.

(art. 6 (1) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale)

dosarului în adresa instanței ierarhic superioare a fost tergiversată datorită îndeplinirii necorespunzătoare de către arhivar a obligațiilor de serviciu și condițiilor de păstrare a cauzelor în arhiva instanței. În urma intervenirii avocaților parlamentari, pentru neexecutarea la timp, în modul corespunzător, a obligațiilor de serviciu, șefei arhivei i s-a aplicat sancțiunea disciplinară în formă de mustrare.

Durata rezonabilă a proceselor penale și civile constituie una din garanțiile principale ale exercițiului efectiv al dreptului fundamental al omului privind liberul acces la justiție. În acest context tergiversarea examinării cauzelor judiciare continuă să fie abordată frecvent în plîngerile către avocații parlamentari.

Uneori amînarea și tergiversarea examinării cauzelor au loc din motive obiective, neimputabile instanțelor judecătorești, precum ar fi complexitatea dosarelor, efectuarea diferitelor expertize ș.a. Alteori amînările se datorează comportamentului părților, dar în multe cazuri ele se explică prin organizarea inefficientă a proceselor de către judecători și lipsa controlului din partea președintelui instanței. Or, succesul unei justiții eficiente depinde în mare măsură atît de competența și spiritul organizatoric al președintelui instanței de judecată, al fiecărui judecător în parte, cît și al personalului tehnic care are menirea să asigure buna funcționare a instituției respective.

În decursul anului 2008 a sporit considerabil numărul adresărilor de la inculpații care au declarat recurs ordinar sau

Către avocatul parlamentar s-a adresat cetățeanul L., care a invocat tergiversarea examinării recursului în anulare, depus la Curtea Supremă de Justiție la 04 iulie 2008. Constatând nerespectarea termenului rezonabil de examinare a cauzei, avocații parlamentari au sesizat Consiliul Superior al Magistraturii, solicitând verificarea tuturor circumstanțelor acestui caz cu luarea măsurilor ce se impun.

Pe marginea sesizării avocaților parlamentari, Consiliul Superior al Magistraturii a argumentat neexaminarea recursului în anulare prin volumul mare de lucru al Curții Supreme de Justiție.

La momentul definitivării prezentului raport, recursul în anulare rămânea neexaminat.

recurs în anulare la Curtea Supremă de Justiție, invocând lezarea dreptului de a li se judeca cauza într-un termen rezonabil. Analiza situației la acest capitol denotă neexaminarea recursurilor datorită volumului mare de lucru al judecătorilor Curții Supreme de Justiție, motiv considerat obiectiv de Consiliul Superior al Magistraturii, și ambiguității reglementărilor cu referire la actele preparatorii ale instanței de recurs, apărute în urma modificării articolului 431 din Codul de procedură penală.

Acest argument al organului de autoadministrare judecătorească nu poate fi considerat plauzibil, deoarece Curtea Europeană a Drepturilor Omului atribuie statelor o obligație pozitivă de celeritate a justiției. Ele sînt obligate să ia măsurile necesare pentru ca Justiția să se înfăptuiască într-un termen rezonabil; ele răspund de situația de supra solicitare a jurisdicțiilor, atunci cînd aceasta nu este una temporară. „Statele Contractante sînt obligate să-și organizeze sistemul legislativ într-un asemenea mod, încît tribunalele lor să poată respecta exigențele articolului 6(1), inclusiv obligația de a examina cauzele într-un termen rezonabil. Un stat nu va invoca aglomerarea cauzelor pe rolul tribunalelor pentru a argumenta duratele mari ale proceselor, dacă această problemă era una previzibilă și acest stat nu reușește să ia măsuri eficiente pentru remedierea situației” (cauza Zimmerman și Steiner contra Elveției; cauza Guincho contra Portugaliei).

Cu toate acestea, atît din răspunsurile Consiliului Superior al Magistraturii către avocații parlamentari, cît și din Hotărîrea privind activitatea Consiliului Superior al Magistraturii în anul 2008, rezultă că supraîncărcarea judecătorilor constituie unul dintre motivele obiective de amînire și tergiversare a examinării cauzelor.

Dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil este un drept conex al dreptului la judecător. El îi condiționează eficacitatea. Accesul la justiție rămîne o simplă amăgire, dacă

aceasta nu-și pronunță deciziile într-un termen rezonabil. Într-un anumit mod, se poate considera că încetineala justiției este negarea dreptului la judecător, deoarece ea o menține pe persoană într-o stare de non-drept, care, dacă durează, devine incompatibilă cu siguranța juridică la care poate pretinde orice persoană într-un stat de drept. Altfel spus, durata rezonabilă a procedurii protejează credibilitatea justiției și eficiența ei.

Pe parcursul ultimilor ani, Centrul pentru Drepturile Omului a fost sesizat în repetate rînduri de către cetățenii, cărora le-a fost refuzată eliberarea pașaportului în temeiul informației greșite, furnizate Ministerului Dezvoltării Informaționale. În repetate rînduri s-a constatat că în majoritatea cazurilor aceste situații au fost generate de lipsa unui mecanism eficient de conlucrare între instituțiile responsabile de prezentarea sau radierea neîntîrziată a informației despre antecedentele penale ale cetățenilor. Totodată s-a constatat că anume instanțele de judecată nu prezintă informația necesară pentru a fi introdusă în evidențele operative ale Ministerului Afacerilor Interne.

În acest context, avocații parlamentari au sesizat Consiliul Superior al Magistraturii asupra necesității atenționării tuturor instanțelor judecătorești privind transmiterea neîntîrziată a informațiilor necesare către Direcția informații și evidențe operative a MAI, fapt care ar preveni încălcarea dreptului la libera circulație din imposibilitatea perfectării pașaportului.

Adresarea avocaților parlamentari a fost examinată în Ședința Consiliului Superior al Magistraturii din 02 octombrie 2008, care a obligat instanțele judecătorești să întreprindă măsurile necesare pentru expedierea în adresa Direcției informații și evidențe operative a Ministerului Afacerilor Interne, în termenul stabilit, a informației necesare despre rezultatul examinării cauzei penale în privința persoanei (persoanelor) respective.

De altfel, Hotărîrea vizată a Consiliului Superior al Magistraturii este prima reacție relevantă a organului de autoadministrare judecătorească asupra actelor de reacționare a

avocaților parlamentari și reflectă disponibilitatea și potențialul acestuia de a conlucra eficient.

Nu mai puțin lipsită de importanță în asigurarea dreptului de acces liber la justiție este respectarea termenului de înmînare a copiilor de pe sentințe și de redactare a hotărîrilor motivate, accesul participanților la proces la materialele dosarelor, posibilitatea de a face extrase și copii de pe ele.

Numeroasele adresări ale cetățenilor au demonstrat nerespectarea prevederilor legislației procesuale, la acest capitol, iar intervenirile avocaților parlamentari în fiecare caz în parte au confirmat temeinicia plîngerilor. În această ordine de idei, neregulile vizate generează pericolul nerespectării dreptului de a folosi căile de atac.

În agenda de lucru a Centrului pentru Drepturile Omului a rămas actuală una din cele mai stringente probleme: neexecutarea hotărîrilor judecătorești, care continuă a fi un obstacol major pentru asigurarea respectării drepturilor omului și o cauză de adresări la CEDO. Acest fapt prejudiciază încrederea în viabilitatea drepturilor proclamate, afectînd imaginea și autoritatea justiției, avînd consecințe negative asupra dezvoltării sociale, economice și politice a statului.

În adresările către avocații parlamentari petiționarii au invocat frecvent neexecutarea hotărîrilor judecătorești cu privire la încasarea datoriilor, încasarea restanțelor salariale, repunerea în funcția anterior deținută.

Generalizarea rezultatelor examinării plîngerilor la acest capitol permite a constata existența unor motive obiective, care creează impedimente la executarea hotărîrilor judecătorești, mai multe însă țin de atitudinea executorilor față de obligațiile lor procesuale, prevăzute în Codul de executare al Republicii Moldova.

Astfel, lipsa mecanismului de executare a unei hotărîri judecătorești a constituit temei de intervenire a avocaților parlamentari.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat cetățeanul G., invocînd neexecutarea hotărîrii judecătorești cu privire la

stabilirea pensiei pentru vechime în muncă în baza Legii cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice nr. 1421 din 31.10.2002. În cadrul examinării plîngerii s-a stabilit că executarea titlului executoriu este imposibilă, dat fiind faptul că reglementările privind modul și ordinea de plată a acestui tip de pensii (organul care stabilește pensia, modul de calcul, mărimile minime și maxime, condițiile de asigurare etc.) lipsesc cu desăvîrșire. Conform prevederilor articolului 30 lit.b) din Legea nominalizată, în termen de trei luni Guvernul urma să elaboreze actele necesare realizării acesteia, dispoziție rămasă neexecutată.

Lipsa mecanismului de realizare a Legii cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice nr. 1421 din 31.10.2002 a creat impedimente în executarea de către Casa Națională de Asigurări Sociale a legii propriu-zise.

În cadrul intervenirilor repetate către Guvern, avocații parlamentari au solicitat elaborarea urgentă a mecanismului necesar pentru aplicarea Legii nr. 1421. Actualmente, instituțiile interesate lucrează asupra elaborării unui proiect de act legislativ care va concorda prevederile Legii nr. 1421 cu prevederile legislației de pensionare în vigoare.

Multe adresări către avocații parlamentari au fost generate de acțiunile/inacțiunile executorilor judecătorești. În unele cazuri avocații parlamentari s-au convins la fața locului, că petiționarii au avut dreptate atunci cînd au invocat atitudinea formală a executorilor față de obligațiile lor funcționale.

La Centul pentru Drepturile Omului s-a adresat cetățeanul C., invocînd neexecutarea hotărîrii judecătorești datorită eschivării executorilor judecătorești de la exercitarea obligațiilor procesuale prevăzute de lege pentru executarea operativă a documentelor executorii. În urma investigării acestui caz, s-a constatat că pe parcursul a 19 luni documentul executoriu a fost strămutat în repetate rînduri de la un oficiu de executare la altul, deși într-o perioadă relativ scurtă de timp după eliberarea titlului executoriu s-a stabilit cu certitudine locul aflării bunurilor debitorului. Avocații parlamentari au calificat acțiunile/inacțiunile executorilor judecătorești drept nejustificate. Acceptînd rezultatele investigării efectuate de avocații parlamentari, autoritatea a informat că executorul judecătorec a fost preîntîmpinat „asupra neadmiterii pe viitor a abaterilor de la legislație” și a asigurat că vor fi întreprinse toate acțiunile de executare silită pentru executarea hotărîrii judecătorești prin urmărirea bunurilor depistate.

Pînă în prezent hotărîrea judecătorească nu este executată.

În același context, de menționat cazuri în care Centrul pentru Drepturile Omului a stabilit și a furnizat oficiilor de executare informații utile pentru executarea hotărîrilor judecătorești, atribuție ce revine de fapt executorilor.

Executarea unor hotărîri judecătorești ține direct de competența organelor administrației publice centrale și locale,

agenți economici care nu-și onorează obligațiile lor în calitate de debitor întru restabilirea cetățenilor în funcție sau achitarea salariilor, compensațiilor la demisionare ș.a. Au fost înregistrate cazuri, în care ministerele nu au executat hotărârile judecătorești privind reintegrarea în serviciu a salariaților concediați nelegitim și hotărârile prin care pîrîții au fost obligați la plata despăgubirilor pentru perioada absenței forțate de la lucru, în cazul eliberării nelegitime din serviciu.

De altfel, neexecutarea hotărârilor judecătorești rămîne a fi una dintre cauzele principale ale condamnării Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, în anul 2008 Curtea a pronunțat 12 hotărâri la acest capitol.

În opinia avocaților parlamentari, întru redresarea situației în domeniul sistemului de executare silită se impune necesitatea identificării și implementării bunelor practici europene de executare, pregătire a executorilor, în special, în vederea stabilirii unei practici unice de aplicare a legislației, soluționarea problemei deficitului de resurse umane, asigurarea finanțării și asistenței tehnice adecvate. Or, pentru un stat de drept este esențial ca hotărârile judecătorești și alte acte executorii să fie aplicate cu strictețe, prompt, în mod unitar pe întreg teritoriul țării, fără discriminări și influențe. Doar limitînd la minimum numărul de hotărâri judecătorești neexecutate, avînd în vedere imposibilitatea de facto a executării unora dintre ele, se va putea asigura respectarea dreptului la un proces echitabil, consfințit în articolul 6 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Raportul analitic anual de monitorizare a proceselor de judecată în Republica Moldova, care este axat pe respectarea tuturor procedurilor prescrise de standarde procesuale naționale și internaționale (dreptul la audiere publică, dreptul la judecare echitabilă, dreptul la judecată în termen rezonabil, dreptul de a fi judecat de o instanță independentă și imparțială, dreptul la prezumția nevinovăției, dreptul la timp și înlesniri necesare pregătirii apărării, dreptul la asistență juridică, dreptul la interpret), examinat la ședința Consiliului Superior al Magistraturii din 15 mai 2008, denotă transparența activității organului de autoadministrare judecătorească și identificarea corectă de către acesta a categoriilor de deficiențe în funcționarea sistemului judecătorec.

Astfel, în numeroasele adresări scrise și verbale către avocații parlamentari justițiabili deseori fac referire la conduita judecătorilor în timpul proceselor de judecată, care-și permit comentarii nepoliticoase, glume de prost gust, atitudini aparente de imparțialitate, excese de comportament.

Nemijlocit la Consiliul Superior al Magistraturii, în anul 2008, au fost depuse 2068 de petiții și adresări de la persoane fizi-

ce și juridice, dintre care în 155 de petiții s-a făcut referință la comportamentul judecătorilor.

În acest context, pe parcursul anului 2008 Colegiul disciplinar pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii a intentat proceduri disciplinare în privința a 17 judecători pentru încălcarea eticii judiciare; încălcarea obligațiilor de imparțialitate a judecătorului; interpretarea sau aplicarea neuniformă a legislației la înfăptuirea justiției, intenționat sau din neglijență gravă. În urma examinării procedurilor disciplinare, au fost aplicate 6 mustrări și 5 avertismente. În baza petițiilor și adresărilor cetățenilor, au fost intentate 7 proceduri disciplinare. Acțiunile a 12 judecători, fără intentarea procedurii disciplinare, au fost obiect de discuție la ședințele Consiliului Superior al Magistraturii.

Pornind de la principiile fundamentale ale înfăptuirii actului de justiție, avocații parlamentari conștientizează sensibilitatea raporturilor cetățean-justiție, evidențiind rolul determinant al Consiliului Superior al Magistraturii și al Curții Supreme de Justiție în stabilirea și respectarea unor reguli bine definite de organizare a judecătorilor, în aspect de disciplină executorie, disciplină de muncă și aplicare uniformă a legislației.

Ținînd cont de temeiurile invocate de cetățeni referitor la calitatea actului de justiție și volumul plîngerilor depuse la Consiliul Superior al Magistraturii, reieșind din propriile constatări, avocații parlamentari își exprimă îngrijorarea asupra abordării insuficient de principiale și critice a organului de autoadministrare judecătorească în probleme ce vizează activitatea magistraților și aplicarea sancțiunilor disciplinare și/sau de altă natură față de judecătorii care încalcă disciplina și etica.

Pe acest fundal este evident determinată obligația instituțiilor statului, obligația executivului și a puterii judecătorești să preîntîmpine, maxim posibil, transformarea de spețe moldovenești în noi jurisprudențe ale Curții Europene. În această ordine de idei, puterea judecătorească trebuie să-și asume, de rînd cu celelalte puteri ale statului, responsabilitatea pentru promovarea pe plan extern a unei imagini pozitive a țării noastre.

Consolidarea capacităților justiției nu este numai o problemă de drept sau de infrastructură. În afară de autoadministrarea judecătorească și finanțarea corespunzătoare a sistemului judecătorec, un factor important, care face ca justiția să fie cu adevărat independentă, echitabilă și eficientă, este factorul uman. Nu poate fi negat faptul că calitatea actului de justiție depinde atît de pregătirea profesională a persoanei care este abilitată să facă dreptate, cît și de onestitatea și atitudinea civică a judecătorului, exprimate prin înaltul grad de responsabilitate față de misiunea încredințată, prin atitudine respectuoasă față de om și, nu în ultimul rînd, prin aplicarea corectă și imparțială a legii în procesul înfăptuirii actului de justiție.

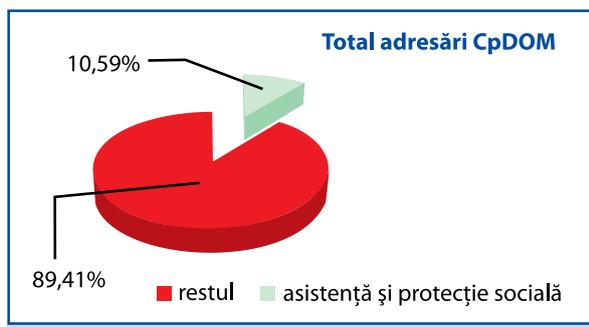
1.2. Asistența și protecția socială

Pentru prima dată, conceptul de protecție socială a fost introdus de către John K. Galbraith și definește politicile de protejare ale categoriilor defavorizate ale populației, prin măsuri ce urmăresc ralierea acestor categorii la un nivel de trai decent.

Ca element de drept internațional, Organizația Internațională a Muncii a lansat în anul 1952 (Convenția nr.102) termenul de „**securitate socială**”, cuprinzând ca elemente complementare asigurările sociale și asistența socială.

Unul din criteriile de bază de apreciere a gradului de democrație și dezvoltare a statului îl reprezintă nivelul de asigurare a respectării drepturilor și libertăților copiilor, persoanelor în etate, persoanelor cu dizabilități.

Asigurarea respectării drepturilor economice și sociale presupune, de rînd cu adoptarea unui cadru normativ adecvat, aplicarea măsurilor eficiente pentru implementarea acestuia și aplicarea unui mecanism viabil respectiv. Obiectivul principal al asistenței sociale este protejarea persoanelor, care, din motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, nu au posibilitatea să-și asigure nevoile sociale, să-și dezvolte propriile capacități și competențe pentru integrarea socială.

Asistența socială este în responsabilitatea instituțiilor publice specializate ale autorităților administrației publice centrale și locale și ale organizațiilor societății civile, cuprinzând drepturi acordate în bani sau în natură, precum și servicii sociale. Întemeindu-se pe anumite principii, printre care respectarea demnității umane, universalitatea, solidaritatea socială, subsidiaritatea (intervenția statului) și parteneriatul, asistența socială este inițiată și promovată la nivel central de către Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Co-

pilului, care este promotorul politicilor de protecție socială, cu accent, în mare măsură, pe suportul, atât economic, cât și social al statului.

Instituția avocaților parlamentari, ca instituție ce contribuie la apărarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor, a înregistrat atât o creștere a calității serviciilor de asistență socială din partea statului, cât și un șir de impedimente ce au condus nemijlocit la lezarea drepturilor și libertăților persoanelor social-vulnerabile. Astfel, în anul 2008 la Centrul pentru Drepturile Omului au fost înregistrate 127 petiții și 252 adresări în audiență la capitolul asistență și protecție socială

Printre multiplele probleme abordate de petiționari trebuie menționate următoarele:

- cuantumul mic al pensiilor și prestațiilor sociale;
- modalitatea de calculare/reexaminare a pensiilor;
- modalitatea de calculare a stagiului de cotizare;
- protecția socială a persoanelor care au participat la lichidarea avariei de la C.A.E. Cernobil și a urmărilor ei în zona de înstrăinare.

Măsurile întreprinse întru realizarea reformelor social-economice, inclusiv prin indexarea anuală a pensiilor de asigurări sociale, au generat o majorare a cuantumului tuturor tipurilor de pensii, indemnizațiilor și altor alocații sociale.

	2005	2006	2007	2008
Pensia minimă pentru limită de vîrstă	290,77 lei	336,42 lei	406,06 lei	475,09 lei
Pensia minimă de invaliditate de gradul I	206,85 lei	239,33 lei	288,87 lei	337,98 lei
Pensia minimă de invaliditate de gradul II	199,76 lei	231,12 lei	278,96 lei	326,38 lei
Pensia minimă de invaliditate de gradul III	140,66 lei	162,74 lei	196,43 lei	229,82 lei

Cu toate eforturile depuse, se atestă și în prezent poziționarea persoanelor de vîrstă a treia, beneficiari de prestații sociale, într-o situație defavorabilă. Un prim pas spre eficientizarea sistemului de asistență socială constituie aprobarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008-2012. În sensul realizării obiectivului de eficientizare a sistemului de asistență socială este de menționat adoptarea Legii cu privire la ajutorul social nr.133 din 13.06. 2008 și a Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1167 din 16.10.2008.

Către avocații parlamentari se adresează tot mai mulți cetățeni, în contextul neasigurării unui trai decent, solicitînd intervenția întru obținerea unui ajutor material pentru achitarea datoriilor la serviciile locativ-comunale, efectuarea tratamentului etc. Astfel, avocații parlamentari sînt impuși de situație de a explica de fiecare dată cetățenilor dreptul de adresare către instituțiile publice, care sînt create întru susținerea materială și directă a persoanelor socialmente vulnerabile - Fondurile de susținere a populației. Totodată, adresările la acest capitol atestă faptul că populația nu cunoaște despre existența acestora. În opinia avocaților parlamentari, Fondul republican de susținere a populației trebuie să întreprindă acțiuni de informare a cetățenilor privind modalitatea de beneficiere de acest serviciu comunitar. Evident, administrația publică locală trebuie să intervină cu susținere, consiliere, ajutor atît material, cît moral păturilor vulnerabile ale populației, familiarizarea acestora cu drepturile lor.

Actualmente, nu există bază legislativă pentru determinarea minimului de existență. În acest context, avocații parlamentari consideră imperioasă adoptarea cadrului legal pentru determinarea și utilizarea minimului de existență, cuantumul căruia să fie luat drept bază la calcularea salariului minim, pensiei minime și plăților sociale. Anume minimul de existență ar constitui un indicator în aprecierea nivelului de trai al cetățenilor, ar servi drept bază pentru elaborarea și realizarea politicilor sociale, garantînd cetățenilor un venit la nivelul acestui minim. De menționat că asupra necesității urgentării adoptării cadrului legal respectiv, Instituția Ombudsmanului a stăruit și în raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2006. Proiectul legii cu privire la minimul de existență în Republica Moldova a intrat în Parlament în octombrie 2008, dar nu a fost deocamdată examinat.

Ca și în anii precedenți, un număr impunător de adresări ale cetățenilor au avut drept subiect modalitatea de calculare și stabilire a pensiilor de asigurări sociale, cu referire la examinarea superficială a adresărilor cetățenilor de către unii funcționari ai Casei Naționale de Asigurări Sociale și subdiviziunilor teritoriale. În mare parte, cuantumul pensiilor stabilite solicitanților corespunde legislației în vigoare, însă nu pot fi justificate cazurile în care funcționarii organelor de asigurări sociale manifestă atitudine inadecvată față de beneficiarii de pensii, refuză verificarea și reexaminarea actelor prezentate de cetățeni, nu acordă informațiile solicitate ș.a. Aspectele semnalate au fost analizate de către avocații parlamentari, în contextul unei pretense încălcări a dreptului la informație și a dreptului la asistență și protecție socială. Instituția avocaților parlamentari a sesizat Casa Națională de Asigurări Sociale, atenționînd asupra atitudinii necorespunzătoare față de exercitarea atribuțiilor de serviciu de către funcționarii organelor de asigurări sociale, de care depinde stabilirea corectă a cuantumului pensiei. Or, în condițiile în care mărimea pensiei medii în expresie reală devansează cu mult necesitățile pensionarului, orice eroare la calcularea cuantumului pensiei (chiar dacă constituie cîțiva lei), influențează considerabil asupra bugetului acestuia.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat cetățeanul P., referitor la acțiunile angajaților Casei Teritoriale de Asigurări Sociale C., în aspect de neexaminare a actelor suplimentare prezentate de acesta pentru reexaminarea cuantumului pensiei stabilite. După intervenția repetată a avocatului parlamentar vizavi de acest caz, de către organele de asistență socială au fost examinate circumstanțele invocate de petiționar și efectuate recalculările respective.

În acest context, avocații parlamentari recomandă angajaților organelor de asigurări sociale să examineze cu mai multă diligență adresările cetățenilor și să manifeste o atitudine corespunzătoare față de aceștia în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Din adresările cetățenilor, avocații parlamentari au constatat discrepanțe în aspect legal și practic, la aplicarea nor-

melor care reglementează asigurarea cu pensii a diferitelor categorii de persoane și, ca rezultat al unei analize minuțioase, au înaintat propunerile și recomandările de rigoare organelor competente.

În adresa Centrului pentru Drepturile Omului au parvenit adrese de la beneficiarii de pensie în baza Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr. 1544 din 23.06.1993, invocându-se probleme legate de acordarea unor înlesniri la calcularea vechimii în muncă pentru stabilirea pensiei, în special, neinclusiunea în mărime triplă a timpului de lucru în zonele supuse poluării radioactive în urma avariei de la C.A.E. Cernobil, în conformitate cu prevederile articolului 17 din Legea privind protecția socială specială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobil nr. 909 din 30.01.92. Întru asigurarea respectării dreptului la asistență și protecție socială și în vederea neadmiterii unor atare situații, a fost sesizat Ministerul Afacerilor Interne.

Ministerul Afacerilor Interne nu a susținut opinia avocaților parlamentari, invocând prevederile unor acte normative în vigoare, aprobate de Guvern. Argumentele aduse de ministerul vizat în susținerea poziției sale nu pot fi acceptate, avocații parlamentari atenționând autoritățile competente asupra necesității examinării minuțioase a aspectelor semnalate.

În aceeași ordine de idei, în contextul asigurării protecției sociale speciale persoanelor care au participat la lichidarea avariei de la C.A.E. Cernobil, avocații parlamentari au fost sesizați de cetățeni care au invocat nerecunoașterea legitimației de participant la lichidarea avariei de la C.A.E. Cernobil, eliberate de Ucraina și, respectiv, neconfirmarea statutului pe care îl dețin. Prin urmare, persoanele respective nu beneficiază de înlesnirile și compensațiile prevăzute pentru aceste categorii de cetățeni. Refuzul acordării statutului de participant este argumentat de către Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului prin faptul că nu a fost prezentat ordinul de deplasare, foaia de drum, care ar confirma delegarea persoanei în cauză în zona de înstrăinare de la Cernobil, cu referire la hotărârea din 23.04.1999 a ședinței Comisiei de stat pentru verificarea autenticității documentelor vizând participarea la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobil.

Avocații parlamentari și-au propus investigarea situației respective, atât în sensul repunerii în drepturi a petiționarilor, cât și în vederea identificării problemelor de ordin legal și practic la capitolul protecția socială a acestei categorii de cetățeni.

Un alt aspect semnalat în reclamații se referă la ajustarea legislației ce reglementează stabilirea pensiei unor categorii de persoane care activează în organele afacerilor interne.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat cetățeanul Z., invocând inegalitate de poziții, referitor la atribuirea înlesnirilor la calcularea vechimii în muncă pentru perioada de activitate în izolatoarele de detenție provizorie ale organelor afacerilor

interne, în funcții identice cu cele din izolatoarele de urmărire penală din subdiviziunea Ministerului Justiției (supraveghere, escortare, transferare sub escortă a reținuților, arestațiilor).

Examinând argumentele petiționarului, precum și cadrul normativ la acest capitol și ținând cont de faptul că pînă la moment colaboratorii organelor afacerilor interne (din izolatoarele de detenție provizorie) mai îndeplinesc atribuțiile enunțate, avocații parlamentari au considerat echitabil ca și această categorie de persoane să beneficieze de înlesnirile prevăzute în articolul 29 din Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1302 din 24.07.1997, pentru colaboratorii din sistemul penitenciar. Întru asigurarea echității sociale, avocații parlamentari au solicitat intervenirea Guvernului.

Susținând opinia avocaților parlamentari, Ministerul Afacerilor Interne a inițiat procedura de modificare a Hotărârii Guvernului nr. 78 din 21.09.94, prin introducerea în conținutul lit.d) pct.8 a sintagmei "izolator de detenție provizorie", astfel încît si aceste persoane să poată beneficia de aceste înlesniri.

Din adresările cetățenilor s-au constatat și alte situații ce creează o inechitate socială și constituie restrîngere a dreptului la asistență și protecția socială - neinclusiunea în vechimea în muncă și în stagiul de cotizare a perioadei de îngrijire a copilului pînă la vîrsta de 3 ani, în cazul în care aceasta a fost folosită de bune. Conform prevederilor articolului 124 din Codul muncii, concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit și de tatăl copilului, bunică, bunel sau altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului. Acest concediu se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială și în stagiul de cotizare.

Articolul 5 din Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr. 156 din 14.10.98, stipulează că în stagiul de cotizare se include perioada de îngrijire a unui copil pînă la vîrsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore în caz de deces al ambilor părinți. Această reglementare constituie temei juridic pentru casele teritoriale de asigurări sociale de a nu include în stagiul de cotizare această perioadă pentru bunei care au îngrijit copilul pînă la vîrsta de 3 ani.

În acest context, avocații parlamentari constată o neconcordanță în legislație, care permite interpretarea confuză a normelor legale și recomandă autorităților competente revizuirea cadrului legislativ evocat, în vederea unificării acestuia.

În anul de referință au continuat să parvină adrese de la pensionarii încadrați în cîmpul muncii, în contextul încălcării dreptului constituțional la asistență și protecție socială, cu referință la actele normative privind pensiile de asigurări sociale, în special, ce țin de dreptul la recalcularea pensiilor. Astfel, realizîndu-și dreptul la pensie, dar continuînd să activeze în cîmpul muncii și să-și onoreze obligațiile constituționale de a contribui prin impozite la formarea bugetului public național, cetățeanul, la rîndul său, nu beneficiază de o tratare echivalentă din partea statului, perioada de activitate după oformarea dreptului la pensie nefiind inclusă

Persoanele vîrstnice, care prin contribuția lor de altă dată și-au obținut dreptul la susținere socială (pensie) din partea statului, sînt impuse de situație să-și continue activitatea de muncă pentru a putea supraviețui.

pentru recalculare (în scop de majorare) a pensiei.

Această problemă, de altfel abordată de avocații parlamentari și în anii precedenți, rămîne nesoluționată și merită atenția organelor competente întru căutarea unor variante optime, în condițiile în care cuantumul pensiei nu asigură un trai decent persoanelor vîrstnice.

Introducerea modificărilor de rigoare în Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr.156 din 14.10.98 sau scutirea de impozit în bugetul public, ar fi unele din soluțiile propuse de avocații parlamentari.

Egalitatea și echitatea drepturilor tuturor cetățenilor constituie o valoare fundamentală a societății democratice. Persoanele cu dizabilități prezintă un grup vulnerabil care necesită crearea condițiilor pentru integrarea lor în societate. Integrarea, și nu izolarea sau instituționalizarea, este obiectivul principal al politicilor sociale care au a se conforma la practicile și principiile europene. Persoanele cu diferite forme de dizabilitate și familiile acestora prezintă o categorie de persoane dezavantajate, comparativ cu alte categorii de populație.

Cu toate că mărimea medie a prestațiilor sociale este în continuă creștere, aceasta rămîne, în continuare, foarte mică și nu acoperă cheltuielile minime necesare pentru asigurarea unui nivel de trai decent. Cuantumul mediu al pensiei de invaliditate, potrivit datelor furnizate de Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, în anul 2008, după indexare, a constituit 545,56 lei (în anul 2007 – 470,57 lei). Anume această categorie de persoane este supusă cel mai des riscului de a se afla în pragul sărăciei.

Pornind de la dezideratele constituționale, aceste persoane beneficiază de o protecție socială specială din partea statului. Cu toate acestea, există un șir de probleme cu care se confruntă aceste categorii de persoane, probleme care necesită a fi depășite, cum ar fi:

- prestații sociale sub nivel;
- cadrul legal neracordat la standardele internaționale în domeniul asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități;
- modalitatea de stabilire a invalidității;
- nivelul scăzut de plasare în cîmpul muncii și motivația redusă pentru angajarea persoanelor cu dizabilități;

- accesul limitat al persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială ca rezultat al neadaptării mediului fizic din punct de vedere arhitectural;
- accesul limitat la mediul informațional;
- indiferența societății față de problemele persoanelor cu dizabilități.

Analiza datelor statistice pe ultimii ani atestă tendința de creștere permanentă atât a numărului persoanelor cu dizabilități, cît și a indicelui invalidității.

Potrivit informației furnizate de Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, în anul 2008, au fost încadrate în grad de invaliditate 14021 persoane, cu 1,7% mai multe decît în anul 2007 (13779 persoane). Incidența invalidității primare, în anul de referință, a constituit 392 cazuri la 100 000 locuitori, comparativ cu 384 cazuri în anul 2007.

Este alarmant faptul că 88,1 % dintre persoanele încadrate primar, sînt în vîrsta aptă de muncă; 62% din invalizii primari sînt locuitori din sectorul rural. Or, invaliditatea primară este un indicator al activității instituțiilor medico-sanitare publice (IMSP) și care, în mare măsură, reflectă nivelul calității asistenței medicale prestate populației.

Rămîne alarmantă situația în sfera acordării gradelor de invaliditate. Un număr considerabil de adresări către avocații parlamentari parvin, în special, de la persoane încadrate în grad de invaliditate, care atenționează asupra problemelor cu care se confruntă. În mare parte problemele abordate de invalizi țin de asistența socială și de acordarea gradelor de invaliditate, în special, diminuarea acestora. Examinarea acestor categorii de reclamații atestă lipsa de informare a cetățenilor, cărora li se stabilește gradul de invaliditate de către Consiliile primare teritoriale de expertiză medicală a vitalității privind procedura de contestare/reexaminare a deciziilor respective. În acest context, avocații parlamentari continuă să susțină că informarea completă și veridică a populației, la acest capitol, va contribui incontestabil la realizarea efectivă a drepturilor acestora.

În altă ordine de idei, se impune revizuirea definiției actuale a invalidității și noțiunilor juridice legate de ea, introducerea unei definiții unice pentru persoanele cu dizabilități, modificarea metodologiei de stabilire a gradului de invaliditate, astfel încît aceste deziderate să nu prezinte elemente discriminatorii și să corespundă standardelor internaționale în domeniu.

În unele adresări cetățenii solicită susținerea avocaților parlamentari vizavi de soluționarea unei anumite probleme, propunînd chiar soluții concrete. Drept urmare a unei adresări parvenite de la un grup de cetățeni privind facilitarea deplasării, în special, a invalizilor, la Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare (CREPOR), avocații parlamentari s-au adresat către autoritățile publice

locale privind soluționarea pozitivă a inițiativei de deschidere a unei rute urbane auto regulate, care să asigure legătura directă a gărilor auto cu CREPOR. Inițiativa respectivă a fost susținută și de administrația CREPOR, aceasta confirmând asupra unui număr impunător de persoane din toate localitățile țării, care fac tratament și/sau profilaxia aparatului locomotor la instituția vizată.

Această inițiativă nu a fost susținută de autoritățile administrației publice locale competente, în pofida faptului că inițial au dat asigurări că propunerea respectivă va fi luată în considerare la reexaminarea rețelei de rute ale mijloacelor de transport public, pentru anul 2009.

Există cazuri în care, întru repunerea în dreptul lezată al cetățeanului, avocații parlamentari, uzînd de competențele atribuite prin Legea cu privire la avocații parlamentari, intervin în apărarea intereselor petiționarului. Astfel, soluționarea cazului cet. C., invalid de gradul I, căruia i-au fost amputate ambele membre inferioare, care intenționa protezarea ortopedică peste hotarele republicii, a durat o perioadă destul de îndelungată (din anul 2006 - sfîrșitul anului 2008). Ca rezultat al examinării adresării respective, avocatul parlamentar, în calitate de mediator, a propus încheierea unui acord de conciliere între părțile implicate, prin care acestea își asumau anumite obligații. Dat fiind faptul că o parte a acordului nu a respectat obligațiunile de transferare a sumei necesare pentru protezare, avocatul parlamentar a adresat o cerere în instanța de judecată în apărarea intereselor cet. C., constatînd o lezare a dreptului constituțional privind protecția persoanelor handicapate. Instanța de judecată a pronunțat o decizie în favoarea petiționarului. De remarcat, în acest context, că în alte situații sînt suficiente doar sesizările și recomandările avocaților parlamentari pentru a fi înlăturate neregurile constatate.

Protecția socială a invalizilor înseamnă crearea de către stat a condițiilor pentru dezvoltarea lor individuală și realizarea de către ei a capacităților, drepturilor și libertăților în egală măsură cu toți ceilalți cetățeni. Deși Legea privind protecția socială a invalizilor nr. 821 din 24.12.1991 prevede respectarea unui spectru larg de drepturi sociale ale persoanelor cu dizabilități, lipsa unor mecanisme eficiente de implementare în practică și acoperirii financiare adecvate atribuie un caracter formal unor prevederi ale acesteia.

Legea prevede crearea de către organele centrale și locale ale puterii de stat a condițiilor necesare pentru accesul liber al invalizilor la casele de locuit, la clădirile și construcțiile publice și de producție, la folosirea liberă a mijloacelor de transport în comun și a comunicațiilor de transport, a mijloacelor de telecomunicații și de informare, pentru orientarea și deplasarea liberă.

În acest context, ținînd cont de sugestiile participanților la masa rotundă organizată de Centrul pentru Drepturile Omului, în colaborare cu Uniunea Organizațiilor Invalizilor din Re-

Avocații parlamentari intenționează să creeze un consiliu consultativ pe lângă Centrul pentru Drepturile Omului din reprezentanți ai societății civile atașați pe domeniul respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

publica Moldova, avocații parlamentari au recomandat administrației Curții de Apel Chișinău, precum și Curții de Apel Economice, întreprinderea măsurilor urgente de adaptare din punct de vedere arhitectural a clădirilor respective pentru facilitarea accesului persoanelor cu dizabilități în interior. În urma acestor sesizări conducerea Curții de Apel Chișinău a solicitat contribuția Ministerului Justiției și Consiliului Superior al Magistraturii în vederea alocării mijloacelor financiare necesare pentru soluționarea problemei abordate.

Monitorizarea gradului de asigurare a accesului persoanelor cu dizabilități la mediul fizic și comunicațional va rămîne una din prioritățile agendei de lucru a avocaților parlamentari pentru anul 2009, în contextul realizării efective a drepturilor persoanelor cu dizabilități, în urma semnării de către Republica Moldova a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

O problemă stringentă și des abordată este accesul limitat pe piața muncii a persoanelor încadrate în grad de invaliditate. Deși actuala politică socială prevede măsuri de plasare în piața muncii a persoanelor cu dizabilități, mecanismele și formele de asigurare cu servicii de reorientare profesională și reabilitare rămîn a fi insuficiente.

Către avocatul parlamentar s-a adresat cet. C., invalid de gradul I, care a invocat imposibilitatea angajării în cîmpul muncii din cauza încadrării în grad de invaliditate. S-a constatat că invalidii de gradul I nu pot beneficia de serviciile organelor de plasare în cîmpul muncii, acest fapt fiind condiționat de existența unor prevederi legale, ce nu încurajează incluziunea socială a acestor categorii de persoane. Refuzul înregistrării invalizilor de gradul I de către agențiile de ocupare a forței de muncă este argumentat, cu trimitere la articolul 2 lit.b) din Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102 din 13.03.2003.

Deși, la intervenția avocatului parlamentar, organele de resort au depus efort pentru soluționarea problemei petiționarului, aceasta rămîne actuală pentru un număr mare de persoane - invalizi de gradul I și II.

În opinia avocaților parlamentari, în condițiile în care cuantumul pensiei de invaliditate stabilite nu satisface necesitățile invalizilor, facilitarea încadrării în cîmpul muncii pentru această categorie de persoane ar constitui un aport semni-

ficativ din partea statului, atât la soluționarea problemelor de ordin material, precum și pentru integrarea acestora în societate. În acest sens, avocații parlamentari recomandă examinarea oportunității inițierii procedurii de modificare și completare a Legii privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și altor acte normative, ce reglementează procesul de plasare în câmpul muncii, întru sporirea accesului la măsurile de protecție socială a persoanelor cu dizabilități.

Acceptând principiile internaționale de promovare și apărare a drepturilor persoanelor cu handicap, Republica Moldova și-a asumat angajamentul să creeze premisele necesare pentru transpunerea în practica națională a acestora. În acest context, este necesară revizuirea metodologiei de stabilire a dizabilității în sensul determinării nivelului capacității de muncă la persoanele cu vîrstă aptă de muncă, elaborarea unui program individual de reabilitare profesională și incluziune în câmpul muncii.

Astfel, o parte din persoanele încadrate în gradele I și II de invaliditate va avea posibilitatea să participe în circuitul pieței muncii și, avînd un salariu, vor plăti contribuții de asigurări sociale de stat, respectiv la atingerea vîrstei de pensionare, vor beneficia de pensie de asigurări sociale.

În opinia avocaților parlamentari, întru implementarea eficientă a prevederilor articolului 31 din Legea privind protecția socială a invalizilor nr. 821 din 24.12.1991, se impune necesitatea perfecționării mecanismului existent, în special, cu referire la normativele de rezervare a locurilor de muncă în întreprinderi, instituții și organizații pentru persoanele cu dizabilități, în mărime de cel puțin 5 la sută din numărul total al angajaților. Necesită a fi examinată chestiunea privind crearea unor instituții specializate pentru pregătirea profesională a copiilor invalizi, prin care s-ar facilita accesul

Conform Legii privind protecția socială a invalizilor organele administrației publice locale aprobă listele de funcții și profesii care trebuie să fie ocupate prioritar de invalizi. Sînt stabilite, deopotrivă, normativele de rezervare în întreprinderi, instituții și organizații a locurilor de muncă pentru acestea în mărime de cel puțin 5% din numărul total de angajați. Angajatorii care nu rezervă locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități sau care evită să le angajeze, alocă în fondul de șomaj defalcări în valoare de un salariu mediu anual pentru fiecare loc de muncă neasigurat.

invalizilor la încadrarea pe piața muncii, în sfera productivă și de deservire.

Pentru facilitarea accesului la piața muncii a categoriilor defavorizate, inclusiv a persoanelor cu dizabilități, se impune necesitatea elaborării și implementării unei politici eficiente de integrare profesională a acestora, care ar prevedea asigurarea unor condiții de muncă speciale, stimularea angajatorilor care angajează în câmpul muncii persoane cu dizabilități. Este relevantă implicarea mai constructivă a societății civile în elaborarea proiectelor de acte normative din domeniul social, avizarea acestora de către societățile invalizilor din Moldova.

De remarcat că actualul sistem favorizează crearea dependenței persoanelor cu dizabilități față de prestațiile sociale și nu contribuie la reabilitarea activă a acestora. Pe acest motiv, numeroși invalizi rămîn în continuare excluși din viața socială. În acest context, succesul integrării sociale a invalizilor depinde, mai întîi de toate, de conlucrarea tuturor instituțiilor responsabile de protecția socială, juridică și educația specială a acestor categorii de persoane.

Tendința Republicii Moldova de integrare în Uniunea Europeană impune condiția ca politicile sociale să constituie parte indispensabilă a politicilor de prosperitate ale tuturor membrilor societății. În acest sens, Republica Moldova a semnat și a ratificat un șir de acte internaționale, printre care Carta Socială Europeană revizuită (ratificată parțial). Actualmente se examinează posibilitatea extinderii numărului dispozițiilor Cartei Sociale, care ar putea fi imediat acceptate de Moldova. Un prim pas în asigurarea realizării efective a drepturilor persoanelor cu dizabilități constituie aderarea Republicii Moldova la Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 13 decembrie 2006.

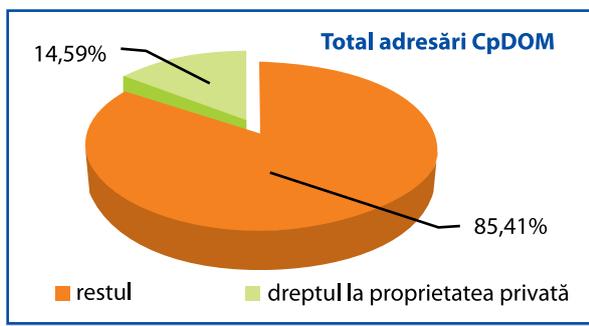
Convenția este primul instrument juridic obligatoriu care vizează direct drepturile și libertățile persoanelor cu dizabilități, oferind un nivel de protecție fără precedent, stabilește standarde universale minime de acțiune, precum și pași concreți care ar asigura incluziunea persoanelor cu dizabilități în toate domeniile de activitate.

În special, aceasta prevede că invalizii se bucură de aceleași drepturi și libertăți fundamentale, de rînd cu ceilalți membri ai societății - egalitate și nediscriminare, transport, informație, egalitate în fața legii, învățămînt, sănătate, muncă, protecție socială, participare la viața politică, socială, culturală. Semnarea documentului respectiv, la 30 martie 2007, impune necesitatea ajustării legislației naționale în domeniu la standardele internaționale, pentru a asigura persoanelor cu handicap posibilitatea integrării în societate și beneficiarii de drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

1.3. Proprietatea privată

În perioada de referință la Centrul pentru Drepturile Omului au fost înregistrate 79 de plângeri și 444 de adresări în audiență, referitoare la nerespectarea dreptului de proprietate privată, garantat prin articolul 46 din Constituție. Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează dreptul la proprietate, dreptul individual de a dispune de bunurile proprii, constituind un element tradițional fundamental al dreptului de proprietate. Pentru a fi conformă cu CEDO, privarea de proprietate trebuie să urmărească un scop de utilitate publică și să respecte condițiile prevăzute de lege și principiile generale ale dreptului internațional.

Statistica adresărilor către avocații parlamentari atestă că esența subiectelor abordate de populația mediului urban

și celui rural diferă mult. Locuitorii mediului urban au invocat cel mai frecvent problema construcțiilor neautorizate, procedura eliberării autorizațiilor de construire și certificatelor de urbanism, problema restituirii depunerilor bănești ale deponenților Băncii Comerciale „Guineea”- S.A și Concernului „Intercapital”, pe când locuitorii mediului rural au sesizat avocații parlamentari pe problemele raporturilor între deținătorii de terenuri agricole și arendași, beneficiarii de ajutoare în urma calamităților naturale. Restituirea averii sau recuperarea valorii acestora victimelor represiunilor politice și indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor în „Banca de Economii” sînt problemele care au afectat cetățenii, indiferent de locul de trai al acestora.

În acest context, avocații parlamentari au fost sesizați frecvent de foștii deportați, care au invocat același subiect: restituirea bunurilor sau recuperarea valorii acestora prin achitarea de compensații. Cu toate că problema acestei categorii de cetățeni s-a aflat în atenția legislativului de mai mulți ani, mecanismul de restituire a averii sau de achitare a compensației a rămas imperfect și a creat impedimente

Pentru încălcarea dreptului la proprietate privată, Republica Moldova a suferit 62 de condamnări la CEDO, inclusiv 9 condamnări în anul 2008.

suplimentare victimelor represiunilor politice sau moștenitorilor acestora.

Astfel, în anii 2007-2008 avocații parlamentari au examinat, din oficiu, starea de lucruri vizînd implementarea modificărilor în legislația privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, în special, eficiența mecanismului de restituire a bunurilor sau recuperării valorii acestora, prin achitarea de compensații, stabilit în Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului, ca urmare a represiunilor politice, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 627 din 05.06.2007. Rezultatele studiului au fost aduse la cunoștința Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova, cu solicitarea de intervenire, în limitele competențelor.

Totodată, s-a constatat că în unele arhive raionale nu s-au păstrat informațiile referitoare la confiscarea averii persoanelor deportate, fapt care a creat impedimente la examinarea cererilor depuse la comisiile speciale create de autoritățile executive ale administrației publice locale. În acest context, avocații parlamentari consideră oportună intervenirea Guvernului întru identificarea soluțiilor de rigoare.

În legătură cu faptul că nu s-au păstrat nici documentele care să confirme că anterior persoanelor represate nu le-au fost restituite bunurile sau compensată valoarea acestora, în urma operării modificărilor în Regulamentul nominalizat, cetățenii au fost scutiți de obligația de a prezenta certificatul respectiv, sarcina acumulării informației în acest domeniu revenindu-i comisiei speciale. Aceste modificări puteau fi interpretate ca o încercare de a facilita situația solicitanților și a li se permite să se încadreze în termenul stabilit de lege pentru depunerea cererii pentru restituirea bunurilor confiscate sau compensarea valorii acestora, dacă nu apăreau alte dificultăți.

Anterior, autoritățile administrației publice locale, la solicitarea persoanei represate, nu puteau elibera certificatul de confirmare că aceasta nu a fost despăgubită (în lipsa documentelor confirmatoare de evidență și circulație a mijloace-

lor bănești, administrația publică locală nu risca să elibereze un astfel de certificat). Ulterior, după operarea modificărilor invocate, la solicitarea comisiei speciale, organul local a început să prezinte informații confirmatoare despre despăgubirea anterioară a solicitantului, ca probă utilizând doar deciziile sale de aprobare a listelor beneficiarilor dreptului la despăgubire, nu și documentele primare care ar confirma achitarea plăților corespunzătoare. Comisiile speciale acceptau, în calitate de dovadă, aceste decizii și, respectiv, respingeau cererea de restituire a bunurilor confiscate sau compensare a valorii acestora.

În opinia avocaților parlamentari, aceasta se datorează atitudinii iresponsabile și lipsei de bună-credință a membrilor comisiilor, uneori poate și a nedorinței de a conștientiza gravitatea fenomenului ca atare, responsabilitatea și obligațiunile statului de a repara ilegalitățile de altădată, care au afectat drepturile unui număr impunător de cetățeni.

Desigur, decizia comisiei speciale poate fi contestată în instanța de judecată, însă reclamantul (repesatul), solicitând anularea acesteia, trebuie să prezinte probe întru confirmarea temeiniciei revendicărilor sale. Instanțele de judecată resping cererile pe motiv că „...reclamantul nu a prezentat probe care să confirme că nu a primit compensarea valorii averii confiscate...”, fără a ține cont de prevederile articolului 118 din Codul de procedură civilă, conform cărora „...fiecăre parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temelie al pretențiilor și obiectivelor...”, iar instanța de judecată „...este în drept să propună părților și altor participanți la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare și să dovedească faptele ce constituie obiectul probațiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor...”.

Prin urmare, legea oferă posibilitate judecătorului să intervină în scopul cercetării multiaspectuale, complete, nepărtinitoare și nemijlocite a circumstanțelor cauzei, călăuzindu-se de lege, pentru a asigura adoptarea unei hotărâri legitime și întemeiate.

Între timp, victimele represiunilor politice continuă să se adreseze la Centrul pentru Drepturile Omului, invocând imposibilitatea recuperării valorii bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase, în alt mod, din posesie.

Soluționarea corespunzătoare a problemelor cu care se confruntă această categorie de persoane presupune implicare activă și onestă a autorităților publice centrale și locale, întru a evita premise pentru ca acest subiect să constituie obiect de examinare în instituțiile de jurisdicție internațională.

De rînd cu acestea, avocații parlamentari consideră necesară operarea modificărilor în Art. II din Legea nr. 186 din 29.06.2006 pentru modificarea și completarea Legii nr. 1225-XII din 08.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, în vederea extinderii termenului de depunere a cererii de restituire a bunurilor sau de recuperare a valorii acestora prin achitare de compensații.

Avocații parlamentari au continuat să fie sesizați de membrii întovărășirilor pomicole, situate în raza municipiului Chișinău, care au invocat lezarea mai multor drepturi constituționale în legătură cu imposibilitatea obținerii adreselor juridice și vizelor de domiciliu. În lipsa adreselor juridice și vizelor de domiciliu, acești cetățeni se află în afara oricăror garanții din partea statului, fiind în imposibilitate să-și perfecteze buletine de identitate și pașapoarte, să obțină polițe de asigurare, să înainteze actele necesare la Consiliile teritoriale de expertiză medicală a vitalității pentru încadrarea în grad de invaliditate, nu-și pot realiza dreptul la vot, copiii acestora nu pot fi înscrși în instituțiile de învățămînt etc. În lipsa adreselor juridice, au eșuat solicitările de intervenire a serviciului de pompieri, urgenței și poliției.

În urma intervenirilor avocaților parlamentari către autoritățile publice locale și Ministerul Administrației Publice Locale cu referire la acest subiect, nu au fost propuse soluții relevante pentru redresarea situației existente.

În opinia ministerului vizat, problema ce ține de includerea întovărășirilor pomicole în intravilanul localităților poate fi soluționată în limitele prevederilor Codului funciar nr.828 din 25.12.1991, Legii privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului nr. 835 din 17.05.1996, Legii despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de soluționare a chestiunilor organizării administrativ-teritoriale a Republicii Moldova nr. 741 din 20.02.1996 precum și ale Legii privind administrația publică locală nr. 436 din 28.12.2006.

Totodată, este necesară recuperarea pierderilor agricole cauzate atât de modificarea destinației terenurilor în cadrul întovărășirilor pomicole, de către proprietarii loturilor, cît și a celor care vor fi cauzate de excluderea terenurilor din categoria terenurilor cu destinație agricolă, iar includerea întovărășirilor pomicole în componența primăriilor va necesita mijloace financiare considerabile, în special pentru asigurarea infrastructurii sociale și ingineresti, care necesită a fi estimate și identificate, existînd riscul că o parte din aceste cheltuieli să nu poată fi suportată de marea majoritate a proprietarilor loturilor din întovărășirile pomicole.

Susținînd opinia autorităților publice locale, avocații parlamentari consideră că problema abordată ar putea fi soluționată prin instituirea unei comisii la nivel de executiv, care să aprecieze acțiunile, modul și mijloacele necesare pentru modificarea statutului întovărășirilor pomicole.

În ultimii ani a sporit considerabil numărul adresărilor, în care se invocă probleme ce țin de construcțiile neautorizate și lipsa unui control de rigoare în acest aspect. Demararea construcțiilor începe în lipsa actelor necesare, inclusiv a autorizațiilor de construire și proiectelor de executare, și creează impedimente și incomodități vecinilor.

Printre factorii care provoacă apariția construcțiilor neautorizate în municipiul Chișinău ar fi nu numai procedura anevoioasă de eliberare a certificatelor de urbanism și a au-

torizațiilor de construire, fapt care conduce la tergiversarea procesului de emiteră a acestor acte, dar și interdicțiile specificate în Hotărîrea Guvernului nr. 978 din 02.09.2004 privind stabilirea moratorului la modificarea tramei stradale și amplasarea construcțiilor în centrul istoric și în spațiile verzi ale mun. Chișinău.

Cu toate că s-au întreprins încercări de simplificare a procedurii de obținere a documentației de construire, acestea nu au avut un impact pozitiv asupra situației din domeniul respectiv. Ca rezultat, cetățenii sînt nevoiți să perfecteze actele necesare pentru edificarea construcțiilor într-o perioadă de cel puțin 6 luni, cu suportarea unor cheltuieli financiare considerabile.

Conform practicii instituite în Primăria municipiului Chișinău la capitolul ce ține de eliberarea autorizațiilor de construire și a certificatelor de urbanism, atestate la fața locului de către colaboratorii Centrului pentru Drepturile Omului, această procedură, în marea majoritate a cazurilor, depășește termenul de 30 de zile, specificat în Regulamentul privind certificatul de urbanism și autorizarea construirii sau desființării construcțiilor și amenajărilor, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 360 din 18.04.1997, fapt care impune cetățenii să înceapă construcția pînă la obținerea actelor necesare.

În opinia specialiștilor din Primăria municipiului Chișinău, numărul construcțiilor neautorizate depistate și înregistrate de către organul administrației publice locale nu reflectă nici pe departe situația reală.

În anul 2008, Comisiile administrative pe lîngă Preturi au examinat 257 de procese-verbale întocmite, în temeiul articolului 149 din Codul cu privire la contravențiile administrative, de către Inspekția de stat în construcții, comisariatele de poliție. O bună parte din cazuri au fost clasate în legătură cu expirarea termenului de aplicare a sancțiunii administrative, persoana vinovată fiind absolvită de răspundere administrativă.

Mai mult decît atît, din momentul depistării construcției neautorizate, expedierii demersurilor respective către organele cu funcții de control (Inspekția de stat în construcții și comisariatul de poliție) și prezentării proceselor-verbale comisiei administrative, deseori trece o perioadă de timp considerabilă, în care construcțiile sînt deja finalizate, fapt care nu-i permite preturii în mod operativ să execute demolarea acestora la faza inițială.

Acest fapt atestă colaborarea ineficientă între Inspekția de stat în construcții, comisariatele de poliție din sectoare și preturi, ceea ce influențează asupra examinării operative a cazurilor cu privire la contravenția administrativă prevăzută de art. 149 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

O chestiune importantă, care rămîne fără soluționare, este combaterea construcțiilor neautorizate ce țin de replanificarea apartamentelor, cu intervenții în structura portantă

a blocului locativ. Aceste cazuri pot fi depistate doar atunci cînd sînt plîngeră de la locatari sau cînd proprietarii apartamentelor se adresează pentru legiferarea replanificărilor efectuate. Poliția și Inspekția de stat în construcții nu întreprind acțiuni întru depistarea acestor cazuri, circa 80% din replanificări rămînd neidentificate și sporind riscul unui impact negativ în caz de calamități naturale. În cazul depistării replanificării neautorizate și întocmirii procesului-verbal cu privire la contravenția administrativă, Comisia administrativă se află în incertitudine vizavi de aplicarea sancțiunii și obligarea contravenientului să remedieze construcția afectată în urma intervenției neautorizate.

În opinia specialiștilor de domeniu din cadrul autorităților publice locale, adusă la cunoștința avocaților parlamentari, problemele care apar în urma edificării construcțiilor neautorizate nu pot fi soluționate integral doar prin demolarea acestora.

Se impune necesitatea elaborării unui complex de măsuri, inclusiv legislative, în vederea redresării situației în domeniul construcțiilor neautorizate, precum ar fi oportunitatea simplificării procedurii de obținere a documentației de construire pentru unele categorii de lucrări; reglementarea cazurilor în care construcția neautorizată urmează să fie demolată necondiționat și a cazurilor în care construcția neautorizată poate fi recepționată spre exploatare, cu condiția ca aceasta să corespundă normelor de construcție; elaborarea Regulamentului comisiei de recepție în exploatare a construcțiilor neautorizate; elaborarea procedurii de demolare a construcțiilor neautorizate, cu indicarea sursei de finanțare a autorităților (întreprinderilor) abilitate cu acest drept; specificarea procedurii de restituire de către contravenient a mijloacelor financiare suportate de către administrația publică locală în urma demolării construcțiilor neautorizate ș.a.

Fenomenele climaterice de risc, frecvența cărora, în ultimul deceniu, are o tendință spre creștere, influențează în mare măsură nu numai persoanele fizice, dar și activitatea agenților economici și gospodăriilor țărănești. Cu toate că clima Republicii Moldova este apreciată ca favorabilă pentru cultivarea multor culturi, printre trăsăturile de bază ale sistemului climateric regional figurează fenomene de risc, cum ar fi temperaturile extreme, grindina, seceta, ploile torențiale. În lunile iulie-august 2008 Republica Moldova a fost afectată de ploi torențiale, în urma cărora au fost inundate 11 mln. ha de terenuri agricole, pricinuind pagube enorme sectorului agricol, zootehnic, silvic, lăsînd familii fără adăpost.

Întru diminuarea consecințelor inundațiilor, prin Hotărîrea Guvernului cu privire la alocarea mijloacelor financiare nr. 1020 din 02.09.2008, au fost alocate mijloace financiare destinate pentru compensarea pierderilor pricinuite persoanelor fizice, ale căror terenuri au fost afectate de inundațiile provocate de revărsarea rîurilor Nistru și Prut. Cuantumul compensării pierderilor pricinuite pentru o familie a

fost determinat în baza de calcul, constituind câte 10000 lei pentru un ha. de suprafață inundată, în cazul pierderii totale a roadei.

Avînd în vedere că prevederile Hotărîrii Guvernului nr. 1020 se extind doar asupra persoanelor fizice, cei 40 de agenți economici și 1279 de gospodării țărănești inundate au rămas în afara vreunui ajutor din partea statului. Această inechitate socială a catalizat un flux de adresări către autoritățile publice centrale și către avocații parlamentari.

În cadrul examinării problemei vizate de către Centrul pentru Drepturile Omului, s-a constatat că autoritățile publice locale din raioanele Cantemir, Cahul, Dubăsari și Rîșcani au întreprins unele acțiuni pentru a ușura situația agenților economici și gospodăriilor țărănești, prin scutire de impozitul funciar, scutire de plata arendei. În celelalte raioane afectate de calamitate, susținerea agenților economici și gospodăriilor prejudiciate a fost imposibilă din lipsa surselor financiare, aceștia rămînînd în afara oricărei susțineri din partea statului.

Considerînd oportună compensarea pierderilor pricinuite agenților economici și gospodăriilor țărănești, terenurile cărora au fost afectate de inundații, avocații parlamentari recomandă Guvernului identificarea și alocarea unor mijloace financiare pentru ajutorarea acestei categorii de sinistrați. În același context, autoritățile publice locale sînt îndemnate să le acorde anumite facilități prin scutire de impozite și taxe locale.

Așadar, pornind de la dependența de anumiți factori climaterici, se cere mai multă diligență din partea agenților economici și gospodăriilor țărănești care își doresc o producție rentabilă în sectorul agricol. Or, prin adoptarea Legii privind asigurarea subvențională a riscurilor de producție în agricultură nr. 243 din 08.07.2004, producătorii agricoli și piscicoli au la dispoziție mecanismul de asigurare a riscurilor de producție în agricultură și piscicultură, cu subvenționarea de către stat a primelor de asigurare.

1.4. Ocrotirea sănătății

Una dintre prioritățile anului 2008 în activitatea Centrului pentru Drepturile Omului la capitolul ocrotirea sănătății, argumentată prin multiplele adresări, a fost examinarea problemelor cetățenilor care suferă de insuficiență renală.

În legătură cu cererile numeroase ce au parvenit în adresa avocaților parlamentari în anii 2007-2008 vizînd problema acoperirii cheltuielilor de transport suportate în vederea efectuării dializei, avocații parlamentari au înaintat propuneri de operare a modificărilor în legislație, prin care și-a găsit soluționare problema acoperirii cheltuielilor persoanelor ce suferă de insuficiență renală pentru deplasarea tur-retur la Centrele de Hemodializă.

Faptul că spectrul de probleme cu care se confruntă această categorie de cetățeni este divers, iar impactul asupra ultimilor fiind major, a determinat avocații parlamentari să analizeze situația în republică, evidențiind motivele mai des invocate de către cetățeni. Unul dintre acestea ține de deplasarea pacienților către Centrele de Hemodializă în vederea efectuării dializei și acoperirea cheltuielilor de transport.

În opinia avocaților parlamentari, delimitarea categoriilor de transport pentru deplasarea de la/ la domiciliu în vederea efectuării dializei și stabilirea anumitelor excepții pentru compensarea cheltuielilor în vederea utilizării acestora, vor contribui și mai mult la agravarea situației persoanelor care suferă de insuficiență renală.

În acest context, a fost sesizat Ministerul Sănătății în vederea revizuirii Proiectului hotărîrii privind aprobarea modificărilor și completărilor ce se operau în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală (2007), propus spre examinare și aprobare Guvernului, întru evitarea unor

ulterioare consecințe nefavorabile pentru situația bolnavilor de insuficiență renală. Concomitent, pe problema în cauză a fost sesizat și Guvernul.

O altă chestiune invocată de aceeași categorie de cetățeni, a fost asigurarea Centrelor de Hemodializă cu dializoare F5 HPS și F6 HPS necesare efectuării dializei. Potrivit afirmațiilor petiționarilor, unele secții de hemodializă din municipiul Chișinău nu sînt asigurate cu numărul necesar de dializoare F6 HPS.

Avocații parlamentari au sesizat Centrele de Dializă din republică pentru a identifica problemele cu care se confruntă pacienții afectați de insuficiență renală în cadrul asigurării cu tratament adecvat, remediile pentru soluționarea lor,

Studiile efectuate în cadrul Centrului de Dializă și Transplant Renal al Spitalului Clinic Republican au atestat, că hemodializă necesită circa 212 pacienți la 1 milion populație pe țară, începînd cu vîrsta de 15 ani. Astfel, din 3,5 mln de cetățeni ai Republicii Moldova, necesită dializă circa 742 de pacienți.

Conform informației oferite de Ministerul Sănătății, nu se cunoaște numărul exact al persoanelor cu insuficiență renală, acesta variînd între 1000-1100 de pacienți în diferite stadii ale maladiei.

numărul de dializoare de care dispun instituțiile, numărul de dializoare distribuite acestora de către Ministerul Sănătății în 2007 și în 2008, numărul de dializoare necesar pentru asigurarea tratamentului efectiv al persoanelor afectate de insuficiență renală, înregistrate la instituțiile în cauză.

Potrivit informației furnizate de către Centrele de Dializă, specificarea și tipul dializatoarelor sînt asigurate în conformitate cu contractul încheiat de către Ministerul Sănătății și firma producătoare. La specificare se ține cont de mai mulți factori, inclusiv de numărul pacienților, numărul de ședințe preconizate, greutatea corporală a bolnavului, caracteristicile dializorului, membrana dializorului și cel mai important - costul. În conformitate cu indicațiile medicale și masa corporală, pacienții necesită utilizarea diverselor dializoare, începînd cu Nr.4 - Nr.7.

Una dintre cele mai frecvente probleme cu care se confruntă Centrele de Dializă este asigurarea pacienților cu Eritropoetină umană (Neorecormon, Eprex, Epoeten, Eritrostim etc.), care, după cum se afirmă, este capabilă să îmbunătățească simțitor calitatea vieții persoanelor în cadrul tratamentului cu hemodializă. Soluția propusă de către Centrele de Dializă este finanțarea centralizată pentru procurarea acestui medicament extrem de necesar cetățenilor care suferă de insuficiență renală.

O altă problemă depistată în cadrul efectuării investigațiilor la acest capitol, este supraaglomerarea secțiilor și deficitul de locuri de dializă. Situația în cauză ar putea fi redresată prin crearea secțiilor noi, modernizarea și suplینirea echipamentului din secțiile existente.

Așadar, în cadrul investigației, Centrul pentru Drepturile Omului a evidențiat patru categorii de probleme majore existente la acest capitol – deplasarea pacienților la Centrele de Hemodializă, asigurarea Centrelor de Hemodializă cu dializoare, asigurarea cu medicamente necesare, supraaglomerarea secțiilor de dializă, acestea fiind aduse la cunoștința autorităților responsabile. Ministerul Sănătății a fost receptiv la subiectul dat, asigurând Instituția avocaților parlamentari că va depune eforturile necesare, orientate spre ameliorarea situației persoanelor care suferă de insuficiență renală. Întru realizarea acestora, avocații parlamentari consideră necesară elaborarea unui mecanism mai eficient ce ar consolida monitorizarea internă a performanței și respectării standardelor stabilite în exercitarea profesiei de medic și ar asigura calitatea adecvată a serviciilor medicale prestate de către personalul medical; asigurarea transparenței în sistemul de sănătate; fortificarea potențialului uman prin instruire continuă și pregătire practică a specialiștilor medicali în vederea menținerii gradului necesar de competență, a calității și productivității muncii.

Avocații parlamentari propun autorităților o abordare globală a problemelor din domeniul dreptului la ocrotirea sănătății, aceasta presupunând crearea unei situații favorabile pentru propagarea și asigurarea unui mod de viață sănătos. În condițiile unui flux de informații cu un conținut excesiv liberal, în vederea consumului de alcool, droguri, fumat ș.a., autoritățile statului au obligația de a oferi și impune o alternativă prin propagarea sportului, contracararea daunelor aduse sănătății prin consumul de substanțe narcotice, toxice etc., și aceasta în condițiile în care curriculumul școlar prevede reducerea orelor de educație fizică.

Situația ecologică din țară constituie una din problemele alarmante din ultima perioadă de timp, care afectează grav sănătatea populației, îndeosebi, din mediul rural. Printre acestea se enumeră dificultățile la evacuarea deșeurilor din cauza insuficienței resurselor financiare pentru achitarea serviciilor respective, insuficienței sau lipsei tehnicii și locurilor de depozitare; poluarea apelor din fântini, care în mare parte constituie principala sursă de apă potabilă pen-

tru locuitorii mediului rural; concentrația gazelor nocive din aerul atmosferic, în special, în mediul urban; contaminarea apelor folosite în scopuri potabile, apelor de suprafață ș.a. Bazinele din zonele urbane și rurale, bazinele acvatice neautorizate și zonele de agrement prezintă un pericol iminent pentru sănătatea publică.

De rînd cu problemele existente, o altă provocare pentru Republica Moldova au fost inundațiile din vara anului 2008, care au constituit un risc sporit de infectare a populației. Inundațiile au adus prejudicii enorme florei și faunei.

În acest context, salubritatea localităților rămîne a fi una din preocupările principale ale autorităților publice locale.

În anul 2008 insistent au fost mediatizate problemele locuitorilor satului Țințăreni din raionul Anenii Noi, în preajma căruia sînt depozitate toate deșeurile colectate în municipiul Chișinău. Mirosul neplăcut al deșeurilor descompuse, răspîndit pe timp de vînt, împinzirea terenurilor agricole din preajmă cu deșeuri depozitate, provoacă dificultăți grave sănătății cetățenilor din localitate. În condițiile în care, potrivit *Regiei Autosalubritate*, volumul de deșeuri acumulat în municipiul Chișinău s-a dublat în ultimii ani, se impune necesitatea evaluării în mod de urgență a situației, la acest capitol.

În opinia avocaților parlamentari, atît autoritățile, cît și asociațiile obștești preocupate de domeniul vizat, trebuie să se axeze pe sporirea gradului de educație ecologică a populației, informarea agenților economici asupra necesității respectării regimului igienic de păstrare și comercializare a produselor alimentare, întru evitarea consecințelor nefaste asupra sănătății oamenilor.

Instituția avocaților parlamentari abordează problema mediului drept una complexă și identifică mai multe componente ale acesteia:

- educația populației în vederea cultivării responsabilității pentru asigurarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos și implicarea fiecărui individ în parte în remedierea situației ecologice;

- sporirea capacității de mobilizare și funcționare a autorităților publice centrale și locale în condiții de calamități naturale, situații excepționale, risc de epidemii și epidemie etc.;

Competențele organelor abilitate cu drepturi și obligații de a soluționa situația ecologică sînt mult prea dispersate (Inspectoratul Ecologic de Stat, Regia Autosalubritate, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Ministerul Sănătății, autoritățile publice locale etc.), situație care se complică prin lipsă sau acțiuni nehotărîte de abordare conceptuală, cum ar fi industria prelucrării deșeurilor ș.a.

Un alt aspect al problemei abordate este dreptul cetățenilor de a fi informați asupra stării mediului natural, condițiilor de viață și de muncă, calității produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic.

Pe acest fundal oferirea de către autorități a unui alt punct de vedere decît cel reflectat în mass-media, în cazul medierii acestuia, asigură societății dreptul de a avea propriile convingeri cu privire la subiect și a participa direct la determinarea viitorului său și al generațiilor care urmează.

1.5. Libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării

Libertatea de întrunire este considerată ca fiind un element esențial al vieții publice necesare pentru stabilitatea oricărei democrații. De altfel, protecția opiniilor și libertatea de exprimare este unul din obiectivele libertății de întrunire, după cum este consfințit în art.11 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Or, nu doar democrația este o trăsătură fundamentală a ordinii publice europene, ci și Convenția a fost elaborată pentru a promova și menține idealurile și valorile unei societăți democratice.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului reiterează că libertatea de exprimare, prevăzută în articolul 10 din Convenție, prezintă unul dintre „fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile primordiale ale progresului său și ale dezvoltării fiecărui om în parte”. Ea îndeplinește una din condițiile necesare pentru existența întregii societăți, fiindcă anume această posibilitate dată indivizilor de a comunica între ei este fundamentul oricărei societăți.

Importanța deosebită a libertății la întruniri a cetățenilor este pusă în valoare de Constituția Republicii Moldova, fiind atribuită la categoria drepturilor fundamentale prin articolul 40, care stipulează că „mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sînt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme”.

Concomitent, libertatea opiniei și exprimării își găsește reflectare și în articolul 32 din Constituția Republicii Moldova, care stipulează că oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvînt, imagine sau prin alt mijloc posibil. De menționat că dezvoltarea unei societăți democratice este legată de dezvoltarea unei societăți civile deschise, în spe-

cial, de dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale care corespund cerințelor cetățenilor printr-o implicare activă și prin activități de informare și responsabilizare.

În acest context, avocații parlamentari salută eforturile societății civile în vederea promovării acestor libertăți fundamentale și pledează pentru ideea că nu pot fi garantate drepturile și libertățile omului într-o țară în care nu există societate civilă.

Societatea civilă reprezintă elementul-cheie între autorități și cetățeni, atît pentru promovarea principiilor democrației, drepturilor omului și a statului de drept, cît și pentru aplicarea lor în viața de zi cu zi.

Libertatea de exprimare, ca ideal și principiu de bază al societății democratice, este indispensabilă de fenomenul mass-media, dat fiind că mass-media, prin esența ei, simbolizează în democrație dreptul la libera exprimare și informare.

Președintele Parlamentului Republicii Moldova a afirmat în cadrul Forumului ONG-urilor din Republica Moldova, care s-a desfășurat la 15-16 decembrie 2008, că „importanța sectorului asociativ nu este una speculativă și nici convențională, iar într-o țară care s-a declarat pe calea de dezvoltare a valorilor și institutelor democratice, prestația ONG-urilor este de o importanță nu mai redusă decît cea care este solicitată pentru instituțiile publice”.

În contextul democrației evolutive, ponderea societății civile cumulată cu puterea a patra a statului - mass-media, este și mai importantă. Libertatea de exprimare, accesul liber la informație, imparțialitatea sînt doar cîteva dintre valorile democratice ce necesită a fi respectate într-un stat cu o democrație veritabilă.

Atît organizațiile neguvernamentale, cît și mass-media au avut și au în continuare un rol viabil în modelarea și implementarea democrației participative, activînd pe cele mai diverse domenii, stabilind modelele durabile de dezvoltare a societății, precum și depășirea clișeele existente. În ultimii ani societatea civilă a creat o rețea diversă și globală ce poate fi dezvoltată și fortificată pentru a cumula eforturile

cetățenilor și ale statului întru realizarea scopurilor comune privind durabilitatea instituțiilor democratice și protecția drepturilor omului.

În procesul de asigurare a respectului față de demnitatea ființei umane, de protecție a drepturilor omului, o importanță deosebită are conștientizarea drepturilor și libertăților fundamentale în corespundere cu prevederile constituționale și principiile universale. Drepturile și libertățile constituționale, însă, nu pot fi exercitate, dacă nu sînt cunoscute.

În opinia avocaților parlamentari, societatea civilă se transformă, la ora actuală, într-o importantă forță socială și economică globală, activitățile căreia acoperă un spectru extrem de larg, incluzînd serviciile sociale, educația, sănătatea, comunicațiile și informația, precum și drepturile omului. Avocații parlamentari consideră că autoritățile publice ar trebui să se asigure că relațiile lor cu societatea civilă și politicile lor de informare și comunicare cu aceasta se înscriu într-un cadru de dezvoltare, sînt transparente și se bazează pe adevăr, precum și pe respectul mutual. Or, limitarea sau restricționarea, în orice formă, a drepturilor și libertăților acesteia constituie o dovadă vădită a lipsei unei democrații într-un stat de drept.

În privința libertății întrunirilor, Republica Moldova a făcut un pas semnificativ, prin adoptarea Legii privind întrunirile nr. 26 din 22.02.2008. La nivel de reglementare, noua lege este una foarte progresistă, fiind raliată la cele mai bune practici în domeniul asigurării libertății întrunirilor. Din păcate, ca și în alte multe domenii, avocații parlamentari au atestat carențe derizorii la compartimentul aplicare a legii din partea autorităților responsabile. Astfel, anul 2008 s-a înscris, în acest aspect, de producerea unor evenimente, care au avut impact asupra gradului de percepere de către autoritățile publice și societatea civilă a conceptului de „libertate a întrunirilor, opiniei și exprimării”.

Drept exemplu, desfășurarea marșului din 25 decembrie 2008, organizat de către liderii unor organizații neguvernamentale în sprijinul libertății întrunirilor, constituie, în opinia avocaților parlamentari, o veritabilă dovadă a evoluției democrației în Republica Moldova. Or, edificarea unei democrații depinde de participarea cetățenilor la viața publică, iar societatea civilă, organizațiile neguvernamentale în special, prezintă instrumentul de bază în această participare, comportînd un rol important în realizarea politicilor sociale stabilite de stat.

Deși noua Lege privind întrunirile a fost adoptată de către Parlament, investigațiile la capitolul vizat demonstrează că în Republica Moldova starea de lucruri în domeniul asigurării desfășurării libere a întrunirilor este deocamdată nesatisfăcătoare, situația fiind condiționată de mai mulți factori, care, în ultimă instanță, generează limitări aduse exercițiului acestei libertăți fundamentale de către individ.

Organele de poliție, prin acțiunile admise, creează cetățenilor impedimente în realizarea libertății întrunirilor. Studiul

efectuat de către Instituția avocaților parlamentari, pe parcursul anilor 2007-2008, a dezvoltat multe cazuri de intervenire în forță a colaboratorilor organelor de poliție față de participanții la întruniri. Au fost atestate situații în care colaboratorii de poliție recurgeau la acțiuni mult mai drastice decît ar fi fost dictate de necesitate, în special, practicarea pe larg a reținerilor administrative.

Legea privind întrunirile nr. 26 din 22.02.2008 facilitează modalitatea de organizare și desfășurare a întrunirilor, materializînd în mare parte spiritul normei constituționale și a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, privind libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de exprimare, fără amestecul autorităților publice.

Deși normele Legii privind întrunirile conferă organizatorilor și participanților dreptul de a desfășura întruniri pașnice în orice loc deschis publicului și de a fi asigurați cu protecția statului, evenimentele derulate în lunile aprilie - mai 2008 în capitală, atestă factorul de ignorare din partea reprezentanților organelor de drept a prevederilor legale menționate.

Conform articolelor 5, 7, 8 și 12 din Legea nr. 26, întrunirile pașnice la care iau parte pînă la 50 de participanți se pot desfășura în orice loc deschis publicului, în afara clădirilor sau în afara altor spații închise accesului liber, fără a fi obligatorie notificarea autorității administrației publice locale referitor la desfășurarea acesteia. Oricine este liber să participe activ sau să asiste la o întrunire.

Cazuri elocvente de neglijare a normelor legale și chiar exces de zel din partea reprezentanților MAI constituie reținerea și aducerea forțată la Comisariatul de poliție al sectorului B., municipiul Chișinău, a unor membri ai organizației „Hyde Park” la 22, 30 aprilie și 10 mai 2008, în legătură cu desfășurarea acțiunilor de protest pașnice derulate în fața clădirilor Președinției, Palatului Național și Guvernului, precum și dispersarea forțată a întrunirii organizate la 13 mai 2008 în fața Guvernului de către asociația obștească “Salvgardare”.

Dispersarea forțată a întrunirii se va considera legală doar în cazul nerespectării caracterului pașnic al acesteia, în condițiile și după procedura prevăzute în articolul 22 din Legea nr. 26, aceasta constituind o măsură excepțională exercitată de poliție numai la solicitarea reprezentantului administrației publice locale.

În același timp, colaboratorii poliției au reacționat cu totul diferit sau, mai degrabă, nu au acționat, contrar prevederilor

legale în cazul contramanifestanților față de participanții la mitingul din 11 mai 2008, organizat de asociația obștească Gender Doc-M.

Conform standardelor internaționale, libertatea întrunirilor pașnice și libertatea exprimării aparțin tuturor persoanelor, nu doar celor care constituie majoritatea. Prin urmare, se admite ca o întrunire să deranjeze anumite persoane sau grupuri de persoane vizavi de ideile propagate sau revendicările înaintate. Aceste revendicări pot fi contrare poziției majorității în societate și pot constitui motiv pentru a interzice întrunirea pașnică. Dacă există temeri pentru securitatea demonstranților, autoritățile trebuie să întreprindă măsuri de protecție a acestora sau să sugereze alternative pentru ca, în cele din urmă, manifestarea să se desfășoare, pe cât e posibil, în forma solicitată.

În contextul celor invocate, libertatea întrunirilor este garantată tuturor persoanelor, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau oricare alt criteriu.

Conform prevederilor Legii cu privire la poliție nr. 416 din 18.12.1990, sarcinile principale ale poliției sînt apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor și averii cetățenilor de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime, prevenirea și curmarea crimelor și a altor infracțiuni, menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice, acțiuni desfășurate pe baza respectării stricte a legilor.

În contextul referințelor anterioare, Centrul pentru Drepturile Omului a adresat Ministerului Afacerilor Interne un aviz, atenționînd asupra atitudinii angajaților poliției față de evenimentele anterior menționate, care, în opinia avocaților parlamentari, constituie o încălcare conștientă a prevederilor legislației cu privire la poliție și privind întrunirile. Consecințele acestei atitudini au fost privarea participanților la întrunire de protecție din partea statului. Or, statul, în cazul dat, prin intermediul poliției, era obligat să apere cetățenii în timpul manifestării, indiferent de situația lor socială și de altă natură.

Conceptul de libertate sugerează acțiuni negative din partea statului, adică abținere de a interveni în realizarea libertății cetățenilor săi la întrunire. Cu toate acestea, o libertate reală și efectivă de întrunire pașnică nu este compatibilă cu o simplă obligație de neingerință din partea statului, ci încadrează și obligația pozitivă de a asigura desfășurarea pașnică a unei manifestații licite. Prin urmare, este în obligația statului protecția participanților la întrunire de o eventuală intervenție a altor persoane cu intenții violente.

Ministerul Afacerilor Interne a fost atenționat asupra faptului că rolul organelor abilitate în garantarea exercitării dreptului la libertatea întrunirii și protejarea manifestanților, cît și interzicerea oricărei discriminări de ordin sexual este consolidat de precedentele Curții Europene a Drepturilor Omului, care în cadrul examinării unor cazuri (*cauza Platt-*

form Arzte fur Das Leben contra Austriei, 1985; Lustig-Prean și Beckett c. Regatului Unit, și Smith și Grady contra Regatului Unit, 1999) a estimat că participanții trebuie să poată să organizeze o demonstrație fără teamă de violență fizică din partea celor care se opun ideilor lor, altminteri vor fi împiedicați să-și exprime propriile opinii. Într-o democrație, dreptul la contramanifestație nu se poate extinde până la afectarea exercitării dreptului de a manifesta.

Astfel, inacțiunile poliției față de respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor poate constitui obiect de abordare în eventuale procese pornite împotriva Republicii Moldova în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, invocându-se violarea articolului 8 - respectarea vieții private, articolului 11 - libertatea de întrunire și asociere, articolului 14 - nediscriminarea ale Convenției Europene, și nu exclude condamnarea statului în plan internațional.

În acest context este relevantă Recomandarea 1474 (2000), adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European, prin care se invită statele membre să includă orientarea sexuală printre motivele de discriminare interzise de către legislația națională, adoptarea măsurilor disciplinare împotriva celor care ar discrimina homosexualii, cît și a acțiunilor pozitive pentru combaterea atitudinilor de homofobie, în special în școli, structuri medicale, în armată, poliție, prin intermediul instruirii inițiale și continue.

Prevenirea cazurilor de discriminare a minorităților sexuale, inclusiv prin privarea acestora de drepturi fundamentale, a generat adoptarea, în 2007, a Principiilor de la Yogyakarta. Importanța acestor principii a fost marcată de Comisarul European pentru Drepturile Omului, Thomas Hammarberg, în discursul său prezentat la Conferința Consiliului European din 16 mai 2008, consacrată Zilei internaționale împotriva homofobiei.

Principiile de la Yogyakarta, adoptate de Consiliul pentru Drepturile Omului al ONU, constituie o culegere de angajamente ale statelor membre ale ONU de a aplica dreptul internațional în ce privește orientarea sexuală și identitatea de gen a persoanei și stabilesc că abuzurile datorită orientării sexuale și identității de gen a persoanei constituie violări ale drepturilor omului și ale legislației internaționale.

Conform prevederilor articolului 21 alin.(1) din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.97, în cazul în care există informații veridice privind încălcarea în masă sau gravă a drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor, în cazurile de o importanță socială deosebită sau în cazul în care este necesar de a apăra interesele unor persoane ce nu pot folosi de sine stătător mijloacele juridice de apărare, avocatul parlamentar este în drept să acționeze, din proprie inițiativă, luînd, în limitele competenței sale, măsurile corespunzătoare.

În contextul celor menționate, la 18.12.08 au fost mediatizate două incidente privind reținerea a doi cetățeni, care-și realizau

dreptul la libertatea opiniei și exprimării, inclusiv al libertății întrunirilor, garantate de articolele 32 și 40 din Constituția Republicii Moldova. În primul incident a fost implicat cetățeanul M. care, intenționând să-și manifeste protestul în Piața Marii Adunări Naționale împotriva acțiunilor reprezentanților organelor de drept, a fost reținut de către 20 de colaboratori ai organelor de drept, apriori realizării libertății opiniei și exprimării.

Al doilea incident se referă la cetățeanul B. care, participând la un flash-mob organizat de către „Hyde Park” în fața Ministerului Afacerilor Interne, a fost reținut imediat de către colaboratorii organelor de drept pe motiv că pentru desfășurarea protestului în cauză nu exista o autorizație eliberată de către Primăria mun. Chișinău, deși, în conformitate cu prevederile noii Legi privind întrunirile nr.26 din 22.02.2008, pentru desfășurarea întrunirilor nu este necesară eliberarea unei autorizații de către administrația publică locală, ci respectarea procedurii de notificare a acesteia. Un alt protestatar, participant la aceeași manifestație, fără explicații plauzibile, a fost intimidat și urcat cu forța de către colaboratorii de poliție într-un mijloc de transport public.

În ambele cazuri cetățenii au fost escortați la unul din Comisariatele de poliție din municipiul Chișinău, durata deținerii acestora fiind de aproximativ 5 ore, ulterior fiind prezentați instanței de judecată. În procesul efectuării investigațiilor de rigoare pe cazul cetățeanului M., s-a constatat că în timpul aflării la Comisariatul de poliție, acesta a fost bruscat, fiindu-i aplicată forța fizică.

Avocații parlamentari au solicitat de la Ministerul Afacerilor Interne explicații asupra incidentelor survenite la 18.12.08 cu referință la cetățenii M. și B., cu elucidarea circumstanțelor asupra persoanelor care au efectuat reținerea, din inițiativa sau ordinul cui; motivele reținerii persoanelor nominalizate; durata exactă a aflării în detenție a persoanelor nominalizate (copia documentelor de reținere, inclusiv din registrul de evidență).

Un alt exemplu elocvent, la acest capitol, este mediatizarea marșului de protest, organizat la 25 decembrie 2008 de către liderii unor organizații neguvernamentale în sprijinul libertății întrunirilor în Republica Moldova. Ministerul Afacerilor Interne a fost una dintre autoritățile, în fața sediului căreia protestatarii au desfășurat marșul. În cadrul reportajelor au fost difuzate replici ale unui reprezentant al Ministerului Afacerilor Interne, cu un conținut ofensator în adresa participanților la marș, manifestându-se o atitudine neadecvată în raport cu ultimii.

În acest context, Instituția avocaților parlamentari a calificat atitudinea reprezentantului MAI, precum și replicile acestuia, cum ar fi: „rîsuri”, „lepădături ai societății”, „rămășița societății”, ca fiind inadmisibile pentru funcția deținută, acestea generând în mod direct lezarea demnității și onoarei participanților - cetățeni ai Republicii Moldova, compromițând totodată și imaginea instituției pe care o reprezintă - Ministerul Afacerilor

Interne, organ de specialitate al statului menit să apere viața, integritatea corporală, drepturile și libertățile cetățenilor.

De menționat că articolul 4 din Legea cu privire la poliție nr.416 din 18.12.90 stipulează expres faptul că în activitatea sa poliția mizează pe respectarea personalității cetățenilor, ceea ce constituie o garanție a apărării demnității, drepturilor, libertăților și intereselor lor legitime.

În conformitate cu prevederile articolului 4 din Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la structura organizatorică, limita efectivului și Regulamentul Ministerului Afacerilor Interne nr.844 din 30.07.98, MAI își desfășoară activitatea în conformitate cu principiile legalității, respectării personalității, umanismului și echității sociale, colegialității asamblate cu managementul, colaborarea cu cetățenii și colectivele de muncă, cât și cu asigurarea transparenței și respectării secretului de stat și profesional. Drept concluzie, avocații parlamentari au solicitat de la MAI examinarea afirmațiilor vizavi de reprezentantul în cauză, cu luarea ulterioară a deciziei privind oportunitatea declanșării unei proceduri disciplinare în privința ultimului.

În opinia avocaților parlamentari, redresarea situației actuale ar fi posibilă pe calea extinderii dialogului constructiv dintre autorități și societatea civilă, schimbul de păreri, identificarea soluțiilor optime și programelor comune, care, concomitent, ar influența benefic și gradul de maturitate al comunității. Acceptînd vectorul de implementare a valorilor democratice europene, societatea civilă, la rîndul ei, ar trebui să depășească statutul de tutelată din partea autorităților. Faza următoare dictează aspirație spre un dialog pe poziții de paritate cu autoritățile publice și obținerea unei participării reale și efective axate pe abordarea chestiunilor de interes public, demonstrînd, în acest fel, însemne ale purtătorului autentic de suveranitate statală. Realizarea acestui deziderat presupune eforturi comune ale actorilor implicați.

În baza evenimentelor descrise, ținînd cont de aspirațiile democratice ale Republicii Moldova, precum și de faptul că promovarea și respectarea drepturilor și libertăților omului sînt recunoscute ca priorități ale statului de drept, avocații parlamentari au solicitat luarea măsurilor de rigoare față de colaboratorii de poliție, care, prin nerespectarea prevederilor legislației cu privire la întruniri, au încălcat drepturile constituționale ale cetățenilor și organizarea instruirii colaboratorilor de poliție. Instituția avocaților parlamentari prezintă disponibilitatea, în limitele competenței, de a contribui în acest sens în vederea aprofundării cunoștințelor în domeniul libertății întrunirilor și drepturilor cetățenilor la opinie și exprimare.

De menționat, că Centrul pentru Drepturile Omului a fost asigurat de Ministerul Afacerilor Interne, precum că „pe viitor se vor întreprinde toate măsurile de rigoare întru excluderea unor astfel de cazuri, în scopul promovării imaginii pozitive în societate.”

Cu toate acestea, avocații parlamentari contează pe faptul că aprobarea de către MAI, prin ordinul nr.274 din 06.08.2008, a Recomandărilor cu privire la menținerea ordinii publice în timpul organizării și desfășurării întrunirilor, cât și instruirea continuă a colaboratorilor de poliție, va contribui la redresarea situației la acest capitol.

În baza celor menționate, avocații parlamentari consideră binevenite și oportune efectuarea unui studiu privind oportunitatea modificării articolului 32 alin. (3) din Constituție în vederea racordării acestuia la prevederile articolului 10 alin.

(2) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale; reglementarea, printr-un act guvernamental, a comportamentului colaboratorilor poliției în timpul desfășurării întrunirilor; includerea în programele de studii ale instituțiilor preuniversitare, universitare a orelor consacrate libertății întrunirilor și libertății de exprimare pentru a asigura o buna pregătire a factorilor de decizie; implementarea proiectelor orientate spre perfecționarea activității funcționarilor implicați în procesul de realizare a libertății întrunirilor.

1.6. Prevenirea și combaterea discriminării

Discriminarea, ca formă de marginalizare de orice fel și în orice situație, este un fenomen deosebit de frecvent în societatea democratică, fiind atât de obișnuit, încât e considerat normal de către foarte mulți cetățeni.

Pentru legislația în materia drepturilor omului, nediscriminarea reprezintă o axiomă de bază și, iminent, un corolar al principiului egalității de tratament. Toate tratatele și declarațiile internaționale referitoare la drepturile omului conțin referiri și angajamente privind nediscriminarea. De mai multe decenii, asemenea referiri au pătruns și în legislațiile interne ale altor state, în special, la nivel constituțional.

Acest principiu poate fi identificat în Carta Națiunilor Unite, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1965), Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (1950), cele două Pacte internaționale din 1966, Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (1979) ș.a.

Conform articolului 16 din Constituția Republicii Moldova „toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială”. Astfel, principiul nediscriminării s-a impus treptat ca element esențial în eforturile pentru asigurarea respectării și promovării drepturilor omului.

Cu toate acestea, discriminarea poate submina atingerea unui înalt nivel în materia angajării și protecției sociale, creșterii standardului de trai și al calității vieții, coeziunii și solidarității economice și sociale.

Deși Constituția și alte acte normative stabilesc egalitatea cetățenilor, pînă în prezent unele legi continuă să diferen-

țieze cetățenii în drepturi. Rămîne nereglementat mecanismul de protecție în caz de discriminare sau inegalitate în drepturi.

În prezent, în Republica Moldova nu există un act legislativ special privind excluderea oricărei discriminări, iar cadrul legislativ național conține prevederi inserate în diferite acte legislative care interzic discriminarea pe diferite criterii, însă în pofida existenței acestora, la nivel național nu există nicio lege, nu este generalizată în acest domeniu practica judiciară.

În condițiile în care aspirațiile Republicii Moldova de integrare europeană necesită ajustarea cadrului legislativ național la cel internațional, avocații parlamentari consideră că prin urgentarea adoptării proiectului de Lege privind prevenirea și combaterea discriminării Republica Moldova va prilejui reconfirmarea profilului particular în vederea combaterii oricărei forme de discriminare și intoleranță.

Proiectul de lege propus vizează acele categorii de persoane, care pot fi supuse discriminării pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, convingere, culoare, sex, vîrstă, stare a sănătății, origine socială, dizabilitate, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, origine socială, avere, apartenență la o categorie de persoane defavorizate, precum și pe bază de orice alt criteriu.

Potrivit prevederilor proiectului de Lege nominalizat, cu referință la cadrul instituțional pentru prevenirea discriminării, avocații parlamentari vor fi subiecți cu atribuții în domeniul prevenirii discriminării. Mai mult ca atât, constatarea existenței sau inexistenței actului de discriminare va fi inițiat de către avocații parlamentari din proprie inițiativă sau la cererea persoanei care se consideră că a fost discriminată.

Nediscriminarea este unul din drepturile copiilor încălcate destul de frecvent. Conform Raportului copiilor despre respectarea Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova, există discriminare etnică, religioasă, în bază de situație materială, mai cu seamă, în grupul copiilor din familiile social-vulnerabile sau cu dizabilități. Acestor copii le este greu să se integreze în societate, să comunice și să se simtă cu adevărat copii.

Referitor la discriminarea la locul de muncă, cele mai frecvente forme la care sînt expuse femeile constituie limitarea în luarea deciziilor. Mai mult, femeile sînt discriminate de organele de drept prin motivație că nu intervin în cazurile violenței domestice, calificînd astfel de “relații” drept “probleme de familie”.

Avocații parlamentari au fost sesizați de către Președintele Centrului Național al Romilor, solicitând concursul în examinarea cazului cu privire la declarațiile făcute de administratorul unei societăți pe acțiuni, vizavi de persoanele de etnie romă.

La 10 noiembrie 2008, la invitația reporterului unui post de televiziune de a lua parte la o emisiune, administratorul în cauză a refuzat să participe la aceasta, utilizând expresia „...televiziune țigănească”.

Potrivit afirmațiilor Președintelui Centrului Național al Romilor, folosirea unor astfel de expresii de către o persoană publică induce o imagine ofensatoare, ce jignește și insultă atât Centrul Național al Romilor, precum și întreaga etnie romă.

Este relevant că promovarea drepturilor minorităților naționale, inclusiv a persoanelor de etnie romă, constituie una din sarcinile prioritare ale politicii de stat în domeniul relațiilor interetnice în Republica Moldova. Acest lucru se confirmă prin eforturile depuse până în prezent de către autoritățile statului, în aspect legislativ și organizatoric.

Ținând cont de aspirațiile democratice și prioritățile Republicii Moldova de promovare și respectare a drepturilor și libertăților omului, o astfel de atitudine manifestată de către o persoană publică poate fi calificată drept discriminatorie pe criterii de apartenență etnică.

În acest context, este de menționat că Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială la care Republica Moldova este parte, definește drept „discriminare rasială” orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Articolul 2 lit.b) din Convenția nominalizată prevede că fiecare stat se angajează să nu încurajeze, să nu apere și să nu sprijine discriminarea rasială practică de vreă persoană sau organizație, oricare ar fi ea. Or, întru realizarea dezideratelor legislative, statul se anga-

jează să întreprindă măsuri, avînd drept scop de a garanta fiecăruia, în condiții de egalitate, deplina exercitare a drepturilor omului și libertăților fundamentale, fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică.

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, la care Republica Moldova este parte, stipulează că părțile vor încuraja spiritul de toleranță și dialogul intercultural și vor lua măsuri eficiente pentru promovarea respectului reciproc, înțelegerii și cooperării între toate persoanele care locuiesc pe teritoriul țării, indiferent de identitatea etnică, culturală, lingvistică ori religioasă a acestora, îndeosebi în domeniile educației, culturii și ale mijloacelor de informare.

Referindu-ne la cadrul normativ național, sînt de menționat prevederile articolului 4 alin.(2) din Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor nr. 382 din 19.07.2001, care interzic orice discriminare din motivul apartenenței la o minoritate națională.

Prin urmare, avocații parlamentari au calificat incidentul din 10 noiembrie 2008, în care a fost utilizată expresia „...televiziune țigănească”, ca fiind discriminatorie în raport cu persoanele de etnie romă și care constituie o încălcare flagrantă a principiilor juridice internaționale unanim recunoscute.

Așadar, din cele elucidate, avocații parlamentari au solicitat Biroului Relații Interetnice întreprinderea măsurilor urgente în vederea contracarării acțiunilor de discriminare pe criterii de etnie, neadmiterea lor și în privința altor persoane.

Asemenea cazuri pot genera situații nedorite pentru statul nostru, atât în plan moral (autoritatea Republicii Moldova la nivel internațional), cît și în plan material (condamnări la CEDO), cu impact negativ pentru bugetul public.

Avocații parlamentari pledează pentru adoptarea, în termene cît mai restrînse, a proiectului de Lege privind prevenirea și combaterea discriminării, precum și efectuarea unui studiu privind oportunitatea ratificării de către Republica Moldova a Protocolului nr. 12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

1.7. Drepturile copilului

Întru asigurarea protecției libertăților și drepturilor copilului, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994 care, prin prevederile sale, statuează responsabilitatea statului de a garanta fiecărui copil dreptul la un nivel de viață adecvat dezvoltării sale fizice, intelectuale, spirituale și sociale.

Necesitatea de a acorda o protecție specială copilului a fost proclamată în Declarația de la Geneva din 1924 cu privire la drepturile copilului și în Declarația drepturilor copilului adoptată de Adunarea generală, la 20 noiembrie 1959, și recunoscută potrivit articolului 23 și 24 din Declarația universală a drepturilor omului, articolul 10 din Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale și în instrumentele pertinente ale instituțiilor specializate și ale organizațiilor internaționale preocupate de bunăstarea copilului. În această ordine de idei, dreptul copilului de a crește și a se dezvolta în mediul familial constituie un principiu de bază prevăzut într-un șir de acte legislative naționale și internaționale la care Republica Moldova este parte.

Potrivit modificărilor operate la Legea cu privire la avocații parlamentari nr. 1349-XIII din 17.10.1997 (în vigoare din 22 aprilie 2008), pentru promovarea și protecția drepturilor copilului, a fost instituită funcția de Avocat parlamentar pentru protecția drepturilor copilului (Avocat al copilului). Prin Hotărîrea Parlamentului nr. 222-XVI din 30.10.2008, a fost numit în funcție avocatul parlamentar, care exercită atribuțiile în vederea garantării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale copilului, proclamate în Constituția Republicii Moldova, în Convenția ONU privind drepturile copilului, în alte tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

Avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului, în contextul abordat, consideră necesară implicarea

profundă a organelor de resort orientate spre fortificarea și susținerea familiei, în asumarea responsabilităților față de copil.

Prin Hotărîrea Guvernului nr. 527 din 21.05.2004, a fost aprobat Planul Național de acțiuni „Educație pentru toți” pe anii 2004-2008, care cuprinde compartimentul educație și dezvoltare timpurie a copiilor. Printre principalele obiective au fost majorarea către anul 2008 a ratei de participare la programele preșcolare pînă la 75% pentru copiii cu vîrstă cuprinsă între 3 și 5 ani și pînă la 100% pentru copiii cu vîrstă cuprinsă între 6 și 7 ani, precum și reducerea, la mai puțin de 5%, a discrepanțelor între regiunile rurale și urbane, între grupele dezavantajate și populația totală. Din păcate, deși au existat unele progrese în domeniu, aceste obiective nu au fost realizate.

În momentul actual, în republică funcționează 1334 instituții preșcolare care sînt frecventate de 72,6% din numărul total de copii cu vîrstă cuprinsă între 3 și 6 ani. În grupele pregătitoare au fost instituționalizate 82,02% din copiii cu vîrstă cuprinsă între 5 și 6 ani, fapt datorat înscrierii prioritare a acestor copii în instituția preșcolară, în vederea pregătirii corespunzătoare pentru etapa școlară. Din numărul total de edificii preșcolare - 800 sînt clădiri tip; 525 - clădiri adaptate și 4 - construcții speciale.

Pe parcursul ultimilor ani, sistemul școlar a fost supus unor modificări direcționate spre realizarea obiectivelor educaționale raportate perioadei de tranziție la economia de piață. În acest context, familia și instituția preșcolară sînt considerate agenții cei mai importanți în educația timpurie a copilului.

Strategia de prevenție a abandonului școlar, în Republica Moldova, rămîne o problemă primordială. Conform datelor statistice prezentate de Ministerul Educației și Tineretului, în Republica Moldova, la 15 noiembrie 2008, rămăseseră neșcolarizați 42 elevi cu vîrstă cuprinsă între 7 și 16 ani. Pe parcursul anului, din motive necunoscute, au abandonat școala încă 28 de elevi. Încadrarea copiilor în procesul de învățămînt rămîne una din problemele primordiale ale statului, fapt care a diminuat numărul copiilor neșcolarizați comparativ cu anii precedenți. Spre exemplu, în anul 2003, în perioada de referință, numărul copiilor neșcolarizați a constituit 1263. La situația din 1 octombrie 2007, în afara școlii se aflau 123 de copii. Nu se cunoaște cu exactitate numărul copiilor aflați peste hotarele țării, inclusiv traficați, astfel completînd numărul copiilor neșcolarizați din totalul celor încadrați în vîrsta școlară.

Neșcolarizarea copiilor este influențată de situația materială a familiilor, amplasarea școlilor la distanțe mari de domiciliu, persistența fenomenului de acumulare de la părinți a sumelor de bani, care nu în toate cazurile sînt utilizate la destinație ș.a.

Au fost înregistrate cazuri în care pentru neachitarea contribuțiilor, unii copii au fost discriminați în raport cu ceilalți, fapt absolut inadmisibil, care urmează a fi eliminat.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat cet. M., care a invocat mai multe probleme, una dintre care fiind neșcolarizarea unor elevi de la liceul C.

În vederea soluționării problemelor apărute, avocatul parlamentar a efectuat o vizită în instituția de învățămînt nominalizată, stabilind un șir de încălcări ce țin de asigurarea condițiilor de învățămînt, comportamentul inadecvat al administrației liceului față de unii liceeni, neșcolarizarea nemotivată a unor elevi.

Astfel, la fața locului, faptele invocate de petiționară au fost confirmate de părintele unui copil, invalid de gradul I, căruia nu i-au fost predate deplin orele, conform programei, la domiciliu. De la 01.09.2008 și pînă la momentul vizitei nu s-a desfășurat nici o lecție cu minorul.

Avocatul parlamentar a sesizat Ministerul Educației și Tineretului, solicitînd implicarea pe cazul dat. Răspunsul parvenit în adresa Centrului pentru Drepturile Omului din partea Ministerului Educației și Tineretului nu include toate aspectele problemelor abordate și nu este complet.

Avocatul copilului consideră ieșite din comun astfel de practici și metode de educare, care vin în dezacord cu normele de drept internațional din domeniul drepturilor copilului, și face apel către organele competente să institueze instrumente eficiente pentru excluderea unor cazuri similare în alte instituții; să monitorizeze și să înlăture cazurile de încălcare a drepturilor copilului, recomandînd aplicarea sancțiunilor disciplinare față de pedagogii care nu le respectă.

În partea stîngă a Nistrului, în prezent, funcționează 8 instituții de învățămînt, subordonate Ministerului Educației și Tineretului, în care studiază 2637 elevi în baza liberei opțiuni. Dintre aceștia, nici unul nu a abandonat studiile pe parcursul anului de studiu 2007 - 2008.

Cu toate că instituțiile în cauză sînt finanțate din bugetul de stat al Republicii Moldova, rămîn nesoluționate anumite probleme. Astfel, din lipsa cantinei, nu se alimentează copiii din Liceul Teoretic "Lucian Blaga", Tiraspol. Liceul "M. Eminescu", Liceul "Ștefan cel Mare" și Gimnaziul Corjova nu dispun de autotocare pentru transportarea elevilor.

Pînă în prezent persistă problema trecerii vama la materialele didactice, manualelor, produselor alimentare pentru elevi ș.a.

Avocatul copilului consideră oportună și binevenită implicarea mai eficientă a autorităților în vederea monitorizării permanente a activității instituțiilor de învățămînt din partea stîngă a Nistrului.

O problemă majoră rămîne situația tinerilor orfani.

În anul precedent, la Centrul pentru Drepturile Omului au continuat să fie înregistrate plîngeri de la foștii absolvenți ai școlilor de tip internat, care au invocat problemele asigurării cu spațiu locativ, încadrării în cîmpul muncii, condițiilor neadecvate în care se află etc.

După absolvirea școlilor de tip internat, copiii orfani și cei rămași fără îngrijire părintească se confruntă cu un șir de probleme, pe care nu le pot soluționa de sine stătător.

Una din problemele stringente este încadrarea în cîmpul muncii a copiilor orfani și copiilor rămași fără îngrijire părintească - absolvenți ai instituțiilor de tip internat. Totodată, problema în cauză este, practic, dificil de soluționat, pe motiv de: lipsă a surselor financiare pentru întreținerea tinerilor pe perioada de studiu la cursurile de formare profesională; lipsa specialiștilor-îndrumători de orientare profesională în școli; posibilități minime de angajare de la vîrsta de 16 ani; salarii acordate de angajatori, care nu acoperă cheltuielile pentru închirierea spațiului locativ; hrană, îmbrăcăminte.

În această situație, majoritatea copiilor își continuă studiile la școlile polivalente sau la școlile de meserii din localitățile respective, însușesc cîte 2-3 profesii, ca și în cazul cet. R, care timp de 6 ani a însușit diferite specialități pentru a prelungi timpul aflării în această instituție, din considerente că era asigurat cu hrană și spațiu locativ. Avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului s-a implicat pe cazul dat, sesizînd Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului. Cu regret, pînă la momentul actual o parte din problemele relevate rămîn fără soluționare.

În anul 2004 Consiliul municipal Chișinău a aprobat programul municipal de acțiuni "Copii orfani și rămași fără îngrijire părintească, pentru anii 2004-2007", pentru realizarea căruia se prevedea alocarea mijloacelor financiare destinate acordării apartamentelor sociale copiilor din categoria vizată. Acest program a rămas nerealizat.

Conform informației oferite de către Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului, 240 tineri din municipiul Chișinău necesită spațiu locativ.

Referitor la numărul copiilor orfani și celor rămași fără îngrijire părintească, datele statistice, în dinamică pentru perioada anilor 2007-2008, prezentate de către Ministerul Educației și Tineretului, sînt următoarele:

	anul 2007	anul 2008
Numărul copiilor orfani	2201	1780
Numărul copiilor orfani de un părinte	16407	15938
Numărul copiilor cu un singur părinte (mamă solitară, familie în divorț și alte situații)	42547	36006

Plasarea copilului în sistemul de îngrijire rezidențială încalcă dreptul său de a crește în familie.

Întru prevenirea instituționalizării și eficientizării procesului de a acorda copilului dreptul de a crește într-o familie și mediu familial, un accent deosebit se pune pe dezvoltarea serviciilor sociale de tip familial.

Convenția internațională cu privire la drepturile copilului stipulează, că la adoptarea oricăror decizii care îi privesc pe copii, luate de autoritățile administrative, organele legislative etc., interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate prioritar în considerare.

De rînd cu alte probleme, autoritățile publice locale se confruntă frecvent cu situații de distribuire a sectoarelor de teren întru construcția caselor de locuit, conform prevederilor articolului 11 din Codul funciar. Conform Hotărîrii Guvernului nr.937 din 12.07.2002, copiii orfani și cei rămași fără îngrijire părintească, din casa de copii, părinții cărora nu au avut locuință, la ieșirea din asemenea instituție trebuie să fie asigurați de către autoritățile administrației publice locale de la baștina lor sau de la locul de trai al părinților-educatori, ținînd cont de doleanțele copiilor, cu spațiu locativ sau cu teren și un credit bănesc pe termen lung, fără dobîndă, pentru construcția unei case de locuit.

Către avocații parlamentari s-a adresat familia Z., care în anul 1991 a deschis casa de copii de tip familie, în care sînt educați 15 copii, 13 copii fiind înfiați. La moment, 4 tineri, care au fost educați în Casa pentru copii tip familial, au solicitat teren pentru construcția casei. Contrar prevederilor legislației, la acest capitol, autoritățile publice locale refuză eliberarea terenului pentru construcția casei.

Fiind impuși de situație, copiii caută de unii singuri modalități de a-și asigura un loc de trai. În unele cazuri ei formează grupuri din cîteva persoane și închiriază spațiu locativ, în alte cazuri locuiesc în subsoluri, lucrează în gospodăriile țărănești în schimbul asigurării cu alimente și loc de trai. O parte din ei săvîrșesc infracțiuni și nimeresc în penitenciare. Avocatul copilului este conștient de complexitatea problemei, situația social-economică, care nu favorizează soluționarea, la nivel dorit, a problemelor abordate. Cu toate acestea situația precară la acest capitol necesită redresare eficientă.

Problemele abordate în domeniul justiției juvenile sînt multiple și complexe.

Potrivit datelor statistice oferite de Ministerul Afacerilor Interne, pe parcursul anului 2008 au fost înregistrate 1629 infracțiuni săvîrșite de către minori și cu participarea lor, ceea ce atestă o diminuare cu 5,3% față de anul 2007 (1721).

La comiterea infracțiunilor vizate au participat, în total, 1952 persoane de vîrstă minoră sau cu +4,1% față de perioada similară a anului precedent, dintre care 1562 (+6,2%) neantrenați în câmpul muncii sau în procesul de învățămînt; 304 (+10,3%) elevi, din care 247 (+10,3%) sînt elevi ai școlilor medii. Din numărul total de copii participanți la săvîrșirea infracțiunilor, 1906 (+6,1%) minori au săvîrșit infracțiuni pentru prima dată, 46 de minori au săvîrșit crime repetate (-42,5%), 14 fiind din categoria minorilor condamnați condiționat și 7 fiind în stare de ebrietate. Din numărul total de minori, la răspundere penală au fost trași 1512, ceea ce constituie o diminuare cu 17,7% față de anul 2007.

Actualmente, la evidența organelor de poliție se află 3984 minori delincvenți și 996 părinți dificili. De către angajații Serviciilor minori și moravuri în privința minorilor au fost întocmite 4353 procese-verbale administrative, dintre care 561 pentru huliganism și 3037 pentru consum de alcool sau apariție în stare de ebrietate în locuri publice.

În acest context, conform Planului măsurilor suplimentare de profilaxie și combatere a fenomenului vagabondajului, cerșitului și "copiilor străzii" în perioada anului 2008 au fost înregistrate de către subdiviziunile teritoriale ale MAI, 1680 cazuri de plasament în Centrul de plasament temporar al minorilor (în 2007-1507 cazuri).

Cele mai frecvente cazuri de părăsire de către copii a domiciliului, fără știrea maturilor și a corpului didactic al instituțiilor de învățămînt preuniversitar, au fost înregistrate în raioanele Ialoveni-127, Strășeni-101, Călărași-68, Criuleni-52, Anenii-Noi-67, Orhei-49, Hîncești-55, Ungheni-31, Cimișlia-29, Căușeni-25, Telenești-23, Ștefan-Vodă-21, Cahul-20, Rezina-19, Nisporeni-19, Dubăsari-17, Cantemir-17, Leova-16, Ceadîr-Lunga-16 etc.

Un rol important în educația copiilor îl au părinții. Astfel, problema majoră care persistă la moment este aflarea copiilor fără supravegherea părinților, din diverse motive: părinții au plecat peste hotarele țării, ispășesc pedeapsa în locurile de detenție; sau sînt alcoolici și narcomani. Anual, numărul acestor copii crește în legătură cu extinderea fenomenului migrației forței de muncă.

În opinia Ministerului Afacerilor Interne, autoritățile publice locale nu-și onorează pe deplin obligațiile, iar eforturile întreprinse în ultimii ani de către instituțiile statale și structurile internaționale în domeniul reformelor economice și sociale (restructurările economice și administrative, revizuirea cadrului legal, realizarea programelor de sănătate, educaționale și sociale) nu au produs rezultatele așteptate, fapt ce denotă că copilul și familia rămân a fi cele mai vulnerabile grupuri supuse riscurilor sociale.

Astfel, Avocatul copilului consideră oportună elaborarea unui program special de susținere de către stat a acestei categorii de populație.

Este necesară aprobarea unui nou Regulament cu privire la organizarea activității tutelare în privința minorilor, care să reglementeze condițiile organizării și realizării activității autorităților tutelare privind protecția drepturilor și interesele legitime ale copiilor minori, inclusiv ale copiilor orfani și ale celor rămași fără ocrotire părintească, stabilirea responsabilităților autorităților tutelare și ale tutorilor/curatorilor.

În opinia specialiștilor de domeniu, autoritățile tutelare ar trebui să activeze în calitate de autorități autonome, nesubordonate ministerelor sau departamentelor. Astfel, ar spori gradul de independență și obiectivitate în cadrul îndeplinirii obligațiilor de serviciu. Este stringentă majorarea numărului specialiștilor pe problemele drepturilor copilului, din cadrul direcțiilor teritoriale de educație și tineret, inclusiv psihologi, juriști, asistenți sociali. De asemenea, este necesară implementarea unor reglementări asupra

obligativității asigurării de către părinți, pentru perioada absenței lor (ex. plecarea peste hotare), a unui reprezentant legal pentru copilul minor, cât și adoptarea Legii cu privire la copilul în dificultate. La momentul actual, în fiecare raion activează doar câte un singur specialist, care participă în procesele de judecată, soluționează problemele ce țin de instituirea tutellei, curatelei etc.

Cu toate că legea prevede proceduri speciale pentru copii, ea nu specifică dacă reprezentanții instituțiilor implicate în procesul justiției pentru minori au nevoie de pregătire specială. Legislația Republicii Moldova nu face distincție din punct de vedere al tipului măsurilor preventive între adulți și minori. La aplicarea măsurilor preventive, organelor judiciare li se permite să ia măsuri similare față de minori ca și în cazul adulților cu aceleași condiții și conținut, în plus transmiterea sub supraveghere a minorului.

Astfel, copiii în conflict cu legea ar trebui separați de adulții aflați sub urmărire penală, dar, în realitate, copiii vin deseori în contact cu aceștia din urmă. Procesele copiilor se desfășoară în același loc cu procesele adulților, fapt care ar putea afecta starea emoțională a copilului pe parcursul procesului său. Deși Codul penal permite și recomandă măsuri educaționale, instanțele judecătorești preferă aplicarea măsurilor corecționale.

Pe parcursul semestrului II al anului 2008 numărul minorilor în detenție s-a micșorat din motivul aplicării Legii privind amnistia în legătură cu declararea anului 2008 An al Tineretului. Din informația prezentată de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare:

		Pe parcursul an. 2007	Pe parcursul an. 2008	+/-	+/- %
Noi arestați minori		129	159	+30	23,26%
Numărul minorilor sosiți în penitenciare pentru minori		131	157	+26	+19,85%
Numărul copiilor care au fost născuți de către femeile aflate în detenție		4	1	-3	-75,0%
		<i>la</i> 01.01.2008	<i>la</i> 01.01.2009	+/-	+/- %
Numărul condamnaților care au săvârșit infracțiune în vîrstă de pînă la 18 ani		315	158	-157	-49,84%
Numărul condamnaților care execută pedeapsa în penitenciare pentru minori		168	34	-134	-79,76%
<i>din ei</i>	în vîrstă de pînă la 18 ani	92	24	-68	-73,91%
	mai mult de 18 ani	76	10	-66	-83,54%
Numărul minorilor deținuți în izoloarele de urmărire penală		59	59	-	-
Numărul copiilor, care se află în penitenciare cu mame		11	8	-3	-27,27%

Conform informației prezentate de către DIP, pe parcursul anului 2008 instituțiile penitenciare au fost asigurate într-o anumită măsură cu lenjerie de pat, îmbrăcăminte și încălțăminte pentru deținuți, care provin din ajutoarele umanitare.

La moment, în scopul îmbunătățirii condițiilor de trai ale deținuților în Instituția penitenciară nr. 7 Rusca se efectuează lucrări de reparație capitală a blocului medical, în incinta căruia este creat un sector pentru mame cu copii în vîrstă de pînă la 3 ani.

Deși faptul că mama se poate afla cu copilul în penitenciar pînă la împlinirea vârstei de 3 ani a acestuia este un lucru benefic pentru ambii în ceea ce privește dezvoltarea atașamentului, nu se poate spune același lucru despre mediul în care se dezvoltă copilul. Astfel, avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului în cadrul vizitei efectuate în Instituția Penitenciară nr. 16 Pruncul, a constatat că mediul (atît cel intern – camerele în care se află copiii și mamele, cît și cel extern – boxele de beton, avînd rol de curte de plimbare) este amenajat nesatisfăcător pentru o dezvoltare normală a copilului. Penitenciarul este o instituție mult mai austeră în raport cu o casă de copii sau un spital, fiind un mediu în care funcționează reguli stricte, ale căror rațiuni rămîn de cele mai multe ori neînțelese de copii. În cazul în care admitem analogia dintre medii (penitenciarul și spitalul), avînd ca argument constatările în cadrul vizitei (lipsa unui spațiu de joacă separat pentru copii, lipsa personalului și a unui program educațional, asistenței medicale adecvate (copiii nu sînt vaccinați), lipsa contactului cu mediul înconjurător ș.a.

În acest context se impune necesitatea întreprinderii unor asemenea măsuri, în care dezvoltarea motorie și cognitivă a copiilor crescuți și educați în penitenciare să evolueze normal; copiii să aibă posibilitate să se joace nu numai în interiorul dar și în exteriorul penitenciarului, ori de cîte ori este posibil, în prezența personalului educațional (pedagog, psiholog); copiii să poată părăsi instituția și să experimenteze viața obișnuită din afara zidurilor închisorii.

Ansamblul de reguli ale Națiunilor Unite privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), Declarația privind protecția copiilor în perioade de urgență, recunosc necesitatea unei atenții deosebite acordate copiilor.

Minorul X. din or. H. a fost maltratat de către colaboratorii poliției pentru recunoașterea unor infracțiuni care, de fapt, nici nu au fost comise. Avocatul parlamentar pentru protecția dreptului copilului s-a implicat nemijlocit pe cazul dat, stabilind toate încălcările comise de către procuratura H., care nu a dispus începerea urmăririi penale pe caz, dar s-a limitat la examinarea plîngerii în baza art. 274 CPP, cu emiterea unei decizii de neîncepere a urmăririi penale. Ordonanța de refuz în pornirea urmăririi penale a fost contestată la judecătorul de instrucție. Instanța de judecată a declarat nulă ordonanța de refuz în pornirea urmăririi penale, cu obligarea Procuraturii

or. H. să lichideze încălcările depistate, cu indicația de a porni urmărirea penală în cauza dată.

Cu referire la articolul 6 din Legea privind drepturile copilului, statul are menirea de a ocroti inviolabilitatea copilului, protejîndu-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmițînd comportament plin de cruzime, grosolanie, disprețuire, insulte, maltratări etc.

Cu toate că copiii au dreptul la o protecție specială din partea societății împotriva oricărei forme de discriminare, de o presiune împotriva abuzului de autoritate din familie și din alte instituții, maltratarea copiilor persistă.

Recomandarea Nr. R (85) 4 a Comitetului de Miniștri către Statele membre privind violența în cadrul familiei (adoptată de către Comitetul Miniștrilor la 26 martie 1985, în cadrul celei de-a 382a reuniuni a Delegațiilor Miniștrilor), îndeamnă țările membre să-și revadă legislațiile referitoare la puterea de corecție față de copii în vederea limitării, sau chiar interzicerii pedepselor corporale, chiar dacă încălcarea acestei interdicții nu atrage după sine necesitatea unei sancțiuni penale.

Cauzele ce stimulează comiterea crimelor în sînul familiei sînt diverse: condițiile de viață dificile și insuficiente, neîncadrarea în cîmpul muncii a persoanelor apte de muncă, diminuarea nivelului de trai, sărăcia, insuficiența permanentă a banilor, nivelul scăzut al valorilor morale și al celor familiale, agresivitatea, consumul abuziv de băuturi alcoolice etc.

Instrumentele internaționale și naționale în domeniul protecției copilului protejează copilul împotriva oricărei forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență.

Conform datelor prezentate de către Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, Ministerul Educației și Tineretului, în anul 2008 s-a înregistrat o agravare a situației operative la compartimentul profilaxia infracțiunilor comise în sfera relațiilor familiale. Trezesc îngrijorare motivele comiterii omorurilor și vătămărilor intenționate grave, în consecința cărora membrii de familie sînt asasinați, maltratați și agresati.

Rezultatele studiilor au demonstrat că violența față de copii este un fenomen destul de răspîndit atît în familie, cît și în școală.

Familia ar trebui să fie mediul de bază pentru un copil, de-a lungul dezvoltării sale, pînă la vîrsta adolescenței.

Este important ca funcțiile familiei să fie bine conștientizate, deoarece majoritatea copiilor exploatați prin cele mai grele forme de muncă, ca și copiii în conflict cu legea, sînt mai des din familii.

Munca copilului în Moldova este cauzată de sărăcie și inechitate.

În ianuarie-octombrie, 2007, Inspekția Muncii a înregistrat 340 cazuri de muncă periculoasă a copilului. Cele mai multe din ele includ: numărul de ore de muncă ce depășește numărul maxim admis de lege, utilizarea echipamentului și instrumentelor periculoase, munca pe timp de noapte etc.

În acest context se încalcă Convenția O.I.M. privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor nr. 182 din 17.06.1999.

Conform informației prezentate de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, statistica pe perioada 12.02.2008-10.02.2009 se prezintă astfel:

Sectorul	<i>Agricol</i>	<i>Lucru în stradă</i>	<i>Trafic</i>	<i>Total</i>
<i>Retrași</i>	64	38	6	108
<i>Preveniți</i>	497	164	104	765
Total	561	202	110	873

Deseori, părinții împovărați de griji, nu înțeleg beneficiile pe termen lung ale investițiilor în educație în raport cu câștigul pe termen scurt, adus de munca copilului. Aceasta se întâmplă din motivul incapacității părinților de a privi dincolo de strategiile de supraviețuire în care sînt prinși, lipsei de încredere în posibilitatea sistemului de educație de a crește șansele copiilor pentru o muncă decentă în viitor, percepțiilor potrivit cărora, munca este benefică pentru dezvoltarea copilului, indiferent de pericolele legate de lucrările efectuate de copii.

În contextul celor menționate, pentru eliminarea celor mai grave forme ale muncii copiilor, este necesar să se realizeze un studiu național referitor la numărul copiilor care lucrează, pentru elaborarea și implementarea de strategii și politici de abordare a cauzelor fenomenului întru a preveni și, acolo unde copiii sînt angajați legal, de a asigura neexploatarea lor, munca fiind în conformitate cu standardele internaționale și naționale.

1.8. Drepturile cetățenilor Republicii Moldova în stînga Nistrului

De-a lungul anilor regiunea din stînga Nistrului rămîne un spațiu în care zilnic se încalcă drepturile omului. O problemă nesoluționată rămîne a fi imposibilitatea avocaților parlamentari de a interveni eficient întru apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor Republicii Moldova, care locuiesc în acest teritoriu.

Problema transnistreană a constituit o preocupare permanentă a societății și a autorităților constituționale, irosindu-se importante resurse pentru „negocieri”, excepții de la aplicarea legislației, compensații sau subvenții pentru necesitățile mecanismului de „menținere a păcii”. Totodată, pierderile și prejudiciile legate de lipsa controlului asupra frontierei de est, precum și asupra potențialului industrial al țării, au influențat decisiv dezvoltarea socio-economică a Moldovei.

În aceste condiții, drepturile omului în regiune au fost ignorate în totalitate, iar eforturile autorităților constituționale și diverselor instituții internaționale, deși au un caracter foarte determinant, nu sînt capabile să prevină și să combată fenomenul.

Limitarea respectării drepturilor omului și a proceselor democratice, bazate pe egalitate, valorile umane și diversitatea culturală, economică și politică în regiune se evidențiază în sistemul educațional. Deși în regiune sînt declarate 3 limbi

oficiale: moldoveneasca (cu grafia chirilică), ucraineana și rusa, reprezentanții etniilor majoritare, adică moldovenii și ucrainenii au acces numai la învățămîntul preșcolar, primar și secundar. Învățămîntul mediu de specialitate, cel universitar și postuniversitar este accesibil (cu excepția facultății de filologie și pedagogie) numai în limba rusă. Reprezentanții minorităților etnice, bulgarii și polonezii, de asemenea nu au acces la studii în limba maternă.

O problemă care persistă de mai mulți ani este cea a echivalării notelor. Instituțiile de învățămînt din teritoriu notează cunoștințele elevilor după un sistem de 5 puncte, iar cele aflate sub jurisdicția autorităților Moldovei – după unul de 10 puncte. Astfel, notele absolvenților transnistreni, de orice nivel, care decid să-și continue studiile în instituțiile din țară, sînt „transformate” (maxim 9,5 puncte pentru nota 5). În aceste condiții, copiii sînt discriminați și dezavantajați.

Totodată, trebuie menționată problema ce ține de libertatea circulației, care afectează substanțial și dreptul la educație. Deseori, elevilor din regiune le sînt create obstacole în vederea participării la diverse concursuri, olimpiade și evenimente educaționale organizate în partea dreaptă a Nistrului.

Sistemul social existent în regiune este total izolat și rămîne reticent la orice relație de colaborare cu sistemul național de asistență socială al Republicii Moldova. Existența în Moldova a două sisteme sociale diferite creează enorme probleme locuitorilor din stînga Nistrului, deoarece le este încălcat frecvent dreptul la asistență și protecție socială. În special, sînt afectate persoanele care muncesc și achită contribuțiile sociale pe un mal al Nistrului, însă locuiesc pe celălalt. Aceștia nu beneficiază de condiții egale sau sînt tratați discriminatoriu, în raport cu concetățenii sau colegii lor.

Pensionarii din localitățile aflate sub controlul regimului secesionist, fiind cetățeni ai Republicii Moldova, inclusiv invalizii, pot beneficia de asistență socială de stat numai în condițiile în care beneficiază de pensie. Polița de asigurare este eliberată gratuit tuturor pensionarilor din Moldova, cu excepția celor din regiunea transnistreană, deoarece ultimii, în mare parte, nu beneficiază de pensii de la Bugetul asigurărilor sociale de stat. Din cauza lipsei controlului efectiv asupra regiunii, autoritățile constituționale nu pot deservi pensionarii și nici nu le pot distribui pensiile.

Persoanelor care locuiesc în localitățile aflate în nemijlocita apropiere de satele și orașele din stînga Nistrului, li se încalcă frecvent drepturile la libera circulație, libertatea indivi-

duală și siguranță. Tinerii sînt înrolați în instituțiile paramilitare transnistrene, în mare parte forțat, și impuși să depună jurămînt unui regim anticonstituțional. Multe din aceste persoane devin victime ale abuzurilor din unitățile paramilitare din regiune, în care domicilă fenomene negative cum ar fi: relațiile nestatutare, aplicarea torturii, estorcarea banilor, munca forțată.

Locuitorilor din Coșnița, Doroțcaia, Pohrebea, Pîrîta, Cocieri și Molovata Nouă nu li se permite să-și prelucreze liber terenurile agricole situate la est de traseul Rîbnița-Tiraspol.

Posesorii de automobile cu numere de înmatriculare moldovenești, care domiciliază în localitățile din stînga Nistrului, nu pot circula liber pe teritoriul regiunii. Ei sînt impuși să achite pentru admiterea pe acest teritoriu pe o perioadă de două luni o taxă de 0,18% din prețul automobilului. Totodată, șoferii sînt presați să-și înregistreze automobilele în regiune și să obțină cetățenia „rnm”.

Cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în stînga Nistrului

în continuare nu-și pot exercita libertatea întrunirilor, exprimării, dreptul la informație și la vot.

Problemele enunțate sînt actuale încă de la începuturile conflictului transnistrean, cu diferite agravări în anumite perioade (perioada alegerilor, cazurile școlilor cu predare în grafia latină) și evoluarea lucrurilor este imprevizibilă pentru că depinde de comportamentul forțelor de securitate neconstituționale și de gradul de implicare a Ministerului reintegrării sau a altor autorități de la Chișinău.

Posibil, situația în regiunea de est a Republicii Moldova se va îmbunătăți datorită implicării și suportului acordat de unele organizații neguvernamentale. Organizarea unor reprezentanțe ale Centrului pentru Drepturile Omului în raioanele din zona conflictului ar putea favoriza efectiv monitorizarea obiectivă și imparțială a situației la capitolul drepturile omului și ar încuraja motivația populației din aceste localități să-și apere interesele legitime.

1.9. Hotărârile CEDO – aprecieri sau soluții pentru Moldova

Responsabilitatea Guvernelor pentru respectarea unor standarde minime de comportament echitabil și corect în exercitarea atribuțiilor lor în privința respectului datorat propriilor cetățeni și oricărui altor cetățeni aflați sub jurisdicția lor este recunoscută la nivel intern și internațional.

Ratificând Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și unele protocoale adiționale, Republica Moldova s-a obligat să asigure respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, garantate în acest document oficial. În consecință, statul a acceptat dreptul persoanelor, grupurilor de persoane, organizațiilor neguvernamentale și companiilor private de a introduce cereri împotriva sa și împotriva oricărui autorități și instituții publice aflate sub responsabilitatea sa, conform sistemului de implementare asigurat de organismele de la Strasbourg ale Convenției. Deoarece ele reprezintă o instanță supranațională, aceasta oferă posibilitatea unui recurs atunci când sistemul intern nu îl poate asigura.

În cadrul procedurilor, reclamantii pot obține o gamă limitată, dar deloc neglijabilă, de reparații. Este posibil ca Guvernul să facă oferta de încheiere amiabilă a litigiului: oferind reparații specifice sau o modificare a legislației sau a practicii administrative; plățirea unor despăgubiri și a unor cheltuieli judecătorești justificabile.

În ceea ce privește Curtea, o hotărâre obligatorie poate constitui o declarație publică referitoare la încălcarea datorită Statului, însoțită de o indemnizație bănească pentru justa despăgubire și de plata cheltuielilor judecătorești. Ca urmare a unei astfel de hotărâri, Statul este obligat să se supună deciziilor Curții, care pot conduce, de asemenea, la un

rezultat specific, cum ar fi o modificare de legislație sau o altă măsură necesară pentru îndreptarea oricărei erori identificate.

În afară de oferirea unui rezultat favorabil pentru o anumită persoană, o cerere poate fi privită într-un context mai larg. Aceasta reprezintă o metodă de reluare a reformei legislative și de îmbunătățire sau menținere a standardelor libertății civile. Ea contribuie la asigurarea unui sistem de norme, care își aduce aportul la evoluțiile mondiale. Deci, autoritatea hotărârilor Curții, indiferent că este vorba de hotărâri pronunțate pe fond sau de hotărâri de radiere de pe rol a cauzelor ca urmare a soluționării acestora pe cale amiabilă, depășește cu mult importanța lor strict juridică.

Republica Moldova a recunoscut jurisdicția Curții de a examina cererile depuse împotriva ei, începând cu 12 septembrie 1997. De la 1 noiembrie 1998 la Curtea Europeană au parvenit 4166 plângeri în privința Moldovei, dintre care 1519 au fost declarate inadmisibile sau radiate de pe rol. La sfârșitul anului 2008 Curtea a pronunțat în privința Republicii Moldova 138 de hotărâri de condamnare.

În perioada 01 ianuarie – 31 decembrie 2008 Guvernul Republicii Moldova a fost notificat cu 137 de cereri noi din partea Grefei Curții Europene a Drepturilor Omului, comparativ cu 73 de cereri în anul 2007 și 99 de cereri în anul 2006.

Hotărârile Curții Europene au caracter de precedent. Or, pronunțând hotărârile, Curtea reiese din faptul că instanțele judecătorești naționale se vor ghida de acestea în examinarea pricinilor similare. Totodată, precedente pentru Republica Moldova constituie și hotărârile pronunțate împotriva altor țări.

Curtea a constatat frecvența încălcarea dreptului la un proces echitabil, libertate și siguranță, recurs efectiv, libertatea de exprimare, protecția proprietății, respectul vieții private și de familie. Un număr considerabil de hotărâri se referă la administrarea cu deficiențe a justiției prin admiterea recursului în anulare de către Curtea Supremă de Justiție, prin citarea necorespunzătoare a participanților în proces de către instanțele de judecată, prin încălcarea principiului securității raporturilor juridice, ca urmare a admiterii nemotivate a cererilor de revizuire. Printre aceste deficiențe în administrarea justiției mai pot fi menționate încălcarea dreptului de acces la un tribunal prin prisma impunerii neîntemeiate la achitarea taxei de stat, durata excesivă a procesului judecătoresc și altele.

În pofida faptului că în ultimii ani Republica Moldova a înregistrat progrese în procesul de ajustare a legislației naționale la standardele internaționale, inclusiv în domeniul drepturilor omului și libertăților fundamentale, persistă unii factori obiectivi și subiectivi care generează încălcarea drepturilor cetățenilor și condamnarea statului.

Astfel, nu au fost întreprinse măsurile necesare pentru crearea condițiilor adecvate de detenție, nu au fost luate măsuri suficiente întru executarea la timp a hotărârilor judecătorești irevocabile și definitive de către autoritățile publice de toate nivelurile, este insuficientă activitatea organelor de drept, procuraturii, poliției și a instanțelor de judecată la capitolul respectarea și corespunderea cerințelor Convenției, nu sînt sancționați funcționarii publici activitatea cărora generează încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, persistă cazuri de neaplicare a jurisprudenței și practicii CEDO de către instanțele judecătorești și colaboratorii organelor de drept, ca urmare a lipsei unui sistem eficient de instruire inițială și continuă, inexistenței analizei sistematice a practicii de urmărire penală și a neexaminării cazurilor prin prisma jurisprudenței CEDO. Nu în ultimul rînd, dreptul la regres al statului față de persoanele vinovate nu este asigurat la nivelul corespunzător.

Conform informației oferite de Procuratura Generală, ca urmare a sesizărilor parvenite de la Agentul guvernamental asupra hotărârilor definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sau deciziilor de radiere a cererilor de pe rol, ca rezultat al reglementării amiabile a cauzei în care Republica Moldova a fost obligată să achite sume bănești, au fost înaintate spre examinare instanțelor judecătorești acțiuni în regres pe *cauzele Ungureanu contra Moldovei, Bița și alții contra Moldovei, Corsacov contra Moldovei, Guțu contra Moldovei*, suma totală echivalentă în lei, la momentul executării hotărârilor CEDO, constituind 30997 EURO.

Potrivit afirmațiilor Ministerului Finanțelor, pînă în prezent hotărârile pronunțate de CtEDO în cauze privind Republica Moldova și intrate în vigoare au fost executate, indiferent de faptul dacă în bugetul de stat au fost sau nu prevăzute mijloace pentru acest scop. Astfel, în anul 2007 a fost achitată suma de 15.683.713,52 lei, iar în anul 2008 – suma de 50.004.787,67 lei.

Starea de fapt conturează o legitate potrivit căreia motivarea autorităților prin lipsa finanțelor pentru anumite fapte ce au condiționat condamnarea pe plan internațional, în final, este una neîntemeiată. Or, după pronunțarea hotărârii, obligația despăgubirii pretențiilor îi revine Guvernului, fapt care plasează raporturile de nivel național la nivelul responsabilităților statului în aspect internațional și, în final, potrivit exemplului adus, mijloace financiare pentru remedierea situației se găsesc.

Potrivit articolului 46 din Convenție, Înaltele Părți Contractante se angajează să se conformeze deciziilor pronunțate

de Curte în litigiile la care ele sînt părți. Hotărârile Curții, constatînd o violare a Convenției, nu au valoare de titlu executoriu pe teritoriul statului condamnat: executarea acestor hotărâri depinde de respectivul stat, care trebuie să ia măsuri de natură să pună capăt violării constatate și să îndepărteze consecințele acesteia, dar care are, în principiu, libera alegere a mijloacelor la care va recurge pentru a atinge acest rezultat. Însă statul trebuie să adopte măsuri de importanță generală în cazul în care violarea constatată își găsește originea direct în norma de drept intern.

În cazul măsurilor individuale, obligația de a repune lucrurile în situația lor anterioară violării, implică adoptarea unor măsuri adecvate de diverse naturi – modificarea, anularea, revocarea actului juridic care a generat violarea, reparația pecuniară. Există circumstanțe, în special în cazul violării articolelor 5, 6 sau 7 în materie penală, în care reexaminarea unei cauze sau redeschiderea unei proceduri judiciare se dovedesc a fi mijloace dintre cele mai eficiente, dacă nu chiar unice, pentru a atinge acest obiectiv. Deși Convenția nu obligă statele să repună în discuție autoritatea de lucru judecat a unei decizii judecătorești interne pe care Curtea europeană a declarat-o incompatibilă cu Convenția, există state care, urmînd recomandările Comitetului de miniștri al Consiliului Europei în acest sens (Rec. (2000)2, 19 ianuarie 2000), au introdus în legislația lor internă proceduri de reformare a unor asemenea decizii, instaurînd procedura de revizuire la nivel național a deciziilor penale și civile definitive pentru a facilita conformitatea cu deciziile Curții de la Strasbourg.

În cazul măsurilor de ordin general, este de competența statului, mai ales atunci cînd violarea constatată rezultă din existența unei norme legislative, să decidă abrogarea sau modificarea legislației sale, în vederea armonizării acesteia cu Convenția. În acest context, statul nu trebuie să amîne prea mult această adaptare legislativă, în caz contrar riscă să se expună unei noi condamnări. Eforturile Moldovei pe parcursul anului 2008 s-au direcționat spre rezolvarea problemelor prin abordări de concept: implementarea procedurilor simplificate în procesul penal pentru reducerea riscurilor de nerespectare a termenelor rezonabile, umanizarea și raționalizarea pedepselor penale – în vederea degajării situației de suprapopulare în penitenciare. Conformîndu-se recomandării enunțate, Republica Moldova a instituit procedura de revizuire a unei decizii civile în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale, precum și faptul că persoana interesată poate obține, potrivit legii naționale, o despăgubire, cel puțin parțială, prin anularea hotărârii pronunțate de o judecată din țară (art. 449 lit. h) din Codul de procedură civilă) și procedura de o nouă judecare pe cauze penale, cînd instanța de judecată internațională, prin hotărîrea sa, a constatat o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, care poate fi reparată la o nouă judecare (art. 453 lit. d) din Codul de procedură penală).

CAPITOLUL 2

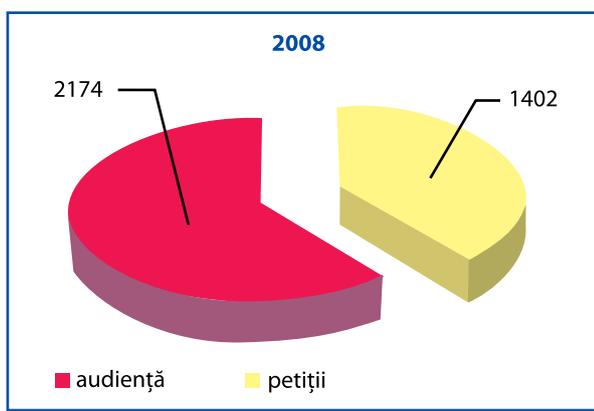
Activitatea Centrului pentru Drepturile Omului în anul 2008

- 2.1. Statistici și evaluări
- 2.2. Implementarea Mecanismului Național de prevenire a torturii și primele reacții ale autorităților

CAPITOLUL II

Activitatea Centrului pentru Drepturile Omului în anul 2008

2.1. Statistici și evaluări

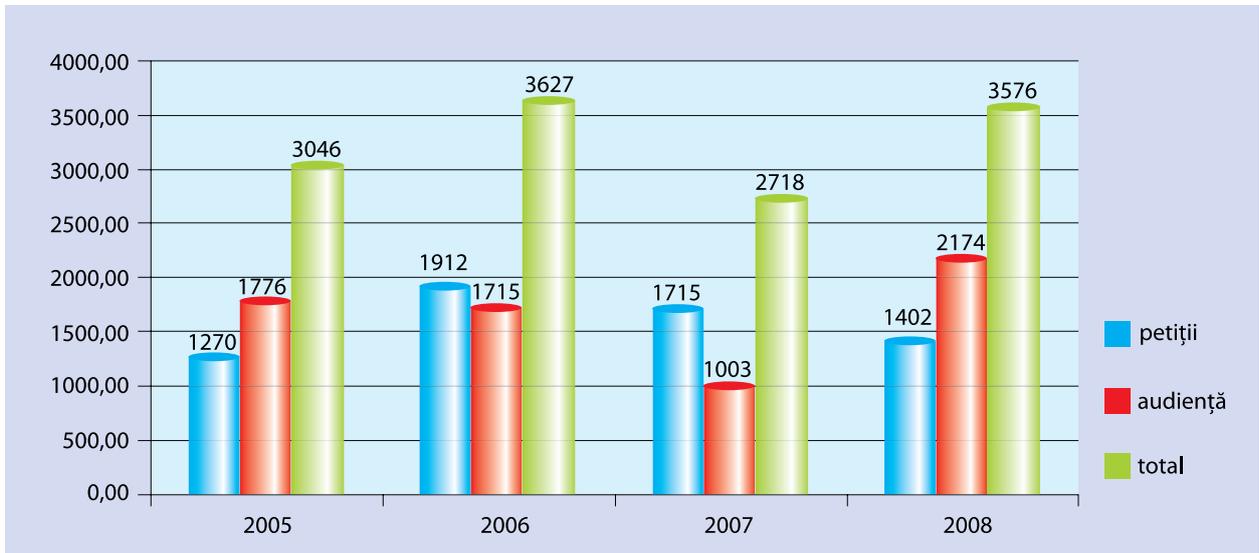

Avocații parlamentari, conform articolului 15 din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, examinează cererile privind deciziile sau acțiunile (inacțiunile) autorităților publice centrale și locale, instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate, asociațiilor obștești și persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiționarului, au încălcat drepturile și libertățile lui constituționale.

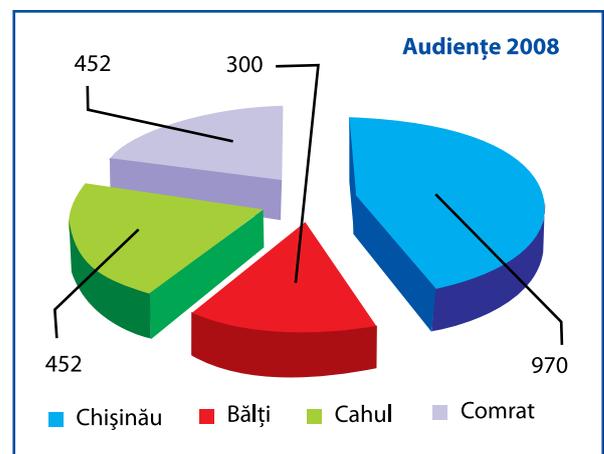
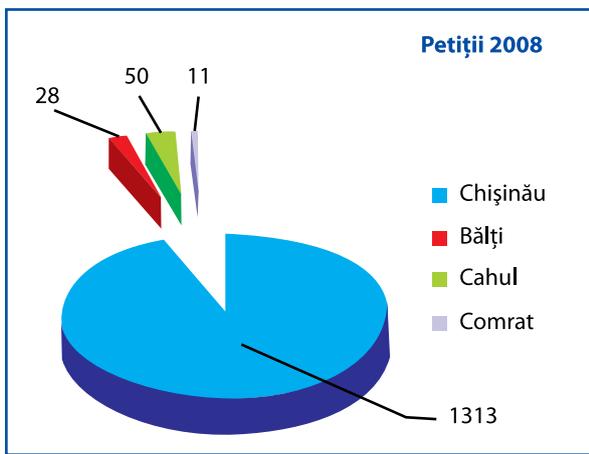
Astfel, cetățenilor care pretind că le-au fost lezate drepturile și libertățile garantate de Constituție, li se oferă posibilitatea de a sesiza Centrul pentru Drepturile Omului atât în formă scrisă, cât și în formă verbală, în cadrul audiențelor desfășurate zilnic. Pe parcursul anului 2008 la Instituția avocaților parlamentari s-au adresat după ajutor 3792 de

persoane. Din această cifră, care însumează totalitatea apelurilor înregistrate la sediul central și la reprezentanțele din teritoriu (Bălți, Cahul și Comrat), 1402 au fost înaintate în scris (petiții), fiind semnate de 1618 semnatari. În audiență au fost primite 2174 de persoane, cărora le-a fost acordată consultație, indicându-se, după caz, posibilele căi de acțiune pentru a fi repuse în drepturi.

Comparativ cu anii precedenți, numărul total al adresărilor este relativ stabil, urmărindu-se chiar o creștere a acestora în raport cu anul 2007, ceea ce denotă faptul că în Republica Moldova mai continuă încălcarea drepturilor și libertăților constituționale ale omului. Însă urmează și o altă concluzie, și anume: sporirea interesului cetățenilor față de domeniile care le afectează nemijlocit viața cotidiană.

Avînd drept scop crearea unor condiții echitabile în vederea accesului la serviciile Ombudsmanului pentru toți locuitorii Republicii Moldova, în cadrul Centrului funcționează 3 reprezentanțe cu sediul la Bălți, Cahul și Comrat. Analiza datelor statistice pe reprezentanțe contribuie la identificarea problemelor specifice unei regiuni, care pot să difere semnificativ de tabloul general pe țară.

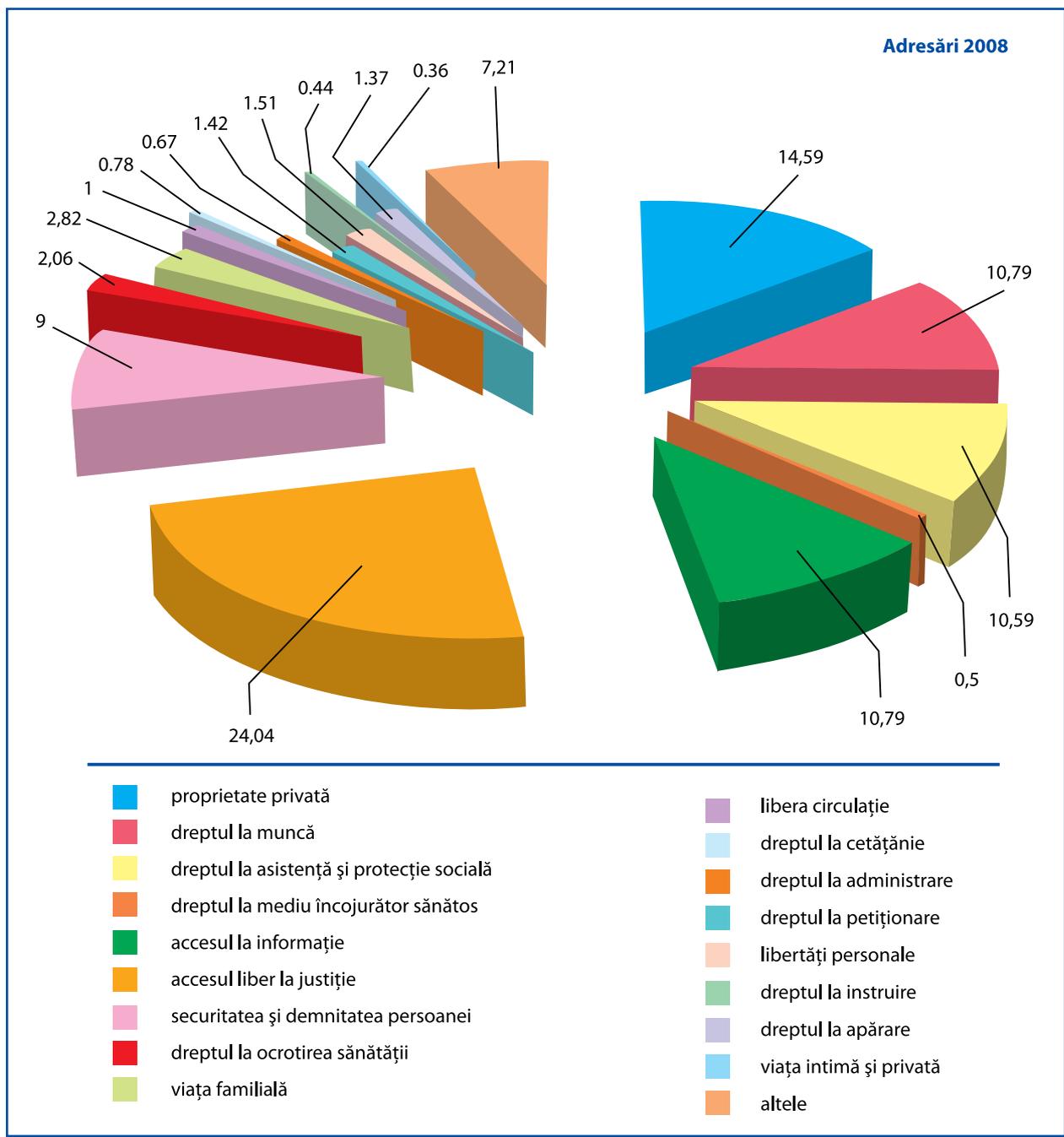
Din adresările cetățenilor la Centrul pentru Drepturile Omului poate fi observat care domenii sînt cele mai sensibile pentru apelanți. De menționat că pe parcursul întregii activități a avocaților parlamentari, tematicile referitoare la așa drepturi constituționale, cum ar fi dreptul la proprietate privată, accesul liber la justiție, dreptul la muncă și protecția muncii, dreptul la asistență și protecție socială rămîn a fi în continuare domeniile cele mai sensibile pentru toate categoriile de apelanți. Din totalul de 1402 de petiții, parvenite pe parcursul anului 2008 la instituție, în jur de 50% abordează tematicile menționate.

Tematică	Petiții Oficiul central CHIȘINĂU	Petiții filiala COMRAT	Petiții filiala CAHUL	Petiții filiala BĂLȚI	TOTAL petiții CpDOM	%	Audiențe Oficiul central CHIȘINĂU	Audiențe filiala COMRAT	Audiențe filiala CAHUL	Audiențe filiala BĂLȚI	TOTAL audiențe CpDOM	%	Total adresări Parvenite în 2008	%
Proprietate privată	69	0	5	4	78	5,56	150	135	87	72	444	20,42	522	14,59
Dreptul la muncă	51	1	19	2	73	5,2	70	98	99	46	313	14,39	386	10,79
Dreptul la asistență și protecție socială	122	1	4	0	127	9,05	127	35	61	29	252	11,59	379	10,59
Dreptul la mediu înconjurător sănătos	4	1	0	0	5	0,35	0	8	5	0	13	0,59	18	0,50
Accesul liber la informație	127	1	1	2	131	9,34	205	30	19	1	255	11,72	386	10,79
Accesul liber la justiție	379	3	5	14	401	28,60	248	80	81	50	459	21,11	860	24,04
Securitatea și demnitatea personală	259	1	4	0	264	18,83	39	7	9	3	58	2,66	322	9,0
Dreptul la ocrotirea sănătății	42	0	2	0	44	3,18	15	0	3	12	30	1,37	74	2,06
Viața familială	26	0	1	0	27	1,92	21	28	23	2	74	3,4	101	2,82
Libera circulație	10	0	0	0	10	0,71	13	9	4	0	26	1,19	36	1,00
Dreptul la cetățenie	5	0	1	0	6	0,42	7	13	2	0	22	1,0	28	0,78
Dreptul la administrare	2	0	3	0	5	0,35	8	0	11	0	19	0,87	24	0,67
Dreptul la petiționare	21	0	2	0	23	1,64	19	0	4	5	28	1,28	51	1,42
Libertățile personale	11	0	0	1	12	1,39	3	7	4	27	41	1,88	54	1,51
Dreptul la instruire	1	1	0	0	2	0,42	5	2	7	0	14	0,64	16	0,44
Dreptul la apărare	8	2	0	2	12	0,85	13	0	2	22	37	1,70	49	1,37
Viata intimă și privată	4	0	0	0	4	0,28	6	0	3	0	9	0,41	13	0,36
Altele	172	0	3	3	178	12,69	21	0	28	31	80	3,67	258	7,21
Total	1313	11	50	28	1402	100	970	452	452	300	2174	100	3576	100

Astfel, cel mai frecvent au fost invocate încălcarea dreptului de acces liber la justiție (24,04%), dreptul la asistență și protecție socială (10,59%), dreptul la muncă și protecția muncii (10,79%), accesul liber la informație (10,79%) și dreptul la proprietate privată (14,59%). Cifrele confirmă că în societate până în prezent nu s-a instituit o atmosferă tolerantă și respectuoasă față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Principiul coexistenței bazate pe respectul reciproc deocamdată nu constituie o componentă a culturii juridice în țara noastră. În acest context ne putem referi atât la relațiile între persoanele fizice și juridice, cât și la raporturile acestora cu autoritățile publice. Nivelul de asigurare a drepturilor economice și sociale ale cetățenilor lasă de do-

rit, în pofida măsurilor luate de către stat, fapt care condiționează numărul sporit de adresări pe respectivele tematici, ele referindu-se atât la aspectul economico-social, cât și la aspectul juridic.

Solicitarea redusă a audiențelor sau numărul mai mic de petiții pe anumite tematici, nu atestă neapărat nivelul ridicat de asigurare a respectării drepturilor omului în aceste domenii, dar, posibil, alte cauze, cum ar fi: imposibilitatea sesizării Centrului din diverse motive subiective sau tolerarea de către cetățeni a violării drepturilor lor, în cazurile în care acestora le sînt aduse atingeri minore, fie soluționarea diferendelor apărute pe cale judiciară.

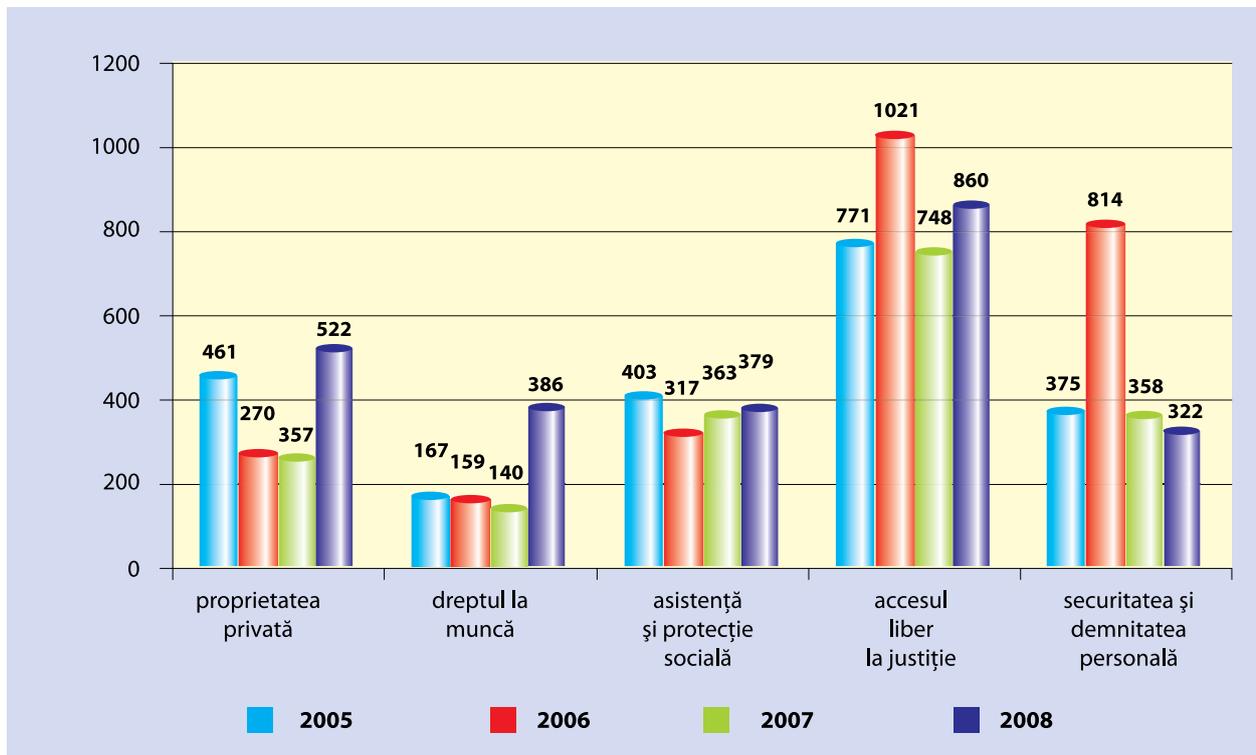
La rubrica „alte” sînt incluse drepturile și libertățile constituționale, ce nu-și găsesc reflectare în sistemul automatizat de evidență a adresărilor la Centrul pentru Drepturile Omului, ca: libertatea conștiinței, libertatea opiniei și exprimării, libertatea creației, dreptul de vot și dreptul de a fi ales, libertatea întrunirilor etc., dar și unele alte drepturi, ce nu sînt stipulate expres în Legea supremă, ca, spre exemplu, drepturile consumatorului.

Dat fiind faptul că schimbările ce au avut loc în societate constituie, în mod inevitabil, un impact și asupra raporturilor juridice, între cetățeni, precum și între cetățeni și autorități, monitorizarea unor situații noi create va servi drept subiect pentru viitorul raport anual privind respectarea

drepturilor omului în Moldova.

Cît privește drepturile invocate cel mai frecvent și care se află sub supravegherea avocatului parlamentar, pe parcursul ultimilor ani ai activității Centrului pentru Drepturile Omului, acestea dețin în mod constant o pondere semnificativă din totalul adresărilor.

O provocare pentru un stat ce tinde spre a fi unul cu adevărat democratic este asigurarea liberului acces al cetățenilor la jus-tiție, prin garantarea independenței și imparțialității instanțelor judecătorești, asigurarea executării hotărîrilor judecătorești și combaterea fenomenului de tergiversare și birocrațism în sistemul judiciar.

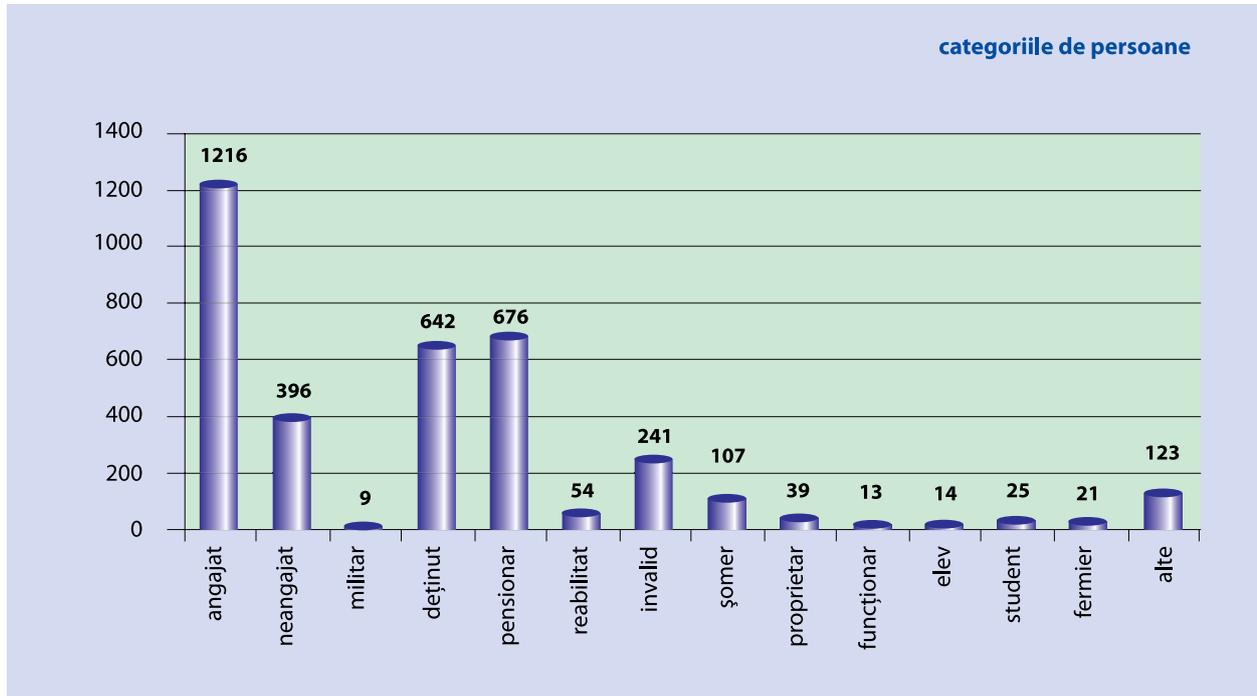

De asemenea, este necesar de a atrage atenția asupra unor măsuri complexe ce ar garanta securitatea și demnitatea persoanei în Moldova, deoarece în mare parte din adresări reclamat este statul. Cele mai frecvente încălcări, invocate de apelanți la această rubrică, sînt perchezițiile ilegale, aplicarea torturii sau tratamentelor degradante, condițiile precare de detenție în instituțiile penitenciare și care, contrar eforturilor depuse, continuă să mai existe.

Tematică	2005		2006		2007		2008	
	Petiții 2005	Audiențe 2005	Petiții 2006	Audiențe 2006	Petiții 2007	Audiențe 2007	Petiții 2008	Audiențe 2008
Proprietate privată	92	369	137	233	129	128	78	444
Dreptul la muncă	35	132	58	101	51	89	73	313
Dreptul la asistență și protecție socială	146	275	149	218	239	124	127	252
Dreptul la mediu înconjurător sănătos	5	3	19	13	8	5	5	13
Accesul liber la informație	178	352	254	269	241	207	131	255
Accesul liber la justiție	432	339	585	436	475	273	401	459
Securitatea și demnitatea personală	264	111	481	333	321	37	264	58
Dreptul la ocrotirea sănătății	25	17	49	15	70	38	44	30
Viața familială	24	41	13	17	13	40	27	74
Libera circulație	16	52	25	27	18	17	10	26
Dreptul la cetățenie	9	12	4	5	7	8	6	22
Dreptul la administrare	1	5	1	1	0	0	5	19
Dreptul la petiționare	6	15	4	2	6	6	23	28
Libertățile personale	4	3	12	2	14	4	12	41
Dreptul la instruire	2	7	8	0	8	6	2	14
Dreptul la apărare	18	12	16	19	13	6	12	37
Viata intimă și privată	11	22	12	24	4	4	4	9
Altele	0	0	86	0	89	11	178	80
Total petiții	1270	1766	1913	1715	1714	1003	1402	2174

Pe parcursul anului 2008 la Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova s-au adresat diverse categorii de persoane clasificate în funcție de ocupație. Cel mai des Centrul a fost sesizat de persoanele ce sînt angajate în câmpul muncii (34%), urmînd pensionarii (19%), persoanele deținute în instituțiile penitenciare, indiferent dacă au fost condamnate sau se află sub urmărire penală (18%), persoanele cu dizabilități (7%), persoanele neangajate în câmpul muncii (11%) și șomerii cu 3% din numărul total al adresărilor.

Cele mai active categorii de persoane rămân acei cetățeni care muncesc.

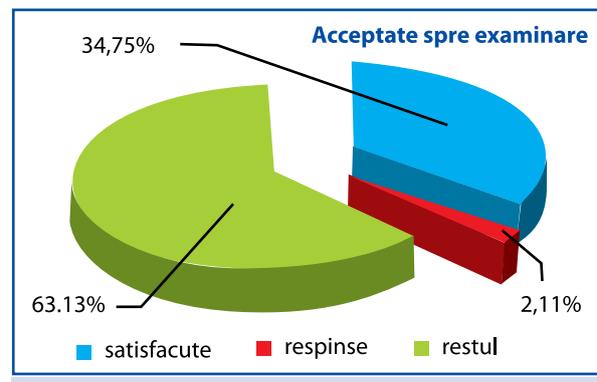
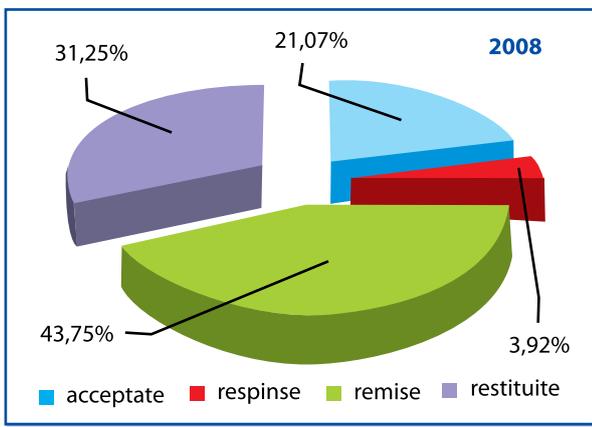
Ca și în anii precedenți, o mare parte din adresări parvenite la instituție, fie sub formă de petiție, fie invocate în cadrul audiențelor desfășurate de oficiul central Chișinău și reprezentanțele din teritoriu (Cahul, Bălți Comrat), nu țin nemijlocit de competența avocaților parlamentari, în sensul Legii cu privire la avocații parlamentari.

În asemenea cazuri petițiile sînt remise, în temeiul articolului 20 alin.(1) lit.b) din Legea 1349, organelor competente pentru a fi examinate în conformitate cu Legea cu privire la petiționare. În cazurile în care cele invocate prezintă un interes pentru avocații parlamentari, sau constituie o problemă/situație sistemică, instituțiile, cărora le-au fost remise petițiile, prezintă informații asupra mersului examinării petiției remise și măsurile întreprinse în vederea repunerii petiționarului în drepturi și/sau excluderii unor atare situații pe viitor.

În jur de 30% din numărul total de petiții au fost restituite, prin refuz motivat, în același timp indicându-se petiționarului căile de repunere în drepturi.

Conform prevederilor Legii cu privire la avocații parlamentari și anume art.17 și 18, care stipulează condițiile de admisibilitate a cererii adresate Ombudsmanului, petițiile anonime (art.18) și cele depuse după expirarea unui an din ziua încălcării presupuse a drepturilor și libertăților constituționale sau din ziua în care petiționarul a aflat despre presupusa încălcare sînt respinse. De remarcat că respingerea cererilor pe motivul invocat este un procedeu utilizat foarte rar (3,92%) și doar atunci cînd aceste necorespunderi cu prevederile legislației nu permit investigarea cazului.

Indiferent de soarta petiției (acceptarea, restituirea, remiterea) avocații parlamentari iau cunoștință de cele invocate și, identificând problema, acționează astfel încît pe viitor să fie excluse atare situații.

Din totalul petițiilor, 236 au fost luate în procedură și investigate, din care și-au găsit soluționarea pozitivă 82 de cazuri, iar în 5 cazuri s-a constatat că faptele expuse în cereri nu s-au adeverit și nu au fost încălcate drepturile și libertățile constituționale ale petiționarului. Atunci când cele invocate nu se adeveresc, avocatul parlamentar ia o decizie argumentată privind respingerea cererii în temeiul art.28 alin.(3) din Legea cu privire la avocații parlamentari. În procesul de examinare și investigare a petițiilor, avocații parlamentari au utilizat toate împuternicirile acordate de lege. Au fost făcute interpelări, expediate avize și sesizări, recomandări, propuneri privind repunerea cetățenilor în drepturile și respectarea intereselor lor legitime, de modificare și completarea a actelor normative.

Pe parcursul anului 2008 a fost de 2 ori sesizată Curtea Constituțională, de 4 ori au fost sesizate persoanele cu funcție de răspundere asupra cazurilor de neglijență în lucru, de încălcare a eticii de serviciu, de târăgănare și birocrațism, conform împuternicirilor prevăzute de art.28 alin.(1) din Legea cu privire la avocații parlamentari.

Acte de reacționare	CpDOM
Sesizări	8
Sesizarea Curtii Constitutionale	2
Avize	13
Propuneri Parlament	4
Propuneri Guvern	6
TOTAL	33

De asemenea, au fost făcute 10 propuneri de perfecționare a legislației, în vederea aducerii în corespundere acesteia cu standardele recunoscute în domeniul drepturilor omului.

Promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este prerogativa statului, societății civile, în special a instituțiilor și organizațiilor preocupate de domeniul drepturilor omului. O bună cunoaștere a acestor drepturi și libertăți permite realizarea lor optimă. Din acest considerent, este important ca cetățenii să fie informați și familiarizați în materie de drepturi ale omului și să se creeze condițiile necesare pentru cunoașterea și exercitarea lor.

Informarea și educarea juridică a populației privind dreptu-

rilor și libertățile constituționale ale cetățenilor prevăzute de legislația națională ce ține de domeniu și actele juridice internaționale la care Republica Moldova este parte, constituie unul din obiectivele Centrului pentru Drepturile Omului, întru realizarea căruia o importanță deosebită are conștientizarea drepturilor și libertăților fundamentale în corespundere cu prevederile constituționale și oferirea posibilităților de cunoaștere a acestora, cât și a mijloacelor de exercitare în vederea protecției acestora.

Astfel, în perioada de referință, Instituția avocaților parlamentari a pus accent pe următoarele acțiuni: activitatea de informare și educare a comunității în domeniul drepturilor omului; activitatea de elaborare și editare; colaborarea cu diferiți parteneri sociali din republică și de peste hotare ș.a.

În acest sens, pot fi menționate următoarele.

Proiectul „Serviciul informațional Linia fierbinte pe problemele ce țin de drepturile omului” a fost lansat în iulie 2004 și implementat pînă la data de 1 iulie 2008 în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Susținere în implementarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova”, în vederea informării operative a populației privind standardele și mecanismele naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului; acordării asistenței juridice persoanelor, întru contribuirea repunerii în dreptul pretins lezat și oferirea informației actualizate privind instituțiile abilitate în soluționarea problemelor ce vizează drepturile omului.

Relevanța proiectului s-a manifestat prin facilitarea și sporirea accesului populației la servicii de informare și consultanță juridică gratuită în problematica drepturilor omului. Importanța și necesitatea acestui serviciu este relevantă nu numai datorită numărului apelurilor telefonice recepționate, care a constituit 5197 (iunie–decembrie 2004 – 408 apeluri; 2005-1410; 2006 – 1652; 2007 – 1256, februarie-iunie 2008 – 471), dar și datorită categoriilor de apelanți, în special din localitățile rurale și conținutului problemelor invocate.

Proiectul „Avocatul parlamentar” constă în editarea buletinelului trimestrial „Avocatul parlamentar”, realizat în perioada 2005–2008, cu suportul Misiunii OSCE în Moldova.

Publicația a devenit carte de vizită a instituției și a constituit drept sursă de informare a populației în domeniul drepturilor omului, prezentînd publicului larg mai multe aspecte ce țin de informare, promovare și protecția drepturilor omului, în special, reflectarea situației curente în domeniu, a celor mai relevante activități ale Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova în vederea contribuției la asigurarea garantării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și repunerii lor în drepturi.

Proiectul „Asigurarea realizării libertății întrunirilor în Republica Moldova” a fost realizat în perioada septembrie-noiembrie 2008, scopul căruia a constat în promovarea unor practici pozitive privind asigurarea realizării libertății la întrunire în conformitate cu standardele internaționale la care Republica Moldova este parte.

De menționat că abordarea conceptual nouă a Legii privind întrunirile, nr.26 din 22.02.2008, și problemele sesizate la capitolul dat au determinat organizarea a 6 traininguri de dezvoltare a capacităților actorilor implicați în asigurarea exercitării dreptului la libera întrunire a cetățenilor, la care au participat reprezentanții administrației publice locale, poliției și societății civile din 33 raioane ale republicii. Proiectul dat a fost implementat în parteneriat cu organizația neguvernamentală „Promo-Lex” și Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului, cu susținerea OSCE/ODIHR și Fundației Soros-Moldova.

Actualitatea și necesitatea unor astfel de activități a fost estimată pozitiv, dezbaterile din cadrul acestora constituind o oportunitate în găsirea unor eventuale căi de soluționare sau de prevenire a situațiilor de conflict, generate în procesul de exercitare a libertății la întrunire. De asemenea, este de apreciat atitudinea pozitivă și interesul manifestat de majoritatea factorilor de decizie în asigurarea realizării libertății la întrunire pașnică a cetățenilor, iar sugestiile și propunerile participanților la aceste training-uri vor constitui repere în activitatea ulterioară a instituției la capitolul informarea comunității în domeniul drepturilor omului.

Constituind, astfel, un instrument eficient de facilitare a accesului comunității la informare și asistență juridică în domeniul drepturilor și libertăților omului, inițierea discuțiilor de pe poziții egale a societății civile cu autoritățile publice reprezintă o oportunitate de soluționare a diverselor probleme. Doar prin eforturi comune ale actorilor implicați se va reuși realizarea efectivă a libertății de întrunire pașnică, ca modalitate de exprimare a opiniilor.

A devenit tradițională organizarea *Decadei Drepturilor Omului*, desfășurată anual în perioada 1-10 decembrie și consacrată Zilei Internaționale a Drepturilor Omului. În contextul

marcării celei de-a 60-a aniversări de la proclamarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, Instituția avocaților parlamentari a organizat în perioada 1-15 decembrie, un șir de acțiuni privind mediatizarea drepturilor omului în mijloacele de informare în masă.

La 1 decembrie 2008, în colaborare cu Uniunea Organizațiilor Invalizilor din Republica Moldova, a fost organizată masa rotundă consacrată Zilei internaționale a invalizilor.

În aceeași perioadă și-a desfășurat lucrările Conferința cu genericul „Declarația Universală a Drepturilor Omului – edificiu juridic al protecției umane”; au avut loc întrevederi ale avocaților parlamentari cu reprezentanții instituțiilor și organizațiilor internaționale și regionale preocupate de domeniul drepturilor omului, care au vizitat Republica Moldova, de asemenea, participări la diverse evenimente organizate de partenerii sociali ai CpDOM în contextul marcării Zilei Internaționale a Drepturilor Omului.

Mediatizarea decadei drepturilor omului în mijloacele de informare în masă cu genericul „Drepturile și libertățile omului – valori supreme”, a fost organizată prin participarea avocaților parlamentari la emisiuni radiofonice și TV privind respectarea și protecția drepturilor omului în Republica Moldova: Radio - emisiunea pentru copii „Ora copiilor” și Studioul deschis, „Antena C”; TV - EU TV „Epicentru”, TRM „Buna dimineața”.

La solicitarea unor instituții de învățământ, colaboratorii Instituției avocaților parlamentari au prezentat prelegeri privind drepturile omului în instituțiile de învățământ superior, școli, licee, instituții; printre care: Universitatea Pedagogică „I. Creangă”, Universitatea Slavonă, Școala profesională nr. 1, Liceele: „M. Eminescu”, „B.P.Hajdeu”, „G.Asachi”, „N. Iorga”, „M. Cogălniceanu”, „D. Cantemir”, „A.Pușkin”, „O.Ghibu”, casele de copii tip familial din satele Hîjdieni și Jeloboc, Orhei; casă de copii cu deficiențe mentale din Orhei, Agenția Transporturi; gările și stațiile auto etc.

În contextul sărbătoririi Zilei Internaționale a Copilului, la 30 mai 2008, avocații parlamentari și colaboratorii instituției au vizitat Centrul de Protecție Socială a copiilor orfani din familii defavorizate și bătrînilor singuri „Prometeu” din or. Strășeni, unde își găsesc adăpostul circa 50 copii cu vîrstă de 3-17 ani.

Cu ocazia acestei sărbători, s-a desfășurat concursul desenelor cu genericul „Drepturile tale”, anunțat anterior, proba de desen pe asfalt la care au participat copiii cu vîrsta de 3-10 ani și pentru cei de vîrstă 10-17 ani - proba de desen în formă liberă: acuarelă, grafică, pastel.

Un element important în procesul de promovare și informare a populației în domeniul drepturilor omului îl constituie activitatea de elaborare și editare a materialelor informative din domeniu.

În perioada 2008 au fost editate materiale informative în baza surselor financiare alocate din bugetul de stat, și anume:

- *Raportul Anual privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2007*, care face o privire sumară a supradomeniilor în care se atestă mai frecvent încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale în baza investigațiilor inițiate de avocații parlamentari, audienței și petițiilor examinate ale cetățenilor și este prezentat la începutul fiecărui an Parlamentului RM privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în decursul anului precedent.
- *Broșura „Centrul pentru Drepturile Omului – mecanism nejudiciar important de apărare a drepturilor omului în Republica Moldova”*, prezintă unele aspecte cu privire la cadrul legal de organizare și funcționare a instituției, geneza acesteia, aspecte din activitatea de un deceniu.
- *Pliantul „Drepturile copilului”* reflectă informația succintă privind cadrul legal de protecție a drepturilor copilului și statutul juridic al copilului ca subiect independent.
- *Pliantul „Libertatea cultelor religioase”* prezintă aspectele juridice privind standardele naționale și internaționale referitoare la cultele religioase și părțile lor componente, de asemenea, raporturile dintre stat și culte.

De menționat că toate publicațiile CpDOM au fost distribuite gratuit populației, instituțiilor de stat, organizațiilor neguvernamentale, precum și tuturor celor interesați de problematica drepturilor omului.

Consolidarea, eficientizarea activității Instituției Ombudsmanului în Republica Moldova și sporirea rolului avocaților parlamentari în vederea respectării și promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului a fost subiectul de discuție în cadrul conferinței cu genericul „Recomandări pentru reformarea Instituției Ombudsmanului în Republica Moldova” din data de 24 noiembrie 2008, organizată de către Centrul Internațional pentru Tranziții Democratice din Budapesta, Republica Ungară, la care au participat avocații parlamentari, colaboratorii Centrului pentru Drepturile Omului și reprezentanților acestuia, lucrările conferinței fiind deschise de către Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Ungare în Moldova, dl. György VARGA

În cadrul conferinței, a fost discutat cadrul legal de activitate a Centrului pentru Drepturile Omului, fiind evidențiate carențele existente. Experții Centrului Internațional pentru Tranziții Democratice au formulat și au prezentat o serie de recomandări orientate spre consolidarea și eficientizarea activității Instituției Ombudsmanului în Republica Moldova, sporirea rolului avocaților parlamentari în vederea respectării și promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, care vizează operarea unor completări și modificări în Constituție, Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, precum și în Hotărîrea Parlamentului de aprobare a Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii, statului de funcții și a modu-

lui de finanțare a acestuia nr.57 din 20.03.2008. În special, recomandările se referă la denumirea instituției, optimizarea structurii Centrului pentru Drepturile Omului, modul de numire și eliberare în/din funcție a avocaților parlamentari, precum și la modul și procedura de finanțare a Centrului.

În contextul relațiilor internaționale pot fi caracterizate ca acțiuni eficiente și importante întreprinderile avocaților parlamentari cu reprezentanții instituțiilor și organizațiilor internaționale și regionale preocupate de domeniul drepturilor omului, care au vizitat Republica Moldova, organizațiilor internaționale acreditate în Republica Moldova, ONG-urilor – parteneri ai Centrului pentru Drepturile Omului, de asemenea, schimbul de practici cu instituțiile similare ale altor state, întrunirile organizate de diverse organisme internaționale: Institutul Internațional al Ombudsmanului (IOI), Consiliul Europei, Misiunea OSCE în Moldova, PNUD Moldova, precum și cu reprezentanții unor organizații internaționale preocupate de domeniu.

Dialogul deschis și angajat constituie laitmotivul parteneriatului social în vederea promovării, respectării și protecției drepturilor omului.

Începând cu luna noiembrie (intrarea în funcție a componenței actuale a avocaților parlamentari), au fost desfășurate întreprinderi ale avocaților parlamentari cu reprezentanții instituțiilor și organizațiilor internaționale și regionale preocupate de domeniul drepturilor omului acreditate în republică sau care au vizitat Republica Moldova, printre care menționăm:

- vizita de lucru a reprezentantului UNICEF în Republica Moldova dna Alexandra Yuster, în cadrul căreia, Avocații par-

lamentari și reprezentantul UNICEF au făcut un schimb de opinii ce țin de problematica drepturilor copilului în societate și soluționarea lor, în contextul cărora avocații parlamentari au manifestat inițiativă în vederea realizării obiectivelor și priorităților de bază ale instituției la capitolul dat, au pus accent pe importanța parteneriatului social și necesitatea cooperării reciproce în interesele superioare ale copilului, împărtășind convingerea că un dialog deschis și angajat între Instituția avocaților parla-

mentari și Reprezentanța UNICEF va consolida și dezvolta acțiunile ce vizează procesul de promovare, respectare și protecție a drepturilor copilului.

- vizita de lucru a reprezentantului Misiunii OSCE în Moldova dna Dace Lukumiete, Consilier superior, Programul drepturile omului și democratizarea, în cadrul căreia au fost puse în discuție unele aspecte ce vizează consolidarea implementării *Mecanismului Național de Prevenire a Torturii*, asigurarea respectării drepturilor copilului în contextul instituirii funcției de *Avocat parlamentar pentru protecția drepturilor copilului*, de asemenea, a unor aspecte ce țin de domeniul protecției sociale.
- *întrevederea cu delegația Comisiei parlamentare pentru petiții din Camera deputaților a Parlamentului Republicii Cehia, condusă de doamna Zuzka Bebarova-Ruibrova*, membrii delegației fiind interesați de situația actuală din domeniul respectării drepturilor omului în Republica Moldova și activitatea instituției naționale a Ombudsmanului.

Informând asistența asupra aspectelor pozitive din domeniu, problemelor și dificultăților cu care se confruntă instituția și structurile statale privind aplicarea standardelor naționale, avocații parlamentari s-au axat pe ipoteza că Ombudsmanul, în activitatea sa, poate face mult pentru protecția drepturilor omului, în acest sens, importante fiind susținerea și sprijinul din partea societății civile și autorităților publice, mass-media, consolidarea dialogului cu acestea.

- *întrevederea cu experții Organizației creștine a persoanelor LGBT din Norvegia*, la care președintele organizației - dl Gard Realf Sandaker-Nielsen, s-a referit la experiența Norvegiei și a celor mai bune practici utilizate pentru combaterea discriminării persoanelor LGBT, la care a contribuit atât biserica, cât și societatea civilă, în speranța unei schimbări de mentalitate și de atitudine în cadrul societății din Republica Moldova.
- vizita de lucru a d-nei Judy Hale, director de Program Anti-Trafic și Programe Gender, OSCE, în cadrul căreia au fost puse în discuție aspecte ce vizează activitatea Avocatu-

lui copilului, instituită în vederea garantării respectării drepturilor și libertăților constituționale ale copilului și realizării la nivel național a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

- *întrevedere cu Coordonatorul programei PNUD, privind implementarea activității „Susținere în întărirea Mecanismului Național pentru Prevenirea Torturii, conform prevederilor OPCAT” din cadrul Proiectului „Susținerea Drepturilor Omului și Democrației în vederea combaterii Torturii și a altor forme de tratament degradant” al Instrumentului European pentru Democrație și Drepturile Omului (EIDHR), proiect care va fi implementat*

pe parcurs a 3 ani (2009-2011), de către Centrul pentru Drepturile Omului, în coordonare cu „Consiliul Proiectului”, avocatului parlamentar oferindu-i-se statutul de coordonator național al proiectului. Rolul major în implementarea proiectului îl va juca principalul donator - Comisia Europeană și PNUD în calitate de parteneri în co-finanțare și implementare, precum și alte părți interesate.

- *întrevedere cu dl David Thor Bjorgvinsson, judecător Secția IV-a a Curții Europene pentru Drepturile Omului, și dl Pavlovschi, ex-judecător CEDO din partea Republicii Moldova, interesați de starea lucrurilor din domeniul drepturilor omului în Republica Moldova. Avocații parlamentari, făcând o prezentare generală a activității*

instituției naționale a Ombudsmanului, cu referire la rezultatele și dificultățile cu care se confruntă, au accentuat, că instituția nu substituie activitatea organelor de drept și autorităților publice locale, ci exercită o funcție complementară, iar consolidarea acesteia contribuie la sporirea eficienței sistemelor naționale în promovarea și protecția drepturilor omului.

- Edificarea unei democrații depinde de participarea cetățenilor la viața publică, iar societatea civilă, în special, organizațiile neguvernamentale reprezintă instrumentul de bază în această participare, având un rol important în realizarea politicii sociale stabilite de stat. În vederea consolidării cooperării și colaborării cu reprezentanții organizațiilor neguvernamentale preocupate de domeniul drepturilor omului, avocații parlamentari, au organizat o *întrevedere cu organizațiile neguvernamentale active din domeniu*, la care s-a pus accent pe faptul că Instituția avocatului parlamentar și organizațiile neguvernamentale au aceleași scopuri și obiective, ceea ce presupune necesitatea organizării și desfășurării unor acțiuni care ar viza cooperarea în domeniile de interes comun pentru consolidarea procesului de promovare, respectare și protejare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În context, avocații parlamentari au inițiat invitația la un dialog permanent cu ONG-urile active din domeniu, o lucrare continuă și deschisă, subliniind oportunitatea elaborării în comun a unei strategii de comunicare în procesul de promovare, respectare și protecție a drepturilor omului, și anume: politici de comunicare, crearea lobby-uri sectoriale etc. Ținând cont, că relațiile de colaborare a instituției cu sectorul asociativ la momentul dat lasă de dorit, s-a propus instituirea unui mecanism mai transparent de activitate și mediatizare; axarea prioritară pe domenii mai problematice; lobby; dezvoltarea mecanismelor de atragere a finanțatorilor naționali și externi; identificarea continuă a priorităților comune și domeniilor neacoperite; monitorizarea și evaluarea continuă a situației din domeniul drepturilor omului etc. Întru realizarea obiectivelor propuse, este necesară stabilirea relațiilor viabile și durabile de colaborare,

ceea ce va contribui la soluționarea problemelor prioritare din domeniu.

Ca urmare a dezideratelor enunțate, a fost organizată o *ședință cu participarea reprezentanților ONG-urilor active din domeniul protecției drepturilor copilului*, având drept scop stabilirea parteneriatului de colaborare și comunicare cu ONG-urile în vederea protecției și respectării drepturilor copilului. Accent s-a pus pe problemele cu care se confruntă actualmente o mare parte din copii, în special, cu referire la educație și învățămînt, sănătate, violență, accesul la informare în domeniu, cît și protecția drepturilor copiilor din familiile vulnerabile și celor cu handicap, copiii romi și copiii din regiunea Transnistreană, stabilindu-se obiective în vederea creării unor mecanisme eficiente întru respectarea și apărarea drepturilor copilului la nivel național și local.

În cadrul acestor întrevederi și vizite de lucru, oaspeții instituției au fost familiarizați cu retrospectiva activității instituției, prezentarea aspectelor generale a situației din domeniu; informați că, urmînd prevederile standardelor internaționale, Instituția avocaților parlamentari coordonează activitatea *Mecanismului Național de Prevenire a Torturii*, care are la bază un sistem de vizite în locuri în care se află sau se pot afla persoane private de libertate, pe acest segment accentul fiind pus pe colaborarea cu Misiunea OSCE din Moldova și PNUD Moldova în implementarea acestui mecanism și alor acțiuni de informare și promovare a drepturilor omului.

De asemenea, s-a informat asupra instituirii în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului a funcției de *Avocat parlamentar pentru protecția drepturilor copilului - Avocatul copilului*, care din luna noiembrie și-a început activitatea în vederea garantării respectării drepturilor și libertăților constituționale ale copilului și realizării la nivel național a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, accentuînd că menirea avocatului parlamentar este să contribuie ca vocea copilului să fie auzită; referindu-se la unele intenții privind activitatea în exercitarea funcției, în special, la Planul strategic de dezvoltare a protecției drepturilor copilului pe o perioadă de 5 ani, monitorizarea situației în domeniul protecției drepturilor copilului și, nu în ultimul rînd, relațiile de colaborare ale instituției cu sectorul asociativ, consolidarea dialogului cu instituțiile de stat, mass-media, comunitatea donatorilor, acestea constituind actualmente priorități curente.

Avocații parlamentari, punînd accent pe importanța parteneriatului social și necesitatea cooperării reciproce în interesele cetățenilor, au înaintat propuneri de consolidare ulterioară a colaborării cu reprezentanții instituțiilor date în toate domeniile de interes comun, împărtășind convingerea că un dialog deschis și angajat între instituții va consolida și dezvolta acțiunile ce vizează procesul de promovare, respectare și protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

De menționat că în cadrul acestor acțiuni și evenimente,

avocații parlamentari au avut o prezență activă, optînd pentru intensificarea dialogului și colaborarea reciprocă la nivel național, regional și internațional între instituții privind implicarea susținută în eforturile de promovare și protecție a drepturilor omului.

Prin semnarea de către Republica Moldova a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante (16.09.2005), ratificarea acestuia (30.03.2006), în vigoare din 24.07.2006, care prevedea instituirea unor mecanisme independente pentru prevenirea torturii la nivel național, Parlamentul Republicii Moldova a investit instituția avocaților parlamentari cu misiunea respectivă.

În acest sens, la 26.07.2007 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.200-XVI pentru modificarea și completarea Legii nr.1349-XIII din 17.10.2007 cu privire la avocații parlamentari, care precizează mandatul Ombudsmanului în vederea exercitării atribuțiilor avocaților parlamentari în domeniul prevenirii torturii.

În anul 2008, Centrul pentru Drepturile Omului era abia la faza inițială de implementare a mecanismului național de prevenire a torturii, realizînd acțiuni în vederea elaborării și aprobării Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului consultativ, identificarea experților și ONG-urilor care activează în domeniul respectiv și care ar putea acorda asistență practică în cadrul activității Mecanismului național de prevenire a torturii, crearea propriu-zisă a Consiliului consultativ prin concurs de selectare a experților, de asemenea, a ședințelor acestora, la care au fost expuse și analizate modalitățile în care Mecanismul național și-a desfășurat activitățile orientate spre prevenirea și combaterea fenomenului torturii în Republica Moldova, puse în discuție aspecte ce vizează cadrul juridic de activitate și organizare, stabilirii de noi principii de conlucrare și schimb de informație între actorii implicați în activitate, presupunînd un grad sporit de autonomie, dar și responsabilități pentru aceștia.

Au fost înaintate propuneri, cu referire la consolidarea capacității CpDOM întru contribuirea la buna funcționare a Mecanismului național de prevenire a torturii, Guvernului RM, PNUD Moldova, Misiunii OSCE în Moldova, Programului de cooperare în domeniul drepturilor omului oferite Republicii Moldova de Consiliul Europei și Comisia Europeană pentru perioada 2008-2009 în vederea oferirii asistenței Republicii Moldova din partea Uniunii Europene, OSCE, Consiliului Europei vizavi de implementarea prevederilor incluse în cadrul Concluziilor Operaționale ale Reuniunii RM-UE la nivel de experți privind drepturile omului din 26 octombrie 2007 (prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene).

În vederea creării în Republica Moldova a Mecanismului național de prevenire a torturii, la 23 aprilie 2008, a fost organizat un training de instruire inițială în monitorizarea locurilor

de detenție, cu susținerea Misiunii OSCE în Moldova (expert, dna Barbara Bernath, coordonator de programe de la Asociația pentru Prevenirea Torturii, Geneva).

Obiectivul trainingului a constituit familiarizarea membrilor Consiliului consultativ și a juriștilor CpDOM cu metodologia de monitorizare a locurilor de detenție conform Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante (OPCAT) și anume: pregătirea și efectuarea vizitelor, conducerea interviului cu deținuții între patru ochi, monitorizarea rezultatelor vizitelor ș.a., cu dezvoltare ulterioară, fiind de real folos în vederea prevenirii fenomenului torturii în Republica Moldova.

În contextul tematicii date, la 26 iunie 2008, cu ocazia Zilei Internaționale a ONU pentru susținerea victimelor torturii, Centrul pentru Drepturile Omului, în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii, a desfășurat o conferință de presă privind instituirea consiliului consultativ și rezultatele fazei inițiale de activitate a acestui mecanism.

La 24 decembrie 2008, în incinta Casei ONU a avut loc ședința Comitetului de Coordonare a Proiectului PNUD Moldova, în cadrul căreia a fost lansat proiectul "Consolidarea mecanismului național de prevenire a torturii" în conformitate cu prevederile Protocolului opțional CAT (OPCAT), elaborat în contextul Programului European pentru Democrație și Drepturile Omului, elaborat în baza obiectivelor Cadrelor Națiunilor Unite de Asistență pentru Dezvoltare pentru anii 2007-2011, în vederea prevenirii incidenței cazurilor de tortură, prin consolidarea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii conform prevederilor OPCAT și în contextul sistemului național de promovare a protecției drepturilor omului.

Asistența a fost salută de dna Matilda Dimovska, reprezentant Rezident Adjunct PNUD, și dl Anatolie Munteanu, avocat parlamentar, responsabil de implementarea Mecanismului național de prevenire a torturii, Directorul CpDOM, care a subliniat importanța proiectului respectiv pentru Republica Moldova, asigurând că se va depune eforturi pentru conlucrare cu autoritățile statului și ONG-urile care activează în domeniul prevenirii torturii.

De asemenea, a menționat că Republica Moldova a fost apreciată pentru Mecanismul național pentru prevenirea torturii, în conformitate cu prevederile UN CAT/OPCAT și ale altor sisteme naționale ale Drepturilor Omului, în cadrul Congresului din noiembrie 2008 de la Praga, Cehia.

Relevanța proiectului pentru Republica Moldova a fost prezentată de Angela Dumitrașcu, manager portofoliu PNUD, care s-a referit la unele aspecte privind componentele/activitățile proiectului, rezultatele așteptate în baza scopului și obiectivelor acestuia și anume: îmbunătățirea funcționării Mecanismului Național pentru Prevenirea Torturii, elaborarea unui sistem de promovare și protecție a drepturilor omului la nivel național înaintat executivului și legislativului pentru aprobare. Acest proiect va fi implementat de către Instituția avocaților parlamentari, monitorizarea implementării proiectului fiind atribuită PNUD Moldova.

Instituția avocaților parlamentari, prin activitatea cotidiană, va ocupa în continuare o poziție activă în vederea contribuției la asigurarea respectării și protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în special, susținerea persoanelor socialmente-vulnerabile: copii, pensionari, persoane cu dizabilități, deținuți, refugiați etc., care nu dispun de cunoștințe și deprinderi de acționare din nume propriu; va contribui la concentrarea atenției autorităților publice față de aceste probleme; va depune eforturile necesare în vederea completării vidului informațional în domeniul drepturilor omului.

2.2. Implementarea Mecanismului Național de prevenire a torturii și primele reacții ale autorităților

Instituirea

De rînd cu năzuința de conformare la standardele europene pe fondul ratificării Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Republica Moldova este parte la un șir de tratate internaționale ce au ca obiect prevenirea torturii, tratamentelor crude, inumane sau degradante. În context, de menționat Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10.12.1984 și Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 26.11.1987.

Recunoscînd importanța angajamentelor pozitive asumate întru implementarea standardelor internaționale de suprimare a torturii și reieșind din tendințele de utilizare a oricăror practici pozitive europene la acest capitol, la 16 septembrie 2005 Republica Moldova a semnat, iar prin Legea nr.66 din 30 martie 2006 a ratificat Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 2002.

Întru conformarea cerințelor Protocolului, Parlamentul Republicii Moldova, la 26.07.2007, a adoptat Legea nr.200 privind modificarea și completarea Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17 octombrie 1997, care instituie un mecanism de prevenire a torturii la nivel național.

Pentru Republica Moldova învestirea ombudsmanului cu misiunea respectivă a reprezentat cea mai optimă variantă, ținîndu-se cont de faptul că avocatul parlamentar (ombudsmanul) corespunde întru totul criteriilor înaintate de Protocolul Opțional față de Mecanismul Național de Prevenire a Torturii: independență funcțională, aptitudini și cunoștințe profesionale necesare pentru exercitarea mandatului, dar și de competențe largi la inspectarea locurilor de detenție, precum și a altor instituții.

Totodată, conformîndu-se modificărilor vizate, Centrul pentru Drepturile Omului a creat un Consiliu consultativ care are drept scop acordarea de consultanță și de asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii, în componența

acestuia fiind incluși reprezentanți ai asociațiilor obștești pe probleme în domeniul protecției drepturilor omului.

La 31 ianuarie 2008, în conformitate cu procedura stabilită de Legea RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, Comisia pentru drepturile omului a Parlamentului a aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului consultativ. Ulterior, conform aceleiași proceduri, a fost aprobată componența acestuia.

Consiliul consultativ numără 11 membri, dintre care unul este avocatul parlamentar responsabil pentru activitatea Mecanismului.

Consiliul consultativ își desfășoară activitatea prin întruniri săptămînale, care au loc în incinta Centrului pentru Drepturile Omului.

Convocarea membrilor Mecanismului național pentru prevenirea torturii este dictată de necesitatea acordării unui caracter ritmic și organizat Consiliului, astfel contribuind la buna funcționare și eficiență a Mecanismului, în general, precum și la examinarea cu regularitate a tratamentului aplicat persoanelor aflate în instituțiile de detenție, de rețineri și arestare preventivă, cît și în instituțiile medico-sociale pentru persoanele cu deficiențe mentale.

De asemenea, reieșind din atribuțiile membrilor Consiliului consultativ, la moment avocatul parlamentar responsabil de activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii și membrii Consiliului consultativ s-au divizat în patru gru-

puri mobile. În sarcina fiecărui grup a fost pusă efectuarea vizitelor preventive și/sau de monitorizare în anumite instituții.

În acest sens, a fost stabilit și un orar al vizitelor, astfel încât săptămânal să fie efectuate cel puțin 2 vizite preventive și/sau de monitorizare.

Scopul Mecanismului național de prevenire a torturii este de a examina cu regularitate tratamentul aplicat persoanelor private de libertate în vederea consolidării protecției asigurate acestora împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante. În sensul art.4 din Protocol, prin persoană privată de libertate se înțelege persoana aflată în detenție sau închisoare ori plasată într-un mediu public sau privat de rețineră, din care nu îi este permis să plece la voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură.

Pe parcursul anului 2008, au fost vizitate circa 72% din Instituțiile subordonate Ministerului Justiției (Instituții penitenciare), 30% din Instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne (Comisariate de Poliție și locurile de detenție din cadrul acestora, unități militare) și un procent foarte mic din instituțiile subordonate Ministerului Sănătății și Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului.

Probleme generice

Pregătirea profesională neadecvată

O serioasă problemă constatată în cadrul vizitelor preventive este pregătirea profesională necorespunzătoare a colaboratorilor de poliție. Astfel, s-a stabilit că majoritatea dintre aceștia nu cunosc prevederile Legii cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, și nici despre faptul instituirii Mecanismului național de prevenire a torturii în Republica Moldova.

Din acest motiv, avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ aveau acces cu întârziere în locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție vizitate, precum și acces cu întârziere la materialele, informațiile și documentele necesare exercitării mandatului.

La instituțiile în care nu s-au înregistrat asemenea dificultăți, pot fi atribuite Centrul pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane, Comisariatele de Poliție din sectoarele Botanica și Ciocana ale municipiului Chișinău, Comisariatele de Poliție Strășeni, Vulcănești. Însă, au existat și situații care au creat un pericol iminent pentru buna activitate a Mecanismului prin restricționarea accesului în instituțiile ce urmau a fi vizitate, cum ar fi: restricționarea accesului în incinta Regimentului de patrulă și santinelă „Scut” al Comisariatului General de Poliție Chișinău, precum și în locul de detenție din cadrul Gării feroviare Chișinău.

Partea bună a lucrurilor constă în faptul că Ministerul Afacerilor Interne a reacționat de fiecare dată la sesizările avoca-

ților parlamentari, adresate cu ocazia îngrijirii accesului în Comisariatele de poliție, însă partea rea e că măsurile întreprinse se dovedesc a fi ineficiente. Conducătorii unor instituții precum Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău, Comisariatele de Poliție din sectoarele: Centru, Buiucani, Rîșcani ale municipiului Chișinău, Comisariatul de Poliție al municipiului Comrat, Comisariatele raionale de Poliție Hîncești, Orhei, Postul de poliție al Gării Feroviare Chișinău, Regimentul de patrulă și santinelă „Scut” al Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău, au manifestat neglijare a conlucrării cu avocații parlamentari și membrii Consiliului consultativ.

Problema pregătirii profesionale necorespunzătoare este valabilă și pentru sistemul penitenciar, constituind una din

cauzele apariției conflictelor și cazurilor de destabilizare a situației din penitenciare .

Totodată, Ministerul Afacerilor Interne a elaborat o indicație specială, care prevede necesitatea studierii de către efectiv a prevederilor Legii RM cu privire la avocații parlamentari, Codului de procedură penală, Codului de etică și deontologie al polițistului. La fel, și Departamentul instituțiilor penitenciare a asigurat un mecanism de pregătire a cadrelor pentru sistemul penitenciar, însă în ambele cazuri constatăm că aceste procese decurg prea lent.

În același timp, cu probleme privind accesul în instituții, precum și accesul la orice informații, documente, materiale necesare exercitării atribuțiilor, Mecanismul național de prevenire a torturii nu s-a confruntat în cadrul vizitelor efectuate în instituțiile penitenciare, internate psihoneurologice, spitale.

Rețineri și transferuri

O problemă gravă care afectează libertatea și siguranța persoanei rămîne deținerea în incinta Comisariatelor din sectoarele municipiului Chișinău a persoanelor reținute administrativ și/sau în stare de ebrietate.

Majoritatea persoanelor aflate în locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău sînt reținute pentru comiterea huliganismului nu prea grav (art.164¹ CCA RM), la care, în mod obligatoriu, se adaugă opunerea de rezistență colaboratorului de poliție (art.174⁵ CCA RM) sau ultragiurea colaboratorului de poliție (art.174⁶ CCA RM).

Potrivit prevederilor art.249 al.3 CCA RM, pentru comiterea contravențiilor administrative enunțate mai sus, persoana poate fi reținută pînă la examinarea cazului de către instanța de judecată. Însă colaboratorii de poliție abuzează de această prevedere ori de cîte ori au ocazia.

Atît procesele-verbale de reținere administrativă, cît și procesele-verbale cu privire la contravențiile administrative sînt întocmite cu multiple încălcări procesuale – în unele lipsește semnătura persoanei reținute/contravenientului, în altele refuzul persoanei reținute de a semna procesul-verbal este confirmat doar prin mențiunea aceleiași colaborator de poliție care, de fapt, este singura persoană care atestă acest fapt. În majoritatea proceselor-verbale lipsește mențiunea cu privire la explicarea drepturilor și obligațiilor contravenientului. Sînt rare cazurile în care colaboratorul de poliție aduce la cunoștința persoanei care sînt motivele reținerii acesteia, fapt confirmat și de reținuți în timpul discuțiilor.

Persoanele reținute nu au acces la medic. S-a constatat că solicitările acestora adresate colaboratorilor de poliție pentru a chema un medic rămîn fără răspuns. În cîteva situații la cererea deținuților care acuzau dureri, avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ au solicitat colaboratorilor de poliție să cheme medicul. Referitor la persoanele reținute „în stare de ebrietate”, practica arată că organele de poliție nu au suficiente resurse financiare pentru a aduce persoana în stare de ebrietate la o examinare narcologică pentru stabilirea acestei stări. Acest fapt este atestat doar de către colaboratorul de poliție și fixat în procesul-verbal de reținere.

Avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ au constatat că în cazul reținerii persoanelor cu leziuni corporale, examinarea medico-legală a acestora nu este făcută, fapt care poate avea consecințe nefaste pentru conducerea Comisariatelor de poliție, cît și pentru Republica Moldova pe plan internațional.

Locurile de detenție din cadrul Comisariatelor din sectoarele municipiului Chișinău sînt destinate pentru deținerea persoanelor pentru o perioadă nu mai mare de 3 ore. Însă, la Comisariatul de Poliție sect. Botanica și Centru, mun. Chișinău au fost depistate persoane reținute pentru o perioadă ce depășește esențial acest termen. Mai mult decît atît, la Comisariatul de Poliție sect. Centru, mun. Chișinău au fost depistate persoane ce executau sancțiunea arestului administrativ stabilită în baza deciziei instanței de judecată,

iar la Comisariatul de Poliție sect. Buiucani, mun. Chișinău – persoane reținute administrativ, dar care la momentul vizitei erau antrenate la efectuarea unor acțiuni procesuale-penale.

Se atestă și o altă problemă, cum ar fi transferul în izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne a persoanelor cu statut de condamnat (în scopul efectuării acțiunilor procesuale), precum și deținerea în acestea a persoanelor arestate preventiv și persoanelor în privința cărora a fost aplicată sancțiunea arestului contravențional.

Transferul persoanelor condamnate este reglementat de art.217 Cod de executare, însă aceste prevederi sînt interpretate greșit de către instanțele de judecată, care ilegal dispun transferul persoanelor condamnate din instituțiile subordonate Ministerului Justiției în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne. De asemenea, s-a constatat că, contrar prevederilor art. 323 și art. 333 Cod de executare, persoanele în privința cărora a fost aplicată măsura preventivă sub formă de arest și arestații administrativ continuă să fie deținuți în Izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne.

Deținuții afirmă că anume în aceste instituții sînt supuși constrîngerii fizice și psihice, sînt interogați în absența avocatului, insultați, lipsiți de dreptul de a contesta acțiunile administrației locului de detenție, precum și de a fi examinați medical în mod obiectiv.

De fapt, condițiile de detenție din aresturile poliției moldovenești sînt mult mai restrictive decît în penitenciare.

Rele tratamente

În cadrul vizitelor au fost depistate persoane cu leziuni corporale vizibile. Asemenea cazuri au fost întîlnite la Comisariatul de Poliție din sectoarele Centru și Botanica ale mun. Chișinău.

Majoritatea persoanelor deținute în izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne au relatat că au fost supuse presiunilor fizice și psihice

imediat după reținerea lor, în cadrul primelor interogări, care au loc, de regulă, la etajele de sus ale Comisariatelor.

O bună parte din deținuții aflați în arest preventiv s-au plîns că au fost maltratați de către colaboratorii de poliție pentru a-i determina pe aceștia să recunoască vinovăția în comiterea infracțiunilor pentru care au fost reținuți sau să recunoască vinovăția și în alte infracțiuni care nu au fost săvârșite de ei. Cei care afirmă că nu au fost maltratați au declarat că aceasta se datorează faptului că din start au acceptat să facă declarații.

S-a constatat că în timpul aflării în custodia poliției, deținuții nu au posibilitate să înainteze plîngerii, pentru că li se interzice acest lucru. În cazul în care persoana nu are un avocat și este lipsită de posibilitatea de a sesiza organele competente, ea nu mai poate demonstra faptul aplicării torturii, deoarece la momentul transferării în penitenciar dispar semnele vizibile de violență, iar personalul instituțiilor penitenciare nu este dispus să examineze obiectiv starea deținutului și să fixeze leziunile corporale. Mai mult decât atât, nu există un mecanism de supunere obligatorie unui examen medical independent a persoanelor aduse și închise în izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne. Anume după transferul deținuților în instituțiile penitenciare din subordinea Ministerului Justiției, aceștia se adresează avocatului parlamentar pe faptul maltratării.

Accesul la avocat îl au doar persoanele reținute pentru comiterea infracțiunilor, cu unele excepții, și nu același lucru se atestă în cazul persoanelor reținute pentru comiterea contravențiilor administrative. Referitor la accesul persoanelor reținute la avocat, avocatul parlamentar a stabilit că de cele mai dese ori, aceștia sînt interogați înainte de întocmirea procesului-verbal de reținere, în absența unui avocat. Rezultatele vizitelor au arătat că avocații desemnați din oficiu își îndeplineau obligațiunile de apărător necorespunzător, asistența fiind de natură pur formală, avocații manifestînd lipsă de inițiativă în protejarea drepturilor și intereselor legitime ale bănuțului, învinuțului, inculpatului. Astfel, avocații nu studiază temeinic materialele cauzelor penale, nu manifestă conștiinciozitate și probitate profesională, nu pledează cu demnitate față de judecători și de părțile din proces.

Rezultatele vizitelor au arătat că persoanelor reținute nu le sînt explicate drepturile, în special, dreptul de a tăcea, dreptul de a nu mărturisi împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, colaboratorii de poliție limitîndu-se doar la simpla înmînare a informației cu privire la drepturile bănuțului, învinuțului, inculpatului.

Vorbînd despre informarea unei rude apropiate sau a unei alte persoane, majoritatea deținuților au relatat avocatului parlamentar că au fost informați și au uzat de acest drept. Însă au fost și cazuri în care unii deținuți s-au plîns că rudele lor nu au fost informate despre detenția lor sau că au fost informați la cîteva zile de la reținerea lor. În alte cazuri,

deținuții aveau dubii referitor la informarea rudelor asupra detenției lor, dat fiind faptul ca acest lucru era făcut de către colaboratorii de poliție. De asemenea, au fost și cazuri în care rudele au aflat despre reținerea unei persoane din alte surse.

Pe parcursul anului au fost depistate și investigate cîteva cazuri de aplicare a agresiunii fizice față de condamnați. Asemenea cazuri s-au produs în Instituția penitenciară nr.4, or. Cricova, Instituția penitenciară nr.17, or. Rezina, Instituția penitenciară nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei.

Munca condamnaților

În prezent numărul condamnaților care doresc și pot să muncească în afara penitenciarului la diferite munci este destul de mare, însă, principala piedică în acest sens o constituia pînă nu demult prevederile art.217 Cod de executare, care admitea încadrarea în cîmpul muncii doar a persoanelor condamnate pentru prima dată la pedeapsa închisorii pe un termen de pînă la 5 ani. Din acest motiv existau și cazuri în care nu puteau fi încheiate contracte, iar cele încheiate cu diverse persoane fizice și juridice, nu puteau fi realizate pe motiv că condamnații care întruneau condițiile pentru a fi încadrați în cîmpul muncii se eliberau repede, în alte cazuri numărul acestora era insuficient.

La data de 25.12.2008 a fost adoptată Legea nr.299, prin care au fost operate un șir de modificări la Codul de executare, fiind exclusă una din condițiile necesare pentru încadrarea în cîmpul muncii „pe un termen de 5 ani”, astfel fiind oferite posibilități de a munci pentru un număr mult mai mare de condamnați.

De asemenea, s-a constatat că pentru ultimii trei ani, numărul condamnaților eliberați de la executarea termenului de pedeapsă, cu calcularea privilegiată a zilelor de muncă este în creștere lentă (anul 2005 – 224 condamnați, anul 2006 – 267 condamnați, anul 2007 – 303), însă pentru anul 2008 se atestă o scădere a numărului condamnaților eliberați pe motivul arătat mai sus, acesta fiind de 286.

Ne exprimăm convingerea că odată cu operarea modificărilor la Codul de executare, se va majora și numărul condamnaților încadrați în câmpul muncii.

Umanizarea Codului penal

Începând cu anul 2005, a fost inițiat procesul de umanizare a sancțiunilor penale, prin operarea unui șir de modificări și completări la Codul penal, scopul cărora este de a asigura o proporționalitate dintre pedeapsa stabilită și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite. Un efect direct al acestei reforme vizează diminuarea esențială a numărului deținuților din penitenciare.

Prin urmare, se soluționează problema supraaglomerării în instituțiile penitenciare din Republica Moldova. Pe parcursul ultimilor 4 ani, numărul deținuților din penitenciare s-a redus considerabil. Astfel, în anul 2005 în penitenciare erau deținute 9452 persoane, în anul 2006 – 9042 de persoane, în anul 2007 – 7895 de persoane, iar în anul 2008 - doar 6830 de persoane.

De asemenea, la data de 10.07.2008 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind amnistia în legătură cu declararea anului 2008 An al Tineretului, în baza căreia 295 de persoane au fost absolvite de pedeapsă, iar în privința a 161 de persoane a fost redus termenul de pedeapsă stabilit.

În concluzie, noi mizăm pe:

- *studierea și cunoașterea de către colaboratorii de poliție și colaboratorii sistemului penitenciar a prevederilor Legii cu privire la avocații parlamentari, precum și a actelor în care se conțin drepturile și obligațiile persoanelor reținute și a celor aflate în detenție;*
- *conștientizarea de către colaboratorii de poliție și colaboratorii sistemului penitenciar a faptului că tortura și tratamentele inumane aplicate deținuților sau amenințarea cu aplicarea unui astfel de tratament sînt interzise și că autorii acestor acte, precum și persoanele care le tolerează, vor fi sancționați dur;*
- *asigurarea accesului imediat al avocatului parlamentar și membrilor Consiliului consultativ în instituțiile ce urmează a fi vizitate, precum și accesul necondiționat la materialele, documentele și informațiile necesare exercitării mandatului;*
- *eradicarea cazurilor de transfer al condamnaților și arestaților din instituțiile subordonate Ministerului Justiției în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne;*
- *excluderea cazurilor de deținere a persoanelor pe parcursul nopții în locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău;*
- *asigurarea dreptului deținutului la examinări medicale minuțioase și în condiții de confidențialitate, la ieșirea și la intrarea în locurile de detenție;*
- *deținerea condamnaților, arestaților preventiv și persoanelor în privința cărora a fost aplicată sancțiunea arestului contravențional în instituțiile penitenciare din subordinea Ministerului Justiției, așa cum prevede Codul de executare;*
- *dispunerea efectuării unor anchete independente, eficiente și cu celeritate a plîngerilor în care se face referință la aplicarea torturii sau aplicarea oricăror alte rele tratamente.*

Институт парламентских адвокатов

Центр по Правам Человека, Национальное Учреждение занимающееся Поощрением и Защитой Прав Человека, является самостоятельным государственным учреждением, созданным в 1998 году на основании Закона о парламентских адвокатах № 1349 от 17 октября 1997 г., которое служит гражданам ввиду улучшения взаимоотношений с органами публичного управления.

В своей деятельности, Институт Парламентских Адвокатов руководствуется одним из основополагающих документов Организации Объединенный Наций - Принципами, касающимися Статуса Национальных Учреждений, Занимающихся Поощрением и Защитой Прав Человека (Парижские принципы), которые нашли свое отражение в Законе о парламентских адвокатах.

Национальное Учреждение занимающееся Поощрением и Защитой Прав Человека не заменяет деятельность правоохранительных органов, органов местного и центрального публичного управления или неправительственных организаций. Институт омбудсмана исполняет дополнительную функцию, чаще всего выступая в качестве посредника, и должен оставаться органом, поддерживающим диалог между публичной властью и гражданским обществом.

Парламентские адвокаты назначаются на должность на пятилетний срок большинством голосов избранных депутатов. Деятельность парламентских адвокатов направлена на обеспечение гарантий соблюдения конституционных прав физических лиц в их отношениях с центральными и местными органами публичной власти, учреждениями и организациями независимо от вида собственности, общественными объединениями, а также должностными лицами всех уровней.

Будучи независимым по вертикали от государственных механизмов, парламентский адвокат вправе обратиться к соответствующим органам и должностным лицам с рекомендацией относительно необходимых мер для безотлагательного восстановления нарушенных прав и свобод физических лиц. При установлении фактов массового или грубого нарушения конституционных прав и свобод человека, парламентский адвокат вправе выступить с докладом на заседании Парламента, а также предложить создать парламентскую комиссию по расследованию таких фактов.

Парламентские адвокаты обладают правом на обращение в Конституционный Суд с запросом об осуществлении контроля конституционности законов, постановлений Парламента, указов Президента Республики Молдова, постановлений и распоряжений Правительства, их соответствия общепринятым принципам и международным правовым актам по правам человека. По ходатайству Конституционного Суда, Центр по Правам Человека формулирует точки зрения на обращения и исключительные случаи неконституционности правовых актов в области прав и свобод человека.

Согласно Закону о парламентских адвокатах и Положению о Центре по правам человека, учреждение состоит из четырех равноправных парламентских адвокатов,

.....

один из которых является специалистом по вопросам защиты прав ребенка, из служащих, а также из представителей.

Эффективность и функциональность учреждения зависят в большой степени от его пропаганды и продвижения. Хотя в 2008 году Центр по Правам Человека продолжал систематически информировать публику о деятельности парламентских адвокатов, эти достижения не могут считаться выдающимися. Одновременно нельзя оставить без внимания деятельность Центра по Правам Человека в организации приема граждан, просветительскую деятельность в сфере защиты конституционных прав и свобод человека, вклад в процесс совершенствования действующего законодательства.

В контексте укрепления институциональных возможностей Центра по Правам Человека и активизации сотрудничества с органами власти, своевременно было принято Постановление Правительства №. 748 от 20.06.2008, согласно которому министерствам, другим центральным административным органам необходимо рассмотреть целесообразность разработки эффективного механизма сотрудничества с Центром по правам человека, предусматривающего обязательство принимать необходимые меры по обращениям парламентских адвокатов, в том числе их участие в заседаниях коллегий министерств и других центральных административных органов, на которых будут рассматриваться вопросы соблюдения прав человека в соответствующих отраслях. Парламентские адвокаты считают, что такой механизм может быть реализован путем заключения соглашений о сотрудничестве с органами власти, действующими в общей сфере интересов, процесс, который уже сегодня начался.

Так как деятельность учреждения направлена на обеспечение гарантий соблюдения конституционных прав и свобод человека органами публичной власти, Центр по Правам Человека старается цивилизованно и эффективно рассматривать обращения граждан, пытается сделать все возможное, чтобы каждый посетитель чувс-

твовал поддержку, получил необходимые разъяснения или ответ на свой вопрос. Предпринимались конкретные действия по защите прав определенных категорий граждан, тогда, когда поступало большое количество индивидуальных жалоб в той или иной сфере.

Естественно, что и в прошлом и в настоящем возникает вопрос об эффективности деятельности Института Парламентских Адвокатов. Будучи **учреждением типа «омбудсмана»**, Центр по Правам Человека пытается разрешать конфликты между гражданами и органами публичной власти посредством примирения сторон, поиска способов их разрешения. Эффективность таких методов работы пропорциональна профессиональным качествам и уровню восприятия вовлеченных в конфликт сторон. Парламентские адвокаты не располагают и не должны располагать средствами принуждения (штрафы, аннулирование актов и т.д.), которые ограничили бы в значительной мере независимость и беспристрастность омбудсманов. Если воспользоваться такими методами, учреждение перестанет быть учреждением типа омбудсмана.

В своей Точке зрения «Национальные парламенты могут сделать больше для содействия правам человека» Комиссар Совета Европы по правам Человека Томас Хаммарберг отметил, что парламентарии должны отдавать приоритет продвижению свобод человека и защите справедливости не только законотворческой деятельностью, но и проявлением активного интереса к Национальным Учреждениям занимающим Поощрением и Защитой Прав Человека.

Именно так парламентские адвокаты могут играть свойственную им роль посредника между государством и гражданским обществом, основного партнера уполномоченных органов Совета Европы в борьбе за реальное продвижение прав человека, согласно европейским стандартам. Надежная парламентская поддержка позволит Институту омбудсмана реализовать эффективное общение с органами публичного управления, исполнительной и судебной властью.

Г Л А В А I

Соблюдение прав человека в Республике Молдова

- 1.1. Доступ к правосудию
- 1.2. Социальное обеспечение и защита
- 1.3. Частная собственность
- 1.4. Охрана здоровья
- 1.5. Свобода собраний, мнений и выражения
- 1.6. Предупреждение дискриминации и борьба с ней
- 1.7. Права ребенка
- 1.8. Права граждан Республики Молдова на левом берегу Днестра
- 1.9. Решения ЕСПЧ – оценка или решения

ГЛАВА I

Соблюдение прав человека в Республике Молдова в 2008 году

В этом ежегодном докладе парламентские адвокаты представляют общую оценку положения с правами человека в 2008 году, на основании расследований, информации поступившей из органов государственной власти и других организаций, публикаций в средствах массовой информации, докладов и исследований неправительственных и международных организаций.

Во исполнение положений статьи 26 Закона о парламентских адвокатах, требующей соблюдения конфиденциальности, изложенные примеры не содержат сведения личного характера, ставшие известными парламентским адвокатам в результате их деятельности.

1.1. Доступ к правосудию

Хотя в последние годы законодательство Республики Молдова претерпело важные изменения, были проведены институциональные реформы которые в общем улучшили качество акта правосудия, остается много неразрешенных проблем с которыми сталкиваются граждане при обращении в судебную инстанцию.

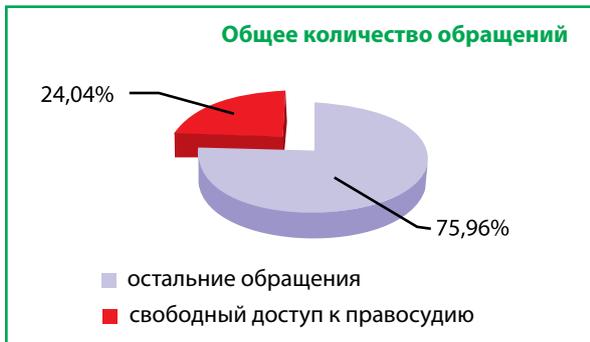
В контексте 20 статьи Конституции Республики Молдова, гарантирующей свободный доступ к правосудию, в 2008 году в Центре по Правам Человека и в его представительствах были зарегистрированы 401 жалоба и 459 усных обращений.

Свободный доступ к правосудию и справедливое судебное разбирательство остались по-прежнему актуальными проблемами. Существенно не изменилась и тематика обращений: качество судебных решений, несогласие с решениями судов и процедура их обжалования; несоблюдение права сторон на справедливое судебное разбирательство и рассмотрение дел в разумные сроки; неисполнение судебных решений и т.д.

Как и в предыдущие годы, в 2008 году продолжали поступать обращения которые не соответствуют критериям приемлемости, установленным в законе – обращения о предоставлении юридических консультаций, просьбы об обжаловании судебных решений, жалобы на действия судей и на решения прокуроров, просьбы об условно-досрочном освобождении от отбывания наказания и т.д.

Как правило, эти обращения были переданы в компетентные органы для рассмотрения или были отклонены, с предоставлением информации о законных путях разрешения проблемы.

В некоторых случаях было необходимо вмешательство парламентских адвокатов, учитывая, что их компетенция при рассмотрении жалоб на судебную власть конкретизируется законной возможностью обратиться к

председателю судебной инстанции или к председателю Высшего совета магистратуры, которые обязаны сообщить о принятых мерах. Это законный способ поддержки Института Парламентских Адвокатов в рассмотрении некоторых жалоб о нарушении права сторон на справедливое судебное разбирательство и рассмотрение дела в разумные сроки, согласно статье 6 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод.

В Центр по Правам Человека поступило значительное количество обращений, в которых заявители жаловались на нарушение судебными инстанциями процессуальных норм, гарантирующих право на справедливое судебное разбирательство.

В процессе рассмотрения данной проблемы выявлены случаи затягивания перевода и вручения судебных документов процессуальных актов на язык, которым пользовались участники процесса. Тем самым нарушаются положения Конституции (ст. 118), Гражданского процессуального кодекса (ст. 24) и Уголовно-процессуального кодекса (ст. 16). Хотя парламентские адвокаты проинформировали судебные инстанции о многочисленных нарушениях, последующие обращения граждан свидетельствуют о неразрешении данной проблемы. Ввиду обеспечения соблюдения права на справедливое судебное разбирательство, Центр по Правам Человека рекомендовал Высшему Совету Магистратуры принять необходимые меры по дальнейшему предотвращению подобных нарушений.

В своем Постановлении №. 440/20 от 4 декабря 2008 года, Высший Совет Магистратуры отметил, что данное положение дел сложилось в результате неудовлетворительной организационной деятельности председателей некоторых судебных инстанций, большого объема работы переводчиков, недостаточной оплаты труда.

В поддержку выводов Высшего Совета Магистратуры, парламентские адвокаты считают, что адекватный менеджмент и личное отношение к исполнению служебных обязанностей способны улучшить положение. Нижеследующий пример отображает полное отсутствие этих компонентов.

В Центр по Правам Человека поступило обращение от заключенного П., который жаловался на затягивание рассмотрения жалобы на отмену, зарегистрированной в Высшей Судебной Палате 11 апреля 2008 года. В ходе рассмотрения обращения было установлено, что 25 апреля 2008 г. в канцелярии суда Б. был зарегистрирован запрос из Высшей Судебной Палаты о передаче в ее адрес дела по обвинению гражданина П., для рассмотрения жалобы на отмену. Дело было передано в Высшую Судебную Палату только 20 ноября 2008 года. Затягивание передачи дела в вышестоящую судебную инстанцию связано с несоответствующим исполнением своих обязанностей архивариусом и условиями хранения документов в архиве суда. В результате вмешательства парламентских адвокатов, на начальника архива было наложено дисциплинарное взыскание за неисполнение служебных обязанностей.

Соблюдение разумных сроков рассмотрения гражданских и уголовных дел одна из основных гарантий эффективной реализации права на свободный доступ к правосудию. Тем не менее в обращениях к парламентским адвокатам заявители жалуются на затягивание рассмотрения дел.

Иногда отложение и затягивание рассмотрения дел обусловлены объективными причинами, не зависящими от судебной инстанции (сложность дела, назначение экспертизы и т.д.). В иных случаях отложение процесса происходит по вине сторон или в силу неэффективной организации процессов самими судьями и отсутствия должного контроля со стороны председателя судебной инстанции. Между тем, успех эффективного правосудия зависит не только от профессионализма и организаторских способностей председателя судебной инстанции и каждого судьи в отдельности, но и от технического персонала, призванного обеспечить хорошее функционирование судебной инстанции.

В 2008 году возросло количество обращений от обвиняемых, подавших в Высшую Судебную Палату кассационную жалобу и жалобу на отмену. В ходе рассмотрения этой категории обращений установлено, что длительное нерассмотрение кассационных жалоб и жалоб на отмену происходит из-за загруженности судей Высшей Судебной Палаты и неточности формулировок в части подготовительных процессуальных актов кассационной инстанции, содержащихся в статье 431 Уголовно-процессуального кодекса.

Ссылка Высший Совет Магистратуры на загруженность судей не может считаться убедительным аргументом для продолжительного разбирательства дел.

Этот аргумент органа судебного самоуправления не может быть принят, так как Европейский Суд по Правам Человека приписывает государствам позитивную

„Каждый в случае спора о его гражданских правах и обязанностях или при предъявлении ему любого уголовного обвинения имеет право на справедливо и, публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона”.

(ст. 6 (1) Конвенции о защите прав человека и основных свобод)

обязанность скорости судопроизводства. Они обязаны предпринимать необходимые меры по обеспечению своевременного отправления правосудия. Согласно установившейся практике Суда, временные задержки в судопроизводстве не влекут за собой международно-правовой ответственности государства-ответчика Конвенции только при условии, что оно примет эффективные меры для быстреего исправления ситуации (*решение по делу Циммермана и Стейнера против Швейцарии, Гинчо против Португалии*).

Тем не менее, исходя из переписки парламентских адвокатов с Высшим Советом Магистратуры и Постановления о деятельности Высшего Совета магистратуры в 2008 году следует, что загруженность судей считается объективной причиной продолжительного разбирательства дел.

Право на разбирательство дела в разумный срок смежно с правом на судью, который обеспечивает его эффективность. Доступ к правосудию останется иллюзией, если судья не вынесет решение в разумный срок. В определенной степени можно считать, что медлительность правосудия есть отрицание права на судью, так как удерживает человека в положении нон-права которое, при длительном продолжении, становится несовместимым с правовой безопасностью на которую может рассчитывать любой гражданин в правовом государстве. Другими словами, разумный срок судебного разбирательства способствует доверию граждан к правосудию и его эффективности.

На протяжении последних лет в Центр по Правам Человека неоднократно поступали обращения граждан о возникающих препятствиях при оформлении паспортов в связи с ошибочной информацией о судимостях, предоставляемой Министерству Информационного Развития. Неоднократно констатировалось, что в большинстве случаев эти ситуации возникают из-за отсутствия эффективного механизма сотрудничества между учреждениями, отвечающими за предоставление/обновление информации о судимостях граждан. Установлено, что именно судебные инстанции не предоставляют не-

обходимую информацию в Управление информации и оперативного учета Министерства Внутренних Дел для обновления Центрального банка данных.

Для предупреждения нарушения права на свободу передвижения из-за невозможности оформления паспорта, парламентские адвокаты обратились в Высший Совет Магистратуры с ходатайством о принятии мер, направленных на безотлагательную передачу необходимой информации в Управление информации и оперативного учета Министерства Внутренних Дел.

Обращение парламентских адвокатов было рассмотрено на заседании Высшего Совета Магистратуры от 02 октября 2008 г., который обязал судебные инстанции предпринять необходимые меры для своевременной передачи информации о результатах рассмотрения уголовных дел в Управление информации и оперативного учета М.В.Д. Следует отметить, что это первая релевантная реакция органа судебного самоуправления на обращения парламентских адвокатов и подтверждает его готовность к эффективному сотрудничеству.

Соблюдение сроков вручения копии приговоров и составления судебных решений, доступ участников процесса к материалам дела, возможность снимать копии являются не менее важными элементами в обеспечении права на свободный доступ к правосудию.

Многочисленные обращения граждан свиждельствуют о несоблюдении процессуальных норм, а результаты вмешательства парламентских адвокатов в разрешение конкретных случаев подтверждают обоснованность этих жалоб. Перечисленные нарушения приводят к несоблюдению права обжалования судебного решения.

Неисполнение судебных решений остается существенным препятствием в обеспечении прав человека и способствует обращению граждан в Европейский Суд по Правам Человека. Проблема неисполнения исполнительных документов подрывает доверие к действительности провозглашенных прав, наносит ущерб имиджу и авторитету правосудия, приводит к негативным последствиям в области социально-экономического и политического развития государства.

В обращениях к парламентским адвокатам граждане жалуются на неисполнение судебных решений о взыскании денежных сумм, о выплате заработной платы, о восстановлении на работе.

Неисполнение судебных решений вызвано либо объективными причинами, либо несоответствующим отношением судебных исполнителей к своим процессуальным обязанностям, предусмотренным Исполнительным кодексом Республики Молдова.

Так, полное отсутствие механизма исполнения судебного решения послужило основанием для вмешательства парламентских адвокатов.

В Центр по Правам Человека обратился гражданин Г. в связи с неисполнением судебного решения о назначении пенсии по выслуге лет на основании Закона о театрах, цирках и концертных организациях № 1421 от 31.10.2002. Во время рассмотрения жалобы выяснилось, что невозможно исполнить исполнительный документ в связи с отсутствием положения, регулирующего порядок выплаты этого типа пенсий. Положение статьи 30 п. б) Закона № 1421, согласно которому в трехмесячный срок Правительство должно разработать нормативные акты, необходимые для реализации данного закона, не было исполнено.

В своих обращениях в Правительство, парламентские адвокаты ходатайствовали о безотлагательной разработке механизма исполнения Закона № 1421. В настоящее время компетентные органы работают над проектом соответствующего законодательного акта.

Многие обращения к парламентским адвокатам вызваны действиями/бездействием судебных исполнителей. Парламентские адвокаты вынуждены констатировать правоту заявителей, которые жалуются на формальное отношение судебных исполнителей к своим должностным обязанностям.

В Центр по Правам Человека обратилась заявительница С. по поводу неисполнения судебного решения по причине уклонения судебного исполнителя от исполнения процессуальных обязанностей, предусмотренных законодательством. В ходе расследования установлено, что в течение 19 месяцев исполнительный документ неоднократно передавался из одного исполнительного бюро в другое, несмотря на то, что за довольно короткий период времени после выдачи исполнительного листа удалось установить место нахождения имущества должника. Парламентские адвокаты посчитали необоснованными действия судебных исполнителей. Компетентный орган признал результаты расследования и проинформировал парламентских адвокатов о том, что судебный исполнитель был предупрежден «о недопущении отклонений от законодательства», заверив при этом о принятии необходимых мер для исполнения судебного решения.

На момент составления доклада судебное решение не исполнено.

Следует отметить случаи, когда парламентские адвокаты устанавливали и передавали исполнительным бюро необходимую информацию для исполнения судебных решений.

Исполнение некоторых решений находится в компетенции органов центрального или местного публичного управления, экономических агентов. Имели место отдельные случаи когда министерства не исполняли судебные решения о восстановлении на работе незаконно уволенных работников, выплате заработной платы или других платежей, вытекающих из трудовых отношений.

Вместе с тем, неисполнение судебных решений остается главной причиной осуждения Республики Молдова Европейским Судом по Правам Человека. В 2008 году Суд вынес 12 решений против Молдовы за неисполнение судебных решений.

Парламентские адвокаты считают, что для улучшения положения дел с исполнением судебных актов необходимо применить европейский опыт, подготовить судебных исполнителей, унифицировать правоприменительную практику, разрешить проблемы дефицита человеческих ресурсов, технического обеспечения и финансирования. Безоговорочное исполнение судебных решений на всей территории страны, без дискриминации и постороннего влияния, является важным элементом правового государства. Обеспечение соблюдения права на справедливое судебное разбирательство, провозглашенного в статье 6 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод, возможно в условиях сокращения до минимума количества неисполненных судебных решений, учитывая фактическую невозможность исполнить некоторые из них.

Ежегодный Аналитический доклад мониторинга судебных заседаний в Республике Молдова, в котором отражается степень соблюдения всех процессуальных прав согласно международным и национальным стандартам (право на публичное разбирательство дела, право на справедливое судебное разбирательство, право на рассмотрение дела в разумный срок, право на презумпцию невиновности, право иметь достаточное время и возможности для подготовки своей защиты, право на защиту, право пользоваться помощью переводчика), рассмотренный на заседании Высшего Совета Магистратуры 15 марта 2008 года, свидетельствует о транспарентности в деятельности органа судебного самоуправления и правильной идентификации недостатков в функционировании судебной системы.

Так, в многочисленных обращениях к парламентским адвокатам заявители жалуются на поведение судей во время судебных процессов, которые позволяют себе

высокомерные и бестактные шутки, неуважительное отношение к участникам процесса.

В 2008 году непосредственно в Высший Совет Магистратуры поступило 2068 жалоб и обращений от физических и юридических лиц, 155 из них касались поведения судей. Дисциплинарная коллегия при Высшем Совете Магистратуры в прошедшем году возбудила дисциплинарное производство в отношении 17 судей за нарушение судебной этики, за нарушение обязанности быть беспристрастным, за умышленное или по грубой небрежности неоднозначное толкование или применение законодательства.

По результатам рассмотрения дисциплинарных дел были наложены дисциплинарные взыскания - 6 выговоров и 5 предупреждений. На основании жалоб и обращений граждан были возбуждены 7 дисциплинарных дел. Действия 12 судей обсуждались на заседаниях Высшего Совета Магистратуры, без возбуждения дисциплинарных дел.

Руководствуясь основными принципами отправления акта правосудия, парламентские адвокаты осознают чувствительность отношений гражданин-правосудие и отмечают определяющее значение Высшего Совета Магистратуры и Высшей Судебной Палаты в определении правил

организации судей в аспекте исполнительской и трудовой дисциплины, единообразного применения законов.

Учитывая причины и количество обращений граждан в Высший Совет Магистратуры, исходя из собственных наблюдений, парламентские адвокаты выражают озабоченность по поводу не достаточно принципиального и критического подхода органа судебного самоуправления к деятельности судей и к наложению дисциплинарных взысканий.

В этой связи необходимо отметить обязанность государственных учреждений, исполнительской и судебной власти предупреждать, по мере возможности, пополнение прецедентной практики Европейского суда. Следовательно, наряду с остальными ветвями власти, судебная власть должна взять на себя ответственность за продвижение положительного имиджа Республики Молдова.

Помимо судебного самоуправления и адекватного финансирования, укрепление судебной власти и обеспечение независимости судебной системы зависят от человеческого фактора. Нельзя отрицать, что качество отправления правосудия зависит от профессиональной подготовки судьи, от его честности и порядочности, выраженной высокой степенью ответственности за доверенную миссию.

1.2. Социальное обеспечение и защита

Впервые сущность социальной защиты была определена Дж. Галбрайтом и означает политику защиты уязвимых категорий граждан ввиду обеспечения достойного уровня жизни.

В качестве элемента международного права, Международная Организация Труда внедрила в 1952 году (Конвенция № 102) понятие «**социальная безопасность**», которое включает в себя социальное страхование и социальное обеспечение.

Одним из основных критериев оценки уровня демократии и развития государства является степень обеспечения прав и свобод детей, пожилых людей и инвалидов.

Обеспечение социальных и экономических прав предполагает не только наличие адекватного законодательства, но и принятие эффективных мер и механизмов по его реализации.

Основная цель социального обеспечения заключается в защите лиц, которые в силу социальных, экономических, физических или психических факторов, не в состоянии удовлетворить свои социальные потребности.

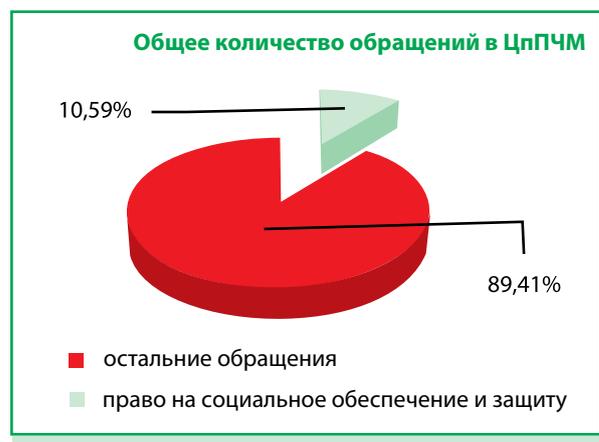
Социальное обеспечение включает в себя денежные права и социальные услуги, и находится в ведении специализированных учреждений центральных и местных

органов публичного управления и организаций гражданского общества.

На центральном уровне обеспечение реализации конституционных prerogatives Правительства относительно разработки, продвижения и проведения государственной политики в области социальной защиты, семьи и ребенка, для обеспечения социальной безопасности населения входит в компетенцию Министерства социальной защиты, семьи и ребенка.

В качестве учреждения способствующего защите конституционных прав и свобод человека, Центр по Правам Человека отмечает не только повышение уровня услуг в сфере социального обеспечения, но и ряд препятствий в осуществлении гражданами своих прав и свобод.

Таким образом, в 2008 году в Центр по Правам Человека поступило 127 жалоб и 252 устных обращения, связанных с нарушением права на социальное обеспечение и защиту.

Заявители жаловались на низкий размер пенсий и социальных пособий, метод исчисления и перерасчета пенсий, метод исчисления страхового стажа, уровень социальной защиты участников ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС и т.д.

Меры по реализации социально-экономических реформ, в том числе ежегодная индексация пенсий, привели к повышению сумм всех типов пенсий, компенсаций и социальных пособий.

	2005	2006	2007	2008
Минимальная пенсия по возрасту	290,77 леев	336,42 леев	406,06 леев	475,09 леев
Минимальная пенсия по инвалидности I степени	206,85 леев	239,33 леев	288,87 леев	337,98 леев
Минимальная пенсия по нивалидности II степени	199,76 леев	231,12 леев	278,96 леев	326,38 леев
Минимальная пенсия по инвалидности III степени	140,66 леев	162,74 леев	196,43 леев	229,82 леев

Тем не менее лица преклонного возраста - бенефицианты системы социальных выплат, продолжают оставаться в неблагоприятном положении.

Утверждение Национальной программы о создании комплексной системы социальных услуг на 2008-2012 годы является первым шагом в создании эффективной системы социального обеспечения. В обеспечение эффективности системы социального обеспечения необходимо отметить принятие Закона о социальном пособии № 133 от 13.06. 2008 и Положения о порядке установления и выплаты социального пособия, утвержденного Постановлением Правительства № 1167 от 16.10.2008.

В Центр по Правам Человека по прежнему поступает много жалоб по поводу необеспечения достойного уровня жизни. Заявители просят содействие в получении материальной помощи для оплаты коммунальных услуг, дорогостоящего лечения и т.д. Парламентские адвокаты вынуждены постоянно объяснять гражданам порядок обращения в государственные учреждения, созданные для оказания материальной помощи социально уязвимым слоям населения - Фонды социальной поддержки населения. Количество таких обращений свидетельствует об отсутствии информации о существовании этих учреждений. Парламентские адвокаты считают, что Республиканский фонд социальной поддержки населения должен принять меры по информированию населения об условиях получения помощи, ее видов, формы и размера. Безусловно, органам местного публичного управления необходимо консультировать, финансово и морально поддерживать наиболее уязвимые слои населения.

В настоящее время в Республике Молдова не существует законодательной основы для установления прожиточного минимума. Парламентские адвокаты по-прежнему настаивают на необходимости создания законодательной базы для установления прожиточного минимума и его использования в методике расчета минимальной заработной платы, минимальной пенсии и социальных выплат. Именно прожиточный минимум должен стать основой в продвижении социальной политики государства и показателем уровня жизни населения. Следует отметить, что в Докладе о соблюдении прав чело-

века в Республики Молдова в 2006 году парламентские адвокаты отмечали о необходимости срочного законодательного урегулирования вопроса о прожиточном минимуме. Проект закона о прожиточном минимуме в Республике Молдова находится в Парламенте с октября 2008, но пока не был рассмотрен.

В течение прошедшего года в адрес парламентских адвокатов продолжали поступать жалобы по вопросу расчета и назначения пенсий социального страхования, формального отношения сотрудников Национальной Кассы Социального Страхования и территориальных представительств к обращениям граждан. Необходимо отметить, что в большинстве случаев размер пенсии определяется согласно действующему законодательству. Тем не менее, не находит оправдания неадекватное отношение служащих органов социального страхования к пенсионерам, отказ в пересмотре документов и в предоставлении дополнительной информации. Парламентские адвокаты направили обращение в адрес Национальной Кассы Социального Страхования, обратив внимание на недобросовестное отношение сотрудников органов социального страхования к своим служебным обязанностям, которое влияет на корректность определения размера пенсии. В условиях, когда средний размер пенсии намного ниже реальных потребностей пенсионера, любая ошибка при расчете размера пенсии существенно влияет на бюджет бенефицианта.

В Центр по Правам Человека обратился гражданин П. с жалобой на действия сотрудников Территориальной кассы социального страхования, а именно нерассмотрение дополнительных документов необходимых для пересмотра размера установленной пенсии. После вмешательства парламентских адвокатов, органы социального обеспечения рассмотрели обстоятельства, изложенные заявителем, и провели перерасчет пенсии.

В этой связи парламентские адвокаты рекомендуют сотрудникам органов социального страхования проявлять соответствующее отношение к исполнению своих служебных обязанностей и относиться добросовестно к обращениям граждан.

Из обращений граждан в Центр по правам Человека парламентские адвокаты установили двоякое толкование и применение законодательных норм, регулирующих пенсионное обеспечение разных категорий граждан. В результате тщательного анализа проблемы компетентным органам были направлены необходимые рекомендации и предложения.

В Центр по Правам Человека обратились получатели пенсий, попадающие под действие Закона о пенсионном обеспечении военнослужащих и лиц начальствующего и рядового состава органов внутренних дел №1544 от 23.06.1993, по поводу предоставления льгот по исчислению стажа для назначения пенсии, в частности невключение в стаж работы в тройном размере времени работы в зонах, подвергшихся радиоактивному загрязнению вследствие аварии на Чернобыльской АЭС, как того требуют положения статьи 17 Закона о социальной защите граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы № 909 от 30.01.92. Ввиду обеспечения соблюдения права на социальное обеспечение и защиту, парламентские адвокаты направили свое заключение в Министерсво Внутренних Дел.

Министерство Внутренних Дел не поддержало мнение парламентских адвокатов, сославшись на некоторые действующие нормативные акты, утвержденные Правительством. Приведенные министерством аргументы не убедили парламентских адвокатов, которые, в свою очередь, обращают внимание компетентных органов на необходимость тщательного изучения данного вопроса.

В продолжение темы, к парламентским адвокатам обратились участники ликвидации последствий Чернобыльской катастрофы в связи с непризнанием удостоверения участника ликвидации последствий аварии, выданного Украиной, и неподтверждением своего статуса. Следовательно, эта категория граждан не имеет возможности пользоваться предусмотренными законодательством компенсациями и льготами. Министерство социальной защиты, семьи и ребенка аргументирует отказ в предоставлении статуса участника ликвидации отсутствием приказа, командировочного удостоверения и других документов, подтверждающих направление в зону отчуждения, ссылаясь на решение Государственной комиссии по проверке подлинности документов участников ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС от 23.04.1999. Парламентские адвокаты намерены провести необходимое расследование в целях восстановления в правах заявителей и выявления остальных проблем в сфере социального обеспечения и социальной защиты с которыми сталкивается эта категория граждан.

Из многочисленных обращений, поступивших в Центр по Правам Человека, парламентские адвокаты констатируют несовершенство законодательства в области пенсионного обеспечения некоторых категорий сотрудников органов внутренних дел.

В Центр по Правам Человека обратился гражданин З. в связи с неравенством позиций при льготном зачете выслуги лет для назначения пенсии за период деятельности в изоляторах временного содержания органов внутренних дел и за тот же период деятельности в изоляторах уголовного преследования Министерства Юстиции (надзор, конвоирование, этапирование задержанных, арестованных).

Изучив действующее законодательство парламентские адвокаты поддержали аргументы заявителя и обратились в Правительство с предложением о пересмотре законодательства, ввиду предоставления сотрудникам изоляторов временного содержания органов внутренних дел права пользоваться льготами предусмотренными в статье 29 Закона о пенитенциарной системе № 1302 от 24.07.1997.

В поддержку предложения парламентских адвокатов, Министерство Внутренних Дел инициировало процедуру пересмотра Постановления Правительства № 78 от 21.09.1994, ввиду предоставления льгот этой категории сотрудников органов внутренних дел.

Из обращений в Центр по Правам Человека констатируется несовершенство действующего законодательства, в том числе противоречие норм, содержащих различные решения по одному и тому же объекту регулирования. Таким образом, согласно положениям статьи 124 Трудового кодекса, частично оплачиваемый отпуск по уходу за ребенком может быть также использован и отцом ребенка, бабушкой, дедом или другим родственником, непосредственно осуществляющим уход за ребенком. Этот отпуск засчитывается в трудовой стаж, в том числе стаж работы по специальности, и в страховой стаж. Вопреки этим положениям, при назначении пенсии, территориальные кассы социального страхования отказываются включать период отпуска за ребенком в трудовой стаж, если он использован бабушкой или дедушкой ребенка, ссылаясь на положения статьи 5 Закона о пенсиях государственного социального страхования № 156 от 14.10.1998 г., согласно которым, для застрахованных лиц к страховым периодам приравнивается период ухода за ребенком в возрасте до трех лет, осуществлявшегося одним из родителей или в случае смерти обоих родителей – опекуном.

Парламентские адвокаты рекомендуют компетентным органам пересмотреть действующее законодательство, ввиду унифицирования норм, содержащих различные решения по одному и тому же объекту регулирования.

В прошедшем году продолжился поток жалоб от пенсионеров, продолжающих трудовую деятельность, которые считают, что некоторые нормативные акты регулирующие порядок перерасчета пенсий приводят к нарушению конституционного права на социальное обеспечение и защиту.

Пенсионеры, продолжая работать и осуществлять конституционную обязанность участвовать в общественных расходах посредством уплаты налогов и сборов, в свою очередь не пользуются равноценным обращением со стороны государства. Последнее воздерживается от перерасчета пенсии и включения периода работы, следующего после назначения пенсии, в застрахованный стаж как того предусматривает статья 8 Закона о пенсиях государственного социального страхования № 156 от 14.10.1998 г.

Эта проблема остается неразрешенной несколько лет подряд и заслуживает пристального внимания компетентных органов, поиска оптимальных решений. Парламентские адвокаты неоднократно предлагали возможные пути разрешения вопроса - пересмотр Закона № 156 или освобождение работающих пенсионеров от уплаты налогов в национальный публичный бюджет, тем не менее они остались без должного внимания.

Основными ценностями демократического общества являются справедливость и равенство всех граждан. Инвалиды обозначены как особо уязвимая группа, требующая создания условий для полноценного и эффективного участия в жизни общества.

Хотя средний размер социальных пособий постоянно растет, он по прежнему не покрывает минимальные необходимые расходы для обеспечения достойного уровня жизни. По данным Министерства социальной защиты, семьи и ребенка, средний размер пенсии по инвалидности в 2008 году составил 545,56 леев (в 2007 году – 470,57 леев). Именно эта категория лиц чаще всего подвергается риску очутиться на пороге бедности.

Согласно Конституции инвалиды пользуются особой социальной защитой государства. Несмотря на это существует ряд проблем, с которыми они сталкиваются и которые ждут своего разрешения:

- уровень социальных пособий, способный обеспечить достойный уровень жизни;
- законодательство, несоответствующее международным стандартам в сфере обеспечения прав инвалидов;
- подход к установлению инвалидности;
- низкий уровень трудовой занятости и недостаточная мотивация для найма инвалидов на работу;

- ограниченный доступ к социальной инфраструктуре;
- ограниченный доступ к информации;
- безразличие общества к проблемам инвалидов.

Статистика последних лет свидетельствует о тенденции постоянного роста количества инвалидов и показателей инвалидности.

По данным Министерства социальной защиты, семьи и ребенка, в 2008 году были признаны инвалидами 14021 человек, на 1,7% больше, чем в 2007 году (13779 человек). Показатель первичной инвалидности на 100000 населения за 2008 год составил 392, по сравнению с 384 за 2007 год. Вызывает тревогу тот факт, что 88,1 % из общей численности признанных инвалидами находятся в трудоспособном возрасте, 62% проживают в сельской местности. Уровень первичной инвалидности является показателем деятельности государственных учреждений здравоохранения и свидетельствует о качестве медицинской помощи предоставляемой населению.

Сфера врачебной экспертизы жизнеспособности по-прежнему остается предметом многочисленных обращений к парламентским адвокатам. Жалобы свидетельствуют о сохранении тенденции снижения ранее установленной степени инвалидности. Рассмотрение этой категории жалоб позволило констатировать низкий уровень информированности граждан о процедуре обжалования решений территориальных первичных консилиумов врачебной экспертизы. Парламентские адвокаты считают, что полное, достоверное и своевременное информирование населения о порядке установления инвалидности, порядке проведения врачебной экспертизы жизнеспособности, сроках инвалидности, порядке разрешения разногласий приведет к более эффективной реализации прав инвалидов.

Также необходимо пересмотреть понятие «инвалидность» и соответствующие правовые нормы, ввести единое понятие инвалидности, пересмотреть методологию установления степени инвалидности.

В некоторых обращениях к парламентским адвокатам заявители просят поддержку в разрешении определенных вопросов, одновременно предлагая конкретные пути их разрешения.

Таким образом, в результате обращения группы граждан в связи с необходимостью облегчения передвижения инвалидов в Республиканский экспериментально-реабилитационный центр протезирования и ортопедии (CREPOR), парламентские адвокаты поддержали предложение об организации регулярного автобусного маршрута, обеспечивающего прямое сообщение между автовокзалами и CREPOR-ом. Хотя данная инициатива была поддержана администрацией Республиканского

экспериментально-реабилитационного центра протезирования и ортопедии, органы местного публичного управления не считают возможной ее реализацию.

В других случаях необходимо вмешательство парламентских адвокатов для восстановления нарушенных прав граждан. Таким образом, разрешение вопроса об ортопедическом протезировании за пределами республики гражданина К., инвалида I степени, которому были ампутированы обе ноги, продолжалось достаточно долго (2006 год - конец 2008 года). В ходе рассмотрения этого обращения парламентские адвокаты, выступая в качестве посредников, предложили сторонам заключить соглашение о примирении. Так как одна из сторон не исполнила обязательство перечислить необходимую для протезирования сумму, парламентские адвокаты обратились с исковым заявлением в суд в защиту интересов заявителя. Судебная инстанция вынесла решение в пользу заявителя.

В этом контексте стоит отметить, что в других случаях для устранения выявленных нарушений достаточны лишь обращения или рекомендации парламентских адвокатов.

Социальная защита лиц с инвалидностью предполагает создание государством условий для их индивидуального развития, реализации своих возможностей, прав и свобод наравне с остальными членами общества.

Хотя Закон о социальной защите инвалидов № 821 от 24.12.1991 и предусматривает соблюдение широкого спектра социальных прав лиц с инвалидностью, некоторые его положения остаются формальными в отсутствие эффективных механизмов реализации и недостаточного финансирования.

Парламентские адвокаты намерены создать при Центре по правам Человека консультативный совет, в состав которого будут входить представители гражданского общества, заинтересованные проблемой соблюдения прав инвалидов.

Законом предусмотрено создание условий инвалидам для свободного доступа к жилым, общественным и производственным зданиям и сооружениям, для беспрепятственного пользования общественным транспортом и транспортными коммуникациями, средствами связи и информации, для свободной ориентации и передвижения.

В этом контексте, учитывая пожелания и предложения участников круглого стола организованного Центром по Правам Человека в сотрудничестве с Союзом Организа-

ций Инвалидов Республики Молдова, парламентские адвокаты рекомендовали администрации Апелляционной палаты мун. Кишинэу и Экономической апелляционной палаты принять срочные меры по адаптации зданий к нуждам инвалидов. Руководство Апелляционной палаты мун. Кишинэу обратилось в Министерство Юстиции и в Высший Совет Магистратуры с запросом о выделении необходимых финансовых средств для разрешения данного вопроса.

В контексте подписания Республикой Молдова Конвенции ООН о правах инвалидов, мониторинг степени обеспечения свободной ориентации и передвижения лиц с инвалидностью останется на повестке дня парламентских адвокатов в 2009 году.

До настоящего времени остается неразрешенной проблема ограниченного доступа инвалидов на рынки труда. Хотя нынешняя социальная политика предусматривает меры по трудоустройству лиц с ограниченными возможностями, недостаточно механизмов и форм обеспечения услуг профессиональной ориентации и реабилитации.

К парламентским адвокатам обратился инвалид I группы К., в связи с невозможностью устроиться на работу. В ходе рассмотрения обращения было установлено, что согласно некоторым законодательным нормам инвалиды I группы лишены возможности пользоваться услугами органов трудоустройства. Агентства по трудоустройству отказываются регистрировать инвалидов I группы, ссылаясь на положения статьи 2 п. б) Закона о занятости населения и социальной защите лиц, находящихся в поиске работы № 102 от 13.03.2003.

Согласно закону о социальной защите инвалидов, органы местного самоуправления утверждают перечни должностей и профессий, подлежащих преимущественному замещению инвалидами, устанавливают нормативы по бронированию на предприятиях, в учреждениях и организациях рабочих мест для них в размере не менее 5% от общей численности работников. Работодатели, не обеспечившие бронирование рабочих мест для инвалидов или уклоняющиеся от их трудоустройства, производят финансовые отчисления в Фонд безработных в размере среднегодовой заработной платы работника данного предприятия за каждое несозданное рабочее место.

После вмешательства парламентских адвокатов, компетентные органы приложили усилия для разрешения вопроса конкретного заявителя. Тем не менее, проблема по-прежнему остается актуальной для инвалидов I и II группы.

Парламентские адвокаты рекомендуют пересмотреть нормы Закона о занятости населения и социальной защите лиц, находящихся в поиске работы и других нормативных актов в сфере занятости населения, ввиду обеспечения мер социальной поддержки инвалидов.

Приняв международные принципы продвижения и защиты прав лиц с ограниченными возможностями, Республика Молдова приняла на себя обязательство создать необходимые условия для их обеспечения.

В этом контексте необходимо пересмотреть методологию установления инвалидности, которая должна строиться на определении степени трудоспособности, разработке индивидуальных программ профессиональной реабилитации и включения инвалидов в свободный рынок труда. Таким образом, лицам с инвалидностью I и II группы будет открыт доступ на рынок труда; получая заработную плату, они будут оплачивать взносы социального страхования и, по достижению пенсионного возраста, будут получать пенсию социального страхования.

По мнению парламентских адвокатов, для обеспечения эффективности положений статьи 31 Закона о социальной защите инвалидов № 821 от 24.12.1991 необходимо усовершенствовать существующий механизм в части нормативов по бронированию на предприятиях, в учреждениях и организациях рабочих мест для инвалидов, в размере не менее 5 процентов от общей численности работников. Также необходимо рассмотреть вопрос о создании специализированных учреждений для профессиональной подготовки детей инвалидов.

Важно конструктивное вовлечение гражданского общества в разработку проектов нормативных актов в соци-

альной сфере, истребование точки зрения ассоциаций инвалидов Молдовы.

Необходимо отметить, что существующая ныне система способствует усилению зависимости инвалидов от социальных пособий и не мотивирует на их активную реабилитацию. Поэтому лица с ограниченными возможностями часто оказываются исключенными из жизни общества. Социальная интеграция инвалидов зависит, прежде всего, от сотрудничества органов и учреждений, ответственных за их социальную, правовую защиту и специальное обучение.

В контексте стремления государства к европейской интеграции, социальная политика должна стать необходимой частью политики процветания всех членов общества. Республика Молдова подписала и ратифицировала ряд международных актов, в том числе Пересмотренную Европейскую социальную хартию (частично ратифицированную). На данный момент рассматривается возможность присоединения к остальным порложениям хартии.

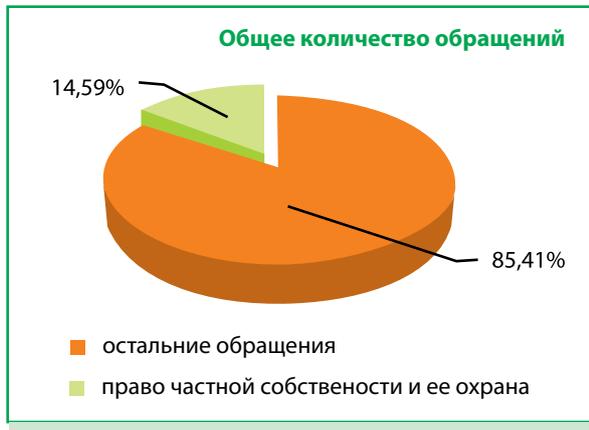
Присоединение Республики Молдова к Конвенции ООН о правах инвалидов от 13 декабря 2006 г. является первым существенным шагом к обеспечению эффективной реализации прав лиц с ограниченными возможностями.

Конвенция о правах инвалидов является первым инструментом осуществления прав инвалидов на независимый образ жизни и всестороннее участие во всех сферах жизни. Она предписывает государствам-участникам принимать надлежащие меры для обеспечения доступа к физическому окружению, к транспорту, к информации и связи, включая информационно-коммуникационные технологии и системы, и к другим объектам, доступным для населения.

Подписание этого документа, 30 марта 2007 года, требует провести пересмотр национального законодательства и политики на предмет обеспечения соблюдения Конвенции.

1.3. Частная собственность

В 2008 году в Центре по Правам Человека было зарегистрировано 79 жалоб и 444 устных обращения о несоблюдении права частной собственности, гарантированного в статье 46 Конституции.

Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод гарантирует право частной собственности, так как право индивидуума располагать своим имуществом является основным элементом права собственности. Согласно стандартам Европейского Суда по правам человека, лишение имущества возможно в случае установленной законом общественной необходимости, при условии соблюдения законоположений и общепризнанных принципов международного права. Согласно статистике обращений к парламентским адвокатам, предмет обращений городских и сельских жителей существенно отличается. В то время как жители городов чаще всего обращались с жалобами о незаконном строительстве, процедуре выдачи разрешений на строительство, возврате денежных вкладов вкладчиков коммерческого банка „Guineea”- S.A и концерна „Intercapital”, жители сельской местности обращались к парламентским адвокатам по поводу взаимоотношений с хозяевами сельскохозяйственных угодий и арендаторами, предоставления помощи вследствие стихийных бедствий. Возврат имущества или выплата компенсаций жертвам политических репрессий, порядок выплаты индексированных сумм по денежным вкладам граждан в Сберегательном банке интересуют всех граждан, независимо от их места проживания.

За нарушение права частной собственности Европейский Суд по правам человека вынес против Республики Молдова 62 решения. В том числе 9 решений в 2008 году.

В Центр по Правам Человека по-прежнему продолжают обращаться лица, подвергшиеся политическим репрессиям, по поводу невозвращения им имущества или невыплаты полагающихся компенсаций. Несмотря на то, что вопрос депортированных лиц находится в центре внимания законодателей многие годы, механизм возврата имущества или выплаты компенсаций остается несовершенным и создает дополнительные проблемы для граждан, подвергшихся политическим репрессиям или их наследников. В течение 2007-2008 годов парламентские адвокаты изучали законоприменительную практику и эффективность механизма возврата имущества или его стоимости, согласно Положению о возмещении стоимости имущества путем выплаты компенсаций лицам, подвергшимся политическим репрессиям, а также о выплате компенсации в случае смерти вследствие политических репрессий, утвержденному Постановлением Правительства № 627 от 5 июня 2007 года. Результаты данного исследования были представлены Парламенту и Правительству Республики Молдова для принятия соответствующих мер, в рамках установленных полномочий.

Одновременно установлено, что в некоторых районных архивах не сохранилась информация о конфискации имущества депортированных граждан. Следовательно появились дополнительные препятствия в рассмотрении заявлений специальными комиссиями, созданными местными органами публичной власти. С учетом вышеизложенного парламентские адвокаты считают, что для оценки возможных путей разрешения существующей проблемы необходимо вмешательство Правительства.

В большинстве случаев не существует документов, подтверждающих невозврат имущества или невозмещение его стоимости. В связи с этим были внесены изменения

в Положение о возмещении стоимости имущества путем выплаты компенсаций лицам, подвергшимся политическим репрессиям, а также о выплате компенсации в случае смерти вследствие политических репрессий. Таким образом, сбор необходимой информации входит в компетенцию специальных комиссий. Если бы не появились очередные препятствия, можно было бы расценить внесение этих изменений как попытку облегчить положение людей и позволить им вписаться в установленный законом срок подачи заявления о возврате конфискованного имущества или возмещении его стоимости путем выплаты компенсаций. Ранее, органы местного публичного управления не могли выдавать документы, подтверждающие невозврат имущества или невозмещение его стоимости (в отсутствие документации, подтверждающей учет движения денежных средств, органы местного публичного управления не рисковали выдавать такие справки). После внесения изменений в Постановление Правительства № 627 от 05.06.2007, органы местного публичного управления по запросу специальных комиссий начали предоставлять информацию о лицах, которым было возвращено имущество или возмещена его стоимость, в качестве доказательства предоставляя не документы, подтверждающие факт выплаты компенсаций, а лишь свои постановления об утверждении списков бенефициантов права на выплату компенсаций.

Специальные комиссии принимали эти постановления в качестве доказательств и, соответственно, отклоняли заявления о возвращении конфискованного имущества или возмещении его стоимости. По мнению парламентских адвокатов, такое положение вещей, во многом, сложилось из-за безответственного отношения членов специальных комиссий к данному вопросу и, возможно, нежеланию осознания всей тяжести положения, ответственности государства за совершенное когда-то беззаконие.

Безусловно, решение специальной комиссии может быть обжаловано в судебном порядке. В этом случае истец (репрессированный) должен представить суду доказательства обоснованности своих требований. Как правило, судебные инстанции отклоняют такие иски в связи с тем, что *«истец не представил доказательства, подтверждающие невозмещение стоимости конфискованного имущества»*, игнорируя положения статьи 118 Гражданского процессуального кодекса, согласно которым *«каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основание своих требований и возражений...»*, а судебная инстанция *«вправе предложить сторонам и другим участникам процесса в случае необходимости представить дополнительные доказательства и доказать факты, составляющие предмет доказывания, чтобы убедиться в их достоверности»*. Следовательно, для принятия законного и обоснованного решения, закон

предоставляет судье возможность оценивать доказательства по своему внутреннему убеждению, основанному на всестороннем, полном, беспристрастном и непосредственном рассмотрении всех имеющихся в деле доказательств в их совокупности и взаимосвязи, руководствуясь законом.

Тем временем, в Центр по Правам Человека продолжают поступать обращения от жертв политических репрессий в связи с невозможностью возмещения стоимости конфискованного имущества путем выплаты компенсации.

Должное разрешение проблем, с которыми сталкивается эта категория лиц, предполагает активное вмешательство органов центрального и местного публичного управления, тем самым предотвращая предпосылки обращения граждан в международные судебные инстанции.

Одновременно, парламентские адвокаты считают необходимым пересмотреть Ст. II Закона № 186 от 29.06.2006 о внесении изменения и дополнения в Закон о реабилитации жертв политических репрессий № 1225-XII от 8 декабря 1992 г., ввиду продления срока подачи заявления о возврате изъятого имущества.

Как и в предыдущие годы, в 2008 году к парламентским адвокатам продолжали поступать жалобы от членов садоводческих товариществ, расположенных в непосредственной близости от муниципия Кишинэу. Заявители жаловались на нарушение конституционных прав в связи с невозможностью получения юридических адресов. В связи с отсутствием юридического адреса, эти граждане лишены гарантий со стороны государства: лишены права избирать; лишены возможности оформить документы, удостоверяющие личность и страховые полисы; лишены возможности записать детей в учебные заведения; люди с ограниченными возможностями не могут представить необходимые документы в Территориальный консилиум врачебной экспертизы жизнеспособности для установления инвалидности и т.д. Из-за отсутствия конкретных адресов, люди лишены возможности вызвать пожарную службу, скорую помощь и полицию.

После вмешательства парламентских адвокатов, органы местного публичного управления и Министерство местного публичного управления не представили возможных вариантов решения данного вопроса.

Министерство местного публичного управления считает возможным разрешить ситуацию в рамках Земельного кодекса № 828 от 25.12.1991, Закона об основах градостроительства и обустройства территории № 835 от 17.05.1996, Закона о Положении о порядке решения вопросов административно-территориального устройства Республики Молдова № 741 от 20.02.1996 и Закона о местном публичном управлении № 436 от 28.12.2006. По мнению министерства, одновременно необходимо осу-

ществить компенсацию потерь причиненных выводом земель из категорий земель сельскохозяйственного назначения и учесть предполагаемые финансовые затраты для создания социальной и инженерной инфраструктуры в случае перевода садоводческих участков в границы населенных пунктов.

Поддерживая точку зрения министерства, парламентские адвокаты считают, что вопрос о статусе садоводческих товариществ может быть разрешен путем создания специальной правительственной комиссии, призванной определить необходимые меры, методы и финансовые возможности для включения садоводческих товариществ в границы населенных пунктов.

В последние годы возросло количество обращений к парламентским адвокатам по поводу незаконного строительства и отсутствия должного контроля в этой сфере. Строительство начинается в отсутствие необходимой документации, в том числе разрешений на строительство и проектной документации, создавая неудобства соседям. Причины, побуждающие застройщиков и собственников земельных участков осуществлять строительство с нарушением требований законодательства могут быть разными: сложность согласования проекта, получения градостроительного сертификата и разрешения на строительство, и не в последнюю очередь, запреты, установленные Постановлением Правительства об установлении моратория на изменение уличной сети и размещение строений в историческом центре и зеленых зонах мун. Кишинэу № 978 от 02.09.2004. Несмотря на предпринятые попытки облегчения процедуры получения документации на строительство, ситуация в данной области не претерпела положительных изменений. В результате, на оформление необходимых документов уходит более 6 месяцев, и тратятся существенные средства.

Сотрудниками Центра по Правам Человека установлено, что основной причиной начала строительства без наличия необходимой документации служит несоблюдение Примэрией муниципия Кишинэу сроков выдачи градостроительного сертификата и разрешения на строительство, установленных Постановлением Правительства об утверждении положения о градостроительном сертификате и разрешении строительства и ликвидации строений и обустройства № 360 от 18.04.1997.

По мнению специалистов Примэрии муниципия Кишинэу, количество обнаруженных и зарегистрированных незаконных построек не отражает реальное положение вещей. В 2008 году Административными комиссиями при претурах было рассмотрено 257 протоколов об административных правонарушениях, составленных Государственной строительной инспекцией на основании статьи 149 Кодекса об административных правонарушениях и комиссариатами полиции. Большинство дел

об административных правонарушениях было прекращено в связи с истечением сроков наложения административного взыскания. Более того, претуры не имеют возможности сносить объективы на начальной стадии строительства, так как с момента обнаружения строительства без наличия разрешения и до направления протокола об административном правонарушении административной комиссии, проходит значительное время. Это свидетельствует о неэффективном сотрудничестве между Государственной строительной инспекцией, комиссариатами полиции и претурами и невозможности оперативного рассмотрения дел об административном нарушении предусмотренном статьей 149 Кодекса об административных правонарушениях.

Остается неразрешенной проблема незаконной перепланировки жилых помещений с нарушением несущей структуры здания. Эти случаи могут быть выявлены только при легализации самовольной перепланировки. Более 80% случаев самовольной перепланировки жилых помещений остаются невыявленными, так как полиция и Государственная строительная инспекция бездействуют. При выявлении расхождения с типовой планировкой квартиры и составлении протокола об административном правонарушении, Административной комиссии сложно определить в части применения административного взыскания и сноса объекта, построенного без наличия разрешения.

Некоторые специалисты в этой области придерживаются мнения, что возникающие проблемы вследствие строительства без наличия разрешения не могут быть разрешены исключительно путем сноса объектов. Необходимо разработать комплекс мер, направленных на улучшение положения в строительной сфере, в том числе упрощение процедуры получения строительной документации для некоторых видов строительных работ; регулирование случаев, когда объекты, построенные без наличия разрешения должны быть снесены безоговорочно и случаев, когда объекты, построенные без наличия разрешения могут быть введены в эксплуатацию и представлены к приемке при условии их соответствия строительным нормам; утверждение Положения комиссии по приемке объектов, построенных без наличия разрешения; определение порядка сноса незаконных строений с указанием источников финансирования соответствующих учреждений; уточнение порядка возврата правонарушителем финансовых средств затраченных на снос объектов и т.д.

Участившиеся в последние десятилетия опасные климатические явления влияют не только на людей, но и на деятельность экономических агентов и крестьянских хозяйств. Хотя климат Республики Молдова считается благоприятным для выращивания многих культур, основными характеристиками регионального климата являются чрезмерная температура воздуха, град, засуха,

проливные дожди. В июле-августе 2008 года, в результате проливных дождей было затоплено 11 млн. га сельскохозяйственных участков.

В целях уменьшения последствий наводнений в результате подъема уровня воды в реках Днестр и Прут, Постановлением Правительства № 1020 от 20.09.2008 были выделены финансовые средства физическим лицам, участки которых пострадали от наводнений. Размер компенсации причиненных убытков для одной семьи определялся из расчета 10000 леев за один га затопленной площади в случае полной потери урожая.

Так как Постановление Правительства № 1020 распространяется исключительно на физических лиц, более 40 хозяйствующих субъектов и 1279 крестьянских хозяйств, пострадавших от наводнений, остались без помощи государства. Эта социальная несправедливость стала причиной массовых обращений в центральные органы публичной власти и к парламентским адвокатам.

В ходе рассмотрения этих обращений, парламентскими адвокатами было установлено, что органы публичной власти районов Кантемир, Кахул, Дубэсарь и Рышкань облегчили положение хозяйствующих субъектов и кре-

стьянских хозяйств, освободив их от уплаты аренды и земельного налога. В остальных районах, пострадавших от наводнений, не нашлось финансовых средств для поддержки пострадавших хозяйствующих субъектов и крестьянских хозяйств.

Парламентские адвокаты считают необходимым компенсировать убытки причиненные хозяйствующим субъектам и крестьянским хозяйствам, участки которых пострадали от наводнений и рекомендуют Правительству выделить финансовые средства для поддержки этой категории пострадавших в результате наводнений. В этом же контексте местным органам публичной власти рекомендуется освободить хозяйствующих субъектов и крестьянские хозяйства от уплаты налогов.

Не в последнюю очередь, учитывая характерные для Молдовы климатические условия, хозяйствующие субъекты и крестьянские хозяйства должны стремиться к обеспечению стабильности производства в сельскохозяйственном секторе. Между тем, Закон о субсидируемом страховании производственных рисков в сельском хозяйстве № 243 от 08.07.2004 предоставляет механизм страхования производственных рисков в сельском хозяйстве, с субсидированием государством страховых взносов.

1.4. Охрана здоровья

Одним из приоритетных направлений деятельности Центра по Правам Человека в 2008 году являлось рассмотрение проблем больных с хронической почечной недостаточностью.

В связи с большим количеством обращений по поводу возмещения расходов по транспортировке больных с почечной недостаточностью, поступивших в Центр по Правам Человека в 2007-2008 годах, парламентские адвокаты разработали ряд предложений по совершенствованию законодательства ввиду разрешения вопроса о возмещении расходов по транспортировке больных с почечной недостаточностью из мест проживания в Центры гемодиализа и обратно.

Между тем, проблемы с которыми сталкивается эта категория граждан побудили парламентских адвокатов изучить существующее положение в республике, отметить самые злободневные вопросы. Одним из этих вопросов остается транспортировка пациентов в Центры гемодиализа и возмещение транспортных расходов.

По мнению парламентских адвокатов, разграничение категорий транспорта для транспортировки больных с хронической почечной недостаточностью и установление ряда исключений могут способствовать ухудшению положения этой категории граждан. Парламентские адвокаты обратились с запросом в Министерство здравоохранения ввиду пересмотра проекта Постановления о внесении изменений в Единую программу обязательного медицинского страхования на 2007.

Другой проблемой является обеспечение Центров гемодиализа диализаторами F5 HPS и F6 HP. По утверждениям заявителей, некоторые отделения гемодиализа

муниципалитета Кишинэу не обеспечены необходимым количеством диализаторов F6 HPS.

По запросу парламентских адвокатов Центры гемодиализа предоставили информацию о используемых типах диализаторов, согласно заключенным договорам между Министерством здравоохранения и фирмами производителями. Спецификация определяет количество пациентов, количество предполагаемых сеансов, массу тела пациентов, характеристики диализаторов, мембраны диализаторов и их стоимость. По медицинским показаниям и массе тела, пациентам необходимы диализаторы №4 – №7.

Обеспечение пациентов Эретропоетином (неорекормон, Эпрекс, Эпоетен, Эрестим), способным значительно улучшить качество жизни больных с хронической почечной недостаточностью, является чрезвычайно актуальным. Для разрешения данной проблемы Центры гемодиализа предлагают централизованное финансирование покупки этих жизненно необходимых препаратов.

Другая проблема - нехватка так называемых «диализных мест». Выходом из положения могло бы быть открытие новых отделений и увеличение количества аппаратов «искусственной почки» в действующих отделениях.

Согласно исследованиям, проведенным Центром диализа и трансплантации почки Клинической Республиканской Больницы, в гемодиализе нуждаются 212 пациентов на 1 миллион населения, начиная с 15 летнего возраста. Таким образом, из 3,5млн. граждан Республики Молдова, более 742 пациентов нуждаются в гемодиализе.

По данным Министерства здравоохранения, не известно точное количество больных с почечной недостаточностью, и колеблется между 1000-1100 пациентов на разных стадиях заболевания.

Итак, в ходе исследования проблем больных с хронической почечной недостаточностью Центр по Правам Человека выделил четыре основные проблемы – транспортировка пациентов в Центры гемодиализа, обеспе-

чение Центров гемодиализа диализаторами, обеспечение пациентов необходимыми лекарствами, нехватка «диализных мест», которые были доведены до сведения компетентных органов власти. Руководство министерства заверило парламентских адвокатов о том, что будут приложены все усилия для улучшения положения больных с хронической почечной недостаточностью. Для улучшения существующего положения, парламентские адвокаты считают необходимым разработать более эффективный механизм консолидации внутреннего мониторинга уровня профессиональной компетентности и соблюдения стандартов профессиональной медицинской деятельности, способный обеспечить адекватное качество медицинских услуг и транспарентность системы здравоохранения; развивать человеческий потенциал посредством непрерывного обучения и практической подготовки специалистов для поддержания уровня компетентности, качества и продуктивности труда.

Парламентские адвокаты предлагают компетентным органам глобальный подход к проблемам в сфере охраны здоровья, предполагая создание благоприятных условий для пропаганды и обеспечения здорового образа жизни. Наличие потока информации либерального содержания об употреблении спиртных напитков, курении и т.д. в условиях уменьшения количества часов физкультуры в школах предполагает предоставление альтернатив – пропаганду спорта, распространение информации о вреде наркотических и токсических средств и т.д.

Ухудшающееся экологическое положение в республике отрицательно влияет на состояние здоровья населения. Основные проблемы в сфере экологии связаны с нехваткой финансовых средств для обеспечения эвакуации отходов; нехваткой и/или отсутствием техники и мест для размещения и хранения отходов; загрязнением колодезных вод, являющихся основным источником питьевой воды для сельских жителей; концентрацией вредных газов в атмосферном воздухе; загрязнением источников питьевого водоснабжения. Городские и сельские водоемы, неавторизированные водоемы и зоны отдыха представляют большую опасность для здоровья населения.

Помимо существующих проблем, республика столкнулась с повышенным риском распространения инфекционных заболеваний вследствие наводнений имевших место летом 2008 года. Наводнения нанесли существенный ущерб флоре и фауне. В этом контексте поддержание населенных пунктов в благоприятном для здоровья населения порядке является приоритетной задачей для органов местного публичного управления.

В 2008 году много писали и говорили о проблемах, с которыми сталкиваются жители села Цынцэренъ, района

Анений Ной, вблизи которого размещается мусорная свалка, куда свозятся отходы из муниципия Кишинэу. Запах разлагающихся отходов и распространение мусора на близлежащие земельные участки создают существенные трудности для местного населения. В условиях двукратного увеличения отходов, вывозимых их муниципия Кишинэу, необходимо срочно провести тщательную оценку сложившейся ситуации.

По мнению парламентских адвокатов, органам власти и общественным организациям необходимо продвигать экологическое образование в обществе, информировать хозяйствующих субъектов о необходимости соблюдения режима хранения и продажи пищевых продуктов. Также, для обеспечения права на благоприятную окружающую среду, необходимо прививать населению чувство ответственности за сохранение экологически безопасной для жизни и здоровья окружающей среды; необходимо улучшить способность к мобилизации и обеспечить функционирование органов публичного управления в условиях стихийных бедствий, чрезвычайных положений, эпидемий.

Непростое положение в части разделения полномочий между органами, осуществляющими контроль за соблюдением законодательства в сфере охраны окружающей среды усугубляется отсутствием концептуального подхода, например в сфере переработки отходов.

Другим немаловажным аспектом является соблюдение права граждан на получение достоверной информации о состоянии природной среды, условиях жизни и труда, качестве продуктов питания и предметов быта. На этом фоне, альтернативная точка зрения органов власти, параллельно информации публикуемой в СМИ, обеспечит обществу право сформировать собственное мнение и непосредственно участвовать в определении будущего следующих поколений.

1.5. Свобода собраний, мнений и выражения

Свобода собраний считается основным элементом публичной жизни граждан, необходимым в здоровом демократическом обществе. Свободное выражение мнений считается одной из препосылок свободы собраний, закрепленной в статье 11 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод.

Европейский Суд по Правам Человека установил, что свобода выражения мнения, будучи одним из фундаментальных принципов демократического общества, одним из основных условий прогресса и развития каждого индивидуума, является и одной из существенных гарантий всех остальных прав и свобод.

Особое значение свободы собраний подтверждается Конституцией Республики Молдова, которая в статье 40 предусматривает, что митинги, демонстрации, манифестации, шествия или любые иные собрания являются свободными, и могут организовываться и проводиться только мирно и без какого бы то ни было оружия.

Свобода мнений и выражения закреплена в статье 32 Конституции Республики Молдова, согласно которой каждому гражданину гарантируется свобода мысли, мнений, а также свобода публичного выражения посредством слова, изображения или иными возможными способами. Необходимо отметить, что развитие демократического общества зависит от развития открытого гражданского общества, в частности неправительственных организаций которые отвечают требованиям граждан путем активного вмешательства и информирования населения. В этом контексте парламентские адвокаты поддерживают усилия гражданского общества в продвижении этих основных свобод и считают, что права

и свободы человека не могут быть гарантированы в государстве, в котором не существует гражданского общества. Гражданское общество является связующим звеном между властью и гражданами.

Свобода выражения, будучи идеалом и основным принципом демократического общества, неотделима от средств массовой информации, которые символизируют свободу выражения и право на информацию. В контексте развитой демократии, сила гражданского общества вкупе со средствами массовой информации, ощущается намного сильнее. Свобода выражения, свободный доступ к информации, беспристрастность являются лишь некоторыми демократическими ценностями, которые необходимо уважать в истинно демократическом государстве.

Неправительственные организации и средства массовой информации играют важную роль в созидании участвующей демократии. Развивая свою деятельность в разных областях, они сыграли немаловажную роль в становлении моделей развития общества. В последние годы гражданское общество создало разнообразную сеть, которая постоянно развивается ввиду мобилизации усилий граждан и государства, направленных на укрепление демократических институтов и защиту прав человека.

В процессе обеспечения уважения к человеческому достоинству, защиты прав человека, необходимо сознавать права и свободы человека, сквозь призму всеобщих и конституционных принципов. Невозможно обеспечить соблюдение конституционных прав и свобод, если их не знать. По мнению парламентских адвокатов, гражданское общество трансформируется в глобальную социальную и экономическую силу, деятельность которого охватывает широкий круг проблем: социальные услуги, образование, здравоохранение, информирование, права человека. В этом контексте органы власти должны убедиться в надежности процесса сотрудничества с гражданским обществом, так как ограничение его прав и свобод свидетельствует об отсутствии демократии в правовом государстве.

Принятие Закона о собраниях № 26 от 22.02.2008 является существенным шагом в правовом обеспечении свободы собраний в Республике Молдова. Новый закон является безусловным прогрессом в становлении благоприятного правового поля для реализации свободы мирных собраний в Республике Молдова.

К сожалению парламентские адвокаты вынуждены констатировать значительные нарушения закона компетентными органами власти. В 2008 году произошел ряд событий, повлиявших на уровень понимания концепции «свобода собраний, мнений и выражения» органами власти и гражданским обществом.

Мирное собрание, организованное 25 декабря 2008 года лидерами некоторых неправительственных организаций в поддержку свободы собраний свидетельствует об эволюции демократии в Республике Молдова, так как созидание подлинной демократии зависит от участия граждан в общественной жизни. Гражданское общество в целом, неправительственные организации в частности, являются основным инструментом реализации государственной социальной политики.

Хотя новый закон уже вступил в силу, результаты исследования, проведенного Центром по Правам Человека в 2007-2008 г., свидетельствуют о неудовлетворительном положении дел с обеспечением свободы собраний, обусловленном определенными факторами, ограничивающими свободу собраний. Действия правоохранительных органов создают гражданам препятствия в реализации свободы собраний. В ходе проведения исследования были выявлены случаи применения силы сотрудниками полиции против участников мирных собраний. Зарегистрированы случаи, в которых сотрудники полиции прибегали к более жестким мерам, чем того требовало положение, в частности – к административным арестам.

Закон о собраниях № 26 от 22.02.2008 упрощает способ организации и проведения собраний, тем самым материализуя конституционные нормы и требования Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод, гарантирующие свободу собраний и выражений без вмешательства органов власти.

Следует отметить, что Закон о собраниях предоставляет организаторам и участникам право проводить собрания в любом открытом для публики месте и рассчитывать на защиту государства. Тем не менее, события имевшие место в апреле-мае 2008 года в столице свидетельствуют об игнорировании вышеупомянутых законоположений сотрудниками правоохранительных органов.

Согласно ст.ст. 5, 7, 8 и 12 Закона № 26, собрания, в которых участвуют не более 50 человек, могут проводиться в любом открытом для публики месте вне зданий или других мест, куда нет свободного доступа, без предварительного уведомления органов местного публичного управления. Любое лицо может активно участвовать в собрании или присутствовать на нем.

Силовой разгон собрания считается законным лишь в случае утери его мирного характера и должен осуществляться согласно положениям статьи 22 Закона № 26.

Требование незамедлительного прекращения собрания является крайней мерой, а полиция может применить законные меры для разгона собрания исключительно по требованию представителя органа местного публичного управления. Тем не менее, сотрудники полиции отреагировали иначе, вернее никак не отреагировали, вопреки закону, в случае контраманифестации против участников митинга от 11 мая 2008 года, организованного общественным объединением Gender Doc-M.

Согласно международным стандартам, свобода мирных собраний и свобода выражений принадлежат всем гражданам, а не только большинству. Допускается, что определенные манифестации могут быть негодными некоторым группам лиц из-за пропагандируемых идей и выдвигаемых требований. Однако это не может служить основанием для запрещения мирного собрания. Если существует угроза безопасности демонстрантов, власти должны принять меры по их защите или предложить альтернативные варианты с тем, чтобы в конечном итоге собрание прошло в требуемой форме.

В этом контексте, свобода собраний гарантируется всем гражданам, независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения. Согласно Закону о полиции № 416 от 18.12.1990, основными задачами полиции являются защита жизни, здоровья, чести, достоинства, прав, свобод, интересов и имущества граждан от преступных и иных противоправных посягательств; предотвращение и пресечение преступлений и других правонарушений; обнаружение и раскрытие преступлений, розыск лиц, их совершивших; поддержание общественного порядка и обеспечение общественной безопасности.

В этом контексте, парламентские адвокаты направили в Министерство Внутренних Дел свое заключение, содержащее рекомендации относительно поведения сотрудников полиции во время вышеизложенных событий, которое не соответствовало требованиям Закона о полиции и Закона о собраниях. Бездействие сотрудников полиции оставило участников собрания без защиты со стороны государства. Государство, посредством полиции, было обязано защитить граждан во время мирного собрания, независимо от их социального статуса.

Концепция свободы предполагает негативные действия со стороны государства, то-есть государство должно воздержаться от вмешательства в реализацию свободы собраний. Тем не менее, государство обязано обеспечить защиту участников собрания от насильственных действий со стороны других лиц.

Парламентские адвокаты предупредили руководство Министерства Внутренних Дел о недопустимости на-

рушения законодательства в части необеспечения безопасности манифестантов и в части дискриминации по признаку сексуальной ориентации. Европейский Суд по правам человека отметил в некоторых решениях (*Plattform Arzte fur Das Leben protiv Австрии, 1985; Lustig-Prean u Beckett protiv Великобритании, Smith u Grady protiv Великобритании, 1999*), что у участников демонстрации должна быть возможность проводить ее без опасений подвергнуться физическому насилию со стороны своих противников; такие опасения могли бы воспрепятствовать ассоциациям и иным группам, разделяющим общие идеи или интересы, открыто выражать свое мнение по самым актуальным вопросам, затрагивающим общество. В демократическом обществе право на проведение контр-демонстрации не может выливаться в ограничение осуществления права на демонстрацию. Таким образом, бездействие сотрудников полиции в случае нарушения основных прав и свобод граждан может стать причиной возможных обращений в Европейский Суд по правам человека на основании статьи 8 – уважение частной жизни, статьи 11 – свобода собраний и ассоциаций, статьи 14 – запрещение дискриминации Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод.

В этой связи следует обратить внимание на Рекомендацию 1474 (2000) Комитета Министров Совета Европы, которая призывает государства-члены включить вопрос о сексуальной ориентации в число оснований для дискриминации, запрещенных национальным законодательством; принимать дисциплинарные меры к тем, кто дискриминирует гомосексуалистов; принять позитивные меры для борьбы с проявлениями гомофобии, особенно в школах, среди медицинского персонала, в вооруженных силах и правоохранительных органах, организовав для этого специальные курсы.

Необходимость предупреждения дискриминации сексуальных меньшинств стала причиной принятия в 2007 году Джокьякартских Принципов. Комиссар Совета Европы по правам человека Томас Хаммарберг высоко оценил важность этих принципов в своей речи от 16 мая 2008, посвященной международному дню борьбы с гомофобией. В “Джокьякартских принципах применения международно-правовых норм о правах человека в отношении сексуальной ориентации и гендерной идентичности”, принятых по итогам заседания экспертов, состоявшегося в Джокьякарте, Индонезия, в 2006 году, определяются обязательства для всех государств в отношении соблюдения, защиты и реализации прав человека для всех лиц, независимо от их сексуальной ориентации или их “гендерной идентичности”.

Согласно положениям статьи 21 Закона о парламентских адвокатах № 1349 от 17.10.97, при наличии достоверной информации о массовых или грубых нарушениях конституционных прав и свобод граждан либо в случаях,

имеющих особое общественное значение или связанных с необходимостью защиты интересов лиц, не способных самостоятельно использовать правовые средства защиты, парламентский адвокат вправе принять по собственной инициативе соответствующие меры реагирования в пределах своей компетенции.

В этом контексте, 18 декабря 2008 года произошли два инцидента с задержанием двух граждан, осуществлявших свободу собраний, мнения и выражений гарантированных статьями 32 и 40 Конституции Республики Молдова. В первом инциденте участвовал гражданин М., который выражал протест на Площади Великого Национального Собрания в связи с действиями правоохранительных органов. Во время протеста он был задержан двадцатью сотрудниками полиции априори реализации свободы мнения и выражений.

Во втором инциденте участвовал гражданин Б., который был задержан во время флеш-моба перед Министерством Внутренних Дел, организованном Гайд-Парком. Причиной задержания послужило отсутствие разрешения на проведение собрания, выданного Примэрией муниципия Кишинэу, несмотря на то, что согласно Закону о собраниях № 26 от 22.02.2008, такое разрешение не требуется. Другой участник собрания, без каких-либо объяснений был насильно посажен в общественный транспорт сотрудниками полиции.

В обоих случаях задержанных содержали в Комисариате полиции муниципия Кишинэу в течение 5 часов.

Во время рассмотрения случая гражданина М. было установлено, что во время своего нахождения в Комисариате полиции он подвергался насилию. Парламентские адвокаты потребовали объяснений от Министерства Внутренних Дел по поводу инцидентов от 18 декабря.

Другой наглядный пример – марш протеста, организованный 25 декабря 2008 года лидерами неправительственных организаций в поддержку свободы собраний в Республике Молдова. Во время проведения собрания, сотрудник Министерства Внутренних Дел использовал неадекватные выражения в отношении участников марша.

Парламентские адвокаты считают недопустимыми выражения сотрудника МВД, которые нанесли ущерб чести и достоинству граждан Республики Молдова. Более того, сотрудник МВД скомпрометировал учреждение, представителем которого является. В этой связи руководству МВД было рекомендовано дать соответствующую оценку высказываниям своего сотрудника и начать в его отношении дисциплинарную процедуру.

Следует отметить, что согласно статье 4 Закона о полиции № 416 от 18.12.90, полиция в своей деятельности исходит из уважения личности граждан и является гарантом защиты их достоинства, прав, свобод и законных

интересов. Также, согласно положениям статьи 4 Постановления Правительства об организационной структуре, предельной численности Министерства Внутренних Дел и Положении о нем №844 от 30.07.98, деятельность МВД осуществляется в соответствии с принципами законности, уважения личности, гуманизма и социальной справедливости, коллегиальности в сочетании с единоначалием, сотрудничества с гражданами и трудовыми коллективами, обеспечения гласности и соблюдения государственной и профессиональной тайны.

По мнению парламентских адвокатов, нынешнее положение можно улучшить путем развития конструктивного диалога между публичной властью и гражданским обществом, путем обмена мнениями, поиска оптимальных решений и реализации совместных программ. Это благотворно повлияет и на уровень зрелости нашего общества. Одобрив курс на европейские демократические ценности, гражданское общество, в свою очередь, должно преодолеть статус опекаемого в отношениях с органами власти. Следующий этап требует стремления, на равных позициях с государственными органами, к достижению реального и эффективного участия в рассмотрении общественных вопросов и, таким образом, доказательства признаков подлинного носителя государственного суверенитета. Достижение этой цели предполагает совместные усилия всех означенных субъектов.

Руководствуясь вышеизложенным, учитывая демократические стремления Республики Молдова, парламентские адвокаты рекомендуют безотлагательное принятие необходимых мер в отношении сотрудников

правоохранительных органов, которые нарушили права и свободы граждан, а также организацию и проведение образовательных мероприятий. Центр по Правам Человека готов оказать необходимую помощь, в рамках своих компетенций, в организации просвещения сотрудников полиции в области свободы собраний, мнений и выражений.

Следует отметить, что Центр по Правам Человека получил заверения от руководства Министерства Внутренних Дел о *«принятии необходимых мер для предотвращения аналогичных случаев»*. Одновременно парламентские адвокаты полагают, что непрерывное обучение сотрудников правоохранительных органов и утверждение Рекомендаций по поддержанию порядка во время проведения собраний (Приказ министра внутренних дел № 274 от 06.08.2008) поспособствуют улучшению положения в этой сфере. Также, считаем целесообразным и своевременным изучить необходимость внесения поправок в статью 32 (3) Конституции Республики Молдова для ее приведения в соответствие со статьей 10 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод; регулирование, посредством правительственного акта, поведения сотрудников полиции во время проведения собраний; включить в учебные программы доуниверситетских и университетских учреждений учебные часы по свободе собраний и свободе выражения в целях обеспечения специальной подготовки должностных лиц; приступить к реализации проектов, направленных на усовершенствование деятельности чиновников, задействованных в процесс реализации свободы собраний.

1.6. Предупреждение и борьба с дискриминацией

Дискриминация, как форма ущемления в любой ситуации, настолько распространена в демократическом обществе, что считается многими людьми нормальным явлением.

Все международные договоры и конвенции содержат положения о недискриминации. Несколько десятилетий назад такие положения были включены в национальное законодательство многих стран, в том числе на конституционном уровне.

Положения о недискриминации содержатся в Уставе Организации Объединенных Наций, во Всеобщей Декларации Прав Человека и в Международных пактах о гражданских и политических правах и об экономических, социальных и культурных правах 1966 года, в Международной конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации 1965 года, в Европейской Конвенции прав человека и основных свобод.

Согласно статье 16 Конституции Республики Молдова „все граждане Республики Молдова равны перед законом и властями независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения”. Принцип недискриминации становится постепенно основным элементом в обеспечении и продвижении прав человека.

Дискриминация подрывает возможность обеспечения социальной защиты и улучшения уровня жизни, экономической и социальной сплоченности.

Хотя Конституция и другие нормативные акты закрепляют равноправие граждан, некоторые законы содержат

дискриминационные положения, отсутствует механизм защиты от дискриминации или неравенства в правах.

В настоящее время в Республике Молдова отсутствует специальный законодательный акт, предусматривающий исключение дискриминации. Хотя некоторые законодательные акты регулируют запрет разных форм дискриминации, на национальном уровне отсутствует судебная практика в этой сфере.

Учитывая стремление Республики Молдова к европейской интеграции и необходимость приведения национального законодательства в соответствие с международными стандартами, парламентские адвокаты считают необходимым ускорить принятие проекта Закона о предупреждении и борьбе с дискриминацией, тем самым подтвердив свое стремление к ликвидации всех форм дискриминации и нетерпимости.

В проекте вышеупомянутого закона уточняются категории лиц, которые могут подвергаться дискриминации по признакам расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взглядов, политической принадлежности, имущественного положения, социального происхождения или другим признакам.

Согласно проекту Закона, парламентские адвокаты будут наделены полномочиями по защите от дискриминации. Более того, расследование случаев дискриминации будет проводиться по жалобе заявителя или по собственной инициативе омбудсмена.

Недискриминация является одним из наиболее часто нарушаемых прав ребенка. По данным Доклада детей о соблюдении Конвенции о правах ребенка в Республике Молдова существует дискриминация по признакам этнического происхождения, религии, социального происхождения особенно среди детей инвалидов и детей из социально-уязвимых семей. Этим детям сложно общаться со сверстниками, интегрироваться в общество.

В сфере трудовых отношений, самой распространенной формой дискриминации женщин является ограничение в принятии решений. Более того, женщины подвергаются дискриминации в случае отказа правоохранительных органов вмешиваться в «семейные дела», сопряженные с применением насилия.

В Центр по Правам Человека поступило обращение от председателя Национального Центра Ромов Молдовы по поводу заявления администратора акционерного общества в адрес представителей национальности рома.

10 ноября 2008 года, на приглашение журналиста принять участие в телевизионной программе, администратор изъявил свой отказ используя выражение «цыганское телевидение».

По утверждениям председателя Национального Центра Ромов Молдовы, использование подобного выражения публичным лицом оскорбляет и унижает не только представителей Центра, но и представителей национальности рома в целом.

Следует отметить, что продвижение прав национальных меньшинств является одной из приоритетных задач государственной политики в сфере межнациональных отношений. В этом контексте, вышеописанные действия публичного лица могут считаться дискриминацией по признаку этнической принадлежности.

В Международной конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации выражение «расовая дискриминация» определяется как любое различие, исключение, ограничение или предпочтение, основанное на признаках расы, цвета кожи, родового, национального или этнического происхождения, имеющие целью или следствием уничтожение или умаление признания, использования или осуществления на равных началах прав человека и основных свобод в политической, экономической, социальной, культурной или любых других областях общественной жизни. Согласно статье 2 п. b) Конвенции, каждое государство-участник обязуется не совершать в отношении лиц, групп или учреждений каких-либо актов или действий, связанных с расовой дискриминацией, и гарантировать, что все государственные органы и государственные учреждения, как национальные, так и местные, будут действовать в соответствии с этим обязательством.

Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств обязует стороны поощрять дух терпимости и диалог между культурами, а также принимать эффективные меры по содействию взаимному уважению, взаимопониманию и сотрудничеству между всеми лицами, проживающими на их территории, независимо от их этнической, культурной, языковой или религиозной принадлежности, особенно в области образования, культуры и средств информации.

Согласно статье 4 Закона о правах лиц, принадлежащих к национальным меньшинствам, и правовом статусе их организаций № 382 от 19.07.2001, любая дискриминация по признаку принадлежности к национальному меньшинству запрещается.

Руководствуясь международными и национальными правовыми нормами и положениями, выражение «цыганское телевидение» было расценено парламентариями адвокатами дискриминационным по отношению к представителям национальности рома. В этой связи в Бюро межэтнических отношений было направлено обращение с требованием принять необходимые меры по дальнейшему предотвращению случаев дискриминации по национальному признаку.

Аналогичные случаи могут повлиять на имидж Республики Молдова на международном уровне и способствовать обращению граждан в Европейский Суд по Правам Человека.

Парламентские адвокаты выступают за скорейшее принятие Закона о предупреждении и борьбе с дискриминацией и рассмотрении возможности ратификации Республикой Молдова Протокола № 12 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод.

1.7. Права ребенка

В обеспечение прав и свобод ребенка, Парламент Республики Молдова принял Закон о правах ребенка № 338 от 15.12.1994, в котором оговаривается обязательство государства гарантировать право каждого ребенка на уровень жизни, необходимый для его физического, духовного, умственного и социального развития. Необходимость особой защиты ребенка оговаривается в Женевской Декларации прав ребенка 1924 года, в Декларации прав ребенка, принятой Генеральной Ассамблеей ООН в 1959 году, в статье 10 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах и в инструментах специализированных учреждений при международных организациях, занимающихся благополучием ребенка. В этом контексте право ребенка расти и развиваться в семье является основным принципом, предусмотренным в национальном законодательстве и в международных правовых документах, к которым присоединилась Республика Молдова.

22 апреля 2008 года вступили в силу поправки к Закону о парламентских адвокатах, и была учреждена долж-

ность парламентского адвоката по защите прав ребенка. Постановлением Парламента № 222 от 30.10.2008 был назначен на должность парламентский адвокат, осуществляющий свои полномочия в целях гарантирования соблюдения конституционных прав и свобод ребенка и реализации на национальном уровне положений Конвенции ООН по правам ребенка центральными и местными органами публичной власти и должностными лицами всех уровней.

В этом контексте парламентский адвокат по защите прав ребенка считает необходимым консолидацию усилий компетентных органов ввиду укрепления и поддержки института семьи.

Постановлением Правительства №527 от 21.05.2004 был утвержден Национальный план мероприятий «Образование для всех» на 2004-2008 годы, который содержит главу «Раннее образование». Одной из основных задач было повышение к 2008 году уровня охвата программы дошкольного образования до 75% для детей в возрасте от 3 до 5 лет и до 100% для детей в возрасте от 6 до 7 лет, а также сокращение до уровня менее 5% различий между сельскими и городскими регионами, между социально уязвимыми категориями граждан и населением в целом. Хотя были зарегистрированы некоторые прогрессы, эти задачи не были выполнены.

Около 72,2% детей в возрасте от 3 до 6 лет посещают 1334 действующие дошкольные учреждения. Уровень участия детей в возрасте от 5 до 7 лет в программах по обязательному дошкольному образованию составляет 82,02%. Из общего количества дошкольных учреждений 800 – типовые здания, 525 – адаптированные здания и 4 – специальные строения.

В последние годы школьная система подвергалась многочисленным преобразованиям, направленным на реализацию поставленных задач в сфере образования в переходный период к рыночной экономике. В этой связи семья и дошкольные учреждения являются самыми важными факторами в раннем образовании.

Актуальной для республики остается проблема охвата детей школьным обучением. По данным Министерства просвещения и молодежи, к 15 ноября 2008 года остались вне школьного обучения 42 ребенка в возрасте от 7 до 16 лет. В течение учебного года 2 детей перестали посещать школу по неизвестным причинам.

Вовлечение детей в образовательный процесс находится под государственным контролем, что привело к снижению количества детей, неохваченных школьным обучением. Так, в 2003 году остались вне школьного обучения 1263 ребенка. К 1 октября 2007 года эти показатели снизились до 123 ребенка. Не установлено точное количество детей, находящихся за пределами страны, в том числе жертв торговли людьми, которые также пополняют ряды неохваченных школьным образованием детей.

Материальное положение семьи, большое расстояние между домом и школой, сбор денежных средств с родителей также влияют на процесс вовлечения детей в образовательный процесс.

Были зарегистрированы случаи, когда дети подвергались дискриминации за неуплату родителями установленных денежных взносов.

В Центр по правам человека обратился гражданин М., который сообщил о низкой посещаемости в лицее С.

Во время визита парламентского адвоката в это учебное заведение, был установлен ряд нарушений в сфере обеспечения условий обучения, необоснованное непосещение лицея некоторыми учащимися, неадекватное отношение педагогов к учащимся.

Более того, подтвердился случай с учащимся-инвалидом I группы, который учился на дому. С 1 сентября 2008 года до момента составления доклада, с несовершеннолетним не было проведено ни одного урока.

Парламентский адвокат обратился в Министерство просвещения и молодежи с требованием о расследовании данного случая. К сожалению, ответ министерства не удовлетворил парламентского адвоката, так как в нем не освещены все аспекты.

Расценивая такие методы воспитания и обучения недопустимыми, парламентский адвокат призывает компетентные органы разработать эффективные инструменты мониторинга соблюдения прав ребенка и рекомендует применение дисциплинарных взысканий к преподавателям, которые их нарушают.

На левом берегу Днестра в настоящее время функционируют 8 общеобразовательных учебных заведений, подведомственных Министерству образования и молодежи, в которых добровольно обучаются 2637 учащихся. В течение 2007-2008 учебного года ни один из них не прекратил посещать школу.

Хотя данные учебные заведения финансируются из государственного бюджета Республики Молдова, некоторые проблемы остаются неразрешенными. Таким образом, учащимся лицея Лучиан Блага из города Тирасполь не предоставляется питание, так как в учебном заведении нет столовой. В лицеях М.Еминеску, Штефан

чел Маре и в гимназии Коржова отсутствует транспорт для перевозки учащихся.

До сих пор существует проблема перемещения через таможенные посты учебных пособий, учебников, продуктов питания и т.д.

Парламентский адвокат считает соевременным более эффективное вмешательство властей в осуществлении постоянного мониторинга деятельности учебных заведений на левом берегу Днестра.

По прежнему остается тяжелым положение детей сирот.

В прошедшем году в Центр по правам человека продолжали поступать жалобы от бывших выпускников школ-интернатов, которые жаловались на отсутствие жилья, возможности трудоустроиться и т.д.

После окончания школ-интернатов выпускники сталкиваются с чередой проблем, которые они не могут решить самостоятельно, в том числе с невозможностью найти работу.

Трудоустройство детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей – выпускников школ-интернатов осуществляется тяжело по нескольким причинам: отсутствие денег и возможности содержать себя в период обучения на курсах профессионального формирования, отсутствие в школах специалистов по профессиональной ориентации; минимальные возможности трудоустройства с 16 лет; мизерные зарплаты, не позволяющие покрыть расходы за наем жилья, на покупку одежды и питания.

В таких условиях большинство продолжает учебу в профессиональных технических училищах, получает 2-3 профессии, чтобы растянуть время пребывания в этих учебных заведениях с тем, чтобы иметь крышу над головой и бесплатное питание.

Парламентский адвокат по защите прав ребенка обратился в Правительство Республики Молдова, в Министерство социальной защиты, семьи и ребенка, в Муниципальное управление по защите прав ребенка. Тем не менее, основные проблемы остаются неразрешенными.

В 2004 году Муниципальный совет Кишинева утвердил Муниципальную программу на 2004-2007 гг. «Дети-сироты и дети-оставшиеся без попечения родителей», для реализации которой предусматривалось выделение финансовых средств для предоставления социального жилья вышеназванной категории граждан. Эта программа осталась нереализованной.

По данным муниципального управления защиты прав ребенка, более 240 человек нуждаются в жилой площади.

Официальная статистика за 2007-2008 гг. о количестве детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, выглядит следующим образом:

	2007 год	2008 год
Количество детей-сирот	2201	1780
Количество детей, воспитывающихся одним из родителей	16407	15938
Количество детей воспитывающихся в монородительской семье (мать-одиночка и другие ситуации)	42547	36006

Помещение ребенка в учреждение интернатного типа нарушает его право на жизнь в семье. Сегодня продвигается идея воспитания ребенка в семье или в приближенной к семье среде. В целях предупреждения институционализации детей-сирот необходимо обратить внимание на развитие социальных услуг семейного типа.

Конвенция о правах ребенка уточняет, что во всех действиях в отношении детей, независимо от того, предпринимаются они государственными или частными учреждениями, занимающимися вопросами социального обеспечения, судами, административными или законодательными органами, первоочередное внимание уделяется наилучшему обеспечению интересов ребенка.

Наряду с другими проблемами, органы местного публичного управления сталкиваются с трудностями в предоставлении земельных участков под дома, согласно положениям статьи 11 Земельного кодекса. Согласно Постановлению Правительства № 937 от 12.07.2002, дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, помещенные в детский дом, чьи родители не были обеспечены жильем, при выходе из детского дома обеспечиваются органами местного публичного управления по месту их рождения или по месту проживания родителей-воспитателей жилой площадью или земельным участком и долгосрочным беспроцентным денежным кредитом для строительства жилья.

К парламентскому адвокату обратилась семья З., которая организовала в 1991 году детский дом семейного типа, в котором содержатся и воспитываются 15 детей, из которых 13 были усыновлены. В настоящее время 4 воспитанников детского дома семейного типа желают получить земельные участки для строительства домов. Вопреки действующему законодательству, органы местного публичного управления отказываются предоставлять земельные участки для строительства домов.

В таких условиях дети вынуждены сами искать способы разрешения жилищного вопроса. В некоторых случаях они объединяются в немногочисленные группы и нанимают жилье, в других случаях вынуждены обживать подвальные помещения, трудиться в крестьянских хозяйствах за пропитание и проживание. Часть из них совершает преступления и попадает на скамью подсудимых.

Безусловно, парламентский адвокат сознает всю сложность изложенных проблем, тем не менее, они не могут долго оставаться неразрешенными.

Пока еще существует много проблем в сфере детской преступности.

По данным Министерства Внутренних Дел Республики Молдова в 2008 году несовершеннолетними было совершено 1629 преступлений, на 5,3% меньше чем в 2007 году (1721).

В совершении этих преступлений участвовали 1952 несовершеннолетних, что на 4,1% больше чем в 2007 году, из которых 1562 (+6,2%) нетрудоустроены или не посещают школу, 304 (+10,3%) учащиеся. Из общего количества несовершеннолетних, 1906 (+6,1%) совершили преступление впервые, 46 несовершеннолетних - повторно (-42,5%). Из общего количества несовершеннолетних, к уголовной ответственности были привлечены 1512 человек, что на 17,7% меньше чем в 2007 году.

В настоящее время на учете в правоохранительных органах числится 3984 несовершеннолетних правонарушителя и 996 неблагополучных родителей. Сотрудниками отделов по делам несовершеннолетних и нравов были составлены 4353 протокола об административном правонарушении (561 – мелкое хулиганство, 3037 – распитие спиртных напитков в общественных местах и появление в общественных местах в пьяном виде).

В этом контексте, согласно Плану дополнительных мер по уменьшению таких социальных явлений, как попрошайничество, бродяжничество и «дети улицы», в 2008 году было зарегистрировано 1680 случаев помещения в Центр временного содержания несовершеннолетних (в 2007 году-1507 случаев).

Наиболее распространенные случаи оставления детей дома без звездема взрослых и персонала учебных заведений, были зарегистрированы в районах Яловень-127, Стрэшень-101, Кэлэрашь-68, Криулень-52, Анений-Ной-67 Орхей-49, Хынчешть-55, Унгень-31, Чимишлия-29, Кэушень-25, Теленешть-23, Штефан-Водэ-21, Кахул-20, Резина-19, Ниспорень-19, Дубэсарь-17, Кантемир-17, Леова-16, Чадыр-Лунга-16 т.д.

Родители играют важную роль в воспитании детей. Таким образом, остается неразрешенной проблема детей, оставшихся без родительского надзора. Дети остаются без попечения родителей по различным причинам: родители находятся за рубежом, исполняют наказание в местах лишения свободы, являются алкоголиками или

наркоманами. Ежегодно количество этих детей увеличивается в связи с ростом трудовой миграции.

Министерство Внутренних Дел считает, что органы местного публичного управления не исполняют должным образом свои обязанности, а усилия государственных учреждений и международных организаций в области экономических и социальных реформ не привели к ожидаемым результатам. Это лишний раз подтверждает, что ребенок и семья являются наиболее уязвимыми группами, подвергнутыми социальным рискам.

Адвокат ребенка считает целесообразным разработать специальную программу государственной поддержки этой категории населения.

Необходимо утвердить новое Положение о деятельности органов опеки, регулирующее деятельность и ответственность органов опеки и опекунов в сфере обеспечения прав и законных интересов несовершеннолетних детей, в том числе детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

По мнению специалистов, органы опеки должны функционировать автономно и не подчиняться министерствам или департаментам. Таким образом, обеспечится независимость и объективность сотрудников данных структур во время исполнения своих прямых обязанностей. Необходимо увеличить количество специалистов, в том числе пополнить штатное расписание управлений молодежи и спорта психологами, юристами, социальными работниками.

Также, необходимо урегулировать на законодательном уровне статус законного представителя несовершеннолетнего ребенка на период отсутствия родителей и

принять Закон о ребенке, находящемся в затруднительном положении. В настоящее время в каждом районе работает по одному специалисту, который участвует в судебных процессах, разрешает вопросы установления опеки и попечительства, занимается проблемами усыновления и т.д.

Хотя закон предусматривает специальные процедуры для детей, он не уточняет, если сотрудники учреждений, участвующих в отправлении правосудия в отношении несовершеннолетних, нуждаются специальной подготовке. Законодательство Республики Молдова не делает различий между видами мер пресечения для взрослых и несовершеннолетних. Помимо передачи несовершеннолетнего под присмотр, к нему применяются те же меры пресечения, которые предусмотрены для взрослых.

Таким образом, несовершеннолетние, находящиеся в конфликте с законом, должны быть отделены от взрослых, в рамках уголовного преследования. Но на самом деле, дети часто находятся в контакте с последним. Судебные разбирательства с участием детей проходят в одном помещении с остальными судебными процессами, что может повлиять на ребенка, на его эмоциональное состояние во время судебного разбирательства. Несмотря на то, что Уголовный кодекс позволяет и рекомендует воспитательные меры, суды предпочитают назначение исправительных мер.

За II полугодие 2008 года число детей, находящихся под стражей, сократилось в связи с применением Закона об амнистии в связи с провозглашением 2008 года Годом молодежи.

Из информации, представленной Департаментом пенитенциарных учреждений следует:

		2007 год	2008 год	+-	+-%
Арестованные несовершеннолетние		129	159	+30	+23,26%
Количество несовершеннолетних, поступивших в пенитенциарные учреждения		131	157	+26	+19,85%
Количество детей, родившихся в заключении		4	1	-3	-75,0%
		01.01.2008	01.01.2009	+-	+-%
Количество осужденных, совершивших преступление в возрасте до 18 лет		315	158	-157	-49,84%
Количество осужденных, исполняющих наказание в пенитенциарных учреждениях для несовершеннолетних		168	34	-134	-79,76%
из которых	в возрасте до 18 лет	92	24	-68	-73,91%
	старше 18 лет	76	10	-66	-83,54%
Количество несовершеннолетних, содержащихся в изоляторах уголовного преследования		59	59	-	-
Количество детей, находящихся в пенитенциарных учреждениях вместе с матерями		11	8	-3	-27,27%

Согласно информации, представленной Департаментом пенитенциарных учреждений, благодаря гуманитарной помощи в 2008 году пенитенциарные учреждения были обеспечены в какой-то степени постельным бельем, одеждой и обувью для осужденных. В настоящее время в целях улучшения условий содержания в Пенитенциарном учреждении № 7 Руска проводится капитальный ремонт медицинского блока, в котором предусмотрен отсек для матерей с детьми в возрасте до 3 лет.

Хотя тот факт, что ребенок может находиться в тюрьме с матерью до трехлетнего возраста, благотворно влияет на развитие привязанности, нельзя сказать то же самое о среде его обитания. Так, во время посещения Пенитенциарного учреждения № 16, адвокат ребенка установил, что условия проживания детей не способствуют их нормальному развитию. По сравнению с больницей или детским домом, тюрьма является более суровым местом, в котором действуют строгие правила, непонятные детям. Аналогия между средой воспитания в тюрьме и больнице позволяет выявить ряд неблагоприятных факторов: отсутствие отдельной территории для прогулки, отсутствие персонала и воспитательных программ, отсутствие адекватного медицинского обслуживания (дети не вакцинируются), отсутствия связи с внешним миром и т.д.

В этом контексте необходимо предпринять меры, направленные на нормальное когнитивное и двигательное развитие детей, воспитывающихся в тюрьмах, необходимо предоставить возможность детям играть не только на территории пенитенциарного учреждения, но и за его пределами в присутствии специализированного персонала (учителей, психологов). Необходимо дать возможность детям познать мир и набрать жизненный опыт за пределами тюремных стен.

Минимальные стандартные правила ООН, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила), Декларация ООН, касающаяся защиты женщин и детей в чрезвычайных ситуациях признают необходимость особой защиты ребенка.

Несовершеннолетний X. подвергся жестокому обращению со стороны сотрудников правоохранительных органов. При непосредственном вмешательстве парламентского адвоката по защите прав ребенка, были установлены упущения в работе прокуратуры, которая не поручила начало уголовного преследования по данному факту, ограничившись рассмотрением жалобы на основании ст. 274 Уголовно-процессуального кодекса, ограничившись вынесением постановления об отказе начать уголовное преследование. Постановление об отказе начать уголовное преследование было обжаловано. Судебная инстанция объявила недействительным постановление об отказе начать уголовное преследование и обязала прокуратуру устранить выявленные нарушения прав и свобод человека.

Согласно статье 6 Закона о правах ребенка, государство охраняет неприкосновенность личности ребенка, защищая его от любого вида эксплуатации, дискриминации, физического и психического насилия, не допуская жестокого, грубого, пренебрежительного отношения, оскорблений и избиения, в том числе со стороны родителей.

Рекомендация Совета Европы № R (85) 4 по вопросу о насилии в семье призывает государства-члены пересмотреть законодательство в виду запрета телесных наказаний.

Причины, стимулирующие совершение преступлений в семье, разнообразны: неблагоприятные условия жизни, нетрудоустройство членов семьи трудоспособного возраста, снижение уровня жизни, бедность, нехватка денег, низкий уровень моральных и семейных ценностей, агрессивность, потребление алкогольных напитков и т.д.

Международные и национальные инструменты в сфере защиты прав ребенка защищают его от любой формы насилия, жестокого и пренебрежительного отношения.

По данным Министерства Внутренних Дел, Министерства социальной защиты, семьи и ребенка, Министерства прсвещения и молодежи в 2008 году зарегистрировано ухудшение положения в части профилактики правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений. Вызывают озабоченность причины совершения убийств и причинения тяжких телесных повреждений.

По результатам исследований, насилие в отношении детей является распространенным явлением, как в семье, так и в школе.

Семья должна стать основной средой обитания для ребенка. Поэтому необходимо осознание и понимание роли семьи в воспитании ребенка.

Использование детского труда в Республике Молдова обусловлено нищетой и социальной несправедливостью. Дети, занятые наихудшими формами детского труда, воспитываются в основном в семьях.

В январе-октябре 2007 года Инспекция труда зарегистрировала 340 случаев привлечения детей к опасным формам труда – количество рабочих часов, превышающих максимально допустимое законом; использование опасного оборудования и инструментов; работа в ночное время и т.д. Тем самым нарушается Конвенция о запрещении и немедленных мерах по искоренению наихудших форм детского труда № 182 от 27.06.1999.

По данным Национального центра по предупреждению насилия над детьми, статистика по использованию детского труда за период 12.02.2008 - 10.02.2009 выглядит следующим образом:

Сфера	<i>сельское хозяйство</i>	<i>работа на улице</i>	<i>торговля людьми</i>	<i>в общем</i>
<i>Обнаружены</i>	64	38	6	108
<i>Предупреждены</i>	497	164	104	765
В общем	561	202	110	873

Зачастую родители не осознают долгосрочные выгоды от инвестиций в сферу образования в соотношении с краткосрочными выгодами, принесенными детским трудом. Это происходит из-за неспособности родителей выйти за рамки стратегии выживания, отсутствия доверия к системе образования. В связи с вышеизложен-

ным, для искоренения наихудших форм детского труда необходимо провести на национальном уровне исследование о количестве детей привлеченных к опасным формам труда, разработать стратегии и политику по устранению причин этого явления, обеспечить соблюдение национального законодательства и международных стандартов в сфере использования детского труда.

1.8. Права граждан Республики Молдова на левом берегу Днестра

На протяжении долгих лет на левом берегу Днестра ежедневно нарушаются права человека. Для парламентских адвокатов остается неразрешенной возможность вмешательства в защиту прав и свобод граждан Республики Молдова, проживающих в этом регионе.

Приднестровская проблема стала постоянной заботой общества и конституционных органов власти. Кроме того, значительные усилия и ресурсы затрачиваются на «переговоры», отступления от положений национального законодательства, компенсации и субсидирование механизма «поддержания мира».

Между тем, ущерб и убытки, связанные с отсутствием контроля на восточной границе и над промышленным потенциалом страны, решительно повлияли на социально-экономическое развитие Молдовы.

В этих условиях права человека в регионе были полностью проигнорированы, а усилия конституционных органов власти и международных институтов не способны предупреждать и бороться с этим явлением.

Ограничение прав человека и демократических про-

цессов, основанных на принципах равенства, общечеловеческих ценностей, культурного, экономического и политического разнообразия в регионе, отмечается в системе образования. Несмотря на объявленные в регионе 3 официальных языка: молдавский (кириллица), украинский и русский язык, этническое большинство, то есть, молдаване и украинцы имеют доступ к дошкольному, начальному и среднему образованию. Среднее специальное и высшее образование доступны только на русском языке, за исключением филологического и педагогического факультета. Представители этнических меньшинств, болгары и поляки, также не имеют доступа к образованию на родном языке.

На протяжении нескольких лет сохраняется проблема эквивалентности оценок. В учебных заведениях региона знания оцениваются по 5-балльной системе, а в учебных заведениях находящихся под юрисдикцией органов власти Республики Молдова – по 10-балльной системе.

Таким образом, оценки приднестровских выпускников, которые решили продолжить учебу в учебных заведениях страны, «трансформируются» - максимум 9,5 пунктов за пятерку. В этих обстоятельствах дети подвергаются дискриминации.

Необходимо отметить проблему свободы передвижения, которая существенно влияет на осуществление права на образование. Нередко, учащимся из региона создаются препятствия для участия в различных конкурсах, олимпиадах и других образовательных мероприятиях, организованных на правом берегу Днестра.

Социальная система региона полностью изолирована, отсутствует сотрудничество с национальной системой социального страхования. Наличие двух различных социальных систем в Республике Молдова создает огромные проблемы жителям левобережья, поскольку часто нарушается право на социальное обеспечение и защиту. В частности, затрагиваются законные интересы лиц, которые работают и платят взносы социального страхования на одном берегу Днестра, а проживают на другом берегу. Эта категория граждан не пользуется равными условиями социального обеспечения или подвергается дискриминации.

Пенсионеры и инвалиды, проживающие в районах, подконтрольных сепаратистскому режиму, будучи гражданами Республики Молдова, могут пользоваться государственным социальным обеспечением только

если являются бенефициантами пенсий. Страховой полис обязательного медицинского страхования выдается бесплатно всем пенсионерам Республики Молдова, за исключением пенсионеров приднестровья, так как последние не являются получателями пенсий из Бюджета государственного социального страхования. Из-за отсутствия эффективного контроля над регионом, конституционные органы власти не могут обслуживать пенсионеров и распространять пенсии.

Люди, которые проживают в непосредственной близости от населенных пунктов левобережья Днестра, подвергаются нарушению права на свободу передвижения, права на свободу и личную неприкосновенность. Молодежь вербуются и зачисляется по принуждению в воензированные учреждения, принимает присягу на верность неконституционному режиму. Многие становятся жертвами плохого обращения, неуставных отношений, пыток и принудительного труда.

Жителям Кошницы, Дороцкой, Похребя, Пырыта, Кочирь и Моловата Ноуэ Locuitorilor din Coșnița, Dorotșcaia, Pohrebea, Pîrîta, Cocieri și Molovata Nouă запрещается свободно обрабатывать свои земли, расположенные к востоку от трассы Рыбница-Тирасполь.

Владельцы автомобилей с молдавскими регистрационными номерами, которые проживают на левом берегу Днестра, не могут свободно перемещаться в пределах

региона. Они вынуждены платить раз в два месяца пошлину за допуск на эту территорию в размере 0,18% от стоимости автомобиля. Также, водителей вынуждают регистрировать свои транспортные средства в регионе и получать гражданство „пмр”.

Граждане Республики Молдова, проживающие на левом берегу Днестра, по прежнему не могут осуществлять право на свободу собраний, мнений и выражения, свободный доступ к информации, право избирать.

Перечисленные проблемы существуют с начала приднестровского конфликта, и обостряются в течение определенных периодов времени (выборы, школы с преподаванием на молдавском языке на основе латинской графики). Развитие событий непредсказуемо, так как зависит от неконституционных органов, сил безопасности и от степени участия Министерства реинтеграции и других государственных органов власти.

Возможно, ситуация в восточных районах Молдовы улучшится благодаря участию и поддержке со стороны некоторых неправительственных организаций. Открытие представительств Центра по Правам Человека в районах из зоны конфликта, может способствовать объективному и беспристрастному мониторингу соблюдения прав и свобод человека и будет стимулировать население региона отстаивать свои права и законные интересы.

1.9. Решения ЕСПЧ – оценки или решения для Молдовы

Ответственность Правительств в чвсти соблюдения минимальных стандартов справедливого и честного образа действий по отношению к собственным гражданам, и другим гражданам, находящимся под их юрисдикцией, признана на международном уровне.

Ратифицировав Конвенцию о защите прав человека и основных свобод, а также ряд дополнительных протоколов, Республика Молдова взяла на себя обязательство обеспечить основные права и свободы, гарантированные в этих документах. Таким образом, Правительство признало право отдельных лиц, групп лиц, неправительственных организаций и частных компаний, подавать иски против него и против каких-либо государственных органов и учреждений, находящихся под его ответственностью, в рамках осуществления предусмотренных в Конвенции положений. Поскольку Европейский суд по правам человека является наднациональным судом, Конвенция дает возможность апелляции тогда, когда внутригосударственная система не в состоянии ее обеспечить.

В ходе разбирательств заявители имеют возможность получить компенсацию. Правительство может предложить заключение мирового соглашения: предоставить конкретные пути решения проблемы, пересмотреть законодательство или административную практику; возместить ущерб и судебные издержки. Что касается Суда, то его обязательное решение может содержать заявление о нарушении Конвенции и протоколов к ней, присуждение справедливой компенсации потерпевшей стороне. Исполнение решения Суда государством приводит к определенному результату, как, например,

внесение изменений в законодательство или принятие других мер, необходимых для устранения нарушения. Кроме обеспечения благоприятного результата для конкретного лица, заявление в Европейский суд может рассматриваться в более широком контексте – необходимость реформы законодательства, улучшения стандартов обеспечения гражданских свобод. Оно способствует обеспечению системы правил, направленных на глобальную эволюцию. Таким образом, авторитет решений Суда во много превосходит их исключительно правовое значение.

12 сентября 1997 года Республика Молдова признала юрисдикцию Европейского Суда в рассмотрении заявлений, поданных против нее. С 1 ноября 1998 года в Европейский суд по правам человека поступило 4166 жалоб в отношении Молдовы. Не менее 1519 жалоб не были приняты к рассмотрению или были объявлены неприемлемыми. К концу 2008 года Суд вынес 138 решений по жалобам в отношении Республики Молдова.

В период с 01 января - 31 декабря 2008 года Правительство Республики Молдова было уведомлено о 137 заявлениях, по сравнению с 73 уведомлениями в 2007 году и 99 уведомлениями в 2006 году. Решения Европейского суда имеют прецедентное значение. Иными словами, вынося свои решения, суд исходит из того, что национальные судебные органы будут впредь опираться на них при рассмотрении аналогичных дел. Кроме того, прецедентное значение для Республики Молдова имеют и решения Европейского суда, принятые в отношении других стран.

Суд по-прежнему установил нарушение права на справедливое судебное разбирательство, права на свободу и личную неприкосновенность, права на эффективное средство защиты, права частной собственности, права на интимную, семейную и частную жизнь, свободы выражения. Значительное количество решений относится к системе отправления правосудия: допустимость жалобы на отмену, несоответствующий вызов участников процесса в суд, нарушение права свободного доступа к правосудию в связи с необходимостью уплаты государственной пошлины, чрезмерная длительность судебного разбирательства и т.д.

Несмотря на достигнутые в последние годы в Республике Молдова успехи в приведении национального законо-

дательства в соответствии с международными стандартами, в том числе в области прав человека и основных свобод, констатируется наличие объективных и субъективных факторов, способствующих нарушению прав и свобод человека и осуждению государства. Таким образом, не были приняты все необходимые меры для создания надлежащих условий содержания в заключении, не были приняты должные меры по своевременному исполнению органами публичной власти всех уровней вступивших в законную силу и окончательных судебных решений. Деятельность правоохранительных органов, прокуратуры, полиции и судебных инстанций по соблюдению и соответствию требованиям Конвенции является недостаточной. Не наказаны государственные служащие, действия которых привели к нарушению прав и основных свобод граждан. Не обеспечено на должном уровне право государства на регрессный иск в отношении виновных лиц. Еще имеются случаи неприменения судебными инстанциями и сотрудниками правоохранительных органов юриспруденции и практики ЕСПЧ, что является следствием отсутствия действенной системы начальной подготовки и непрерывного обучения, не проведения систематического обобщения практики уголовного преследования и рассмотрения дел без учета юриспруденции ЕСПЧ.

По данным Генеральной Прокуратуры, согласно информации Правительственного представителя о случаях, когда постановлением Суда или соглашением о дружественном урегулировании дела, Республика Молдова обязывается к уплате определенных денежных сумм, были поданы регрессивные иски в отношении виновных лиц по делам *Унгуриану против Молдовы*, *Бица и другие против Молдовы*, *Корсаков против Молдовы*, *Гуцу против Молдовы*. Общая сумма на момент исполнения постановлений Суда составляла 30997 EUR. По утверждениям Министерства финансов, на сегодняшний день все вынесенные в отношении Республики Молдова и вступившие в силу решения ЕСПЧ исполнены. Таким об-

разом, в 2007 году было выплачено 15.683.713,52 леев, в 2008 году – 50.004.787,67 леев.

Согласно статье 46 Конвенции, высокие Договаривающиеся Стороны обязуются исполнять окончательные постановления Суда. Исполнение постановлений Суда зависит от государства-ответчика, которое должно предпринять меры по прекращению нарушений и устранению их последствий, выбрав самостоятельно методы достижения цели. Государство должно принять меры общего характера, когда нарушение имело место в связи с несовершенством внутреннего законодательства.

Принятие индивидуальных мер предполагает восстановление прав и свобод, признанных судом нарушенными, путем пересмотра законодательства, аннулированием судебного акта, выплатой назначенной судом компенсации. В случае нарушения ст.ст. 5,6 и 7 (уголовное обвинение), пересмотр дела является наиболее эффективным способом достижения цели. Многие государства, руководствуясь Рекомендацией Комитета Министров Совета Европы (Rec. (2000)2 от 19 января 2000 года, ввели во внутреннее законодательство процедуру пересмотра дел или возобновление производства в тех инстанциях, в которых Суд установил нарушение Конвенции.

Согласно Рекомендации Rec. (2000)2, в Республике Молдова существует процедура пересмотра решения по гражданскому делу в случае, если Европейский суд по правам человека установил нарушение прав или основных свобод. Заинтересованное лицо может получить в соответствии с национальным законом возмещение, хотя бы частичное, вследствие отмены решения, вынесенного судом в стране (ст. 449 h) Гражданского процессуального кодекса), существует и процедура возобновления производства по уголовному делу, если международная судебная инстанция своим решением установила нарушение прав и свобод человека, которое может быть устранено при новом рассмотрении дела (ст. 453 d) Уголовно.процессуального кодекса).

Г Л А В А І І

Деятельность Центра по Правам Человека в 2008 году

- 2.1. Статистика и оценка
- 2.2. Внедрение Национального Механизма предупреждения пыток и реакция властей

Деятельность Центра по Павам Человека в 2008 году

2.1. Статистика и оценка

Согласно статье 15 Закона о парламентских адвокатах № 1349 от 17.10.1997, парламентские адвокаты рассматривают заявления на решения или действия (бездействие) центральных и местных органов публичной власти, учреждений, организаций и предприятий независимо от вида собственности, общественных объединений и должностных лиц всех уровней, нарушивших, по мнению заявителя, его конституционные права и свободы.

Следовательно граждане имеют возможность обратиться в Центр по Правам Человека письменно или устно, во время ежедневного приема посетителей.

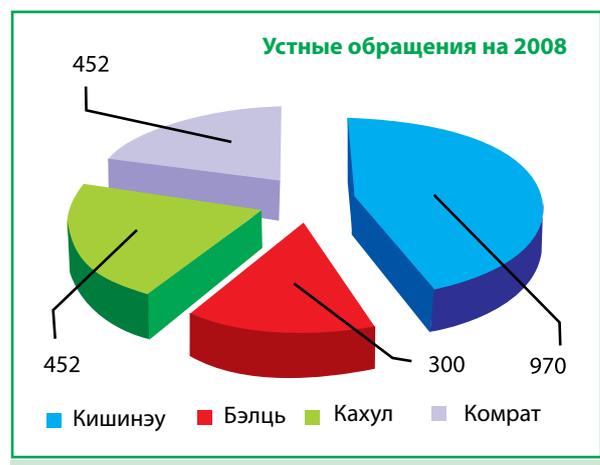
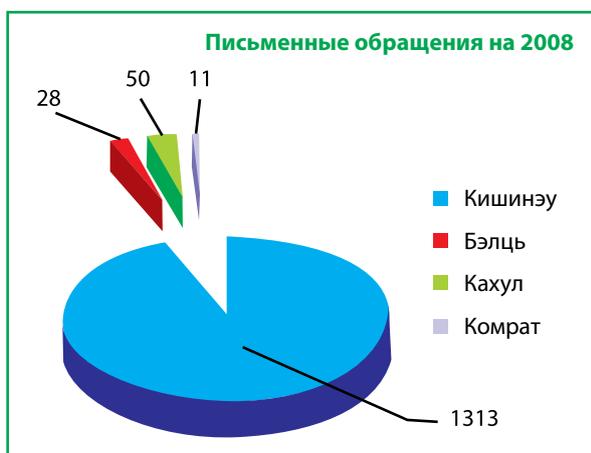
В 2008 году было зарегистрировано 3792 обращения к парламентским адвокатам, в том числе через представительства Центра по Правам Человека в Бэлць, Кахуле и Комрате (1402 письменных обращения за подписью 1618 заявителей и 2174 устных обращения).

По сравнению с предыдущими годами, общее количество обращений относительно стабильно. Тем не менее, по сравнению с 2007 годом зарегистрирован незначительный рост, что свидетельствует о продолжении нарушения прав человека в Республике Молдова. В то же время, это свидетельствует о возрастающем интересе граждан к тем проблемам, с которыми они сталкиваются в повседневной жизни.

В целях создания условий для свободного доступа всех граждан Республики Молдова к услугам обмудсмана, при Центре по правам Человека действуют три представительства: в муниципиях Бэлць, Комрат и Кахул.

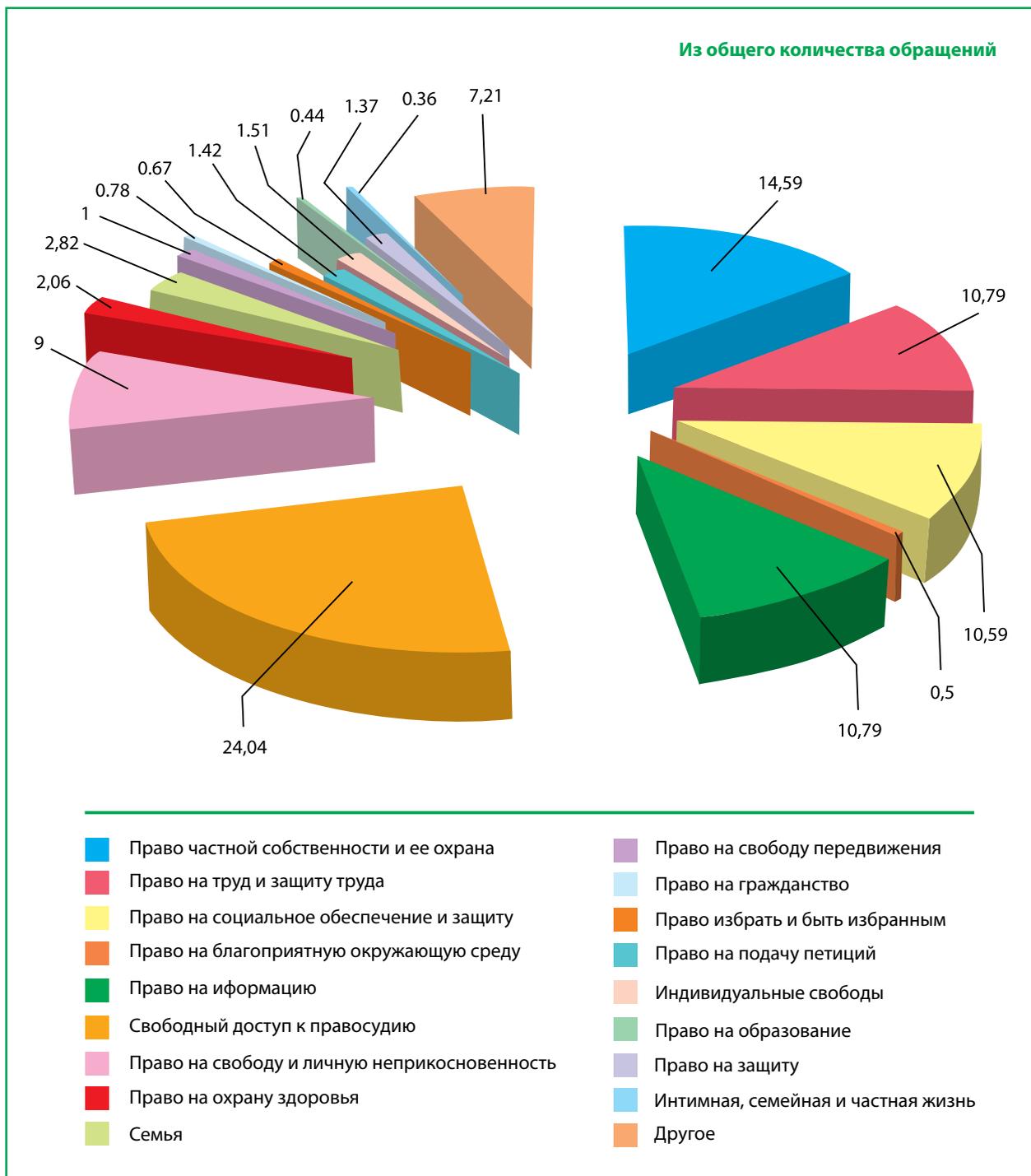
Анализ статистических данных по представительствам способствуют идентифицировать характерные для определенного региона проблемы, которые могут отличаться от общей картины в стране.

Обращения в Центр по Правам Человека позволяют выявить самые злободневные вопросы. Следует отметить, что за время деятельности парламентских адвокатов в Республике Молдова заявители чаще всего обращались с жалобами о нарушении права частной собственности, свободного доступа к правосудию, права на социальное обеспечение и защиту, права на труд. Из общего количества жалоб, поступивших в 2008 году в Центр по Правам Человека и в территориальные представительства, более 50% относятся к вышперечисленным сферам: свободный доступ к правосудию (24,04%), право на социальное обеспечение и защиту (10,59%), право на труд (10,79%), свободный доступ к информации (10,79%) право частной собственности (14,59%).

Тематика обращений	Жалобы Кишинев	Жалобы Комрат	Жалобы Кахул	Жалобы Бэлць	Всего Жалоб ЦлПЧМ	%	Прием Кишинев	Прием Комрат	Прием Кахул	Прием Бэлць	Всего прием ЦлПЧМ	%	Всего Обращений ЦлПЧМ	%
Частная собственность	69	0	5	4	78	5,56	150	135	87	72	444	20,42	522	14,59
Право на труд	51	1	19	2	73	5,2	70	98	99	46	313	14,39	386	10,79
Право на социальное обеспечение и защиту	122	1	4	0	127	9,05	127	35	61	29	252	11,59	379	10,59
Право на благоприятную окружающую среду	4	1	0	0	5	0,35	0	8	5	0	13	0,59	18	0,50
Свободный доступ к информации	127	1	1	2	131	9,34	205	30	19	1	255	11,72	386	10,79
Свободный доступ к правосудию	379	3	5	14	401	28,60	248	80	81	50	459	21,11	860	24,04
Личная неприкосновенность и достоинство	259	1	4	0	264	18,83	39	7	9	3	58	2,66	322	9,0
Право на охрану здоровья	42	0	2	0	44	3,18	15	0	3	12	30	1,37	74	2,06
Семейная жизнь	26	0	1	0	27	1,92	21	28	23	2	74	3,4	101	2,82
Свобода передвижения	10	0	0	0	10	0,71	13	9	4	0	26	1,19	36	1,00
Право на гражданство	5	0	1	0	6	0,42	7	13	2	0	22	1,0	28	0,78
Право на управление	2	0	3	0	5	0,35	8	0	11	0	19	0,87	24	0,67
Право на подачу петиций	21	0	2	0	23	1,64	19	0	4	5	28	1,28	51	1,42
Индивидуальные свободы	11	0	0	1	12	1,39	3	7	4	27	41	1,88	54	1,51
Право на образование	1	1	0	0	2	0,42	5	2	7	0	14	0,64	16	0,44
Право на защиту	8	2	0	2	12	0,85	13	0	2	22	37	1,70	49	1,37
Интимная, семейная и частная жизнь	4	0	0	0	4	0,28	6	0	3	0	9	0,41	13	0,36
Другое	172	0	3	3	178	12,69	21	0	28	31	80	3,67	258	7,21
Всего	1313	11	50	28	1402	100	970	452	452	300	2174	100	3576	100

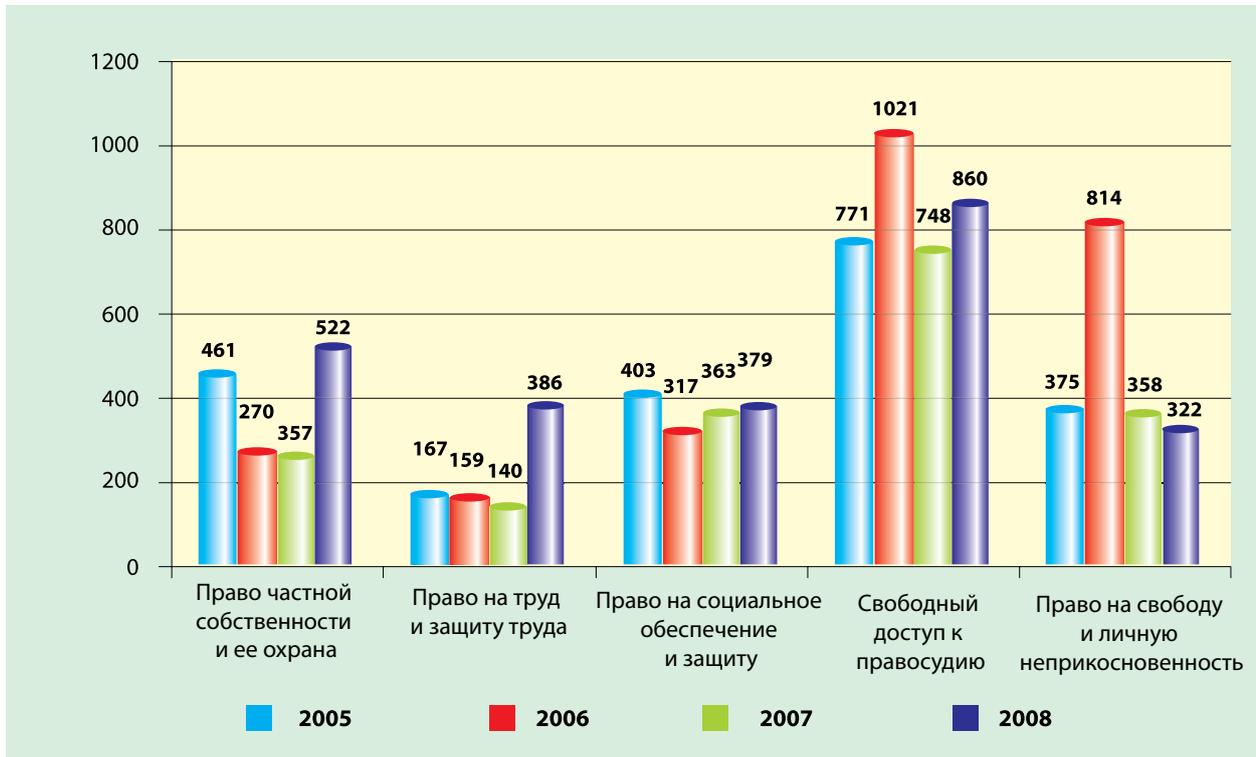
Эти данные подтверждают, что в обществе еще не сложилась терпимая атмосфера и уважение к правам и свободам человека. Принцип сосуществования, основанного на взаимоуважении, еще не реализовался как составная правовой культуры нашего общества. Вопреки предпринимаемым усилиям, уровень обеспечения экономических и социальных прав граждан оставляет желать лучшего. Это способствует росту количества обращений, в которых затрагиваются финансово-экономические и правовые вопросы. Незначительное количество обращений по некоторым тематикам не обязательно свидетельствуют о высоком уровне соблюдения прав человека в этой сфере. Могут существовать и другие причины, такие как отсутствие возможности обратиться к паламентскому адвокату, терпимость к незначительному нарушению прав, разрешение возникших вопросов в судебной инстанции.

В рубрику «другое» включены конституционные права и свободы, которые не были введены в автоматизированную систему учета обращений в Центр по Правам человека – свобода совести, свобода мнений и выражения, свобода творчества, право избирать и быть избранным и т.д. Учитывая, что изменения в обществе влияют на правовые отношения между гражданами, между гражданами и органами власти, результаты мониторинга соблюдения прав и свобод человека в некоторых сферах будут представлены в будущих докладах Центра по Правам Человека.

Тематика чаще всего нарушаемых прав не меняется кардинально с течением времени.

На первом месте по прежнему остается нарушение права свободного доступа к правосудию из-за не обеспечения независимости судебных инстанции, не обеспечения исполнения судебных решений, затягивания рассмотрения дел и т.д.

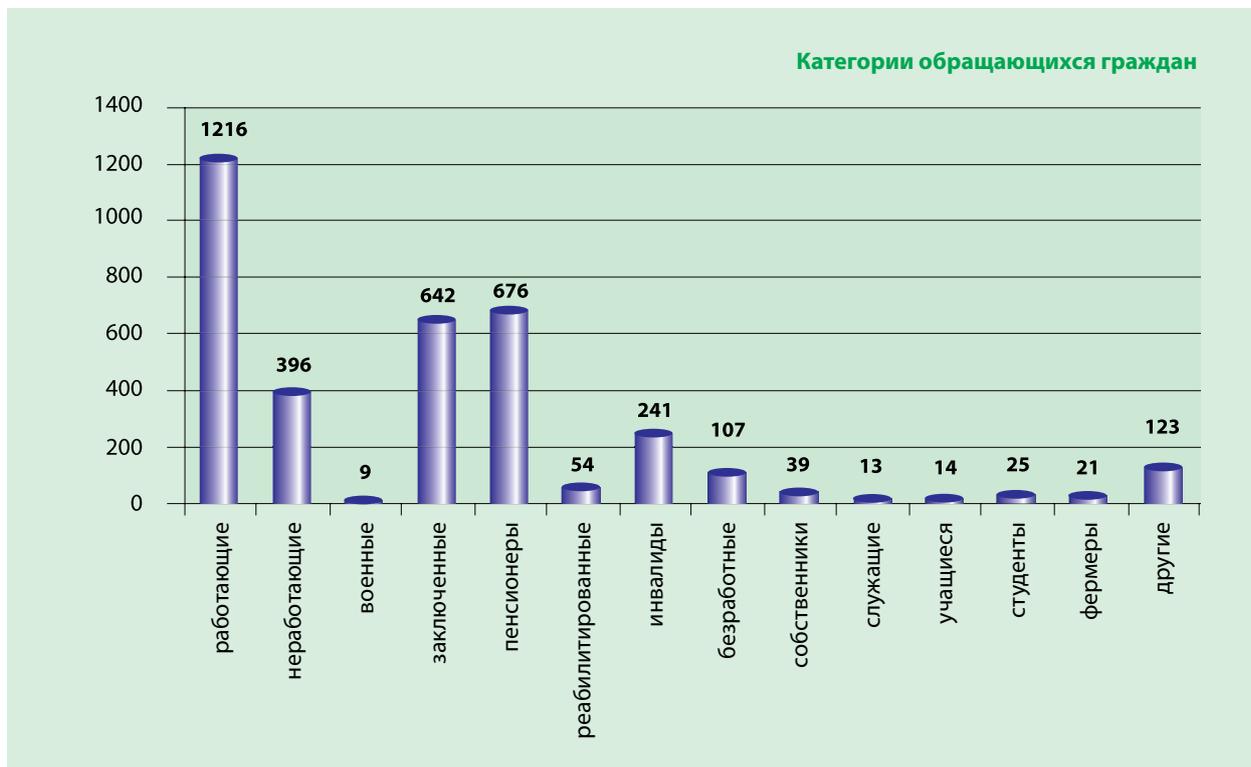

Необходимо также обратить внимание на комплекс мер, которые обеспечат безопасность и достоинство человека в Молдове. Наиболее распространенными нарушениями являются незаконные обыски, пытки или унижающее достоинство обращение, плохие условия содержания в пенитенциарных учреждениях.

Тематика	2005		2006		2007		2008	
	жалобы 2005	прием 2005	жалобы 2006	прием 2006	жалобы 2007	прием 2007	жалобы 2008	прием 2008
Частная собственность	92	369	137	233	129	128	78	444
Право на труд	35	132	58	101	51	89	73	313
Право на социальное обеспечение и защиту	146	275	149	218	239	124	127	252
Право на здоровую окружающую среду	5	3	19	13	8	5	5	13
Свободный доступ к информации	178	352	254	269	241	207	131	255
Свободный доступ к правосудию	432	339	585	436	475	273	401	459
Личная неприкосновенность и достоинство	264	111	481	333	321	37	264	58
Право на охрану здоровья	25	17	49	15	70	38	44	30
Семейная жизнь	24	41	13	17	13	40	27	74
Свобода передвижения	16	52	25	27	18	17	10	26
Право на гражданство	9	12	4	5	7	8	6	22
Право на управление	1	5	1	1	0	0	5	19
Право на подачу петиций	6	15	4	2	6	6	23	28
Личные свободы	4	3	12	2	14	4	12	41
Право на образование	2	7	8	0	8	6	2	14
Право на защиту	18	12	16	19	13	6	12	37
Интимная и частная жизнь	11	22	12	24	4	4	4	9
Другое	0	0	86		89	11	178	80
Всего обращений	1270	1766	1913	1715	1714	1003	1402	2174

В течение 2008 года в Центр по Правам Человека обращались различные категории граждан, в зависимости от вида их деятельности. От общего числа заявителей, более 35% трудоустроены, 19% - пенсионеры, 18% - заключенные, 7% - инвалиды, 11% - нетрудоустроенные лица, 3% - инвалиды.

Самой активной категорией граждан остаются трудящиеся. Как и в предыдущие годы, большая часть заявлений и обращений во время приема граждан не находится в компетенции парламентских адвокатов или не соответствует требованиям Закона о парламентских адвокатах. Эти заявления передаются в надлежащие органы для рассмотрения в соответствии с Законом о подаче петиций.

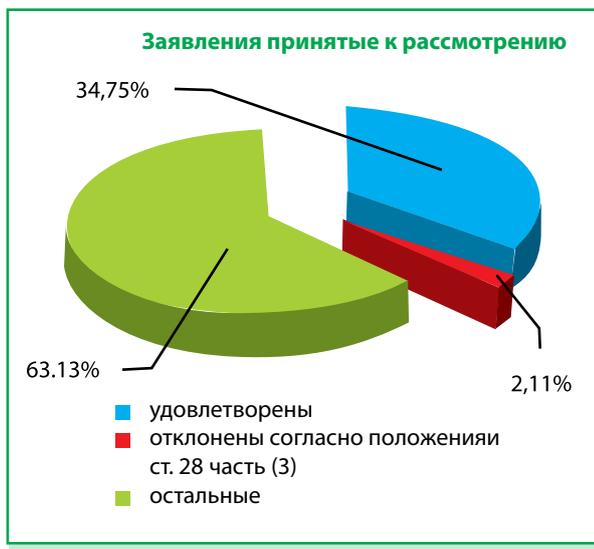
В тех случаях, когда вопрос заявителя представляет интерес для Центра по Правам Человека или является системной проблемой, учреждение, которое рассматривало жалобу заявителя, информирует парламентского адвоката о результатах рассмотрения и принятых мерах.

Более 30% заявлений были отклонены, с разъяснением процедуры которую вправе использовать заявитель для защиты своих прав и свобод.

Согласно положениям ст.ст. 17 и 18 Закона о парламентских адвокатах, не рассматриваются анонимные заявления и заявления, поданные позднее чем по истечении одного года со дня предполагаемого нарушения конституционных прав и свобод заявителя или с того дня, когда заявителю стало известно об этом.

Следует отметить, что отклонение обращений на основании вышеизложенных причин происходит редко (3,92%).

Независимо от того, принято заявление к рассмотрению, отклонено или передано в компетентные органы,

парламентские адвокаты знакомятся с его тематикой и предпринимают необходимые меры для исключения в будущем аналогичных ситуаций.

Из общего количества обращений, 236 были приняты к рассмотрению. Положительный результат зарегистрирован в 82 случаях.

В 5 случаях изложенные факты не подтвердились, и не было установлено нарушение конституционных прав и свобод заявителя. Если по результатам рассмотрения заявления установлено, что изложенные в нем факты не подтвердились и нарушений конституционных прав и свобод заявителя не допущено, парламентский адвокат выносит мотивированное решение об отклонении заявления на основании статьи 28 (3) Закона о парламентских адвокатах.

При осуществлении своей деятельности парламентские адвокаты использовали все свои законные полномочия. В соответствующие органы были направлены обращения, заключения, ходатайства, рекомендации относительно необходимых мер для безотлагательного восстановления нарушенных прав и свобод.

В 2008 году парламентские адвокаты два раза обращались в Конституционный суд с запросами о осуществлении контроля конституционности законодательных актов,

Акты реагирования ЦпПЧМ	СрДОМ
Обращения (согласно ст.28)	8
Обращения в Конституционный Суд	2
Заключения (согласно ст.27)	13
Предложения в Парламент	4
Предложения Правительству	6
Общее число	33

4 раза обращали внимание должностных лиц всех уровней на проявления халатности в работе, нарушения служебной этики, волокиту и бюрократизм. Также, в Парламент и Правительство было направлено 10 предложений о совершенствовании нормативных актов в области защиты прав человека.

Продвижение и защита основных прав и свобод человека являются приоритетами государства, гражданского общества, правозащитных организаций. Оптимальное осуществление этих прав предполагает соответствующие познания. Поэтому необходимо обеспечить должный уровень информированности, надлежащие знания в области прав человека, обеспечить необходимые условия для их реализации.

Правовое просвещение и информирование населения являются одним из основных приоритетов Центра по Правам Человека. Для выполнения этих задач особое значение имеет осознание гражданами своих основных прав и свобод, закрепленных в Конституции, и обеспечение возможностей для ознакомления с правовыми механизмами их защиты.

В прошедшем году Центр по Правам Человека уделял пристальное внимание информированию и просвещению населения в области прав человека, разработке и изданию наглядных информативных материалов, взаимодействию с социальными партнерами из страны и из-за рубежа.

В связи с этим необходимо упомянуть следующее:

Проект «Горячая линия в области прав человека» (2004 год - 1 июля 2008 года) в рамках проекта ПРООН «Поддержка национального плана действий в области прав человека в Республике Молдова».

Проект информационной горячей линии по вопросам, относящимся к правам человека был направлен на обеспечение оперативного информирования населения о стандартах и механизмах защиты прав человека; предоставление юридической помощи и необходимой информации о компетентных организациях в сфере защиты прав человека.

Значимость проекта состоит в предоставлении доступа населения к правовой информации и бесплатным юридическим консультациям в сфере прав человека. Горячая линия в области прав человека имеет значение не только из-за количества обращений (5197 обращений, из которых в июне-декабре 2004 года – 408 обращений; в 2005 году -1410 обращений; в 2006 году – 1652 обращения; в 2007 году – 1256 обращений, в феврале-июне 2008 года – 471 обращение), но и благодаря категориям бенефициантов, которые в основном являлись жителями сельской местности. В этой связи представляется целесообразным развитие этой услуги в рамках Центра по Правам Человека.

Проект „Парламентский адвокат“ состоял в выпуске издания „Парламентский адвокат“ в период 2005 – 2008 годов при поддержке Миссии ОБСЕ в Молдове. Издание стало визитной карточкой Центра по Правам Человека и основным источником информирования населения в области прав человека.

Проект «Обеспечение свободы собраний в Республике Молдова» был реализован в сентябре-ноябре 2008 года в целях поощрения передовой практики в сфере обеспечения осуществления свободы собраний согласно международным стандартам.

Следует отметить, что после вступления в силу концептуально нового Закона о собраниях № 26 от 22.02.2008 появился ряд проблем в сфере обеспечения свободы собраний, для разрешения которых были организованы 6 тренингов с участием представителей местных органов публичной власти, сотрудников полиции и представителей неправительственных организаций из 33 районов республики. Проект осуществлялся в партнерстве с НПО „Promo-Lex“ и CREDO при финансовой поддержке ОБСЕ и Фонда Сорос-Молдова.

Необходимость таких мероприятий была положительно оценена во время дискуссий о выявлении возможных путей разрешения или предупреждения конфликтных ситуаций, возникающих во время осуществления гражданами свободы собраний. Также, следует отметить положительное отношение и особый интерес, проявленные большинством участников тренингов, к проблеме обеспечения осуществления свободы собраний. Замечания и предложения участников тренингов будут взяты во внимание при осуществлении дальнейшей деятельности Центра по Правам Человека по информированию общества в области прав человека.

Стало традиционным ежегодное проведение «Декады Прав Человека», посвященной Международному дню прав человека. В контексте празднования 60-летия Всеобщей Декларации Прав Человека, в период 1-15 дека-

бря Центром по Правам Человека был организован ряд мероприятий информационного характера.

В сотрудничестве с Союзом Организаций Инвалидов Республики Молдова, 1 декабря 2008 года, был проведен круглый стол, посвященный международному дню инвалидов.

В этот же период была проведена Конференция «Всеобщая Декларация Прав Человека - правовая доктрина защиты человека»; состоялись встречи парламентских адвокатов с представителями региональных и международных организаций в сфере защиты прав человека.

Также, парламентские адвокаты участвовали в других мероприятиях, организованных партнерами Центра по Правам Человека в связи с празднованием Международного дня прав человека.

По просьбам педагогов некоторых учебных заведений, сотрудники Центра по Правам Человека провели обучающие семинары по правам человека в Педагогическом Институте „I. Creangă“, в Славянском Университете, в Профессиональной школе № 1, в лицеях „M. Eminescu“, „B.P.Hajdeu“, „G.Asachi“, „N. Iorga“, „M. Cogălniceanu“, „A. Pușkin“, „O.Ghibu“ и т.д.

В контексте Международного дня ребенка, 30 мая 2008 года парламентские адвокаты и сотрудники Центра по Правам Человека посетили Центр социальной защиты детей-сирот и детей из малообеспеченных семей „Prometeu”, где нашли приют более 50 детей в возрасте от 3 до 17 лет. По случаю праздника был проведен конкурс рисунков на тему «Твои права».

Важным элементом в процессе информирования населения о правах человека является работа по подготовке и редактированию информативных материалов.

В прошедшем году были подготовлены и опубликованы: Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2007 году, Брошюра «Центр по Правам Человека – внесудебный механизм защиты прав человека в Республике Молдова», буклеты «Права ребенка», «Свобода религиозных культов». Следует отметить, что все публикации распространялись безвозмездно среди населения в государственных учреждениях, неправительственным организациям.

Укрепление деятельности института омбудсмана в Республике Молдова и повышение роли парламентских адвокатов в продвижении и защите прав и основных свобод человека стали предметом обсуждения в рамках конференции «Рекомендации для реформирования института омбудсмана в Республике Молдова» от 24 ноября 2008 года, организованной Международным Центром Переходной Демократии (Будапешт, Венгерская Республика), в которой приняли участие парламентские адвокаты, сотрудники Центра по правам человека и его представительств. Работу конференции открыл Чрезвычайный и Полномочный Посол Венгерской Республики в Республике Молдова г-н. Г.Варга.

На конференции обсуждались правовые основы деятельности Центра по Правам Человека и существующие пробелы. Эксперты Международного Центра Переходных Демократий разработали ряд рекомендаций, направленных на укрепление и усовершенствование

деятельности института омбудсмана в Республике Молдова.

В контексте международных отношений, эффективными были встречи парламентских адвокатов с представителями международных и региональных организаций, посетившими Республику Молдова – международного Института Омбудсмана (IOI), Совета Европы, Миссии ОБСЕ в Молдове, ПРООН в Молдове и т.д.

После назначения новых парламентских адвокатов, в ноябре 2008 года, были проведены встречи с представителями ряда международных организаций: рабочие визиты представителя ЮНИСЕФ в Молдове, представи-

теля миссии ОБСЕ в Молдове, встреча с делегацией Парламентской комиссии по жалобам Парламента Чехии, встреча с экспертами Христианской организации ЛГБТ Норвегии, встреча с директорами программ ОБСЕ, ПРООН и т.д.

Построение демократии зависит от участия граждан в общественной жизни. Гражданское общество в целом, и неправительственные организации в частности, являются ключевым инструментом в обеспечении государ-

ственной социальной политики. В целях укрепления сотрудничества с представителями неправительственных организаций, занимающихся вопросами прав человека, парламентские адвокаты провели встречу с НПО, действующими в этой сфере. Во время встречи отмечалось, что институт парламентских адвокатов и неправительственные организации имеют одинаковые задачи, что предполагает сотрудничество в областях, представляющих общий интерес, в целях укрепления, поощрения и соблюдения основных прав и свобод человека.

В этом контексте парламентские адвокаты призвали представителей НПО к конструктивному диалогу, отметив необходимость разработки общей коммуникационной стратегии в области поощрения, соблюдения и защиты прав человека. Была проведена встреча с неправительственными организациями, занимающимися защитой прав ребенка, на которой обсуждались проблемы в сфере образования, охраны здоровья, защиты детей из малоимущих семей, защиты детей-инвалидов.

Во время перечисленных встреч и визитов, гости Центра по Правам Человека ознакомились с деятельностью учреждения, с деятельностью Национального механизма предупреждения пыток и с положением в

сфере прав человека в Республике Молдова. Также, гости были проинформированы об учреждении должности парламентского адвоката по защите прав ребенка, который начал свою деятельность в ноябре и который осуществляет свои полномочия в целях гарантирования соблюдения конституционных прав и свобод ребенка и реализации на национальном уровне положений Конвенции ООН по правам ребенка центральными и местными органами публичной власти и должностными лицами всех уровней. Парламентский адвокат по защите прав ребенка поделился своими планами - способствовать разработке Стратегического плана развития защиты прав ребенка, рассчитанного на 5 лет; осуществить мониторинг положения в сфере защиты прав ребенка; наладить сотрудничество с гражданским обществом, государственными учреждениями и средствами массовой информации.

После подписания (16.09.2005) и ратификации (30.03.2006) Республикой Молдова Факультативного Протокола к Конвенции ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных и унижающих достоинство видов обращения и наказания, согласно которому каждое государство-участник поддерживает, назначает или создает один или несколько независимых национальных превентивных механизмов для предупреждения пыток на национальном уровне, институт парламентских адвокатов был наделен полномочиями в качестве механизма предупреждения пыток.

В этом контексте 26.07.2007 года Парламент Республики Молдова принял Закон № 200 о внесении изменений и дополнений в Закон о парламентских адвокатах, который уточняет полномочия омбудсманов при осуществлении превентивного посещения мест, где содержатся или могут содержаться лица, лишённые свободы.

На первоначальном этапе внедрения национального механизма предупреждения пыток было разработано Положение об организации и функционировании Консультативного совета, были идентифицированы эксперты и общественные объединения, осуществляющие деятельность в области защиты прав человека, готовые оказать практическую помощь в деятельности национального механизма предупреждения пыток. Также был создан и начал свою работу Консультативный совет, были разработаны предложения по улучшению деятельности Центра по Правам Человека ввиду обеспечения работы национального механизма предупреждения пыток.

В целях создания в Республике Молдова национального механизма предупреждения пыток, при поддержке миссии ОБСЕ в Республике Молдова 23 апреля 2008 года был организован учебный курс по мониторингу мест заключения.

Цель этого курса состояла в том, чтобы ознакомить членов Консультативного совета и сотрудников Центра по Правам Человека с методологией проведения мониторинга мест содержания под стражей. В этом контексте, 26 июня 2008 года, по случаю Международного дня в поддержку жертв пыток, состоялась пресс-конференция парламентского адвоката, в качестве национального механизма предупреждения пыток, в ходе которой обсуждалась тема создания Консультативного совета и первые результаты деятельности превентивного механизма.

24 декабря 2008 года в Доме ООН состоялось заседание Координационного совета проекта ПРООН в Молдове, и стартовал проект «Консолидация национального механизма предупреждения пыток» согласно положениям Факультативного Протокола CAT (OPCAT). Проект был разработан в контексте Европейской Программы за Демократию и Права Человека, в целях предотвращения пыток путем укрепления Национального механизма предупреждения пыток и в контексте национальной системы защиты прав человека.

Присутствующих приветствовали Матильда Димовска, представитель ПРООН, и Анатолие Мунтяну, парламентский адвокат, ответственный за внедрение Механизма предупреждения пыток.

В своей повседневной деятельности, институт парламентских адвокатов будет по прежнему содействовать обеспечению соблюдения прав и свобод человека, в частности поддерживать социально-уязвимые категории населения, детей, пенсионеров, инвалидов, заключенных и т.д., которые не обладают достаточными знаниями и навыками чтобы самим защитить свои права; будет стремиться сосредоточить внимание органов власти на этих вопросах; будет прилагать усилия по информированию общества в сфере прав человека.

2.2. Внедрение национального Механизма Предупреждения пыток и первые реакции органов власти

Создание

Наряду со стремлением к соответствию европейским стандартам на фоне ратификации Конвенции о защите прав человека и основных свобод, Республика Молдова участвует в ряде международных договоров, предметом которых является предупреждение пыток и других видов бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания. Здесь можно отметить Всеобщую декларацию прав человека, Международный пакт о гражданских и политических правах, Конвенцию о защите прав человека и основных свобод, Конвенцию ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания от 10.12.1984 и Европейскую конвенцию о предупреждении пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания от 26.11.1987.

Признавая значение взятых позитивных обязательств по внедрению международных стандартов предупреждения пыток и исходя из тенденции использовать любые эффективные европейские практики по данному разделу, 16 сентября 2005 года Республика Молдова ратифицировала, Законом № 66 от 30 марта 2006 года, Факультативный протокол к Конвенции ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, принятый Генеральной ассамблеей ООН 18 декабря 2002 года.

Следуя требованиям Протокола, Парламент Республики Молдова 26.07.2007 принял Закон № 200 о внесении изменений и дополнений в Закон о парламентских адвокатах № 1349 от 17 октября 1997 года.

Для Республики Молдова наделение института омбудсмана данной миссией было самым приемлемым вариантом, учитывая тот факт, что парламентский адвокат (омбудсман) полностью соответствует критериям, предъявляемым Факультативным протоколом к национальному механизму предупреждения пыток: функциональная независимость, необходимые способности и профессиональные знания для осуществления мандата, но и широкие полномочия по инспектированию мест заключения, а также других учреждений.

После определения законно учрежденных неправительственных организаций, осуществляющих деятельность в области защиты прав лиц с умственными

отклонениями, заключенных и лиц, находящихся под предварительным арестом, Центр по правам человека совместно с представителями этих организаций и при участии представителей миссии ОБСЕ в Молдове, инициировали процесс разработки Положения об организации и функционировании Консультативного совета.

31 января 2008 года, в соответствии с процедурой, установленной в ст. 23² Закона о парламентских адвокатах № 1349 от 17.10.1997, после согласования с парламентской Комиссией по правам человека и получения положительного заключения, это Положение было утверждено директором Центра по правам человека. Согласно этой же процедуре был утвержден состав Консультативного совета.

Консультативный совет состоит из 11 членов, включая парламентского адвоката, ответственного за внедрение и функционирование национального механизма предупреждения пыток.

Заседания Консультативного совета проводятся еженедельно, в расположении Центра по Правам Человека.

Созыв членов национального механизма предупреждения пыток обусловлен необходимостью налаживания ритмичной и организованной работы Консультативного совета в целях обеспечения эффективного функционирования механизма в целом, а также регулярного рассмотрения условий содержания и отношения к лицам, находящимся в учреждениях заключения, задержания и превентивного ареста, а также в медико-социальных учреждениях для лиц с умственными отклонениями.

В то же время, исходя из круга обязанностей членов Консультативного совета, на данный момент парламентский адвокат, ответственный за деятельность национального механизма предупреждения пыток, и члены Консультативного совета разделились на четыре мобильных группы. Каждой группе поручено осуществление превентивных и/или мониторинговых посещений в определенные учреждения. В этом смысле, установлен также график посещений из расчета, чтобы каждую неделю осуществлялось не менее 2 превентивных и/или мониторинговых посещения.

На протяжении 2008 года, парламентский адвокат совместно с сотрудниками Центра по правам человека и

членами Консультативного совета посетили более 72% учреждений, подведомственных Министерству Юстиции (пенитенциарные учреждения), 30% учреждений, подведомственных Министерству Внутренних Дел (комиссариаты полиции и т.д.) и незначительное количество учреждений, подведомственных Министерству здравоохранения и Министерству социальной защиты, семьи и ребенка.

Типовые проблемы

Неадекватная профессиональная подготовка

Одной из первых проблем, выявленных во время превентивных посещений, является неадекватная профессиональная подготовка сотрудников полиции. Следует отметить, что большинство сотрудников полиции не знакомы с положениями Закона о парламентских адвокатах № 1349 от 17.10.1997 и не знают об учреждении национального механизма предупреждения пыток.

По этой причине парламентский адвокат и члены Консультативного совета получали ограниченный доступ в помещения комиссариатов полиции и к необходимым документам.

Таких проблем не возникло во время посещения Центра по борьбе с торговлей людьми, Комиссариатов полиции секторов Ботаника и Чокана, муниципия Кишинэу, комиссариата полиции Вулкэнешть.

Тем не менее, были ситуации, создающие реальную угрозу деятельности Механизма в связи с ограничением доступа в здание патрульно-постового полка «Скут», Генерального комиссариата полиции муниципия Кишинэу, в полицейский участок на Кишиневском железнодорожном вокзале.

Министерство Внутренних дел в каждый раз реагировало на обращения парламентских адвокатов по поводу ограничения доступа в подведомственные учреждения,

но, к сожалению, предпринимаемые меры оказались неэффективными.

Руководители некоторых учреждений – Генерального комиссариата полиции муниципия Кишинэу, Комиссариатов полиции секторов Центру, Буюкань и Рышкань муниципия Кишинэу, Комиссариатов полиции Комрат, Хынчешть, Орхей, Полицейского участка Кишиневского железнодорожного вокзала, Управления транспортной полиции МВД, патрульно-постового полка «Скут» Генерального комиссариата полиции муниципия Кишинэу не проявили никакого интереса к сотрудничеству с парламентским адвокатом и членами Консультативного совета.

Одновременно выявлены недостатки в деятельности Департамента пенитенциарных учреждений по разделу профессиональной подготовки сотрудников пенитенциарной системы, которые являются одной из причин возникновения конфликтов и случаев дестабилизации

обстановки в пенитенциарных учреждениях. Министерство Внутренних Дел передало распоряжение руководителям подведомственных учреждений о необходимости изучения положений Закона о парламентских адвокатах, Уголовно-процессуального кодекса, Кодекса этики и деонтологии полицейского. Руководство Департамента пенитенциарных учреждений обеспечило механизм подготовки кадров для пенитенциарной системы, но приходится констатировать, что эти процессы протекают слишком медленно.

В то же время, Национальный механизм предупреждения пыток не сталкивался с проблемами ограничения доступа в учреждения и к необходимым документам во время посещения пенитенциарных учреждений, психоневрологических интернатов и больницы.

Задержание и перевод

Серьезной проблемой, ущемляющей свободу и безопасность человека по-прежнему остается содержание под арестом в комиссариатах полиции секторов муниципия

Кишинэу лиц, задержанных в административном порядке и/или в состоянии опьянения.

Подавляющее большинство лиц, находящихся в местах временного содержания комиссариатов полиции секторов муниципия Кишинэу, задержаны за совершение мелких хулиганских поступков (ст.164¹ КАП РМ), к которым в обязательном порядке добавляется оказание сопротивления сотруднику полиции (ст.174⁵ КАП РМ) или нанесение оскорбления сотруднику полиции (ст.174⁶ КАП РМ).

В соответствии с положениями части 3 ст. 249 КАП РМ, за совершение вышеназванных административных правонарушений человек может быть задержан до рассмотрения дела в судебной инстанции. Однако сотрудники полиции злоупотребляют этим положением при каждом удобном случае.

Протоколы задержания в административном порядке, а также протоколы об административных правонарушениях составляются с многочисленными процессуальными нарушениями – в одних отсутствует подпись задержанного лица или совершившего правонарушение, в других отказ задержанного лица подписать протокол подтверждается только примечанием сотрудника полиции, который, фактически, является единственным лицом, свидетельствующим об отказе. В большинстве протоколов об административных правонарушениях отсутствует запись о разъяснении прав и обязанностей правонарушителя. Редки случаи, когда сотрудник полиции доводит до сведения человека мотивы его задержания, что подтверждают и сами задержанные в ходе бесед с парламентским адвокатом.

Задержанные лица лишены доступа к врачу. Установлено, что их обращения к сотрудникам полиции с просьбой вызвать врача остаются без ответа. Парламентский адвокат несколько раз оказывался в ситуациях, когда приходилось просить сотрудников полиции вызвать врача к задержанным, которые жаловались на боль или плохое самочувствие. В отношении лиц, задержанных, якобы «в состоянии опьянения», практика показывает, что органы полиции не располагают достаточными финансовыми средствами для наркологического обследования задержанных в состоянии опьянения в целях документального удостоверения этого состояния. Состояние опьянения констатируют опять же только сотрудники полиции и фиксируют в протокол о задержании.

Более того, парламентский адвокат и члены Консультативного совета констатировали, что при задержании лиц с телесными повреждениями не производится судебно-медицинская экспертиза, что может привести к неблагоприятным последствиям, как для руководства комиссариатов полиции, так и для Республики Молдова на международной арене.

Места заключения комиссариатов полиции секторов муниципия Кишинэу предназначены для содержания граждан под стражей не более 3 часов. Однако, в комиссариатах полиции секторов Ботаника и Центру мун. Кишинэу были обнаружены лица, задержанные на время значительно превышающее предусмотренный законом срок. Более того, в комиссариате полиции сектора Центру мун. Кишинэу были обнаружены лица, отбывавшие наказание в виде административного ареста, установленное решением судебной инстанции, а в комиссариате полиции сектора Буюкань мун. Кишинэу – лица, задержанные в административном порядке, но на момент посещения парламентского адвоката задействованные в проведении определенных уголовно-процессуальных действий.

Еще одна проблема касается перевода осужденных в изоляторы временного содержания МВД в целях проведения процессуальных действий и содержание превентивно арестованных лиц и лиц, отбывающих наказание в виде административного ареста в учреждениях, подведомственных Министерству Внутренних Дел.

Перевод осужденного оговаривается в статье 217 Исполнительного кодекса, но данные положения толкуются неправильно судебными инстанциями, которые незаконно выносят определения о переводе осужденных из учреждений, подведомственных Министерству Юстиции, в учреждения, подведомственные министерству Внутренних Дел. Также установлено, что вопреки положениям ст.ст. 323 и 333 Исполнительного кодекса, лица, в отношении которых применен предварительный арест и лица, исполняющие взыскание в виде административного ареста продолжают содержаться в

Изоляторах временного содержания Министерства Внутренних Дел. Заключение утверждают, что именно в этих учреждениях они подвергаются физическому и психическому насилию, допрашиваются в отсутствие адвоката, лишены права обжаловать действия администрации места содержания под стражей, лишены возможности пройти медицинское освидетельствование. Более того, условия содержания в изоляторах временного содержания являются намного строже, чем в пенициарных учреждениях.

Жестокое обращение

В ходе посещения парламентский адвокат обнаружил людей с очевидными телесными повреждениями. Подробные случаи выявлены в комиссариатах полиции секторов Центру и Ботаника муниципия Кишинэу.

Большинство граждан заявили, что подвергались физическому и психическому давлению сразу же после задержания, в ходе первых же допросов, которые обычно осуществляются на верхних этажах комиссариатов.

Значительная часть заключенных, находящихся под предварительным арестом, пожаловались на грубое обращение сотрудников полиции с целью их принуждения признать вину в преступлениях, по подозрению в совершении которых были задержаны, или признать виновность в других преступлениях, которые они не совершали. Заключенные, утверждавшие, что не подвергались истязаниям, заявили, что это объясняется их изначальным согласием давать показания.

Установлено, что во время пребывания в ведении органов полиции заключенные лишены возможности жаловаться, поскольку им запрещено подавать жалобы. Если человек не имеет адвоката и лишен возможности обращаться в компетентные органы, он уже не может доказать факт применения пыток, поскольку на момент перевода в пенитенциарное учреждение исчезают явные признаки насилия, а персонал пенитенциарных учреждений не настроен объективно оценивать состояние заключенного и фиксировать телесные повреждения. Именно после перевода в пенитенциарные учреждения, подведомственные Министерству Юстиции, заключенные обращаются к парламентскому адвокату по фактам жестокого обращения с ними или применения пыток.

Доступ к адвокату имеют только задержанные за совершение преступлений, за редкими исключениями, чего нельзя сказать о лицах, задержанных за совершение административных правонарушений. Относительно доступа задержанных лиц к адвокату, парламентский адвокат установил, что чаще всего задержанных допрашивают до составления протокола о задержании, в отсутствие адвоката. Результаты посещения показали, что назначенные адвокаты выполняли свои обязанности ненадлежащим образом, их помощь была чисто формальной, безынициативной в защите законных прав и интересов подозреваемого, обвиняемого, подсудимого. Так, адвокаты не изучают основательно материалы уголовного дела, не проявляют добросовестность и профессиональную честность, не обеспечивают достойную защиту своих подзащитных перед судом и странами судебного процесса.

Результаты посещения показывают, что задержанным не разъясняют их права, в частности, право молчать,

право не свидетельствовать против себя или своих родственников, сотрудники полиции ограничиваются только вручением информации о правах подозреваемого, обвиняемого, подсудимого.

Говоря об уведомлении близкого родственника или другого лица об аресте, большинство заключенных сообщили парламентскому адвокату, что их проинформировали и они воспользовались этим правом. Однако были случаи, когда некоторые заключенные жаловались, что их родственники не были уведомлены об их аресте либо были извещены через несколько дней после задержания. В других случаях заключенные сомневались в уведомлении родственников об их содержании под арестом, поскольку не сами сделали это, а сотрудники полиции. Были также и случаи, когда о задержании человека родственники узнавали из других источников.

На протяжении прошедшего года заявления о жестоком обращении поступили от осужденных, отбывающих наказание в Пенитенциарном учреждении №4 Крикова, Пенитенциарном учреждении № 17 Резина и Пенитенциарном учреждении № 18 Брэнешть.

Труд заключенных

Сегодня достаточно большое количество заключенных хочет и может работать за пределами пенитенциарного учреждения. Однако главным препятствием, до недавнего времени, был Исполнительный кодекс, который в статье 217 оговаривал, что могут быть оставлены в изоляторе уголовного преследования для работ по хозяйственному обслуживанию лица, впервые осужденные к лишению свободы на срок до пяти лет. По этой причине были случаи, в которых не могли быть заключены договора, а договора, заключенные с физическими и юридическими лицами не могли быть реализованы, так как осужденные, которые отвечали требованиям закона, быстро выходили на свободу или их количество было недостаточным.

25.12.2008 был принят Закон №.299, согласно которому были внесены изменения в Исполнительный кодекс и

было исключено одно из условий привлечения к труду заключенных „на срок до 5 лет”, тем самым возможность работать предоставлена большому количеству заключенных.

Также установлено, что за последние три года увеличилось количество условно-досрочно освобожденных заключенных, которым осуществился льготный зачет рабочих дней. (2005 год – 224 заключенных, 2006 год– 267 заключенных, 2007 год – 303 заключенных), но в 2008 году их количество сократилось до 286.

Мы убеждены, что после внесения изменений в исполнительный кодекс, количество привлеченных к труду осужденных значительно возрастет.

Гуманизация Уголовного кодекса

С 2005 года начат процесс гуманизации уголовных санкций, путем внесения изменений и дополнений в Уголовный кодекс, цель которых заключается в том, чтобы обеспечить соразмерность между назначенным наказанием и степенью вреда совершенного преступления. Эффект реформы направлен на сокращение количества осужденных, исполняющих наказание в пенитенциарных

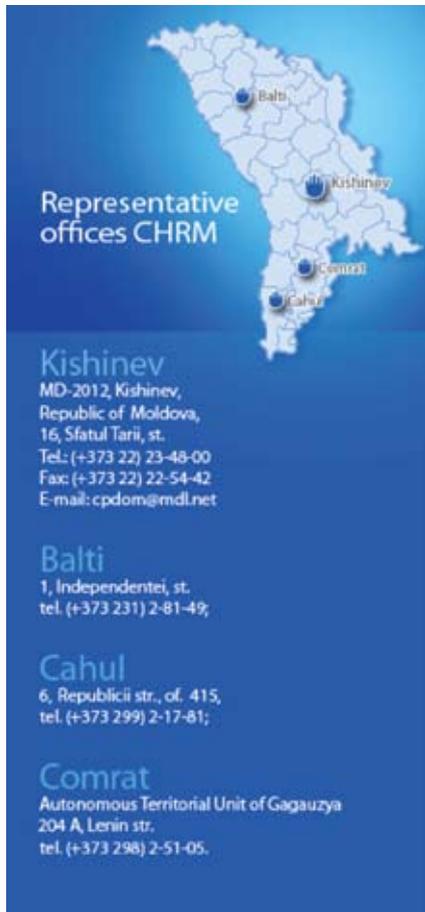
учреждениях. Следовательно, прекращает существовать проблема перенаселения тюрем. В течение последних 4 лет количество заключенных значительно снизилось. Таким образом, в 2005 году в тюрьмах содержались 9452 человек, в 2006 году – 9042 человека, в 2007 году – 7895 человек, в 2008 году - всего 6830 человек.

Также, 10.07.2008 Парламент Республики Молдова принял Закон об амнистии в связи с провозглашением 2008 года Годом молодежи, на основании которого 295 человек были освобождены от отбывания наказания, а в отношении 61 человека было сокращено установленное наказание.

Учитывая вышеизложенное, мы рассчитываем на:

- изучение сотрудниками полиции и сотрудниками пенитенциарной системы положений Закона о парламентских адвокатах, а также других нормативных актов, регулирующих права и обязанности права задержанных и осужденных;
- осознание сотрудниками полиции и сотрудниками пенитенциарной системы того факта, что пытки и бесчеловечное обращение с заключенными, либо угрозы применения пободного обращения запрещены. И что лица, совершающие подобные деяния, а также лица, терпимо относящиеся к ним, будут сурово наказаны;
- обеспечение незамедлительного доступа парламентского адвоката и членов Консультативного совета в места заключения и к необходимым документам;
- исключение случаев содержания лиц в ночное время в местах содержания под стражей комиссариатов полиции секторов муниципия Кишинэу;
- обеспечение права заключенного на тщательное медицинское освидетельствование при поступлении и при выходе из мест заключения;
- проведение независимого, беспристрастного, эффективного и оперативного расследования заявлений о применении пыток и других форм жестокого обращения.

The Institution for Human Rights

Center for Human Rights, National Institute for the Promotion and Protection of Human Rights is an independent state institution, established in 1998 under the Law on Parliamentary Advocates No. 1349 of 17 October 1997, which puts its citizens in the service, especially for improving relations with the administration and public services.

In its work, the Center for Human Rights is guided by principles of the Statute of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights (Paris Principles), one of the fundamental documents of the United Nations, which has found regulatory in the Law on Parliamentary Advocates.

A National Institute for the Promotion and Protection of Human Rights does not replace the work of law enforcement, public authorities and local NGOs. The Ombudsman institution exercises a complementary function, and contributes to strengthening the efficiency of national and international promotion and protection of human rights. Advocates parliamentary Institution is, and must remain the authority which facilitates the balance between public authorities and society.

Parliamentary Advocate is appointed by a majority of deputies elected, for a period of 5 years to ensure compliance with safeguarding constitutional rights and freedoms of individuals in their relations with central and local public organizations and enterprises, irrespective of the type of property, associations and individuals in positions of responsibility at all levels.

During his tenure, Parliamentary Advocate can not perform any other elective or public, can not practice other remunerated activity, except teaching and scientific.

In the mandate for a period of 5 years by a majority of deputies elected, the Parliamentary Advocates are designed to ensure compliance with safeguard constitutional rights and freedoms of individuals in their relations with central and local organizations and companies, regardless of type of ownership, public associations and persons in positions of responsibility at all levels.

Being independent of the state mechanisms, Parliamentary Advocate has the right to request the public authority, institution or organization, regardless of type of ownership, public associations and persons in positions of responsibility at all levels, taking appropriate measures to protect the rights and freedoms of individuals, and in case of infringement of the mass or grave constitutional rights and freedoms of man, to submit a report to the meeting and to propose the establishment of a parliamentary commission to investigate these facts.

The institution of parliamentary advocates may be involved, through its own, in the control of the constitutionality of legal documents, prepared by the Constitutional Court. Thus, the ombudsman may refer the Constitutional Court to control the constitutionality of laws and resolutions of Parliament, President of the Republic of Moldova decrees, resolutions and provisions of the Government, on

.....

their generally-accepted principles and international legal instruments on human rights, shall, at the request of the Constitutional Court, views and notifications to the exceptions of unconstitutionality of legal acts that relate to the rights and freedoms of citizens.

According to the Law on Parliamentary Advocates and Regulation of Center for Human Rights, the institution is made up of four lawyers, politicians, equal in rights, one of which specializes in issues of child rights protection, of officials and of representatives.

The efficiency and functionality of the institution depends largely on the media to. Although in 2008 the Center for Human Rights has continued systematically to inform the public on the activities of parliamentary advocates, in this aspect, the achievements can not be qualified Highlights. However, the benefits of parliamentary advocates Institution, in the hearings, the propagation of knowledge on human rights, contribute to the improvement of the regulatory framework, can not be neglected.

In the context of strengthening the institutional capacities of the Center for Human Rights and establishing strong working relationships with authorities, is timely issuance of Decision No.. 748 of 20. 06. 2008, by which, on the ministries, other central and local authorities, task is to examine the possibility of an effective mechanism of collaboration with the Center for Human Rights, which will determine the measures necessary requirement in addressing lawyers parliamentarians, including participation in meetings of college ministries and other public authorities in the central which will examine issues related to human rights. In view of parliamentary advocates, such a mechanism can be achieved through agreements of cooperation with authorities working in areas of common interest, a process already started.

Under the joint institution to ensure compliance with constitutional rights and freedoms of citizens in its relations

with public authorities, Center for Human Rights was concerned about the problem of achieving a civilized and efficient receipt and examination of complaints, so that any citizen who comes in the institution to receive support, answer, or at least, an explanation.

In addition to concerns for concrete problems, were carried out some actions to protect the rights of segments of the population, when there were numerous individual complaints in a field or another.

Normally, in the past and now, there is the question of the effectiveness of parliamentary advocates Institution activity. As the institution of ombudsman, Center for Human Rights seeks to unlock the conflicts between citizens and public authorities through mediation, the request for retrieval of a solution. The effectiveness of such arrangements is directly proportional to the quality of training and awareness of those involved. Parliamentary advocates have not and must not have means of constraint (cancellation of acts, fines etc.), which would considerably limit their independence and impartiality. If it works with such means, would cease to be an institution of ombudsman.

The Council of Europe Commissioner for Human Rights, Tomas Hammarberg, in Point of view «National parliaments could do more to promote human rights», found that parliamentarians should give priority to promoting and defending human rights not only by adopting laws, but by manifestation of an increased interest from national structures for the Promotion and Protection of Human Rights.

It is thus possible to achieve natural mediator role between the state and society, already aware that in many countries of the world, by essential partner of structures empowered by the Council of Europe in the fight for real implementation of human rights, according to European standards. The parliamentary support would allow to the ombudsman institution achieving a more efficient communication with public, executive and judiciary authorities.

CHAPTER I

The respect of Human Rights in Moldova

- 1.1. Access to justice
- 1.2. The assistance and social protection
- 1.3. Private property
- 1.4. Health protection
- 1.5. Freedom of assembly, opinion and expression
- 1.6. Preventing and combating of discrimination
- 1.7. Children's Rights
- 1.8. The citizens' rights of moldovan in the left side of Nistru River
- 1.9. Decisions CEDO - feedback or solutions

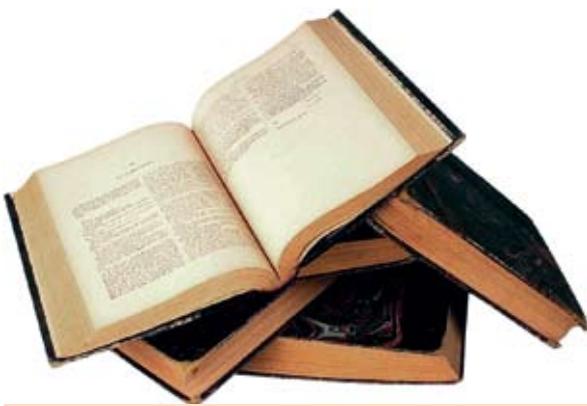

CHAPTER I

The Respect of Human Rights in Moldova in 2008

In this Annual Report parliamentary advocates present the generalizations based on observations and experiences recorded in 2008. The report is devoted to analysis of the situation regarding human rights in Moldova, in light of ex-officio work and investigations initiated by the parliamentary advocates, in materials submitted by the central and local authorities, Information gained from other sources, including selected electronic and written media, surveys and reports made public by civil society and international organizations.

In order to preserve the confidentiality provided by the Article 26 of the Law on Parliamentary Advocates, examples presented do not provide personal data, which were communicated to the parliamentary advocates on their activity, as well as the details that could identify the person.

1.1. Access to justice

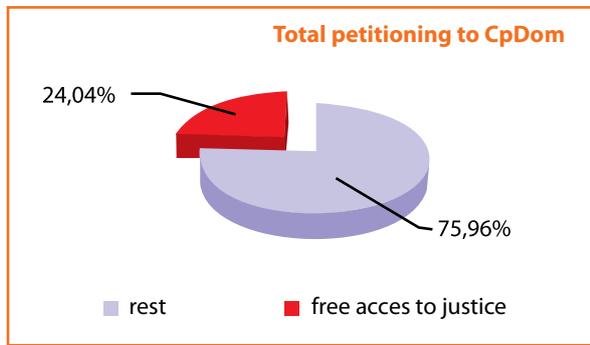
Although in recent years have been promoted and adopted a number of legislative acts and made several institutional restructuring, that generally improve the quality of justice, however, many problems continue being unresolved, faced by society when they call to justice.

In the context of the provisions of Article 20 of the Constitution of the Republic of Moldova, relating to access to justice, in 2008 the Center for Human Rights and its representations were recorded 401 complaints and 459 addressings.

As in previous years, the issue of free access to justice and the right to a fair trial remains to be acute, registering the same obstacles, with few exceptions.

Have not changed any key issues addressed. These included: the quality of judicial decisions; disagreement with the court decisions and the procedure for contesting them, the

failure of parties to a fair trial and to resolve cases within a reasonable time, the right to an effective remedy, the non-judicial decisions.

Also, parliamentary advocates' institution was asked to applications which have not been the subject of activity, for example: providing legal advice, challenging judicial decisions handed down by the courts, the work of magistrates, prosecutors ordered solutions, stopping execution deadline punishment. Typically, these addresses were sent for examination, according to competence, or returned to applicants with a detailed explanation of rules and means which are entitled to use them to solve the problem.

In some cases it was necessary to involve immediate the parliamentary advocates, taking account of the fact that competence in solving some petitions seeking judicial authority, is in the possibility of legal ombudsman to address itself, where appropriate, to the President of the Court or the President of the Superior Council of Magistrates, who are obliged to communicate the measures taken. This is a legal means by which judicial authority supports the institution of ombudsman in resolving petitions infringement parties to a fair trial, and resolves the dispute within a reasonable period, prescribed by Article 6 of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and asserted by the Constitutional provisions.

In a considerable number of complaints, submitted to the Center for Human Rights, petitioners have alleged infringement by the courts of procedural rules that guarantee the right to a fair trial. For the examination of this issue, were cases of delays in the translation and dispatch of documents in court that some participants have to court, thus, were violated the Constitution (Article. 118), Code of Civil Procedure (Article. 24) and the Criminal Procedure Code (Article. 16). Although multiple violations of this chapter have brought by the parliamentary advocates, in several rows, to the courts, petitioning citizens have further confirmed the existence and, in fact, failure to issue. To ensure the guarantee of fair trial rights, the Center for Human Rights requested effective intervention of the Superior Council of Magistrates, entirely prevent the courts of such situations in future.

In Decision No. 440/20 of 4 December 2008, the Superior Council of Magistrates found that the case is due largely to insufficient organizational activity of the Presidents of courts, large volume of work which lays a translator and its insufficient payment. Supporting the view of the Superior Council of Magistrates, Parliamentary Advocates believes that proper management and personal attitude towards the work performed is one element that determines the success of improvement. The example below demonstrates eloquently the absence of these components.

The Center for Human Rights addressed the convict P., which claimed delays in examining the appeal for annulment, registered at the Supreme Court on 11 April 2008. In examining the complaint, it was found that on 25 April 2008 in the court chancellery B. has been registered request by the Supreme Court of Justice, which required sending criminal case after the prosecution of P. in the Court to consider the appeal for annulment. Case has been sent only on 20 November 2008. Sending the dossier to the higher court has been delay due to inadequate performance by the registrar service obligations and conditions of preservation of the archives of court cases. Following the intervention of parliamentary advocates, for failure to time, as appropriate, service obligations, to the chief of the archive was applied disciplinary sanction in the form of reprimand.

The reasonable length of criminal and civil processes is one of the guarantees of the effective exercise of fundamental human right of freedom of access to justice. In this context, delaying judicial consideration of cases continues to be addressed frequently in complaints for the parliamentary advocates.

“Everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgement shall be pronounced publicly by the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interest of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.

(Article 6 (1) of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms)

Sometimes postpone and causes delays in the examination held for objective reasons, not attributable to the courts, such as the complexity of the dossiers, conduct various surveys etc. Other times, postpone of cases is due by the behavior of the parties, but in many cases it is due to the inefficient processes by judges and lack of control from the president of the court. Or, the success of an effective justice depends in large measure both the competence and organizational spirit of President of the Court, of each Judge partly, as well as technical staff who are meant to ensure the smooth functioning of the institution.

During 2008 the number increased considerably in addressing the defendants have said that ordinary appeal or appeal for annulment in the Supreme Court, invoked the right of violating a judge is due within a reasonable time. A review in this chapter shows non-examination appeals, because the large volume of work of judges of the Supreme Court, objective reason considered by the Superior Council of Magistrates, by ambiguous regulations with reference to acts preparatory by appeals Courts, resulting by the modification of Article 431 of the Code of Criminal Procedure.

To the Parliamentary Advocate have addressed the citizen L., which invoked the problem of the examination in unreasonable term of the action for annulment by the Supreme Court of Justice. Establishing the violation of the rights in this context, Parliamentary Advocate notified the Superior Council of Magistracy for take necessary actions. By the answer of the SCM, Parliamentary advocate was informed that because of big number of work, there are delaying of examination. At the moment of completion of our report, the action in annulment was not still examined.

This argument of self-judicial body can not be considered plausible, because the European Court of Human Rights awarded a Member of the positive obligation for justice. They are obliged to take necessary measures to ensure that justice come true within a reasonable time; they respond to the request over the courts when it is not a temporary: "Contracting States are obliged to organize the legal system in such a way, that their courts can meet the requirements of Article 6 (1), including the obligation to examine cases within a reasonable time. A Member state shall not plead causes congestion on the courts to argue times larger process, if this problem was foreseeable and that a state fails to take effective measures to remedy the situation» (the case Zimmerman and Steiner Case against Switzerland, case Guincho against Portugal).

Nevertheless, in the responses of the Superior Council of Magistrates to the parliamentary advocates, as well as in the Decision on the activity of the Superior Council of Magistrates in 2008, the overloading of judges is one of the reasons and objectives of postpone examination of causes delays.

Right to be tried within a reasonable time is a related right of the right to judge. He makes the effectiveness. The access to justice remains a mere illusion, if it decides not to decisions within a reasonable time. In a way, it can be concluded that the slowness of justice is the denial right to judge, because it maintained a person in a state of non-law, who, if takes, becomes incompatible with the legal security which may require any person in a state of law. In other words, a reasonable length of proceedings, protect the credibility and effectiveness of justice.

During recent years, the Center for Human Rights was brought in repeated rows by citizens, who have been refused passport issuance under erroneous information, provided the Ministry of Information Development. In several lines was found that in most cases these situations were generated by the absence of effective mechanism of cooperation between institutions responsible for the presentation or irradiation in term of information about citizens' criminal. Also it was found that the courts do not submit the information required to be entered in the stock records of the Ministry of Internal Affairs.

In this context, parliamentary advocates have brought the Superior Council of Magistrates on the need to alert all of the courts, on the transmission of information in term within the required direction and operational records of MIA, which would prevent the infringement of free movement of the impossibility of perfecting passport.

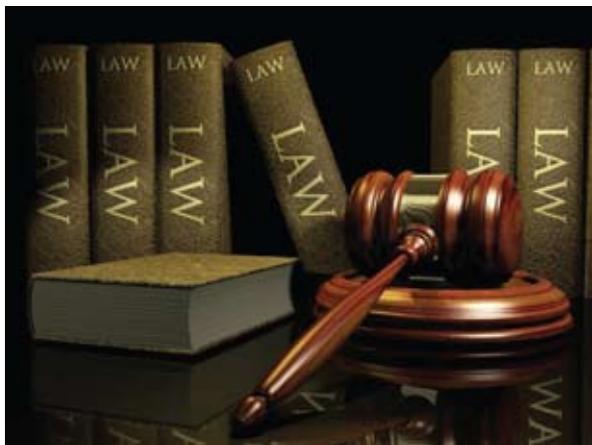
The addressing of parliamentary advocates were examined sitting in the Superior Council of Magistrates from 02 October 2008, which required courts to take the measures necessary, for sending the necessary information about the examination results in criminal proceedings on the person (s) concerned, addressed to the Ministry of Internal Affairs, within the deadline.

Furthermore, the Decision of the Superior Council of Magistracy is the first reaction by the relevant judicial self acts on the reaction of parliamentary advocates and reflects the availability and potential to work effectively.

No less unimportant in ensuring the right of access to justice, is compliance period to provide a copy of the sentences and making reasoned decisions, participants access to the materials in the process files, to make copies and extracts from them.

Many addressings of the citizens have demonstrated that the requirements of procedural law, of the citizens have

demonstrated that the requirements of procedural law, at this chapter, parliamentary advocate's interventions in each case confirmed the motivations of the complaints. In this view, generating irregularities concerned the danger of failure to use the remedies.

In the agenda of the Center for Human Rights has become a current of most problems: non-judicial decisions, which continues to be a major obstacle to securing human rights and addressing to the ECHR. This damaging confidence in the viability of the rights proclaimed, and affects the image of justice, having negative consequences on social development, economic and political state.

In petitioning the parliamentary advocates, petitioners invoked frequently non-judicial decisions on debt collection, collection of arrears pay, reinstatement to the position previously held.

Generalize the results of examining complaints in this chapter allows to ascertain the existence of objective reasons, which create impediments to the execution of judicial decisions, but more related to attitude towards the enforcement of their procedural obligations provided in the Code of enforcement of the Republic of Moldova. Thus, lack of enforcement mechanism for a court decision constituted grounds for intervention Parliamentary Advocates.

The Center for Human Rights addressed Citizen G., raised non-judicial decision on the establishment of pension for length of employment in the Law relating to theaters, circuses and concert organizations no. 1421 31. 10. 2002. In examining the complaint has been established, that the title enforcement is impossible because the regulations and order of payment of such pension (the body which determines the pension, the calculation of minimum and maximum sizes, conditions of insurance, etc.) missing at all. According to Article 30 paragraph. b) of the mentioned Law, within three months the Government was to prepare documents necessary to achieve it, an unfulfilled prevision.

The lack of mechanism of implementation of Law on theaters, circuses and concert organizations no. 1421 31. 10. 2002 has created impediments to the execution by the National House of Social Insurance of Law itself. In the repeated interventions to the Government, parliamentary advocates have called for the urgent need for a mechanism with the Law No. 1421. Currently, interested institutions working on developing a draft law that will chime with the provisions of Law No. 1421 with the retirement provisions of the legislation in force.

Many addressing to the parliamentary advocates have been generated by the action / inaction on judicial enforcement. In some cases, parliamentary advocates were convinced on the spot that the petitioners were right when invoked formal enforcement attitude towards their work obligations.

To the Center for Human Rights, addressed citizen C., raised non-judicial decision because of hiding enforcement courts from exercising procedural obligations provided by law enforcement operational execution of documents. Following investigation of this case, it was found that over 19 months enforceable document has been displaced several rows from one office to another for execution, although in a relatively short period of time after release of the title enforceable established with certainty the place of location of goods debtor. Parliamentary advocates have qualified action / inaction as unwarranted judicial enforcement. Accepting the results of investigation carried out by parliamentary advocates, the authority informed that the bailiff was warned "about prevent future deviations from the law" and ensured that will be taken all enforcement actions for enforce judicial decision tracing goods detected. Until now, judicial decision is not enforced.

In the same context, there is necessary to mention the cases when Center for Human Rights established and provided offices for performance information for the execution of judicial decisions that returns to the enforcement function. Enforcement of judicial decisions takes power directly from the central and local public administration bodies, economical agents, who does not honor their obligations as debtors, in order to restore citizen's function or paying wages, compensation from resigning etc. Have been recorded cases in which the ministries have not executed court decisions on return of service of employees' redundant base and decisions by which claims were obliged to pay compensation for forced absence from work, in the issue of illegitimate service.

Moreover, non-judicial decisions remain to be one of the main reasons for conviction of Moldova by the European Court of Human Rights. Thus, in 2008 the Court delivered 12 decisions in this chapter.

In view of parliamentary advocates, in order to redress the situation in the field of enforcement is necessary to identify

and implement best practices of European enforcement, preparation of enforcement, particularly in view of establishing a unique practice of enforcement, the problem's solution of the deficit of human resources, financing and technical assistance appropriate. Or, for the state of law is essential that judicial decisions and other enforcement measures to be applied strictly, promptly, in a uniform manner throughout the country, without discrimination and influences. Only limited to the minimum number of non-judicial decisions, having regard to the de facto impossibility of performance of some of them, we can ensure the right to a fair trial enshrined in Article 6 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms.

Analytical annual report monitoring the court process in Moldova, which is focused on compliance with all procedures prescribed by national and international procedural standards (right to public hearing, right to fair trial, right to trial within a reasonable time, the right to be judged by an independent and impartial court, entitled to the presumption of innocence, right on time and facilities necessary for preparing the defense, the right to legal assistance, right to the interpreter) examined at the meeting of the Superior Council of Magistrates on 15 May 2008 denotes the transparency of the work of judicial self-identification and correct to the categories of deficiencies in the functioning of the judiciary.

Thus, in a certain complaints and addressing for the parliamentary advocates, individuals often make reference to the ethical conduct of judges during the trial, that allow rude comments, jokes of bad taste, the apparent attitude of impartiality, behavioral excesses.

Directly to the Superior Council of Magistrates, in 2008, were submitted 2068 addressing and petitions from individuals and legal, of which 155 petitions made reference to the behavior of judges. In this context, during 2008, by the Disciplinary College in addition to the Superior Council of Magistrates were institute disciplinary procedures on a 17 Judges, for breaching judicial ethics; for breaching obligations of impartiality of the judge; the interpretation or application of legislation in uneven administration of justice, whether intentionally or through gross negligence. After

examining the disciplinary procedures, were applied 5 penalties and 6 qualms warnings. On the basis of petitions and petitioning citizens were instituted 7 disciplinary proceedings. Without bringing disciplinary proceedings, shares of 12 judges have been object of discussion at meetings of the Superior Council of Magistrates.

Starting from the fundamental principles of administration of justice, Parliamentary Advocates acknowledges the sensitivity of citizen –Justice Relation, highlighting the role of the Superior Council of Magistracy and the Supreme Court of Justice in the establishment and enforcement of rules defined by organization of judges, in aspect of discipline enforceable, discipline of work and uniform application of law.

Taking into account the grounds invoked by citizens on the quality of justice and the volume of complaints filed at the Superior Council of Magistrates, proceeding from their own findings, Parliamentary Advocates express concern on insufficient approach of the self-judicial body in matters concerning the work of magistrates, and application of disciplinary sanctions and / or other measures against judges who violate discipline and ethics.

Against this background it is clearly determined the state obligation, the obligation of the executive and the judiciary to prevent, maximum possible, moldovan case of transformation in new jurisprudence of the European Court. In this vein, the judiciary must assume, as well as other branches of state, the responsibility for the external promotion of a positive image of our country.

The strengthen of justice capacity is not only a matter of law or infrastructure. Excepting the judicial and financial self-administration, an important factor, making the judiciary to be truly, independent, fair and effective, is the human factor. Can not be denied that the quality of justice depends on the training a person who is entitled to do right, as well as of honesty and civic attitude of the judge, expressed by the high degree of responsibility of the mission entrusted respectful attitude towards the people, and, not in the last row, by fair and impartial application of law in the administration of justice.

1.2. The assistance and social protection

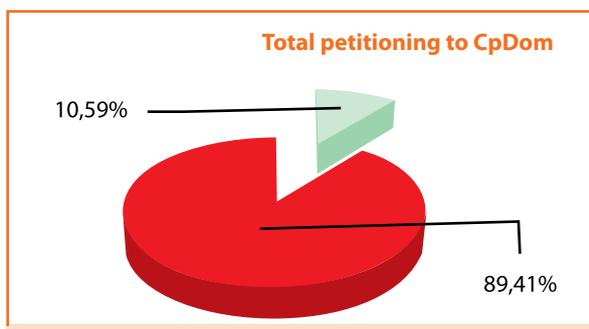

For the first time, the concept of social protection was introduced by John K. Galbraith and defines policies to protect disadvantaged categories of population, through measures to adjust the tendency of these to a decent standard of living.

As part of international law, the International Labor Organization released in 1952 (Convention No. 102) the term "social security", including the complementary elements of social security and social assistance.

One of the basic criteria for assessing the degree of democracy and the rule development is to ensure the rights and freedoms of children, elderly persons, persons with disabilities.

The insurance of the economical and social rights compliance assumed the implementation of measures for effective implementation and application of a viable mechanism, as well as adopting an appropriate framework.

The main objective of social assistance is to protect persons, who because of the reasons of economic, physical, mental or social, are unable to secure their social needs, to develop their own capacities and competencies for social.

The social assistance is in the responsibility of public specialized institutions of central and local authorities and civil society organizations, including rights granted in cash or in kind, and social services.

Based on certain principles, including respect for human dignity, the universality, social solidarity, subsidiary (intervention) and partnership, social assistance is initiated and promoted at central level by the Ministry of Social Protection, Family and Child, which is the promoter of social protection policies, with emphasis, largely on the economical as well as social support of the state.

The institution of parliamentary advocates, as an institution that contributes to defending constitutional rights and freedoms of citizens, increased the quality of social services from the state, as well as a number of impediments that have led directly to violating the rights and freedoms of social-vulnerable individuals.

Thus, in 2008 the Center for Human Rights was recorded 127 complaints and 252 addressing in the audience at the Chapter of assistance and social protection.

Among the many issues raised by petitioners have the following:

- Small amount of pensions and benefits;
- Method of calculation / review of pensions;
- Method of calculation the contribution of training;
- The social protection of persons who participated in liquidation of the damage from C. A. E. Chernobyl and its consequences in the estrangement area.

The measures taken for the achievement of social and economic reforms, including the annual indexing of social security pensions, have generated an increase in the amount of all types of pensions, allowances and other social benefits.

	2005	2006	2007	2008
Minimum pension for age limit	290,77 lei	336,42 lei	406,06 lei	475,09 lei
Minimum pension for disability of level I	206,85 lei	239,33 lei	288,87 lei	337,98 lei
Minimum pension for disability level II	199,76 lei	231,12 lei	278,96 lei	326,38 lei
Minimum pension for disability level III	140,66 lei	162,74 lei	196,43 lei	229,82 lei

With all efforts, currently is certifying the position in a situation unfavorable to the people of the third year, recipients of social benefits.

A first step towards improving the system of social assistance is the creation of the national integrated system of social services for the years 2008-2012. For the purposes of achieving the target efficiency of social assistance is the adoption of the Law on welfare No. 133 of 13. 06. 2008 and Regulation regarding the fixing and payment of social aid, approved by Government Decision No. 1167 16. 10. 2008.

The parliamentary advocates are addressed more and more citizens in the failure of a decent life, requesting their intervention into obtaining a material aid to pay debt to the housing-communal services, making treatment etc. Thus, parliamentary advocates are forced, because of situation, to explain every time the citizens right of petitioning the public institutions which are created for the direct and material support of persons socially vulnerable – The Funds to support the population. However, addressing at this chapter attest to the fact that people do not know about their existence. In view of parliamentary advocates, the Republican Fund of support of the population must take action to inform citizens on how to benefit from this community service. Obviously, and local public administration must intervene with support, advice, material aid, as well as moral for the vulnerable population, familiarity with their rights.

Currently, there is no legislative basis for determining the minimum of subsistence. In this context, parliamentary advocates consider imperative the adoption of the legal framework to determine and use the minimum of subsistence, amount which is taken as the basis for calculating the minimum wage, minimum pension and social payments. Namely the minimum of existence would be an indicator to assess the level of living of citizens, would serve as a basis for policy and social development, and guarantee citizens' income at the minimum. Mention that on the need for stepping up the adoption of legal framework, Ombudsman institution tried and in the report on human rights in Moldova in 2006. The draft law on the minimum of subsistence in the Republic of Moldova joined the Parliament in October 2008 but has not yet been examined.

As in previous years, a tremendous number of citizens complaints, had as subject the method of calculation and establishment of social security pensions, with reference to superficial examination of the petitioning citizens by some officials of the National House of Social Insurance and territorial subdivisions. For the most part, the amount of pension established for the applicants is corresponding to law in force, but can not be justified cases where the officers of the Insurance manifest inappropriate attitude towards the beneficiaries of pension, refuse to review and verification of documents submitted by citizens, not grant the requested information etc. Issues raised, were analyzed by parliamentary advocates in an alleged infringement of the right to information and the right to health and social protection. The institution of parliamentary advocates before the House National Social Insurance, alert on inappropriate attitude towards exercising service by officers of the social security on which depends accurate determination of the amount of pension. Or, as the size of average pension in real outrun expression than the needs of the pensioner, any error in calculating the pension amount (even if the few lei), considerable influence on the budget.

Citizen P. addressed to the Center for Human Rights, on the actions of employees of the Territorial House of Social Insurance C., in the aspect of non execution additional documents submitted by it, to review the amount of pension established. After repeated intervention of parliamentary advocate on this case, by the authority were examined the circumstances and made recalculation.

In this context, parliamentary advocates advised the employees of social insurance, to examine with more diligence and petitioning citizens to show a proper attitude towards them in exercising service. From citizens' complaints, Parliamentary Advocates have noted discrepancies in the legal and practical aspect, to the application of rules governing the provision of pensions of different categories of persons

and as a result of a thorough analysis, have submitted proposals and recommendations necessary bodies.

The Center for Human Rights received complaint from the beneficiaries of pension, under the Law on pension insurance with soldiers and people in the body of command and troops of the interior No. 1544 23. 06. 1993, argued the issues of granting facilities to the calculation of seniority at work for the establishment of pension, in particular, not including the triple size of time working in areas with radioactive pollution as a result of damage to C. A. E. Chernobyl, in accordance with Article 17 of Law on social protection of citizens within that had suffered from the catastrophe at Chernobyl No. 909 of 30. 01. 92. To ensure compliance with the right to social assistance and protection and for not admitting to such situations was informed the Ministry of Internal Affairs.

Ministry of Internal Affairs has not supported the view of parliamentary advocates, invoking the provisions of normative acts in force, approved by the Government. Arguments made by the ministry concerned in support of his position can not be accepted, Parliamentary Advocates alert authorities to the need thorough examination of the issues raised.

In the same vein, to ensure social special protection for people who participated in liquidation of the damage from C. A. E. Chernobyl, Parliamentary Advocates were asked of people who have claimed non-recognition of the identity card of participation to the liquidation of the damage from C. A. E. Chernobyl, issued by Ukraine and the non-confirmation status which they hold. Therefore, persons shall not receive compensation and facilities for these categories of citizens. Refusal to grant the status of participant is argued by the Ministry of Social Protection, Family and Child, in that it was not submitted the travel order, road delegation which would confirm that the person concerned in the disposal of Chernobyl, referring to the Decision of State Commission to verify the authenticity of documents regarding the liquidation of consequences of Chernobyl disaster of 23. 04. 1999.

The parliamentary advocates proposed the investigation of situation in ex-officio order by themselves, in the sense of re rights of petitioners, as well as to identify issues of legal and practical chapter on social protection of this category of citizens.

Another issue reported in the complaints refers to the adjustment of legislation regulating the pensions of certain categories of persons working in bodies of internal affairs.

The Center for Human Rights addressed citizen Z., alleged unequal positions, concerning the award of facilities in the calculation of seniority at work for the period of the activity in provisional detention isolator of the bodies of internal affairs, in identical functions with those of penal isolators of the Ministry of Justice (surveillance, escort, prisoner's transferring under escort etc.)

Examining the arguments of the petitioner and regulatory framework at this chapter, and taking into account the fact that until now the employees of internal affairs (from isolators of provisional detention) fulfill and the tasks set out, Parliamentary Advocates considered fair that this category of persons to benefit too of the facilities provided by Article 29 of the Law on the penitentiary system No. 1302 of 24. 07. 1997, for employees of the penitentiary system. To ensure social equity, Parliamentary Advocates have requested Government intervention.

Supporting the view of parliamentary advocates, Ministry of Internal Affairs has initiated the procedure for amending the Government Decision No. 78 of 21. 09. 94, by introducing in the contents of let.d) p.8) the words "provisional detention isolator", so that these people can benefit from these facilities.

The petitioners were established other circumstances creating a social inequity and is a restriction of the right to health and social protection - not including the length of service and contribution to the long period of child care until the age of 3 years, in case if it was used by the grandparents.

According to Article 124 of the Labor Code, partially paid leave for childcare can be used by father of child, grandmother, grandfather or other relative who is engaged directly by childcare. This leave is included in length of service, including special length of service and contribution.

The article 5 of the Law on Pension Insurance No. 156 of 14. 10. 98, stipulates that an contribution includes the care of a child until the age of 3 years by one of the parents or guardian in the event of death of both parents. This regulation is the legal basis for territorial houses of Insurance to not include a contribution to this period for the grandparents who cared for the child until the age of 3 years.

In this context, parliamentary advocates finds a discrepancy in the legislation, which allows mixed interpretation of legal norms and recommends to the competent authorities review the legislative framework referred to in order to unify the.

In the reference year we have received from retired engaged in work in the context of breaching of the constitutional right to health and social protection, with reference to the laws on social insurance pensions, in particular regarding the right to recalculate the pensions.

In this way, maintaining their right of retired pay, but continued to operate in field of work and to honor constitutional obligations to contribute through taxes to the formation of national public budget, the citizen, to turn, do not receive equal treatment from the state, the activity after the design of pension is not included for recalculation (for up) retired pay.

The old persons who through their contribution to another time have obtained the right to social support (pension) from the state are required by the situation to continue to work to survive.

This problem, otherwise addressed by Parliamentary advocates in recent years, remains unsolved and deserves the attention of competent bodies for the search of optimal choices, as the amount of pension does not provide a decent living for older persons. The introduction of necessary amendments to the Law on Pension Insurance No.156 of 14. 10. 98 or tax relief to the public budget would be some of the solutions proposed by the Parliamentary Advocates.

Equality and equity of all citizens is a fundamental value of democratic society. Persons with disabilities present a vulnerable group that requires creating the conditions for their integration into society. Integration, and not isolation or institutionalization, is the main objective of social policies that comply with the European principles and practices.

People with different forms of disability and their families' presents a category of persons disadvantaged compared with other population.

Although the average size of benefits is constantly increasing, it remains, still very small and does not cover the minimum necessary to ensure a decent standard of living. Average amount of disability pension, according to data provided by the Ministry of Social Protection, Family and Child, in 2008, after indexing, was 545.56 Lei (in 2007 - 470.57 Lei). Namely this category of persons risks most of all to be in poverty.

Starting from the constitutional desideratum, these people enjoy a special protection from the state. However, there are a number of issues facing these people, issues that need to be overcome, such as:

- The benefits under level;
- Non-compliance legal framework to international standards in ensuring the rights of persons with disabilities;
- Method of determining a disability;
- Low placement in the field of labor and reduced incentives for hiring persons with disabilities;
- Limited access for people with disabilities in social infrastructure as a result of non-adoption in physical environment of the architectural point of view;
- Limited access to environmental information;

- The problems indifference of people with disabilities.

The analysis of statistical data on past years attest permanent tendency of growth both in the number of people with disabilities, and a disability index.

According to information provided by the Ministry of Social Protection, Family and Child, in 2008, were placed in the degree of disability 14,021 persons, 1.7% more than in 2007 (13779 persons). The incidence of primary disability, in the reference year, was 392 cases per 100 000 inhabitants, compared with 384 cases in 2007. It is alarming that 88.1% of those placed first in age are capable of work; 62% of disabled people are mayors of the rural sector. Or, the disability is a primary indicator of activity of health-medical public institutions, and which, largely reflect the quality of care provided to people.

Remain current situation in the sphere of granting degrees of disability. We receive a big number of complaints from people falling from high in disability. For the most part addressed issues related to the disabled and social assistance grant degrees of disability, in particular, their diminution.

The examination of these types of complaints evidencing a lack of information of citizens, to who is determined the degree of disability by the Territorial Primary Care Expertise Councils, on the procedure of appeal / review of such decisions. In this context, parliamentary advocates continue to argue that full and truthful information to the population, at this chapter, will undeniably contribute to effective implementation of their rights.

In another vein, it is necessary to review the current definition of disability and legal notions of it, introduction of a single definition for persons with disabilities, changing if the methodology for determining the degree of disability in a non discriminatory way and correspond to international standards in this area.

Some citizens petitioning calls the support of parliamentary advocates regarding the settlement of certain issues, even proposes solutions.

As a result of an addressing, from a group of citizens to facilitate the movement, particularly the disabled, to the Republican Experimental Prothesis, Orthopedics and Rehabilitation Center (REPORC), Parliamentary Advocates addressed local authorities on positive settlement opening car regular urban routes, to liaise directly auto stations with REPORC. Initiative was supported by the REPORC too, confirmed on a tremendous number of people from all country towns that make treatment and / or prophylaxis on the locomotory system in this Center.

This initiative was not supported by the responsible local public authorities, even if they gave assurances that the proposal will be considered to review the network of routes of public transport for 2009.

There are cases, when for redressing the violated right of citizens, Parliamentary Advocates, using the powers conferred by the Law on Parliamentary Advocates, intervene to defend the interests of the petitioner.

Thus, the examination of the invalid of I group level, citizen C., that has been cut off both legs below and who intend prosthetic orthopedic abroad, lasted a fairly long period (since 2006 - the end of 2008). As a result of the addressing examination, Parliamentary advocate, acting as mediator, proposed the conclusion of the conciliation between the concerned parties, through which both assume certain obligations.

Given that an agreement has not fulfilled obligations to transfer the amount needed for prosthetic devices and founding the violation of constitutional right on protection of handicapped persons, Parliamentary advocate sent a request in court to defend the interests of this. C. The court handed down a decision in favor of petitioner. Sometimes in this kind of cases, there are sufficient only notifications and recommendations of parliamentary advocates to be removed irregularities.

Social protection of invalids means the creation by the state of conditions for their individual development, and performance by its capacity, rights and freedoms equally with all other citizens.

Even if the Law on social protection of invalids No. 821 of 24. 12. 1991, provides a large spectrum of social rights of persons with disabilities, lack of effective mechanisms of implementation in practice and adequate financial coverage, assigned a formal provisions above mentioned.

The law provides the creation of conditions necessary for the disabled free access to houses, buildings and the construction and production, free use of means of transport and transport communications, the means of telecommunications and information by the local public authorities.

The Parliamentary advocates intend to create an Advisory Council in addition to the Center for Human Rights composed by the representatives of civil society involved in the compliance of human rights of the persons with disabilities.

In this context, taking into account the suggestions of participants at the round table organized by the Center for Human Rights, in collaboration with the Union of Invalids Organizations in the Republic of Moldova, Parliamentary Advocates have recommended to administration of Appeal

Court Chisinau and Economical Appeal Court, undertaking urgent measures for adaptation, from the architectural point of view, of those buildings to facilitate access for people with disabilities within.

As a result of this addressing, the Chisinau Court of Appeal has requested the contribution of the Ministry of Justice and the Superior Council of Magistrates for allocation of financial resources required to solve the problem addressed.

The monitoring of the degree of ensuring access for people with disabilities to the physical and communicational way, will remain a priority agenda of the Parliamentary Advocates for 2009, for the effective achievement of persons rights with disabilities, following the signature by the Republic of Moldova to the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

An urgent problem is limited access to the labor market of persons placed in degree of disability. Although the current social policy provides for placement in employment of persons with disabilities, mechanisms and forms of insurance services to professional retraining and rehabilitation remains to be insufficient.

The parliamentary advocate received the complaint from the citizen C., who is invalid of I group level and argued the impossibility of work because of the degree of disability. It was found that this kind of invalids, don't have possibility to use the services of works farming provided by the public authorities, because of legal compliance, which not encourage the social inclusion of these categories of persons. The refuse of these authorities at this chapter, is argued, with reference to Article 2 point. b) of Law on employment and social protection of people in search of work No. 102 of 13. 03. 2003.

Even if the authorities tried to solve the petitioner problem, as parliamentary advocate required, it remains present for many people – with disabled grade I and II.

In view of parliamentary advocates, as long as the amount of disability pension does not meet the requirements set disabled, would constitute a significant contribution from the state, to simplify the ways of employment of these categories of persons. In this sense, parliamentary advocates, recommends examination of the possibility to initiate proceedings to amend and supplement of Law on employment and social protection of people in job search and other acts, which provide the process of work searching, to increase access to social protection measures for people with disabilities.

Accepting international principles of defense of the rights of persons with disabilities, Republic of Moldova has undertaken to create the necessary preconditions for the implementation of their national.

In this context, it is necessary to review the methodology for determining the disability for the purposes of determining the ability of working age people capable of work, developing an individual program of rehabilitation and inclusion in the professional field of work.

Thus, some of those persons placed in grades I and II disability will be able to participate into the labor market and having a salary, pay social insurance contributions of state and will benefit from social security pension on reaching retirement age.

In opinion of the parliamentary advocates, the effective implementation of the provisions of Article 31 of the Law on social protection of invalids No. 821 of 24. 12. 1991 is necessary to improve the existing mechanism, in particular, with reference to the norms of reservation of jobs in enterprises, institutions and organizations for persons with disabilities, worth at least 5 percent of the total number of employees. It's necessary to examine the issue of the creation of specialized institutions for vocational training of disabled children, which would facilitate access to disabled people to work searching in the productive and service sphere.

For to facilitate the access to employment categories favored, including persons with disabilities is necessary to prepare and implement an effective integration of their training, which would provide assurance of a specific working, stimulate employers who engage in field of work the disabled people.

According to the Law on social protection of invalids, the local public authorities approve the lists of positions and professions necessary to be occupied by disabled. There are established the number of places for work, for this category of persons, which is at list 5% of total number. Employers who do not reserve jobs for disabled people or avoid them to engage, allocated to the unemployment fund the disaggregation in worth as an average annual salary for each job uninsured

Is relevant more constructive involvement of civil society in drafting legislation in the social field, their endorsement by the disabled in Moldova.

Note that the current system favors the creation of dependency of people with disabilities versus benefits and does not contribute to their active rehabilitation.

Because of this, many disabled people remain excluded from social life. In this context, successful social integration of disabled dependent, first of all, of the cooperation of all institutions responsible for social, legal protection and education of these special categories of persons.

The tendency of integration of Moldova into the European Union requires that social politics must be indispensable party to the policy of prosperity of all members of society. In this respect, Moldova has signed and ratified several international instruments, including the revised European Social Charter (ratified in part). Currently is examining the possibility of extending the number of provisions of Social Charter, which could be immediately accepted by Moldova.

A first step in ensuring effective realization of the rights of persons with disabilities is the accession of Moldova to the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities of 13 December 2006.

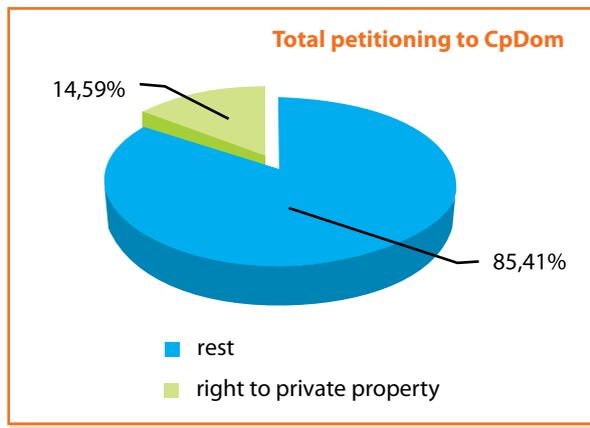
Convention is the first legally binding instrument which directly concern the rights and freedoms of persons with disabilities offering a level of protection unprecedented, establishes universal minimum standards of action and concrete steps that would ensure inclusion of persons with disabilities in all areas of activity.

In particular, it provides that the disabled enjoy the same rights and fundamental freedoms, as well as other members of society - equality and nondiscrimination, transportation, information, equality before the law, education, health, employment, social protection, and participation in political, social, and cultural.

Signing the document on 30 March 2007, require adjustment in the field of national legislation with international standards, to ensure the integration of disabled people into society and enjoyment of rights and fundamental freedoms.

1.3. Private property

In the reference period at the Center for Human Rights were recorded 79 complaints and 444 addressing in the audience, on the failure of private property rights guaranteed by Article 46 of the Constitution. The European Convention on Human Rights guarantees the right to ownership, individual right to dispose of their goods, constituting a fundamental traditional element of ownership. To be consistent with the ECHR, deprivation of property must pursue public fullness and respect the conditions laid down by law and general principles of international law.

The statistic of complaints addressed to Parliamentary advocates shows that the core issues addressed by urban population and the countryside are different. Urban residents were the most frequently cited problem of unauthorized constructions, procedure of issuing building permits and certificates of urban issue of cash deposits of depositors Commercial Bank "Guinea" and concern "Intercapital", while rural residents have informed Parliamentary Advocates on issues of relations between land owners and tenant farming, enjoyment of benefits from natural disasters. The restitution of property or amount of such recovery of this, to victims of political repressions, indexing and cash deposits of citizens in the Bank "Banca de Economii" are problems affecting people, regardless of place of their residence.

For the violation of the right to private property, Moldova had 62 convictions to the ECHR, including 9 conviction in 2008.

In this context, parliamentary advocates were notified by former deportees, who claimed the same subject: the recovery or return of value through the payment of compensation. Although the problem of this category of citizens was to the legislature for many years, the mechanism of restitution of property or payment of compensation remained unfinished and created additional impediments political repressions victims or their heirs. Thus, in the 2007-2008 parliamentary advocates have examined ex officio, the state of affairs regarding the implementation of changes in legislation on the rehabilitation of victims of political repressions, in particular, the effectiveness of the mechanism of property restitution or recover their value, by paying compensation, established in the Regulation on the return value of the goods by paying compensation to persons subject to political repressions, the payment of compensation for death as a result of political repressions, approved by Government Decision No. 05 of 627. 06. 2007. The results of the study were brought to the Parliament and Government of the Republic of Moldova, with request of intervention in the skills.

However, it was found that in some regional archives were stored information relating to the confiscation of assets of persons deported, which created obstacles to the examination of applications submitted to special committees created by executive authorities of local government. In this context, parliamentary advocates considered appropriate the government intervention for the rigorous identification solutions.

In connection with that were not retained any documents that would confirm that previously to the repressive individuals have not been returned or compensated for property value, following changes in nominated Regulation, the citizens have been exempted from submitting certificate, accumulation of load information in this area returned special committee. These changes could be interpreted as an attempt to facilitate the applicants and allowed to fall within the time allowed by law for filing the application for restitution of goods seized or amount of such compensation, if there were not other difficulties. Previously, the local public administration authorities, at the request of the repressive person, could not issue a certificate of its non-compensation (in the absence of confirmative documents of evidence and movement of money, local government is not likely to issue such a certificate). Later, after making

changes invoked at request of special committee, the local authority began to provide information confirming prior compensation of the applicant, using as evidence, only its decisions approving the lists of recipients of right to compensation and not the primary documents which confirm payment of the appropriate.

As evidence, special committees accept these decisions, and rejected the request for restitution of goods seized or the amount of such compensation. In view of parliamentary advocates, this is due to irresponsible behavior and lack of good faith of the members of committees, can and sometimes the refusal to realize the seriousness of the phenomenon as such, responsibility and obligations of the state remedy past illegal, affecting the rights of a tremendous number of citizens.

Of course, special committee's decision may be challenged in court, but the plaintiff (repressive) must present evidence as to confirm his claims founded. Courts reject applications on grounds that: "...plaintiff failed to present evidence to confirm that he has not received compensation amount of assets seized. . .", without taking into account the provisions of Article 118 of the Code of Civil Procedure, that provides: "...each party must prove that the circumstances invoked as basis of claims and objections. . .", and the Court". . . is entitled to propose to the Parties and other participants in the process, as appropriate, to submit additional evidence and facts to prove that the subject of proof to satisfy the veracity of their. . .". Therefore, law gives to judge the possibility intervene for research purposes comprehensive law gives a judge can intervene for research comprehensive purposes, none directly of case circumstances, taking as a guide the law to ensure the adoption of laws and based decisions.

Meanwhile, victims of political repressions continue to address the Center for Human Rights, alleged impossibility of recovering the goods seized, nationalized or put in another way, in possession. Settlement of the problems facing this category of persons involves active and honest involvement of central and local government, to avoid assumptions because this topic makes up the object of the examination in international institutions of jurisdiction. As well as, the parliamentary advocates consider necessary the changes of art.II of Law No. 186 of 29. 06. 2006 amending Law No. 1225-XII of 8 December 1992 on the rehabilitation of victims of political repressions, to extend the deadline for submission of application for refunds of goods or recovery the amount of such compensation by redemption.

The parliamentary advocates received complaints from members of agricultural partnerships of Chisinau, who relied violating several constitutional rights in connection with the impossibility of obtaining visas and addresses of residence. In the absence of addresses and residence visas, these people are outside of any guarantees from the state, being unable to re-perfect identity card and passport, to

obtain insurance policies, to submit documents needed at the regional medical expertise Committee of vitality for framework of disability degree, can not achieve the right to vote, their children can't be enrolled in educational institutions etc. In the absence of addresses, failed requests made by the fire service, emergency and police.

Following interventions on this subject, by parliamentary advocates to the local authorities and the Ministry of Local Public Administration, were not proposed relevant solutions for resolving the current situation. In view of the ministry concerned, the problem of including the agricultural partnerships in settlements can be solved according to Land Code No. 828 of 25. 12. 1991, Law on principles of town planning and urban No. 835 of 17. 05. 1996, Law on the Regulation on how to resolve issues the administrative-territorial organization of the Republic of Moldova Nr.741 of 20. 02. 1996 and the Law on local public administration no. 436 of 28. 12. 2006. Also is required the recovery of agricultural losses caused by changing the destination of the land of agricultural partnerships, by owners, as well as those that will be caused by exclusion from the category of land used for agricultural land, and inclusion of the agricultural partnerships in the composition of mayoralties, will require considerable financial means, in particular to ensure social and engineering infrastructure, which need to be identified and estimated, existing the risk that some of these expenses can not be supported by the majority owners of lots of agricultural partnerships.

Supporting the view of local public authorities, Parliamentary Advocates believes that the problem addressed can be solved by establishing a committee at the Executive level, to assess actions and necessary ways for changing the statute of agricultural partnerships. In recent years has increased significantly the number of complaints which relies the problems related to unauthorized construction and lack of rigorous control in this. The construction starts in the absence of the necessary documents, including building permits and implementing projects, and creates impediments and inconveniences to neighbors. Among the factors causing the emergence of unauthorized buildings in Chisinau would be difficult not only the procedure for issuing the certificates and building permits, action which can cause delaying of the issuance of these acts, but also and prohibitions specified in Decision No.978. of 02. 09. 2004 on the establishment of moratorium for the amendment of street network and building location in the historical center and in green spaces of Chisinau. Although there have attempts to streamline the procedure for obtaining the documentation for the building, they had not a positive impact on the situation in the field. As a result, citizens are forced to perfect the instruments required for building construction in a period of at least 6 months, paying big financial charges.

By mayoralty practice of Chisinau, about the issuance of building permits and certificates of urban, attested on the

spot by employees of the Center for Human Rights, this procedure, in most of cases, exceeds the period term of 30 days, established in the Regulation on the planning certificate and authorization, or abolition of building construction and arrangements, approved by Government Decision No. 360 of 18. 04. 1997, which requires people to begin construction before obtaining the necessary documents. In the opinion of specialists from Mayor of Chisinau, number of unauthorized constructions detected and recorded by the local government, is far from reflecting the real situation.

In 2008, the County Administrative Commissions examined 257 minutes under Article 149 of the Code on Administrative Contraventions, prepared by the inspection of state buildings and police stations. A majority of cases were definitely filed in connection with the expiry of the implementation of administrative penalty, guilty person being relieved of administrative responsibility. Most of all, upon detection of unauthorized construction, attempts to dispatch those bodies with control functions and presentation of minutes of the Administrative Commission, often move over time, in which the buildings are already completed, which does not allow county body, to execute operative demolition at the initial stage. This attests non-effective collaboration between the control bodies, which affect the operational examination of cases concerning administrative infraction provided by Article 149 of Code of Administrative Contraventions.

An important question that remains without a settlement is combating unauthorized construction related to new planning of apartments with interventions in structure of building. These cases can be detected only when there are complaints from lodgers or when the owners of the apartments are addressed to legislate new planning made. Police and Inspection of State Construction do not take any action for the detection of these cases, about 80% of the new planning remaining unidentified and increasing the risk of negative impact in case of natural calamities. If they detect and preparing the minutes on administrative infraction, Administrative Commission is uncertainty regarding the application of penalty and order the offender to remedy the construction affected by unauthorized intervention.

In the opinion of specialists in the field of local public authorities, the problems arising from the unauthorized building construction can not be resolved fully only by their demolition. Is a need for a complex of measures, including legislative, to the recovery in the unauthorized construction, such as simplifying the procedure for obtaining the documentation for some works; regulation of cases where unauthorized construction must be demolished unconditional and cases in which unauthorized construction may be accepted for operation with condition that it corresponds to the rules of construction; drafting Regulation of reception committee on operation of unauthorized construction; preparation

procedure for demolition of unauthorized construction, by indicating the source of funding of the (business) empowered with this right; specifying the procedure for refund by the offender of financial borne by local government following the dismantling of unauthorized buildings etc.

The phenomenon of climate risk, frequency of which, in the last decade, has a tendency to increase, largely affects not only individuals, and economic activity and peasant households. Although the climate of Moldova is assessed as favorable for growing many crops, among the basic features of the regional climatic system included phenomenon risks such as extreme temperatures, hail, drought, torrential rains. In the months July-August 2008, Moldova was affected by torrential rain, after which they were flooded 11 mln. Ha of agricultural land, caused enormous damage to the agricultural sector, livestock, forestry and left families homeless.

To reduce the consequences of floods, by Government on the allocation of funds No. 02 of 1020. 09. 2008 were allocated funds to compensate for losses caused to individuals, whose lands were affected by floods caused by overflow of rivers Nistru and Prut. The amount of compensation for loss caused to a family was determined on the basis of calculation as 10,000 lei for one ha. Flooded area, where total loss of Harvest. Taking into account the provisions of Decision No. 1020 are extended only on individuals, those 40 businesses and 1279 households flooded, were left outside of any help from the state. This social non- equity catalyze a flow of complaints to the central authorities and t the parliamentary advocates.

In examining the matter referred by the Center for Human Rights, was found that local authorities in districts Cantemir, Cahul, Dubassary and Riscani have take some actions to make easier the economic situation of undertakings households, the land tax exemption and the exemption from payment of rent. In other districts affected by the disaster, support of this was impossible because of lack of financial sources, those remaining outside any support from the state.

Considered appropriate the compensation of losses caused, Parliamentary advocates recommend to the Government identification and allocation of funds to help this category of victims. Similarly, local authorities are urged to provide some facilities by the exemption of fee and local taxes. So, from the dependence of certain climatic factors, is required more effort from the economical undertaken and peasant households who want a cost-effective production in the agricultural sector. Or, Law on insurance subsidized production of risk in agriculture No. 243 of 08. 07. 2004, farmers and fisheries have a mechanism to ensure the risks of production in agriculture and fishery, with the state subsidizing of premiums of insurance.

1.4. Health protection

One of the priorities of activity of Center for Human Rights of 2008 on the health chapter has been examining the problems of citizens suffering from renal insufficiency.

Because of big number of complaints regarding the issue of coverage of transport costs incurred for the purpose of dialysis, addressed to the Center for Human Right in the period of 2007-2008, parliamentary advocates, have submitted proposals to operate the changes in legislation, that it has founded the solution of the problem of cover expenses of persons suffering from renal insufficiency, for movement of round-trip to Hemodialysis Centers.

Because of the spectrum of problems faced by this category of citizens is diverse, and the impact of them is major, parliamentary advocates analyzed the state situation, outlining the reasons often cited by citizens. One of these is the movement of patients to the Hemodialysis Centers, to carry out dialysis and operating costs of transport.

In view of parliamentary advocates, delimiting categories of transport to move round trip to carry out dialysis and establishing some exceptions to offset expenses for their use, will contribute more to the worsening situation of people suffering from renal insufficiency.

In this context the Ministry of Health was notified to review the Project of decision approving the amendments and supplements that are operating in the single insurance healthcare (2007), proposed for review and approval to the Government, to avoid future adverse consequences for the patients of renal insufficiency. Simultaneously, the problem has been consulted and the Government.

Another issue raised by the same class of citizens, has been providing dialysis Centers to Hemodialysis with F5 HPS and F6 HPS necessary to carry out dialysis. According to the

allegations of petitioners, some sections of Hemodialysis in Chisinau are not provided with the required dialysis F6 HPS.

The Parliamentary advocates has notified the Hemodialysis Centers to identify problems faced by patients affected by renal at the treatment, remedies to address them, number of dialysis available to institutions, number of dialysis distributed by the Ministry of Health in 2007 and 2008, number of dialysis needed to ensure effective treatment of persons affected by renal insufficiency, recorded at the institutions concerned.

Studies in the Center for Dialysis and Renal Transplant of Republican Clinical Hospital have confirmed that patients require about 212 Hemodialysis to 1 million populations by country, since the age of 15 years. Thus, requires dialysis about 742 patients from 3.5 million citizens of the Republic of Moldova, According to information provided by the Ministry of Health, it is unknown the exact number of people with renal impairment, ranging from the 1000-1100 patients in different stages of disease.

According to information provided by dialysis centers, specification and type of dialysis are provided in accordance with the contract concluded by the Ministry of Health and the company producing. At the specification is taking account of several factors, including the number of patients, the number of meetings planned, the patient body weight, and most importantly - the cost. In accordance with the medical and body mass, patients require various dialyses, since N. 4 - No. 7.

One of the most common problems faced Dialysis Centers is to provide patients with human Erythropoietin (Neorecormon, Eprex, Epoeten, and Eritrostym etc.) which, as stated, is able to dramatically improve quality of life under treatment with Hemodialysis. The solution proposed by the Centers for Dialysis is funding centralized to purchase this product very necessary people who suffer from renal insufficiency.

Another problem detected during of investigations in this chapter, is overcrowding wards and deficit of dialysis places. The situation could be improved by creating new wards,

multiplying the equipment and modernization of existing wards.

During of examination by Center for Human Rights, it was revealed four categories of problems existing in this chapter: moving patients in Hemodialysis centers, providing of Hemodialysis Centers with dialysis, provision of necessary medicines, overcrowding dialysis wards, all this were brought to the attention of authorities. Ministry of Health was receptive to the subject, ensuring the institution of parliamentary advocates that will make necessary efforts, towards improving the situation of persons suffering from renal. To achieve them, parliamentary advocates, consider necessary to developing a mechanism more effectively that would strengthen internal monitoring of performance and compliance with the standards established in the profession of medicine and would ensure adequate quality of services provided by medical staff; ensuring transparency in the health system; strengthening of human potential through continuous training and professional training of medical staff in order to maintain the necessary level of competence,

Parliamentary advocates propose to the authorities a holistic approach to issues of right to health; this involves creating a situation favorable for the propagation and ensuring a healthy lifestyle. In a stream of information with an excessively liberal contain, to consumption of alcohol, drugs, smoking etc., state authorities have an obligation to provide an alternative and require propagation through sport, counteract damage health through the consumption of narcotic substances, toxic etc., and that when the school curriculum provides for the reduction of hours of physical education.

Ecological situation in the country is one of the alarming problems of last time, seriously affecting public health, particularly in rural areas. These lists the difficulties of evacuation of offals, lack of financial resources for payment of services, insufficient or lack of technology and places of storage; pollution of artesian well which largely constitutes the main source of drinking water for rural residents; concentration of harmful gases in atmospheric air, especially in urban areas; contamination of water used for drinking, water surface etc. Basins in urban and rural, unauthorized pools and aquatic recreation areas presents an imminent danger to public health.

As well as existing problems, another challenge for Moldova were the floods in summer 2008, which were a high risk of infection of the population. Floods have brought enormous harm for flora and fauna. In this context, sanitation settlements remain to be one of the main concerns of local authorities.

Strongly in 2008 were mediated the problems of people from Țințăreni village in the district Anenii Noi, around

which are stored all waste collected in Chisinau. Unpleasant odor of the waste down spread over wind, causing serious health problems of local citizens. Given that, according to Sanitation Service, volume of waste accumulated in Chisinau has doubled in recent years, is necessary to assess the emergency situation, at this chapter.

In opinion of parliamentary advocates, the authorities, as well as the associations concerned, should focus on improving environmental education of the population, informing the undertaking on the need for compliance with the hygienic storage and marketing of food products, to avoid adverse consequences for human health.

The institution of parliamentary advocates addressing the problem as a complex environment and identifies several components of it:

- Education for the growing population of responsibility for ensuring the right to a healthy environment and involvement of each individual part in the environmental remediation;
- Enhance the mobilization and operation of the central and local public in a natural disaster, exceptional circumstances, the risk of epidemics and epidemic etc.;

Powers with the ability and obligation bodies to solve the ecological are too dispersed (State Ecological Inspectorate, Sanitation Service, Ministry of Ecology and Natural Resources, Ministry of Health, local authorities etc.) situation which is complicated by the actions or lack dubitative conceptual approach, such as waste processing ș. a.

Another aspect of the problem addressed is the right of citizens to be informed on the status of the natural environment, living and working conditions, quality of food and household items. Against this background, the authorities provide another point of view than the one reflected in the media, in the case of mediation, ensure the right to have their own beliefs on the subject and participate directly in determining its future and the generations that follow.

1.5. Freedom of assembly, opinion and expression

Freedom of assembly is regarded as an essential element of public life necessary for the stability of any democracy. Moreover, protection of freedom of opinion and expression is one of main task of freedom of assembly, as is stipulated in Article. 11 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. Or, the democracy is not only a fundamental feature of the European public, but the Convention was developed to promote and maintain the ideals and values of a democratic society.

European Court of Human Rights reiterates that freedom of expression provided in Article 10 of the Convention, presents one of the “essential foundations of a democratic society, one of the key conditions of its progress and development of each man individually “. It fulfills one of the necessary conditions for the existence of the entire society, because this possibility to communicate gave to individuals, is the foundation of any society.

Importance of freedom of assembly is being valued by the Constitution of the Republic of Moldova, being assigned to the category of fundamental rights under Article 40, which states that “meetings, demonstrations, events, processions or any other meetings are free and can be organized and held only peacefully, without any weapons “.

Also, freedom of opinion and expression finds its reflection in Article 32 of the Constitution of the Republic of Moldova which stipulates that every citizen is guaranteed freedom of thought and opinion, as freedom of speech in public by word, image, or other possible means.

Noted that the development of a democratic society is linked to the development of an open civil society, in particular, the development of NGO’s that meet the requirements

of citizens through an active involvement and through information and empowerment.

In this context, parliamentary advocates welcome the efforts of civil society to promote the fundamental freedoms and support the idea that can be not guaranteed human rights and freedoms in a country where no civil society.

Civil society is the key between authorities and citizens, to promote principles of democracy, human rights and the rule of law, as well as applying them in daily life.

Freedom of expression as a basic principle of democratic society is essential phenomenon of media, Given that the media, by its essence, symbolizes democracy in protecting freedom of expression and information.

In the context of evolutionary democracy, the share of civil society combined with the fourth power of the state - the media is more important. Freedoms of expression, free access to information, fairness are just some of the democratic values that must be met in a state with a true democracy.

President of Parliament of the Republic of Moldova stated in the Forum of NGOs in Moldova, which was held on 15-16 December 2008, that “the importance of the association is not a speculative or conventional, and in a country that declared on the way of development of democratic values and institutions, the associative sector, performance of NGOs the importance is not less than that which is required for public institutions.

The NGO’s, as well as mass-media had and still have a viable role in shaping and implementation of participatory democracy, activating in the various areas; establishing sustainable patterns of development of society, and overcoming the existing blocks. In recent years civil society has created a diverse and global network that can be developed and fortified to combine the efforts of citizens and state achieve common goals for the sustainability of democratic institutions and protecting human rights.

In the process of ensuring respect for human dignity, protection of human rights, a particular importance is an

awareness of fundamental rights and freedoms in accordance with constitutional provisions and universal principles. The constitutional rights and freedoms, however, can not be exercised if they are not known.

In opinion of parliamentary advocates, civil society is transformed, at present, in an important social and economic global force, activities which cover a very broad spectrum, including social services, education, health, communications and information, as well as human rights.

Parliamentary advocates consider that public authorities should ensure that the relations with civil society and their information and communication with it entered into a development, are transparent and based on truth and mutual respect. Or, the limitation or restriction in any way of the rights and freedoms of them is an evident proof of a manifested lack of democracy in a state of law.

Concerning freedom of assembly, Moldova has made a significant step by adopting the Law of meetings No .26 of 22. 02. 2008. At the regulatory level, the new law is a very progressive, being rally at the best practice in ensuring freedom of assembly. Unfortunately, as in many other areas, Parliamentary Advocates have certified gaps derisory the section of law enforcement from the authorities responsible. Thus, 2008 was entered in this issue of the production of events which had an impact on the degree of recovery by public authorities and civil society of the concept of «freedom of meetings, opinion and expression».

For instance, the pursuit of protest of the December 25 march 2008 organized by leaders of NGOs in support of freedom of assembly, in opinion of parliamentary advocates is a genuine evidence of the evolution of democracy in Moldova. Or, build a democracy depends on citizen participation in public life, and civil society, NGOs in particular, presents the basic instrument for this participation, comporting a major role in the social policies set by state.

Although the new law on meetings was adopted by Parliament, investigations demonstrate that in Moldova, the state of things in the field to ensure free conduct meetings is still unsatisfactory, the situation is conditioned by several factors, which at the last, creates limitations to the exercise of fundamental freedoms by individual.

The police, by the actions allowed create impediments to citizens at the attainment of freedom of assembly. The study conducted by the institution of parliamentary advocates, during 2007-2008, developed many cases in the force of the police faced to the participants in meetings. It certifies that there were situations where employees of the police resort to more drastic action than would have been dictated by necessity; in particular, the practice has largely administrative deductions.

The Law on meetings nr.26 of 22. 02. 2008 facilitate the or-

ganization and conduct of meetings, resulted in large part the constitutional spirit of the rule and the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms on freedom of peaceful assembly and to freedom of expression without interference by public authority.

Even if the Law on meetings confers to the organizers and participants the right to conduct peaceful assembly in any place open to the public, and be sure by the protection of state, the events conducted in the months April-May 2008 in the capital, attest factor Override of representatives of law enforcement of legal provisions referred.

According to Articles 5, 7, 8 and 12 of Law No. 26, on peaceful meetings, where can take part about 50 people, may take place in any place open to the public, outside of buildings or other spaces outside the free access, without the required notice the local government on the conduct of. Anyone is free to actively participate or to attend a meeting. Forced dispersal of the meeting is considered legal only for non-peaceful nature of its in the conditions and procedure laid down in Article 22 of Law No. 26, this is an exceptional measure exercised only by police at the request of representative local government.

Eloquent cases of neglect of legal norms and even excessive zeal of the representatives of MIA is forced detention and bringing to the Police Station of B. of Chisinau, some members of the organization "Hyde Park" on 22, April 30 and May 10 2008, in connection with pursuit peaceful protest actions carried out in front of the presidency building, National Palace and the Government and forced dispersal of the meeting held on 13 May 2008 in front of the Government by the association

Meanwhile, police officers have reacted quite differently or rather, have not acted contrary to legal, faced in the case of antidemonstrants faced to participants of meeting on 11.05. 2008 organized by the association Gender Doc-M.

Under international standards, freedom of assembly and freedom of peaceful expression belong to all persons, not just those who are most. Therefore, it is recognized as a meeting to bother some people or groups of people spread across the ideas or claims submitted. These claims may be contrary to the majority position in society and may be grounds to prohibit peaceful meeting. If there are fears for the safety of demonstrates, the authorities should undertake measures to protect them or to suggest alternatives so that, ultimately, event to carry on, as possible, as it was requested.

In this context, freedom of assembly is guaranteed to all persons regardless of race, nationality, ethnic origin, language, religion, sex, opinion, political affiliation, wealth, social origin or any other criterion.

According to Law on Police No. 416 of 18. 12. 1990, the main tasks of the police are defending life, health, honor, dignity, rights, liberties, interests and property of citizens from attacks and other criminal attacks illegitimate, prevention and elimination of crimes and other crimes, maintaining of public order and public security, actions based on strict observance of laws.

In the previous references, Center for Human Rights addressed the Ministry of Interior an opinion, warn officers of the police attitude to the events above, which, in view of parliamentary advocates, which is a conscious violation of the provisions of legislation on police and on meetings. The consequence of this attitude was deprivation of participants in the meeting by protection from the state. Or, the state, through the officers of police, was obliged to defend the citizens during the event, regardless of their social and other.

The concept of freedom suggests negative actions of the State, as abstention from interfering with the attainment of freedom of its citizens in meeting. However, a real and effective freedom of peaceful assembly is inconsistent with a simple requirement of the state, but also is a positive obligation to insure a peaceful development of a legal meeting. Therefore, is the state obligation the protection of participants in meeting from any intervention of other persons with violent intention.

The Ministry of Internal Affairs was notified that the bodies empowered to guarantee the right to freedom and protection of meeting participants, as well as prohibiting discrimination by sexual order is reinforced by previous European Court of Human Rights, which in the examination of some cases (the case of Platform Ärzte für das Leben against Austria, 1985; Lustig-Prean Beckett and c. United Kingdom, and Smith and Grady against the United Kingdom, 1999) estimated that the participants should be able to hold a demonstration without fear of physical violence from those who oppose their ideas, otherwise they will be prevented from expressing their own views. In a democracy, the right to an anti demonstration may not extend to affecting the right to manifest.

Thus, police inaction against the fundamental rights of citizens may be the object of dealing in any process started against the Republic of Moldova to the European Court of Human Rights, mentioning the violation of Article 8 - respect for private life, Article 11 - freedom of assembly and association Article 14 - non-discrimination of the European Convention, and does not preclude the state conviction in international area.

In this context it is relevant Recommendation 1474 (2000), adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe, which calls on Member States to include sexual orientation among the grounds for discrimination prohibited by national legislation, to adopt the disciplinary measures against those who would discriminate against homosexuals, as well as positive action to combat attitudes of homophobia, particularly in schools, medical structures in the army, police, through initial and continuing training.

Prevention of cases of discrimination against sexual minorities, including the deprivation of their fundamental rights, has generated the adoption in 2007, the Yogyakarta Principles. The importance of these principles has been endorsed by European Commissioner for Human Rights, Thomas Hammarberg, in his speech presented at the Conference Council of Europe on 16 May 2008 devoted to international Day against Homophobia.

The Yogyakarta Principles, adopted by the Human Rights Council of UNO is a compendium of the commitments of UN Member States, to apply international law with regard to sexual orientation and gender identity of the person and establish that the abuse because of sexual orientation and gender identity of the person constitute violations of human rights and international law.

According to Article 21 paragraph (1) of Law on Parliamentary Advocates No. 1349 on 17. 10. 97, where is reliable information on the violation in mass of constitutional rights and freedoms of citizens, in cases of great social importance, or where is necessary to protect the interests of people who can not independently use the legal defense, Parliamentary advocate is entitled to act on its own initiative, taking the limits of its competence, appropriate measures.

In the context of the foregoing, on 18.12.08 have been recorded two incidents on the detention of two citizens, who achieved the right to freedom of opinion and expression, including freedom of assembly guaranteed by Articles 32 and 40 of the Constitution of the Republic of Moldova. In the first incident it was involved the citizen M. who plan to demonstrate and protest actions against the representatives of law enforcement, in the Square Great National Assembly, and was held by 20 officers of law enforcement.

The second incident relates to citizen B. who participated in a flash-mob organized by the "Hyde Park" to the Ministry of Internal Affairs, was immediately detained by the officers of law enforcement on the grounds that to protest was developed without a permit from the mayoralty of Chisinau, even if under the new Law on meetings No.26 of 22. 02. 2008, for conduct a meeting is not required to issue a permit by local government, but the procedure for notifying it. Another demonstrator, participating in the demonstration, without plausible explaining, were intimidated and forcibly boarded by police officers in a public transport.

In both cases, citizens were escorting one of police station in Chisinau, holding period being approximately 5 hours, after being presented to court.

In the investigation process of citizen M., during the time of being in the police station, it was spoke harshly to him and applied physical strength.

Parliamentary advocates have asked the Ministry of Internal Affairs explained the incident occurred on 18. 12. 08 with reference to citizens M. and B., elucidating the circumstances on persons who carried out the forfeiture, grounds for the apprehension of persons nominated; the exact duration of stay in detention of persons nominated (copy of document retention, including the book of records).

Another example at this chapter is the development of the meeting held on 25 December 2008 by leaders of non-governmental organizations in support of freedom of assembly in Moldova. The Ministry of Internal Affairs was one of the authorities in the seat that the protesters were held meeting. In the reports were distributed replicas of a representative of the Ministry of Internal Affairs, with an offensive content addressed to the participants of meeting.

In this context, the institution of parliamentary advocates a qualified r the attitude of representative of MIA, as well as the words: "riff-raff of society," as unacceptable for the position held, which directly violating the dignity and honor participants - citizens of the Republic of Moldova, compromising at the same time the image of the body – Minister of Internal Affairs, specialized body of the state designed to protect life, bodily integrity, rights and freedoms of citizens.

Noted that Article 4 of Law on police N. 416 of 18. 12. 90 expressly stipulates that, in its activity, the police is based on the respecting the human dignity, what constitutes a guarantee of protection of dignity, rights, freedoms and legitimate interests.

In accordance with Article 4 of the Decision of the Government of the Republic of Moldova on organizational structure, and Ministry of Internal Affairs Regulation No. 844 of 30. 07. 98, MIA operates in accordance with the principles of legality, respect of personality, humanism and social fairness, collegiality assembled with management, working with people and teams work, as well as ensuring transparency and respect for confidentiality and professional.

As a result, parliamentary advocates asked the MIA examine allegations regarding the representative in question, taking a further decision on the desirability of a trigger disciplinary proceeding on the last.

In opinion of the parliamentary advocates, the redressing of the situation would be possible by expanding constructive dialogue between authorities and civil society, changes of opinions, identifying optimal solutions, and joint programs, which, while beneficial and would influence the degree of maturity of the community.

Accepting the vector of implementation of European democratic values, civil society should exceed the protected status from the authorities. The next period dictates aspiration for a dialogue on the position of parity with public authorities, and obtaining of a real and effective approach focusing on issues of public interest, proving in this way, the signs of the authentic bearer of state sovereignty. Achieving this goal involves joint efforts of the actors involved.

In the events described, taking into account the democratic aspirations of the Republic of Moldova, as well as the fact that the promotion and observance of human rights and freedoms are recognized as priorities the rule of law, Parliamentary Advocates have called for rigorous measures against the police officers, who violated constitutional rights of citizens and the training of police officers. The institution of parliamentary advocates present availability within the competence, to contribute in this respect to further knowledge in the field of assembly and freedom of citizens to express opinions and.

Note that the Center for Human Rights has been insured by the Ministry of Internal Affairs, that: "on the future will take all measures necessary for the exclusion of such cases in order to promote positive image in society."

Under the above Parliamentary Advocates welcome a study on the advisability of the amendment to Article 32 paragraph. (3) of the Constitution to connect to the provisions of Article 10 paragraph. (2) of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms; regulation by a governmental act, the behavior of police officers during the meeting; inclusion in the study of pre-university and university institutions of hours devoted to freedom of assembly and freedom of expression to ensure proper preparation of the decision; the implementation of projects targeted at improving the work of officials involved in the realization of freedom of assembly.

1.6. Preventing and combating of discrimination

Discrimination as a form of marginalization of any kind and in any event, it is still a frequent phenomenon in democratic society, being so common, that is considered normal by many citizens.

For legislation in matters of human rights, discrimination is a basic axiom and imminent of the principle of equal treatment. All international treaties and declarations on human rights contain references and commitments on non-discrimination. For several decades, such references were entered into national legislation and other states, in particular, the constitutional level.

This principle can be identified in the United Nations Charter, the Universal Declaration of Human Rights, Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1965), the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (1950), the International Covenant of 1966, the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979) etc.

Under the Article 16 of the Constitution of the Republic of Moldova, "All citizens of Moldova are equal before the law and public authorities, irrespective of race, nationality, ethnic origin, language, religion, sex, opinion, political affiliation, wealth or social origin". Thus, non-discrimination imposed gradually as a crucial element in efforts to ensure respect for and promotion of human rights.

However, discrimination can undermine the attainment of a high level in matters of employment and social protection, increasing standard of living and quality of life, solidarity and cohesion, economic and social.

Although the Constitution and other regulations set equal citizens, until now some laws continue to differentiate citi-

zen's rights. Remain unregulated mechanism of protection in cases of discrimination or inequality of rights.

Currently, in Moldova there is no law specifically to exclude any discrimination, and the national legal provisions inserted into various pieces of legislation prohibiting discrimination on various criteria, but despite their existence at the national level there is no law, there is generalized in this practice area.

Given that the aspirations of Moldova European integration requires the adjustment of national legislation to the international, the Parliamentary Advocates believes that by speeding the adoption of the draft Law on preventing and combating discrimination, the Republic of Moldova will make a new confirmation to particular profile in order to combat all forms of discrimination and intolerance.

The bill aims to those proposed categories of persons who may be subject to discrimination based on race, nationality, ethnic origin, language, religion, belief, color, sex, age, health, social origin, disability, sexual orientation, opinion, political affiliation, social origin, property, belonging to a category of disadvantaged, as well as on any other criterion.

Under the draft of Law nominated, with reference to the institutional framework to prevent discrimination, Parliamentary Advocates will be subjects responsible for the prevention of discrimination. Most of all, finding the existence or lack of discrimination, will be initiated by parliamentary advocates on its own initiative or at the request of the person who is deemed to have been discriminated.

Discrimination is one of children's rights violated quite frequently. According to the children report about respect for the Convention on Child Rights in Moldova, there is ethnic discrimination, religious, based on circumstances, especially in the children of vulnerable families, or social disabilities. These children find it difficult to integrate into society, to communicate and to feel truly children.

Regarding discrimination in the workplace, the most common forms in which women are exposed to the limitation in making decisions. Moreover, women are discriminated against by the law by reasoning that not intervening in domestic violence cases, qualified such "relationships" as "family problems".

Parliamentary advocates were asked by the President of the National Center of Gypsies, to intervene in the examination

of the case on statements made by the administrator of a company, faced to the gypsies.

On 10 November 2008, at the invitation of a reporter television to take part in a broadcast, administrator concerned has refused to participate in it, using the expression "... Gypsy television".

According to statements the President of the National Center of Gypsies, use of such expressions by a person who induces a public offensive, who offend and insult the National Center of Gypsies, as well as the all gypsies.

It is relevant that promoting the rights of national minorities, including gypsy people, is one of the priority tasks of state policy in the field of interethnic relations in Moldova. This is confirmed by the efforts made till now by the State, in the legislative and organizational aspect.

Taking into account the democratic aspirations and priorities of the Republic of Moldova to promote and respect human rights and freedoms, such an attitude displayed by a public figure can be classified as discriminatory on grounds of ethnic affiliation.

In this context, it is noted that the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination to which Moldova is party, defines "racial discrimination" any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, color, descent or national or ethnic origin, which has the purpose or effect of destroying or compromising the recognition, exercise or use under conditions of equality, human rights and fundamental freedoms. Article 2 point. b) mentioned in the Convention provides that each Member undertakes not to encourage, not defend and do not support racial discrimination practiced by any person or organization, whatever it. Or, since desiderata legislative achievement, the state is committed to undertake measures taking

aim to ensure everyone on equal terms to full exercise of human rights and fundamental freedoms without distinction of race, color, national or ethnic origin.

Framework Convention for the Protection of National Minorities, to which Moldova is party, states that parties shall encourage a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect, understanding and cooperation between all people living in the country, regardless of their ethnic, cultural, linguistic or religious them, especially in education, culture and media information.

Referring to the national law, is mentioned the Article 4. (2) of the Law on the rights of persons belonging to national minorities and legal status of their organizations no. 382 of 19. 07. 2001, which prohibiting any discrimination on grounds of belonging to a national minority.

Therefore, parliamentary advocates have qualified the incident of 10 November 2008, as discriminating against the Gypsy people and constitute a flagrant violation of international legal principles widely recognized.

So, from the elucidated, parliamentary advocates called the Interethnic Relations Bureau urgent measures to counteract the actions of discrimination based on ethnicity, prevent them and about others. Such cases can lead to unwanted situations our state, in the moral (the Republic of Moldova at the international level) as well as in the material (the convictions ECHR), with negative impact for the public.

Parliamentary advocates argue for the adoption, in terms as possible limited, a draft Law on preventing and combating discrimination, as well as a study on the desirability of ratification by the Republic of Moldova of Protocol 12 to the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms.

1.7. Children Rights

To ensure protection of child rights and freedoms, Parliament of Moldova adopted the Law on the Rights of the Child No. 338 of 15. 12. 1994, which shall state the responsibility to guarantee every child the right to an adequate standard of living of developing his physical, intellectual, spiritual and social.

Need to grant special protection to children was proclaimed in the Declaration of Geneva in 1924 on child rights and child rights in the Declaration adopted by the General Assembly on 20 November 1959 and recognized under Article 23 and 24 of the Universal Declaration of Rights human, the Article 10 of International Agreement on Economic, Social and Cultural Rights and the relevant instruments of specialized institutions and international organizations concerned with child welfare.

In this vein, the right of child to grow and develop in a family environment is the basic principle laid down in a number of national acts and international to which Moldova is a party.

Under amendments made to the Law on Parliamentary Advocates No. 1349-XIII of 17. 10. 1997 (in force since 22 April 2008) to promote and protect child rights, was established the Parliamentary Advocate for Child Protection (Child's Lawyer). By Decision of Parliament No. 222-XVI of 30. 10. 2008, was appointed parliamentary advocate, who shall exercise the powers to ensure that fundamental rights and freedoms of the Child, proclaimed in the Constitution of the Republic of Moldova, in UNO Convention on the Rights of the Child, other international treaties to which Moldova is a party.

Parliamentary Advocate for child rights protection in the

context discussed considered necessary the involvement of deep organs resort towards strengthening and supporting the family, assuming the responsibilities towards the child.

By the provisions of Government Decision No. 527 of 21. 05. 2004 was approved the National Plan of Action "Education for all" for the years 2004-2008, that includes education and early child development. Among the main objectives were to increase by 2008 the rate of participation in preschool programs up to 75% for children age between 3 and 5 years and up to 100% for children age between 6 and 7 years, as well as reducing to less than 5%, the gap between rural and urban, between groups and disadvantaged population. Unfortunately, although there was some progress in the field, these objectives were not achieved.

Currently in republic, are operating 1334 preschool institutions that are frequented by 72.6% of the total number of children age between 3 and 6 years. In the preparatory groups were 82.02% of institutionalized children with ages between 5 and 6 years, priority due to the entry of these children in institutions to prepare for stage school. Of the total number of preschool buildings - buildings are type 800; 525 - adapted buildings and 4 - Special Construction.

During recent years, the school has undergone changes directed toward achieving the educational objectives of the reported transition to market economy. In this context, the family and institutions are considered the most important in early child education.

Strategy for prevention of abandonment early school in Moldova remains a primary problem. According to statistics presented by the Ministry of Education and Youth, in Moldova, at 15 November 2008, were out of school with 42 pupils between ages 7 and 16 years. During the year, for unknown reasons, have left school since 28 students. Employment of children in the school remains one of the key problems of the state, which decreased the number of children out of school compared to previous years. For example, in 2003, during the reference period, the number of children out of school was the 1263. At the situation of 1 October 2007, out of school were 123 children. It is not known exactly the children abroad, including trafficking.

Non- schooling of children is influenced by the situation of families, location of schools at big distance of house, persistence of the phenomenon of accumulation of the parents of the amounts of money, not in all cases are used in the destination etc.

Were recorded cases in which for not paying contributions, some children were discriminated against others, as absolutely inadmissible, to be removed.

Center for Human Rights has addressed this. M., which claimed several problems, one of which being non-schooling of students from school C.

In order to resolve issues arising, Parliamentary Advocate made a visit to the educational institution nominated by setting a number of violations related to the provision of education, the inadequate administration of each school to high school, non-schooling without reasons of some students.

Thus, on the ground, the facts alleged by the petitioner have been confirmed by the parent of a child, invalid of first level, which have not been taught full time, according to the program at home. Since 01. 09. 2008 and until now has not held any lesson with minor.

Parliamentary Advocates notified the Ministry of Education and Youth requesting involvement in case. The answer of the Ministry of Education and Youth received by the Center for Human Rights does not include all the issues addressed and is not completely.

Child Advocate considers without reason such of common practices and methods of education, which come into disagreement with the rules of international law of children rights and appeal to relevant bodies to establish an effective exclusion of similar cases in other institutions; to monitor and remove cases of violation of child rights, advising to apply disciplinary sanctions against teachers who do not comply.

In the left side of Nistru River, currently operates 8 education institutions, subordinated of Ministry of Education and Youth, where are studying 2637 students based on the free options. None of them renounced to the studies during the 2007 - 2008.

Although the institutions are financed from the state budget of the Republic of Moldova, till this moment there are unsolved problems. Thus, lack of canteen not feeding children in Secondary School "Lucian Blaga", of Tiraspol city. The Secondary School "M. Eminescu", "Stefan cel Mare» and The Gymnasium Corjova do not have a bus to transport pupils.

Until now persists the problem of customs passage of teaching materials, textbooks, food for students. Parliamentary advocates considered appropriate and timely the involvement more effectively of the authorities, to monitoring the activity of the educational institutions from the left side of the Nistru River.

A major problem remains the young orphans. In the previous year, the Center for Human Rights received a big number of complaints from the ex-graduates of boarding schools, who invoked the problems of homeless, of work, etc. After graduating the boarding schools, the children meet a lot of problems which can not settle by them.

One of big problems of this kind of children is the searching of work. However, the problem is practically difficult to resolve, because of lack of financial sources for the maintenance of young people during the study in training courses; lack of professional specialists in schools; minimum employment opportunities from the age of 16 years; wages provided by employers, which does not cover expenses for renting an apartment (house); food, clothes. In this situation, most children continue their studies in polyvalent schools or vocational schools in the localities concerned and get 2-3 kind of professions, as in the case of citizen R., who for 6 years adopted various kinds of professions to extend the stay in this institution, because he was provided with food and house. Parliamentary Advocate for children rights appeals to the Government of Moldova, Ministry of Social Protection, Family and Child, Municipal Direction for Child Protection. Unfortunately, until now part of the relevant issues remain without resolution.

In 2004 the Municipal Council of Chisinau approved the Project "Orphaned children and children without parental care for the years 2004-2007", for which there were provided the allocation of funds for offering flats to children of this category. This program remained unfulfilled. According to information provided by the Municipal Direction for the protection of child rights, 240 young people in Chisinau need houses.

Regarding the number of orphans and children left without parental care, statistical data, in dynamics for the period of 2007-2008, presented by the Ministry of Education and Youth, are as follows:

	2007 year	2008 year
Number of orphaned children	2201	1780
Number of children orphaned by a parent	16407	15938
Number of children with one parent (mother solitary, family divorce and other situations)	42547	36006

Placing children in residential care system violates his right to raise a family. To streamline the process of giving the child the right to grow in a family, particular emphasis is on developing the social services of family type. International Convention on the Children Rights stipulates that the adoption of any decisions that concern children taken by any authority, the interests of children have priority.

As well as other issues, local authorities are frequently confronted with situations of land distribution for the construction of houses, according the Article 11 of Land Code. By the provisions of the Decision No.937 of 12. 07. 2002, the orphans children, parents of whom did not have houses, after leaving the orphanages, must be insured by the local authorities with house, land or bank credits for long term for construction of houses.

Parliamentary advocate received a complaint from the Z., family, which opened a family house where are educated 15 children, and 13 children of them were adopted. Currently, 4 young people who were educated in, asked for a land for the construction of house. Contrary to law, in this chapter, local authorities refused to issue land for construction of house .

Being forced by the situation, children are looking for the ways to insure their right of home. In some cases they form groups of several people and rents flats, in other cases live in basements, working in peasant households in exchange for ensuring the food and place of residence. Some of them make crimes and are in the prisons. Child Advocate is aware of the complexity of the problem, social and economic situation, which does not favor the settlement of the problems, on high level. However precarious situation in this chapter requires efficient recovery.

Issues addressed in the field of juvenile justice are many and complex. According to statistical data provided by the Ministry of Internal Affairs, during 2008, there were recorded 1629 of crimes made by minors with their participation, which reveal a 5.3% decrease compared with the year 2007 (1721). Concerned in the commission of crimes have participated, in total, 1952 people of minor age or 4.1% over the same period of previous year, 1562 (6.2%) of them does not work and does not have any studies; 304 (10.3%) pupils and 247 (10.3%) of them are students at average schools. Of the total number of children participating in the commission of crimes, 1906 (+6.1%) have committed minor crimes for the first time, 46 children have committed repeated crimes (-42.5%), 14 of them are minors conditioning convicted, and 7 being drunk.

Of the total number of minors, 1512 of them have been held to criminal liability, what constitutes a loss of 17.7% since 2007. At the moment police recorded 3984 of minors and 996 difficult parents. By the staff of family and morality Service, with minors have been drawn up 4353 minutes administrative, 561 of them were arrested for hooliganism,

and 3037 for consumption of alcohol or drunken appearance in public places.

In this context, according the Plan of additional measures of prevention and combat the phenomenon of vagrancy, of beggary and "street children", in the period of 2008 were recorded at the MIA, 1680 cases of placement in the center of the temporary placement for children (cases in 2007-1507). Most frequently cases of homeless were recorded in the districts Ialoveni-127, Straseni-101, Calarasi-68, Criuleni-52, Anenii-Nov-67-49 Orhei, Hincesti-55, Ungheni-31, Cimişlia-29, Căuşeni-25-23 Telenesti , Stefan-Voda-21, Cahul-20, Rezina-19, Nisporeni-19, Dubossary-17, Cantemir-17, Leova-16, long-Ceadir-16 etc.

An important role in the education of children has the parents. Thus, the major problem that continues to be finding the time children without parental supervision, for various reasons: the parents have gone abroad, or are in places of detention; or are alcoholic and drug addict. Annually, the number of this children increase, because of extending of migration.

In the opinion of the Ministry of Internal Affairs, local authorities do not fully honor its obligations, and efforts undertaken in recent years by institutions and structures of international economic and social reforms (economic and administrative restructuring, reviewing the legal framework, health programs, educational and social) did not produce expected results, which indicate that child and family remain the most vulnerable social groups at risk.

Thus, the Ombudsman considers appropriate to the child developing a special program of support for this category of persons. It is necessary to approve a new regulation concerning the organization of ward activity with minors, which could settle the organization and realization of the upper authorities' activity on the protection of rights and interests of minor children, including the orphans and homelessness, determining the responsibilities of guardians and ward / curators authorities.

In opinion of the specialists, protection (upper) authorities should act as an autonomous authority, non-subordinated to ministries or departments. In this way could increase the level of independence and objectivity regarding the obligations of work activity. It is urgent increasing number of specialists on child rights issues from the regional directions of education and youth including psychologists, lawyers, and social workers. It is also necessary to implement regulations on compulsory insurance of the parents for legal representative for the minor, during the period of their absence (for example: departure overseas) as well as the adoption of Law on the child in difficulty. Currently working in each district only one single specialist participating in the processes of the court, resolves the issues related to establishment of guardianship, trusteeship, etc.

Although the law provides special procedures for children, it does not specify whether the institutions involved in justice for minors need special training. Moldovan legislation does not distinguish type of preventive measures between adults and minors. The application of preventive measures for the minors by the judicial bodies, are the same as for the adults. So, the children should be separated from the adults in the process of prosecution, often, these are in contact with the lasts. Child processes are conducted in the same

room with adult trials, which could affect the child's emotional state during the process. Although the Criminal Code allows and recommends educational measures, the courts prefer applying correctional measures.

During the II semester of 2008 the number of children in detention has decreased because of the application of the Law on amnesty in connection with the declaration of 2008 Year of Youth. From information submitted by the Department of Penitentiary Institutions:

		During the 2007 year	During the 2008 year	+/-	+-%
New minors arrested		129	159	+30	+23,26%
The number of minors who come into prison for minor		131	157	+26	+19,85%
Number of children who were born to women in detention		4	1	-3	-75,0%
		la 01.01.2008	la 01.01.2009	+/-	+/-
Number of convicts who committed offense in age up to 18 years		315	158	-157	-49,84%
Number of convicts executing punishment in prisons for minors		168	34	-134	-79,76%
of them		92	24	-68	-73,91%
		76	10	-66	-83,54%
The number of minors detained in the criminal prosecution insulator		59	59	-	-
Number of children who are in prison with mothers		11	8	-3	-27,27%

According the information provided by the DPI, in 2008 penitentiary institutions were provided in some way with bed linen, clothing and footwear for the detainees, from humanitarian aid.

Currently, in order to improve the living conditions of the penitentiary institution No. 7 Rusca, is carried out overhaul of the medical block, inside of which is an area created for mothers with children up to age 3 years.

It is very important when child id growing up together his mother, which is developing the feeling of attachment, but we can not say the same about the place. Thus, the parliamentary advocate for protecting the rights of the child in the visit to The Penitentiary No. 16 Pruncul, found that the place is poorly equipped for normal child development. Prison is a much more severe compared to a house or a hospital, being an environment in which it operates strict rules.

In this context the need to impose such measures, in which motor and cognitive development of children raised and educated in prison to grow normally; children have oppor-

tunity to play not only inside but also outside the prison, as many times as possible in the presence of staff of education (teacher, psychologist); children may leave the institution and to experience the life outside.

The set of rules of the United Nations administration of justice for minors (the Beijing Rules), Declaration on protection of children in times of emergency, recognize the need for special attention to children.

Minor X. or from. H. was mistreated by police officers for recognition of crimes that, in fact, has not been committed Parliamentary Advocate for the protection of children rights was directly involved in this case, setting all violations committed by the prosecutor H. , who did not want to start the prosecution case, but examined the complaint under the Article 274 of PPC by issuing a decision not to take action. Court declared void the decision and ordered the prosecutor of H. city to liquidate violations detected, indicating to give action to the case.

With reference to Article 6 of Law on the Rights of the Child, the state is to safeguard the inviolability of the child, pro-

tecting it from any form of exploitation, discrimination, physical and mental violence and don't admit a cruel behavior, insults and abuse, etc.

Although children are entitled to special protection of society against any form of discrimination, of the pressure against the abuse of authority in family and of other institutions, mistreatment of children continues.

The Recommendation No.. R (85) 4 on violence in the family of the Committee of Ministers to Member States (adopted by the Committee of Ministers on 26 March 1985, at the 382 meeting of Delegations of Ministers) urges Member States to review their laws concerning the power correction against children to limit or even ban corporal punishment, even if this prohibition does not entail the need for criminal sanctions.

Cases that stimulate committing crimes in the family are diverse: difficult conditions of life; lack of job; decreasing of living standards, poverty, low level of moral and family values, aggressive, abusive consumption of alcoholic beverages etc.

The international and national child protection protects the child against all forms of violence, abuse, neglect or ill-treatment.

According to data presented by the Ministry of Internal Affairs, Ministry of Social Protection, Family and Child, Min-

istry of Education and Youth, in 2008 was an aggravation of the operative section in prevention of crimes committed in the sphere of family relationships. Are sharp the reasons for committing intentional killings and serious injuries in consequence of which family members are murdered, mistreated and abused.

Results of studies have shown that violence against children is a fairly widespread phenomenon, in family as well as in school. The family should be the base for a child, throughout its development until the age of adolescence.

It is very important to define the role of family, because most of children exploited by the most difficult types of work, and children in conflict with the law, are often from families.

Child labor in Moldova is due to poverty and inequity. In January-October 2007, Labor Inspection recorded 340 cases of hazardous child labor. Most of them include: number of hours of work that exceeds the maximum allowed by law, the use of dangerous equipment and tools, working at night etc. In this context is violated the Convention A. I. M. No. 182 of 17. 06. 1999 banning the worst forms of child labor and immediate action their elimination.

According to the information presented by the National Center for Prevention of Abuse against Children, the statistics for the period 12. 02. 2008-10. 02. 2009 is as follows:

Sector	Agricultural	Work on the street	Traffic	Total
Withdrawn	64	38	6	108
Prevent	497	164	104	765
Total	561	202	110	873

Often, because of their work, the parents do not understand the meaning of the main task of family, regarding the relation child-parent. This happens because of the inability of parents to look beyond survival strategies that they are caught, lack of confidence in the possibility of education system to increase children's chances for a decent work in the future.

In the context of the foregoing, to eliminate the worst forms of child labor, it's necessary to carry out a national study on the number of children working, for developing and implementing strategies and policies to insure the children rights to work in accordance with international and national standards.

1.8. The citizens' rights of moldovan in the left side of Nistru River

For years the left side of Nistru River remains an area where daily persist the violation of human rights. An unsolved problem is the impossibility of the Parliamentary Advocates to be involved efficiently in the defense of human rights and freedoms of Moldovan citizens who reside in this territory.

Transnistria has been a concern of the society and the constitutional authorities, wasting important resources for "negotiations", exceptions to enforcement, compensations or grants for purposes of the mechanism of "peacekeeping". Meanwhile, losses and damages related to the lack of control over the eastern border, as well as the industrial potential of the country, have decisively influenced the socio-economic development of Moldova.

In these circumstances, human rights in the region have been ignored entirely, and efforts of various constitutional and international institutions, even if they have a very decisive aims, are not able to prevent and combat the phenomenon.

The limitation of the rights and freedoms observance, based on equality, human values and cultural diversity, and economic policy in the region is outlined in the education sys-

tem. Even there were declared officially 3 kinds of languages: Moldavian (Cyrillic graphics), Ukrainian and Russian, the ethnic majority, Moldovans and Ukrainians have access only to preschool education, primary and secondary. The average education, University and Postgraduate is available (except the faculty of philology and pedagogy) only in Russian. Representatives of ethnic minorities, Bulgarians and Poles, also have no access to education in mother tongue.

A problem that persists for several years is that of notes equivalence. The territory educational institutions apply the system of 5 points, those under the jurisdiction of Moldova - one of the 10 points. Thus, notes of Transnistrian graduates of any level who decide to continue their studies in institutions in the country are "transformed" (up 9.5 points to note 5). In these circumstances, children are disadvantaged and discriminated.

Also we have to mention the problem of movement substantially affecting the right to education. Often, for the students in the region are created obstacles for participation in various competitions, Olympiads and educational events organized in the right side of the Nistru River.

Social system existing in the region is totally isolated and remains reluctant to any relationship with the national welfare of the Republic of Moldova. The existence of two different social systems in Moldova create enormous problems of the inhabitants of left side of Nistru River, because it is frequently violated the right to social assistance and protection. In particular, are affected persons who work on one side of Nistru River but pay social contributions on other one. They do not benefit from equal conditions and are discriminatory treated. Pensioners in the localities under the control of secessionist regime, being citizens of the Republic of Moldova, including the disabled, are eligible for welfare state only if they benefit of pension. Insurance policy is issued free to all pensioners in Moldova except in the Transnistrian region, as last, for the most part, not receiving pensions from state social insurance budget. Due to the lack of effective control over the region, constitutional bodies can not offer the pensions.

For people who live in areas in immediate vicinity of villages and towns of left side of Nistru River, are often violated the rights of free movement, individual freedom and security. Young people are enrolled in paramilitary institutions of Transnistria, largely forced, and forced to make a vow anti -constitutional regime. Many of these people become victims of abuses of paramilitary units in the region, where

dominate the negative phenomena such as non-state relations, torture, and forced labor.

People from Cosnita, Dorotcaia, Pohrebea, Pirita, Cocieri and Moldova Noua can not process free land located at east of the route Ribnita-Tiraspol.

Owners of cars with registration Moldovan numbers, who are living in the left side of Nistru River, can not move freely in the territory. They are forced to pay for admission on this territory for a period of two months a fee of 0.18% of the car price. Meanwhile, drivers are pressed to register their cars in the region and to obtain citizenship of the "MRI".

Moldovan citizens living in the left side of Nistru River can not exercise freedom of assembly, expression, right to information and voting.

These problems have started with the Transnistrian con-

flict with different worsening during certain periods and it is unpredictable because it depends on the security forces unconstitutional and the degree of involvement of the Ministry of reintegration, and other bodies of Chisinau.

Possibly, the situation in the eastern region of Moldova will improve due to the involvement and support given by some nongovernmental organizations. Organization of representatives of the Center for Human Rights in the districts in the area of conflict might actually encourage objective monitoring of the situation at the chapter of human rights and would encourage the people of these localities to protect their legal interests.

1.9. Decisions CEDO - feedback or solutions

The responsibility of Governments for respecting some of the minimum standards of fair and correct behavior is recognizing at the national and international level.

Ratifying the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, as well as some of the additional Agreements, Moldova has committed itself to ensure the respect of fundamental rights and freedoms guaranteed in this document. Accordingly, the government accepted the right of individuals, groups of people, NGOs and private companies to bring claims against it and against any public authorities and institutions under its responsibility, under the implementation provided by the Convention of Strasbourg. Since it is a supranational court, it offers the possibility of an appeal when the internal system can not.

In proceedings, plaintiffs may have a limited range of repairs, but not negligible. It is likely that Government offers amicable conclusion of the dispute by giving specific repair or modification of legislation or administrative practice; payment of damages and justifiable court costs.

Regarding the Court, a compulsory decision may be a public statement concerning infringements of the State, attached by a money allowance for fair compensation and payment of court costs. As a result of such decisions, the State is obliged to submit to the Court decisions, which also leads to a specific result, such as a change of legislation or other measures necessary for the referral of any errors identified.

In addition to a favorable result for a particular person, an application can be viewed in a more largely context. This is a replay of the reform of legislation and improving or maintains standards of civil freedom. It helps to ensure a system of rules that contribute to global developments. So,

the Court's decisions, whether it is given substantive decisions or decisions of the removal pending cases as a result of their amicably solution, exceed their judicial reasons.

Republic of Moldova has recognized the jurisdiction of the Court to examine applications against itself since 12 September 1997. Since 1 November 1998 the European Court received 4166 complaints against Moldova, 1519 of them as been declared inadmissible or removed. At the end of 2008 the Court ruled on the Republic of Moldova 138 condemning decisions.

In period of 01 January - 31 December 2008 the Government of Moldova has been notified of 137 new applications from the Registry of the European Court of Human Rights, compared with 73 requests in 2007 and 99 requests in 2006.

Court decisions previous character. Or, adopting the decisions, the Court, hoped that national courts will guide them in the similar examination. However, previous to the Republic of Moldova are also the decisions handed down against other countries.

The Court found frequency the infringement to a fair trial, freedom and security, effective remedy, freedom of expression, protection of property, and respect for private and family life. A considerable number of decisions refer to deficiencies in the administration of justice by the Supreme Court of Justice in applying the action for annulment, summons, violation of the principle of legal relations, as a result of the acceptance of applications for leave to review. Also we can mention the infringements as the access to a court through the imposition of unjustified payment to the state, the excessive length of judicial etc.

Despite the fact that in recent year, Moldova has made progress in the adjustment of national legislation with international standards, including human rights and fundamental freedoms, there are some objective and subjective factors which generate the violation of citizen rights and state sentencing.

Thus, there were not taken necessary measures to create adequate conditions of detention, were not taken sufficient measures for the timely execution of final and irrevocable judicial decisions by the public authorities at all levels, is insufficient the activity of law enforcement bodies, prosecution, police and the courts on compliance with the Convention provisions, there are not sanctioned public employees, the activity of whom generates the infringement of rights

and fundamental freedoms, there are cases of non applying of ECHR practice by the national courts and law enforcement employees. Also, is not guaranteed the right of recourse against the persons responsible at the appropriate level.

According to information provided by the General Prosecutor and from the Governmental Agent on final decisions of the European Court of Human Rights as a result of friendly regulation in the case of which Moldova was forced to pay sums in cash, were submitted to the courts, claims on the cases Ungureanu against Moldova; Bitai and others against Moldova; Corsacov against Moldova; Gutu against Moldova amount equivalent in lei, at the time of execution of ECHR decisions, constituting 30,997 EURO.

According to Ministry of Finance claims until now decisions made by the ECHR in the case of Moldova and came into force have been performed, whether the state budget were or were not provided for this purpose means. Thus, in 2007, was paid the sum of 15. 683. 713.52 lei and for the year of 2008 - the sum of 50. 004. 787.67 lei.

In this way the motivation lack of to finance certain facts, which are subject to international condemnation, finally, is an unfounded. Or, the obligation of compensation claims is in responsibility of Governement, which places relationships of the national level at the responsibilities in the international aspect and, finally, there are means to remedy the situation.

According to Article 46 of the Convention, the High Contracting Parties undertake to comply with the decisions handed down by the Court in disputes to which they are parties.

According to Article 46 of the Convention, the High Contracting Parties undertake to comply with the decisions handed down by the Court in disputes to which they are parties. The Court Decisions don't have value of writ of execution within the State condemned: the execution of these decisions depends on the state, but the State must adopt

measures of general importance when the violation in the direct rule of law.

In the case of individual measures, to restore things to their previous breach involves the adoption of appropriate measures - modification, cancellation, revocation of the legal act which has caused the violation, repair pecuniary. There are circumstances, particularly of the violation of rights provided by the art. 5, 6 or 7 in criminal matters, the review of a case or a reopening of proceedings shall be proved to be means of the most effective to achieve this goal.

Also, there are states which introduced in their internal legislation some of reform procedures according to the recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in this respect (Rec. (2000) 2, 19 January 2000) establishing a procedure for revising the national decision for criminal and civil cases to facilitate compliance with the decisions of the Strasbourg Court.

For general measures, it is for the state, particularly when the violation results from the established rules of legislative to decide the repeal or amend of its laws, to harmonize it with the Convention. In this context, it should not postpone this legislative adjustment too much, otherwise, there is risk to expose to a new conviction. Moldova's efforts during 2008 were directed towards solving approach by the concept: implementation of simplified process for reducing the risks of failing to unreasonable terms, humanization and rationalization of criminal punishment. According to the recommendation set out, Moldova has instituted proceedings to review a civil decision where the European Court of Human Rights found a violation of rights or fundamental freedoms, as well as the person can receive, at least partial, compensation by cancellation decision made by a court in the country (Article. 449 points. h) of the Code of Civil Procedure) and the procedure for a new trial on criminal cases by its decision, established an infringement of the rights and fundamental freedoms, which can be repaired to a new trial (Article. 453 points. d) of the Code of Criminal Procedure).

CHAPTER II

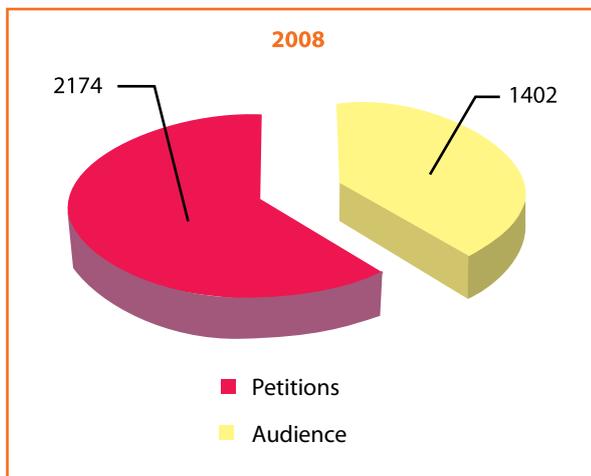
The Activity of the Center for Human Rights of Moldova in 2008

- 2.1. Statistics and evaluation
- 2.2. National Implementation of Mechanism for the prevention of torture and the first reaction of the authorities

CHAPTER II

The activity of the Center for Human Rights of Moldova in 2008

2.1. Statistics and evaluation

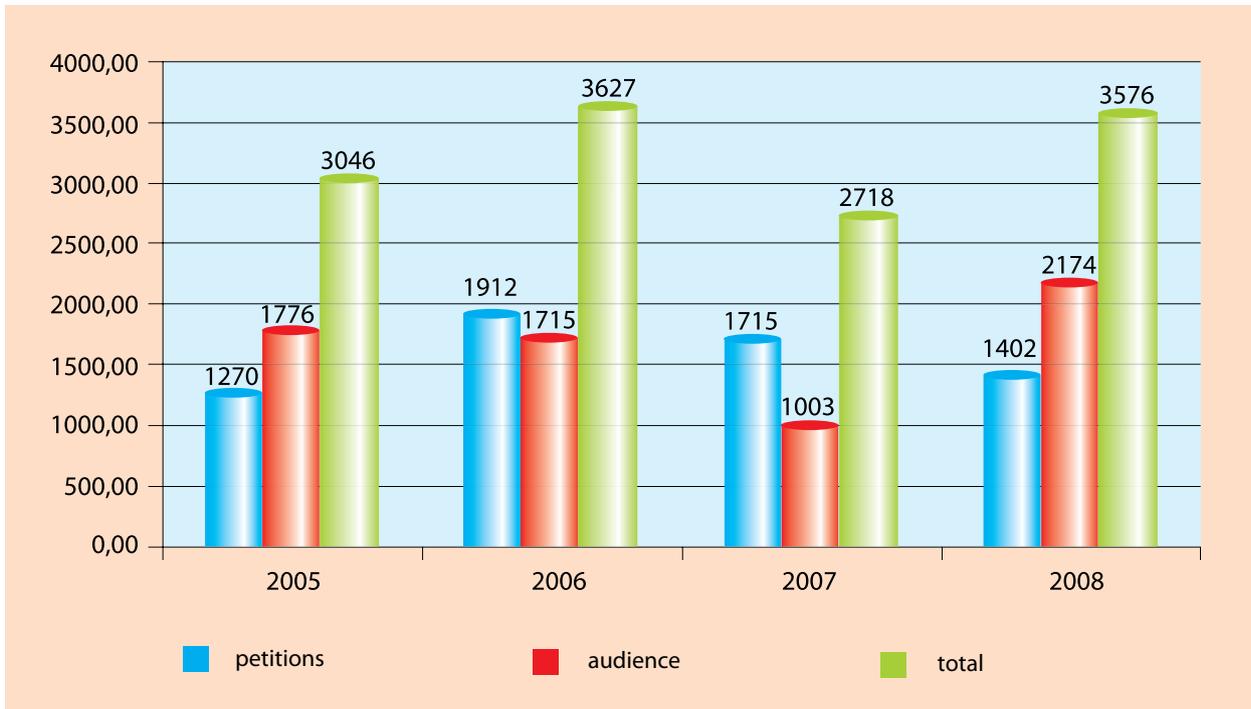

The Parliamentary advocates, according to Article 15 of the Law on Parliamentary Advocates nr.1349 of 17.10.1997, examine requests for decisions or actions (inaction) of central and local institutions, organizations and enterprises regardless of type of ownership, public associations and persons in positions of responsibility at all levels which, according to petitioner, violated his rights and constitutional freedoms.

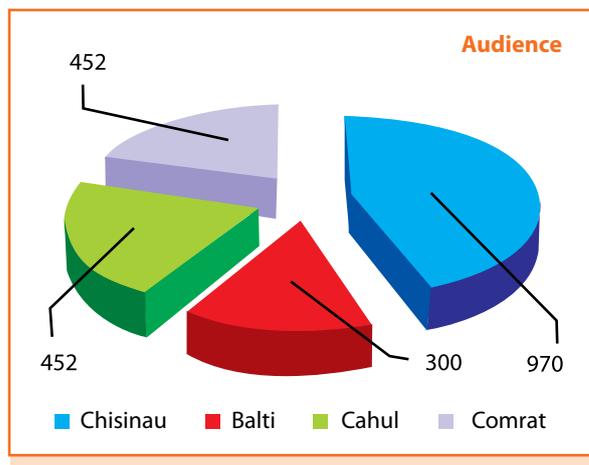
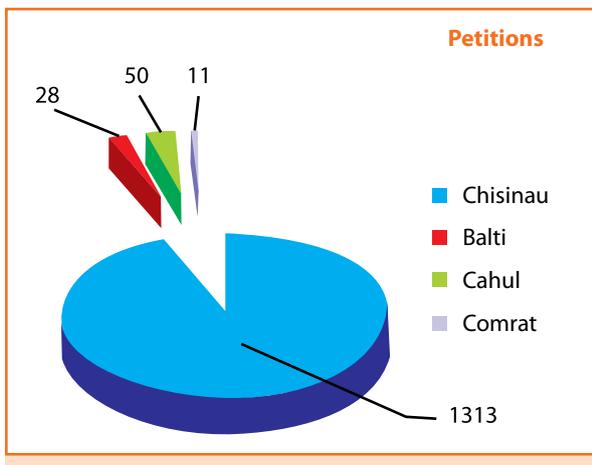
Thus, citizens who allege that were violated their rights and freedoms guaranteed by the Constitution, they have right to address the complaints to the Center for Human Rights. During on 2008 there were asked the intervention of Parliamentary advocates about 3729 persons. 1402 of this

number are the complaints in writing form signed by the 1618 persons. In the audience were received 2174 persons to who have been given advice, about possible ways of action to be reinstated in the rights.

Compared with previous years, the total number of address is relatively stable, even following an increase in their 2007 report, which shows that the Republic of Moldova still breaching constitutional rights and freedoms of human beings. But following another conclusion, namely: increasing interest of citizens from the areas directly affecting their daily lives.

Taking aim at creating conditions for equitable access to Ombudsman services for all inhabitants of Moldova, the Center operates 3 offices located in Balti, Cahul and Comrat. The analysis statistical data of representations help to identify problems specific to a region, which may differ significantly from the country.

Because of citizens' complaints, the Center for Human Rights can observe which areas are most sensitive. Note that throughout the activity of parliamentary advocates, the topics as constitutional rights, such as the right to private property, free access to justice, right to work and employment protection, right to health and social protection remain to be the areas the most sensitive for all categories of petitioners. Around 50% from 1402 complaints contain mentioned topics.

Thematic	Petitions Central office Chişinău	Petitions branch Comrat	Petitions Branch Cahul	Petitions Branch Bălţi	Total Petitions CHRM	%	Audience Central office Chişinău	Audience Branch Comrat	Audience Branch Cahul	Audience Branch Bălţi	Total Audience CHRM	%	Total petitioning submitted in 2008	%
Private property	69	0	5	4	78	5,56	150	135	87	72	444	20,42	522	14,59
Right to work	51	1	19	2	73	5,2	70	98	99	46	313	14,39	386	10,79
Right to health and social protection	122	1	4	0	127	9,05	127	35	61	29	252	11,59	379	10,59
The right to healthy environment	4	1	0	0	5	0,35	0	8	5	0	13	0,59	18	0,50
Free access to information	127	1	1	2	131	9,34	205	30	19	1	255	11,72	386	10,79
Free access to justice	379	3	5	14	401	28,60	248	80	81	50	459	21,11	860	24,04
Security and personal dignity	259	1	4	0	264	18,83	39	7	9	3	58	2,66	322	9,0
Right to health	42	0	2	0	44	3,18	15	0	3	12	30	1,37	74	2,06
Family life	26	0	1	0	27	1,92	21	28	23	2	74	3,4	101	2,82
Free movement	10	0	0	0	10	0,71	13	9	4	0	26	1,19	36	1,00
Right to citizenship	5	0	1	0	6	0,42	7	13	2	0	22	1,0	28	0,78
Law administration	2	0	3	0	5	0,35	8	0	11	0	19	0,87	24	0,67
Right to petition	21	0	2	0	23	1,64	19	0	4	5	28	1,28	51	1,42
Personal freedoms	11	0	0	1	12	1,39	3	7	4	27	41	1,88	54	1,51
Right to education	1	1	0	0	2	0,42	5	2	7	0	14	0,64	16	0,44
The right to defense	8	2	0	2	12	0,85	13	0	2	22	37	1,70	49	1,37
Intimate and private life	4	0	0	0	4	0,28	6	0	3	0	9	0,41	13	0,36
Other	172	0	3	3	178	12,69	21	0	28	31	80	3,67	258	7,21
Total	1313	11	50	28	1402	100	970	452	452	300	2174	100	3576	100

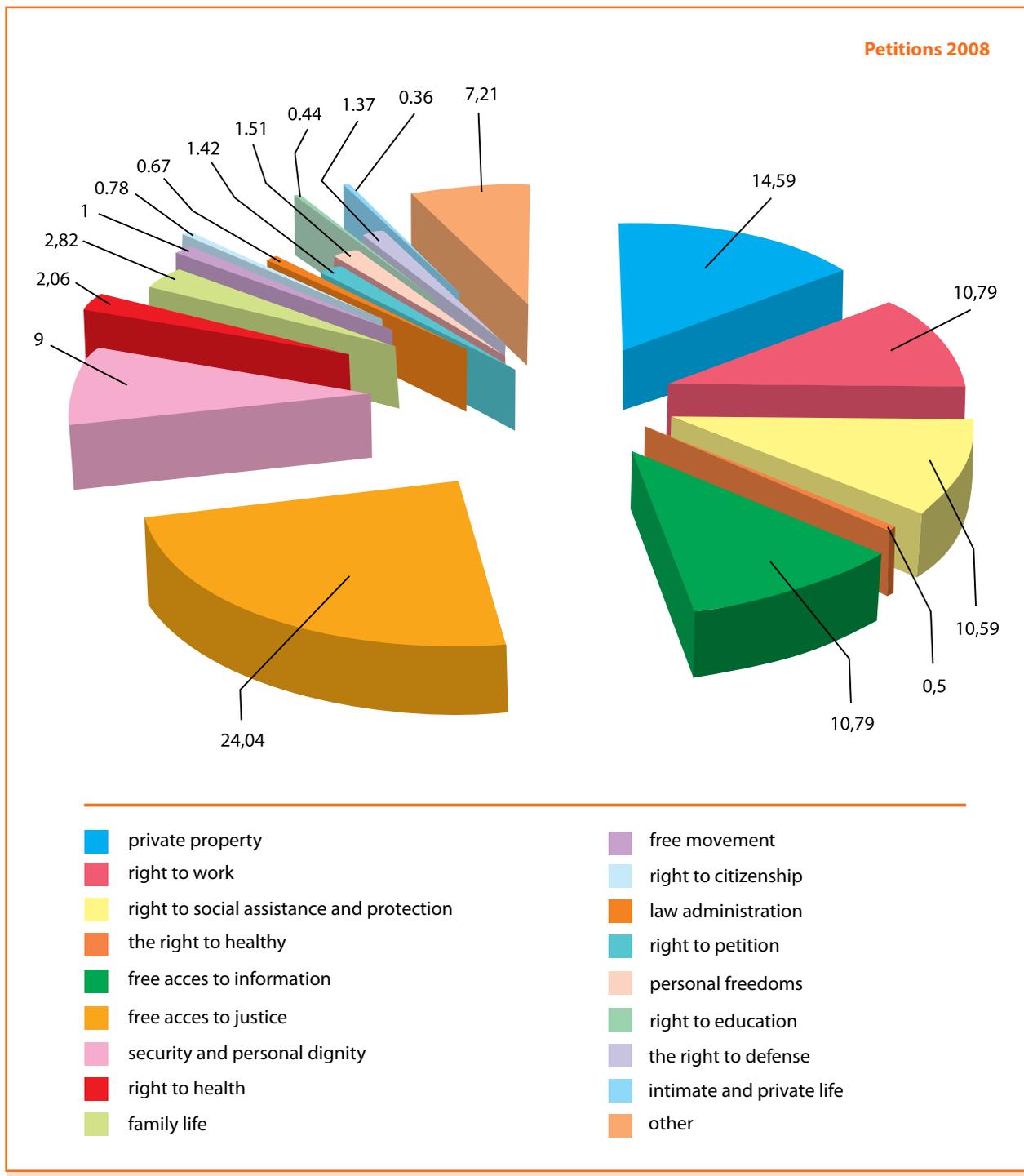
Most of all there were the infringement of free access to justice (24.04%), right to health and social protection (10.59%), right to work and employment protection (10.79%), free access to information (10.79%) and the right to private property (14.59%). The figures confirm that there were not established an atmosphere tolerant and respectful towards the rights and fundamental freedoms.

The principle of coexistence based on mutual respect currently is not a component of the legal culture in our country. In this context we can refer to the relationship between

individuals and undertaken persons, as well as with public authorities.

The insurance of economical and social rights of citizens leave to be desired, despite the measures taken by the state, which makes the increased number of applications.

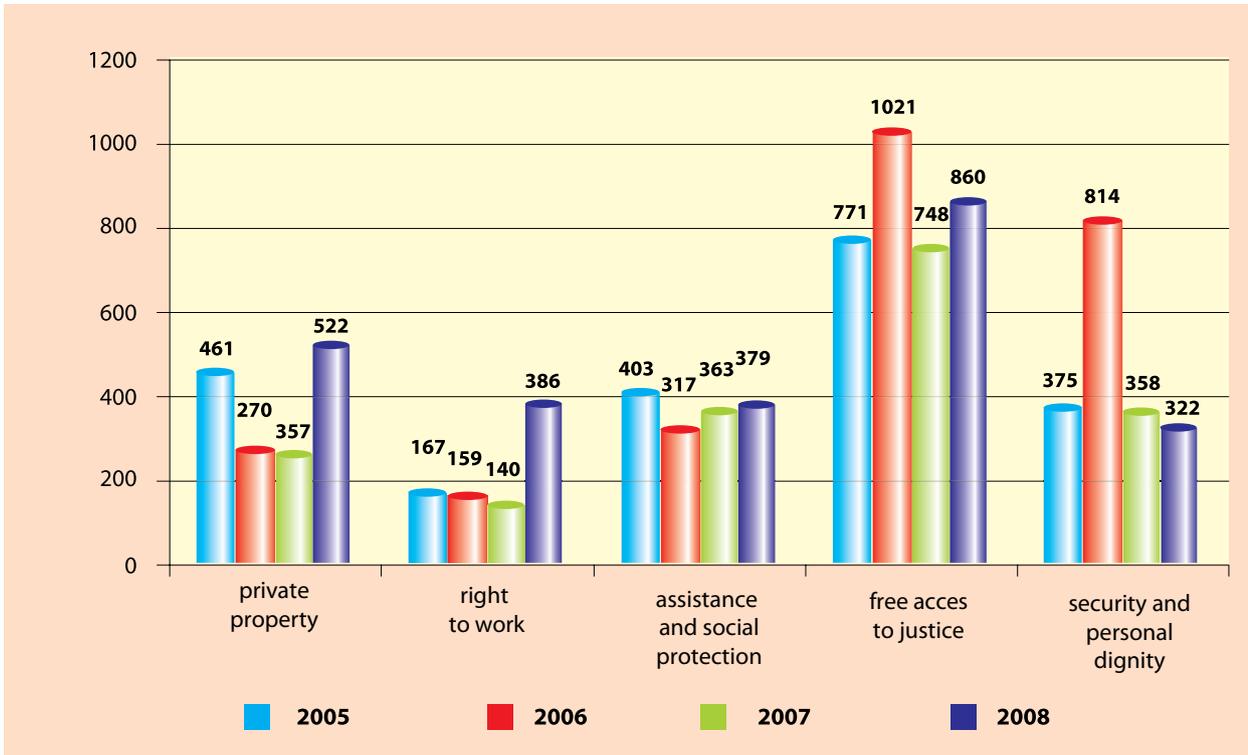
Requested hearings, or a reduced number of petitions on certain topics, not necessarily attest to ensure of high level of respect for human rights in these areas.

Under "others" included the rights and constitutional freedoms, which do not find reflection in the automated system of addressing in the Center for Human Rights, like freedom of conscience, freedom of opinion and expression, creative freedom, the right to vote and the right to be elected, freedom of assembly, etc., and some other rights, which are not expressly stipulated in the supreme law, as, for example, consumer rights. Given that changes have taken place in society is, inevitably, impact on legal relations

between citizens and between citizens and authorities, monitoring of new situations created will serve as a subject for future annual report on rights in Moldova.

The rights most frequently addressed and which are under the supervision of parliamentary advocate, during the last years of activity of the Center for Human Rights, hold a constant significant share of total addressing.

A challenge to a state that tends to be truly democratic is to ensure free access of citizens to justice, by ensuring the independence and impartialities courts; judicial decisions ensure enforcement and combating the phenomenon of bureaucracy and delays in the judicial system.

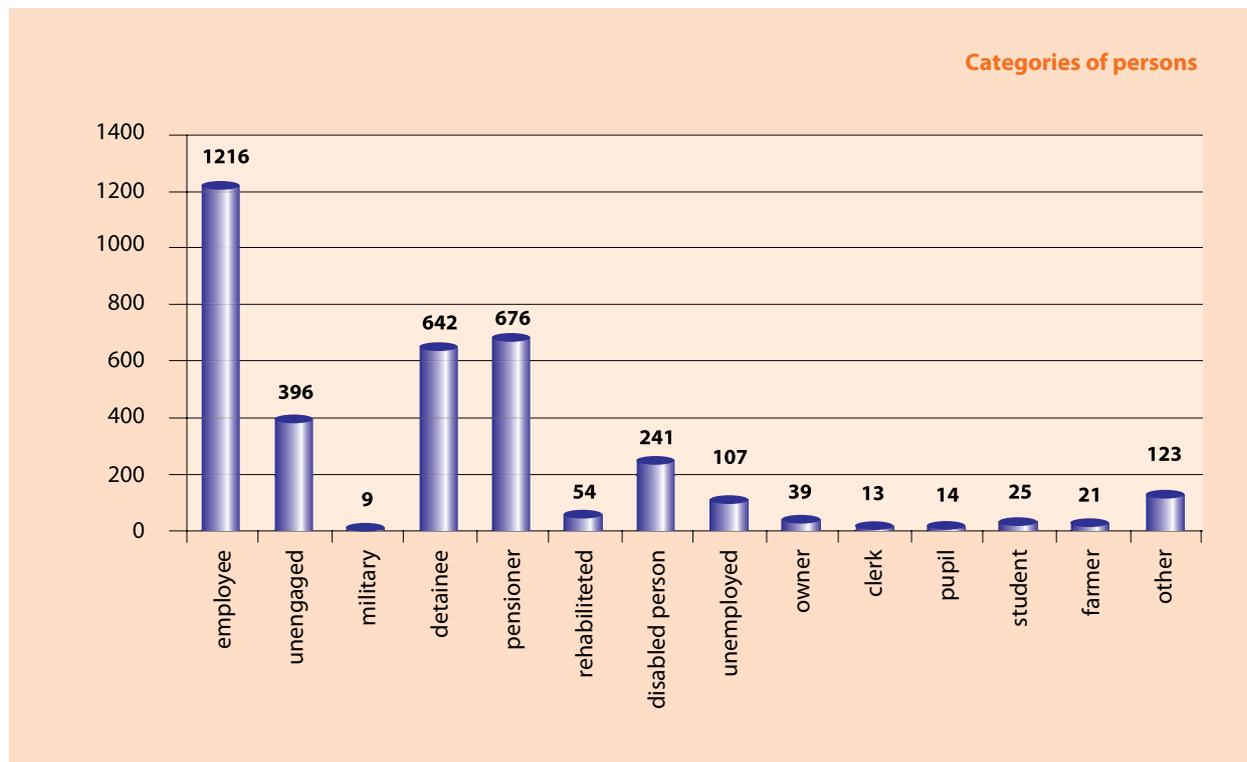
It is also necessary to draw attention to the complex of measures that would ensure security and dignity of the person in Moldova, as in much of the address is required. The most common violations are illegal searches, torture or degrading treatment, poor conditions of detention in prisons and institutions.

Thematic	2005		2006		2007		2008	
	Petitions 2005	Audience 2005	Petitions 2006	Audience 2006	Petitions 2007	Audience 2007	Petitions 2008	Audience 2008
Private property	92	369	137	233	129	128	78	444
Right to work	35	132	58	101	51	89	73	313
Right to social assistance and protection	146	275	149	218	239	124	127	252
The right to healthy environment	5	3	19	13	8	5	5	13
Free access to information	178	352	254	269	241	207	131	255
Free access to justice	432	339	585	436	475	273	401	459

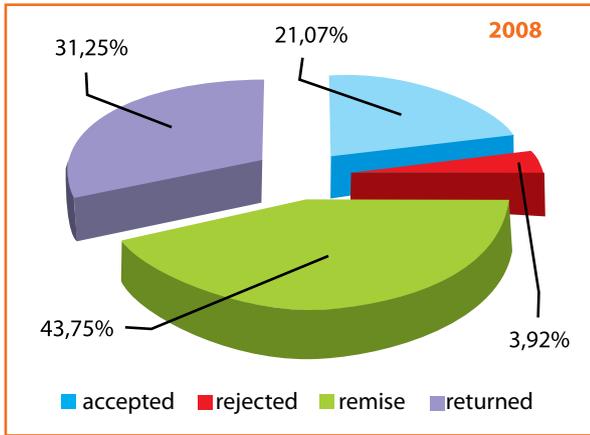
	2005		2006		2007		2008	
Security and personal dignity	264	111	481	333	321	37	264	58
Right to health	25	17	49	15	70	38	44	30
Family life	24	41	13	17	13	40	27	74
Free movement	16	52	25	27	18	17	10	26
Right to citizenship	9	12	4	5	7	8	6	22
Law administration	1	5	1	1	0	0	5	19
Right to petition	6	15	4	2	6	6	23	28
Personal freedoms	4	3	12	2	14	4	12	41
Right to education	2	7	8	0	8	6	2	14
The right to defense	18	12	16	19	13	6	12	37
Intimate and private life	11	22	12	24	4	4	4	9
Other	0	0	86	0	89	11	178	80
Total petitions	1270	1766	1913	1715	1714	1003	1402	2174

During 2008 to the Center for Human Rights in Moldova have addressed various categories of persons classified according to occupation. Most of people are engaged in employment (34%), resulting pensioners (19%), persons held in penitentiary institutions, whether they were convicted or are under prosecution (18%), people with disabilities (7%), persons with any kind of job (11%) and unemployed 3% of the total number of petitioning.

The most active categories of people are workers.

As in previous years, a large part of the addressings submitted at the institution, either in the form of petition, or raised in the hearings conducted by the central office of Chisinau and representations of the territory (Cahul, Balti Comrat), not related directly to the power of parliamentary advocates, in the meaning of the Law on Parliamentary Advocates.

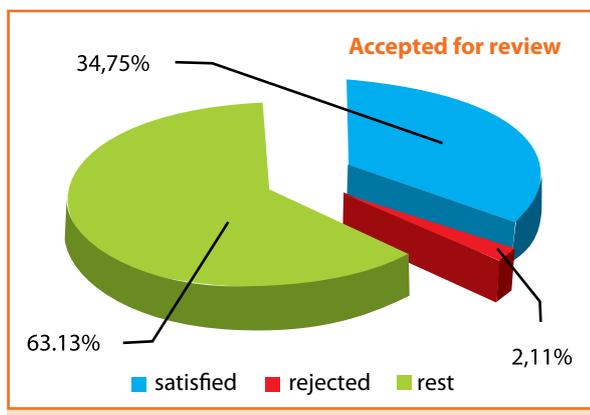

In such cases, according to Article 20 item (1) b) of Act 1349, the petitions are submitted to bodies to be examined in accordance with the Law on the petition. In cases when the circumstances invoked are interesting for the parliamentary advocates, the authorities shall present information about the result of their examination.

Around 30% of the total number of petitions has been returned, on refusal reasons, while indicating the ways of restoring petitioner's rights.

According the provisions of Law on Parliamentary Advocates (art 17 and 18) which stipulates the conditions of admissibility of the application, anonymous complaints and those where expired the term of one year from the committed violation or day when the petitioner learned about it, are rejected.

Regardless of the fate of the petition (the acceptance, the refund, and the remission) parliamentary advocates become aware of those invoked and acting as for the future to exclude such situations.

236 of complaints, from total number, were taken in the case and investigated, 82 of them have found positive settlement and in 5 cases it was found that the facts were not true and were not violated constitutional rights and freedoms the petitioner. When the invoked is not true, parliamentary advocate takes on a reasoned decision regarding the reject of the application under Article 28 item (3) of the Law on Parliamentary Advocates. In the process of exami-

nation and investigation of complaints, the advocates have used all parliamentary powers granted by law. There were sent notices and complaints, recommendations, proposals for the restoration of citizens' rights and respect for their legitimate interests, amending and supplementing laws.

During the 2008 was 2 times notified the Constitutional Court, 4 times have been notified the authorities on cases of negligence in work, on the violation of the ethics of service, the bureaucracy and delaying under powers provided for in Article 28 item (1) of the Law on Parliamentary Advocates.

acts of reactionary	CHRM
complaints	8
referral to the Constitutional Court	2
opinions	13
proposals to parliament	4
Government proposals	6
Total	33

There were also made 10 proposals to improve the legislation, in order to bring it in line with recognized standards of human rights.

Promoting and protecting the rights and fundamental freedoms is the prerogative of the state, civil society, particularly institutions and organizations concerned with human rights. A good knowledge of these rights and freedoms allow their optimum. From this point, it is important that citizens be informed and familiar in terms of human rights and to create conditions necessary for their knowledge and practice.

Informing and educating the public on legal rights and constitutional freedoms of citizens provided by national legislation concerning the field and international legal instruments to which Moldova is party, is one of the main task of Center for Human Rights, for realization on which is necessary the awareness of fundamental rights and freedoms in accordance with constitutional provisions and providing opportunities for knowledge, as well as the ways of protection.

Thus, during the reference period, the institution of parliamentary advocates put emphasis on the following: the information and educate the community on human rights, the drafting and editing, working with different social partners in the country and abroad, etc.

In this respect, the following can be mentioned:

The Project "the Information Hotline on issues related to Human Rights" was launched in July 2004 and implemented until 1 July 2008 under the UNDP Project» Support implementation of National Action Plan on Human Rights in Moldova", made to inform the population on operational standards and national and international mechanisms to protect human rights, legal assistance to persons, since the right of re-contributing violated allegedly providing updated information on the institutions empowered to resolve problems concerning human rights.

The relevance of the project has been facilitating and enhancing public access to information services and free legal advice on issues of human rights. The importance and necessity of this service is relevant not only because of the calls received, which was 5197 (June-December 2004 - 408 calls; 2005-1410; 2006 - 1652, 2007 - 1256, February-June 2008 - 471), but because of the categories of appeal, especially from rural sides. In this context, it is desirable for the future development of services within the institution.

The Project, "Parliamentary Advocate" made for editing a publication "Parliamentary Advocate", in the period 2005-2008, with the support of the OSCE Mission in Moldova. The publication became a business card of the institution and established as a source of information for people in human rights, the more public aspects of information, promotion and protection of human rights, in particular, reflecting the current situation in the field of relevant activities of the Center for Human Rights in Moldova in order to contribute to ensuring the respect of fundamental freedoms and their rights.

The Project "The insurance of the realization of freedom of assembly in Moldova" was made during September-November 2008, aim of which was the promotion of best practices relating to attain freedom from meeting in accordance with international standards to which Moldova is party.

To be mentioned that new conceptual approach to the Law on meetings, nr.26 of 22.02.2008, and questions at this chapter caused the development of 6 training for the development of the capacities of actors involved, in ensuring the right to free assembly of citizens, in which were participated the representatives of local public administration, police and civil society from 33 districts of the republic. The project was implemented in partnership with the non-governmental organization "Promo-Lex" and the Center for

Human Rights, with the support of OSCE / ODIHR and the Soros Foundation-Moldova.

The actuality and necessity of such activities has been assessed positively in their debates as an opportunity to find possible ways to resolve or prevent conflict situations arising in the exercise of freedom to assembly. It is also appreciated the positive attitude and interest shown by most decision-makers in ensuring the realization of freedom to peaceful assembly of citizens, and suggestions and proposals from participants in these trainings will be further milestones in the institution at the chapter the information of the community on human rights .

Being an effective tool to facilitate community access to information and legal assistance in human rights and freedoms, the initiation of the discussions on an equal footing with civil society and public authorities is an opportunity to resolve various problems. Only by joint efforts of the actors will make the achievement of effective freedom of peaceful assembly, as a means of expression of opinion.

It became traditional the Decade of Human Rights, held annually during the period 1-10 December and established International Day of Human Rights. In the context of marking the 60th anniversary of the proclamation of the Universal Declaration of Human Rights, Ombudsman Institution organized during 1-15 December, a series of media actions on human rights. On 1 December 2008, in collaboration with the Union Organization of invalids in the Republic of Moldova was held the round table devoted to the International Day of invalids.

During the same period took place the conference held by the generic, "the Universal Declaration of Human Rights - legal edifice of human protection", held meetings parliamentary advocates with the institutions and representatives of international and regional organizations concerned with human rights, which visited the Republic of Moldova, also there were participations in various events organized by the social partners of Ombudsman Institution because of the International Day of Human Rights.

The mediatization of the decade of human rights in the media with the generic, "The human rights and freedoms - supreme values" was organized by the participation of the parliamentary advocates to radio and TV broadcasts on respect and protection of human rights in Moldova: Radio - issue for children "Children Hour", and open studio "Antena C, TV - TV EU, "Epicenter", TRM, "Good morning".

At the request of the educational institutions, Ombudsman Institution colleagues have presented lectures on human rights in institutions of higher education, schools, colleges, institutions, including: Pedagogical University, I. Creanga " Slavic University ,Professional School N. 1, high schools:,, M. Eminescu", "B.P.Hajdeu, "G. Asachi", N. Iorga", M. Cogalniceanu", D. Cantemir", A. Pushkin", "O. Ghibu" houses family children in the villages Hîjdieni and Jeloboc, Orhei; house children with mental disabilities from Orhei, The Agency of Transportation; stations and auto service stations, etc.

In the context of celebrating International Children's Day on 30 May 2008, ombudsmen and employees of the institution have visited the Center for Social Protection of the orphaned children of disadvantaged families and old alone "Prometheus" from Straseni town, where are about 50 children age 3-17 years.

At this celebration, the drawing was held with the generic «Your rights», announced previously, the sample drawing on the asphalt which was attended by children aged 3-10 years and those age 10-17 years - drawing in the sample free form: watercolor, graphics, pastel.

An important element in the process of promoting and informing the population on human rights is the work of drafting and editing of information in the field.

During 2008 have been published materials based on financial sources allocated from state budget, namely:

- Annual report on human rights in Moldova in 2007, which is a summary of the domains certifying frequently violations of fundamental rights and freedoms on the basis of investigations initiated by the parliamentary advocates, the attendance and examination of petitions of citizens and is presented to the Parliament at the beginning of each year.
- Brochure, Center for Human Rights – non-judiciary important mechanism of human rights in Moldova" presents some issues regarding the legal framework for the organization and operation of the institution, its genesis, the aspects of decade.
- Booklets,"Children's Rights" reflect the information brief on the legal protection of child rights and legal status of the child as an independently subject.
- Booklets,"The freedom of religious cults" presents legal issues on national and international standards on religious cults and their component parts, also the relationship between state and religions.

Note that all publications of Ombudsman Institution were distributed free to population, state institutions, NGOs and all those interested in human rights issues.

The strengthen, streamline work of Ombudsman Institution in the Republic of Moldova and the increasing role of parliament advocates to meet and promote the rights and fundamental freedoms was the subject of discussion in the conference with the generic «recommendations for reform of the Ombudsman Institution in the Republic of Moldova" on November 24 2008, organized by the International Center for Democratic transitions in Budapest, the Hungarian Republic, attended by parliamentary advocates, collaborators Center for Human Rights and its representations, the work conference was opened by Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Hungary in Moldova, Mr. Györgö VARGA.

At the conference has discussed the legal framework of the Center for Human Rights, as highlighted existing gaps. Experts from the International Center for Democratic transitions are formulated and presented a series of recommendations aimed at strengthening and improving work

of Ombudsman Institution in the Republic of Moldova, increasing role of parliament advocates to meet and promote the rights and fundamental freedoms, which operate some changes in the Constitution, the Law on Parliamentary Advocates nr.1349 of 17.10.1997 and the decision approving the Regulation Center for Human Rights, the structure, the functions and mode of financing it nr.57 of 20.03. 2008. In particular, the recommendations relate to the name of the institution, structure optimization of Center for Human Rights, the appointment and release in / from office of Parliamentary Advocates, and the manner and procedure for financing the Center.

In the context of international relations can be characterized as important and effective action ombudsmen meeting with representatives of international and regional organizations concerned with human rights, who visited the Republic of Moldova, international organizations accredited in Moldova NGOs - partners of the Center for Human Rights, also exchange of experience of other states, meetings organized by various international organizations: International Institute of Ombudsman (IOI), the Council of Europe, OSCE Mission in Moldova, UNDP and representatives of international organizations concerned domain.

Opened dialogue is the leitmotif of social partnership to promote, respect and protect human rights.

Starting in November (the entrance of present composition of parliamentary advocates) were held meetings of parliamentary advocates with the institutions and representatives of international and regional organizations concerned with human rights or accredited in the Republic who visited Moldova, among which we mention:

- Working visit of the representative of UNICEF in Moldova, Ms Alexandra Yuster, where have been made an exchange of views related to issues of children's rights in society and address them in the context of which, the parliamentary advocates showed the initiative to achieve the objectives and basic priorities of the institution in the chapter, put emphasis on the importance of social partnership and the need for cooperation in mutual interests of the child, sharing the belief that an open dialogue between the parliamentary advocates and Representative of UNICEF will strengthen and develop action aimed at the promotion, observance and protection of child rights.

- Working visit of the representative of the OSCE Mission in Moldova, Ms Dacian Lukumiete, Counselor in Education Program, human rights and democratization, in which were put into question some aspects of implementation aimed at strengthening the National Mechanism for the Prevention of Torture, the insurance of the child rights in the context establishing the Parliamentary Advocate for the protection of children's rights and also some aspects of social protection.

- Meeting with the parliamentary delegation on Petitions of the Chamber of deputies of the Czech Republic, led by Mrs. Zuzka Bebarova-Ruibrova, members of the delegation were interested in the current situation of human rights in Moldova and the work of the national Ombudsman.

Informing the advices on positive aspects of the field, problems and difficulties facing the institution and the state on the application of national standards, parliamentary advocates have focused on the assumption that the Ombudsman, in its work, can do much to protect human rights in this is important the support from civil society and public authorities, the media, strengthen dialogue with them.

- Meeting with experts of the Organization of Christian LGBT people in Norway (December 8), where president - Mr. Gard Realf Sandaker-Nielsen, referred to the experience of Norway and best practices used to combat discrimination LGBT people, which contributed the church as well as the civil society in the hope of a change of mentality and attitude of society in Moldova.

- Working visit of Mrs. Judy Hale, director of Anti-Trafficking Program and Gender Program, OSCE, during which were discussed issues concerning the activity of Child Advocate, set up to ensure that constitutional rights and freedoms of

children and achieving national provisions of the UNO Convention on the Rights of the Child.

- Meeting with programs coordinator UNDP on the implementation of activities, support in strengthening the National Mechanism for the Prevention of Torture, under the provisions of OPCAT in the Project, "Supporting Human Rights and Democracy in order to combat torture and other forms of degrading treatment" of European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR), the project which will be implemented over 3 years (2009-2011) by the Center

for Human Rights, in coordination with, the Project Consul giving to the parliamentary advocate the status of national project coordinator. The major role in project implementation will play the main donor - the European Commission and UNDP as partners in co-financing and implementation, and other stakeholders.

- Meeting with Mr. David Thor Bjorgvinsson, Judge of Division IV of the European Court for Human Rights, and Mr. Pavlovski, former judge of the ECHR Moldova (December 26), interested in the affairs of human rights in Moldova. The Parliamentary advocates, making an overview of the national work of the Ombudsman, with the results and difficulties faced, have emphasized that the institution does not replace the work of law enforcement and local authorities, but holds an office complementary and reinforcing its

contribute to improved efficiency of national systems in promoting and protecting human rights.

Building a democracy depends on citizen participation in public life and civil society, in particular, non-governmental organizations is the key tool in this participation, having an important role in achieving social policy established by the state. To strengthen cooperation and collaboration with representatives of NGOs dealing with human rights, on November 14, parliamentary advocates currently held a meeting with NGOs active in the field, where emphasis was placed on that Ombudsman institution and NGOs have the same goals and objectives, which implies the need for conduct activities which would cover cooperation in areas of common interest to strengthen the promotion, observance and protection of rights and fundamental freedoms.

In the context, the parliamentary advocates have launched an invitation to dialogue with NGOs active in the field, an open and continuous cooperation, stressing the desirability of developing a common strategy in the promotion, observance and protection of human rights, namely: political communication, the creation of sectioned lobby links etc. Taking into account that the relations of collaboration with the Institution associative when the leave sought, was proposed establishing a transparent mechanism of activity and media, focusing on priority areas more problematic, lobby, development of mechanisms to attract foreign and national donors; continues to identify common priorities and areas not covered, monitoring and evaluation of the situation of human rights, etc.. To achieve the proposed objectives, it is necessary to establish viable and sustainable relations of cooperation which will contribute to solving the priority problems in the field.

As a result of the desiderata set out on 17 November, was organized a meeting with representatives of NGOs active in the field of child rights, taking aim at establishing partnership cooperation and communication with NGOs in order to protect and respect children's rights. Emphasis was on issues facing today a large proportion of children, particularly with reference to education, health, violence, access to in-

formation in the field, as well as protection of children from vulnerable families and those with disabilities, children of gypsies and the children of the Transnistrian region, setting goals to create effective mechanisms for the observance and protection of children's rights at national and local level.

During these meetings and visits, the guests were familiar with retrospective institution activity, the presentation of the general aspects of the field, informed that following the international standards institution coordinates the work of parliamentary advocates of the National Mechanism for the Prevention of Torture, which is basic system of visits to places that are or may be located private freedom, this segment accent on cooperation with the OSCE Mission in Moldova and UNDP in the implementation of this mechanism and other information and promotion of human rights .

It was mentioned the meaning of the Parliamentary Advocate for protecting children rights in Moldova - Child Advocate, which stated its work in November and the main task of which is to ensure the respecting of children rights and freedoms and the realization of the provisions of the Convention at the national level, referring to some intentions in the activity, in particularly, Strategic Development Plan for the protection of children's rights for a period of 5 years, the monitoring of the situation in the field of child rights and relationships with the institution's associative sector, with mass-media etc.

Parliamentary advocates, putting emphasis on the importance of social partnership and the need for mutual cooperation in the interests of citizens, have submitted proposals to strengthen further collaboration with the institutions given in all areas of common interest, sharing the belief that an opened dialogue between institutions will consolidate and develop actions aimed at the promotion, observance and protection of the rights and fundamental freedoms.

Note that in these actions and events, parliamentary advocates had an active presence, to elect enhance dialogue and mutual cooperation at national, regional and international level between the institutions on the sustained involvement in efforts to promote and protect human rights.

Signing by Republic of Moldova the Optional Protocol to the UNO Convention against Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment (16.09.2005), its ratification (30.03.2006), in force since 24.07.2006, which stipulated the establishment of independent mechanisms for prevention of torture at the national level, the Moldovan Parliament has entrusted with the parliamentary advocates with this mission.

In this sense, the Parliament of Moldova adopted the Law nr.200-XVI on 26.07.2007 amending Law nr.1349-XIII of 17.10.2007 on Parliamentary Advocates, which states Ombudsman mandate to exercise the powers of parliamentary advocates in prevention of torture.

In 2008, the Center for Human Rights was only at the initial phase of implementing the national mechanism to prevent torture, carried out actions to develop and approval of the Rules of organization and functioning of the Advisory Board, identifying experts and NGOs working in the field which could provide practical assistance in the context of national Mechanism to prevent torture, the creation of Advisory Council through the selection of experts, also of their meetings, which were displayed and analyzed the ways in which national mechanism and has conducted activities towards preventing and combating the phenomenon of torture in Moldova; it was put into question matters that concern the legal framework of activity and organizing; establishing new principles of cooperation and exchange of information between actors involved in the activity; involving a greater autonomy, but responsibility for them. Were submitted proposals, with reference to the Ombudsman Institution capacity entirely contribute to the smooth functioning of the National Mechanism for the prevention of torture, the Government, UNDP Moldova, the OSCE Mission in Moldova, the Program of cooperation in human rights offered by the Republic of Moldova and the European Commission Union for the period 2008-2009 to provide assistance in the Republic of Moldova from the European Union, OSCE, Council of Europe regarding the implementation of the conclusions included in the Operational Meeting of EU-RM-level experts on human rights 26 October 2007 (through the Ministry Foreign Affairs and European Integration).

In order to create the National Mechanism for the prevention of torture in Republic of Moldova on 23 April 2008, was organized a training course starting in monitoring places of detention, with the support of the OSCE Mission in Moldova (expert, Ms Barbara Bernath, coordinator of programs of Association for the Prevention of Torture, Geneva). The objective of the training was to acquaint members of Center with the methodology of monitoring places of detention under the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and other cruel treatment or punishment, inhuman or degrading treatment (OPCAT), namely: the preparation and carrying out visits, conducting the interview with detainees in private, visits etc. The monitoring results, with further development, and is useful in preventing the phenomenon of torture in Moldova.

In this context on 26 June 2008, at the UNO International Day to Support Victims of Torture, the Center for Human Rights, as the national mechanism to prevent torture, held a press conference on the establishment of Advisory Board and the initial phase of this mechanism.

On 24 December 2008, inside the UN House was organized the meeting of the Project Coordination UNDP, at which it launched the project "Strengthening the national mechanism to prevent torture in accordance with the Optional Protocol CAT (OPCAT), developed in the context of Euro-

pean Democracy and Human Rights Program, based on the objectives of the United Nations Development Assistance for the years 2007-2011 in order to prevent the incidence of cases of torture, by strengthening the National Mechanism for the Prevention of Torture under OPCAT in the context of national and to promote protection of human rights.

The assistance was welcomed by Mrs. Matilda Dimovska, UNDP Deputy Resident Representative, and Mr. Anatoly Munteanu, parliamentary advocate, responsible for implementing of National Mechanism to prevent torture, Director of the Center, who underlined the importance of project in Moldova, ensuring that will put efforts to cooperate with state authorities and NGOs active in the prevention of torture. It was mentioned that Moldova was appreciated because of the implementation of Mechanism at the Congress of Prague, Cehia in November 2008.

The relevance of project of Republic of Moldova was presented by Angela Dumitrascu, UNDP portfolio manager,

who referred to some aspects of the components / project activities, expected results based on goals and objectives, namely: the improvement of the National Mechanism for the Prevention of Torture, developing a system promotion and protection of human rights at national executive and legislature submitted for approval. This project will be implemented by the institution of parliamentary advocates, monitoring implementation of the project - being attributed to UNDP.

The institution of parliamentary advocates, everyday activity, will continue to occupy an actively position in contributing to ensure the respect and protection of the rights and fundamental freedoms, in particular, support for socially-vulnerable people of society: children, pensioners, persons with disabilities, detainees, refugees etc., who do not have the knowledge and skills in operating their own name, will help to focus government attention to these issues, and will make necessary efforts in order to complement information gaps in human rights.

2.2. National Implementation of Mechanism for the prevention of torture and the first reaction of the authorities

Establishment

With tendency to comply with European standards based on the ratification of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, the Republic of Moldova is party to several international treaties that have as their object the prevention of torture cruel treatment, inhuman or degrading treatment. In the context, it is mentioned the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, the UN Convention against Torture and Other Cruel treatments with cruelty, inhuman or degrading treatment of 10.12.1984 and the European Convention for the Prevention of Torture and Punishment and of inhuman or degrading treatment of 26.11.1987.

Recognizing the importance of positive commitments made to implementation of international standards of torture and suppression of trends resulting from any use of European best practices in this chapter, 16 September 2005 Moldova signed, and by the Law nr.66 of 30 March 2006 ratified the Protocol Optional to the UN Convention against Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment, adopted by the UN General Assembly on 18 December 2002.

In compliance with the Protocol, the Moldovan Parliament, on 26.07.2007, adopted Law nr. 200 amending and supplementing the Law of Moldova on the Parliamentary Advocates nr.1349 of 17 October 1997, which establishes a mechanism to prevent torture nationally.

For the Republic of Moldova investment of ombudsman with this mission has been the best option; taking account of the fact that parliamentary advocate (ombudsman) fully corresponds to the criteria submitted by the Optional Protocol to the National Mechanism for the Prevention of Torture: functional independence, skills and knowledge professional requirements for office, but the broader powers to inspect places of detention and other institutions.

However, because of changes, the Center for Human Rights has created an Advisory Council which aims at providing advice and assistance in exercising of the tasks of the parliamentary advocates as a national mechanism to prevent torture, in the composition of which is included representatives of public associations on issues regarding the protection of human rights.

On 31 January 2008 in accordance with the procedure established by the Law on Parliamentary Advocates nr.1349 of 17.10.1997, the Parliamentary Commission for Human Rights approved the Regulation of organization and functioning of the Advisory Council. Subsequently, according to the same procedure, was approved the composition.

Advisory Council has 11 members, one of which is the attorney responsible for the activity of Mechanism.

Advisory Board operates by Weekly meetings, which take place inside the Center for Human Rights.

Meetings with the members of Mechanism for the Prevention of Torture is dictated by the necessity of granting a rhythmic and organized to the Council, so as to contribute to the smooth functioning and effective mechanism in general and to regularly examine the treatment of persons in institutions of detention, detention and preventive arrest, and in medical-social institutions for people with mental deficiencies.

Also proceeding from the tasks of the Advisory Council members, now a parliamentary advocate responsible by the activity of Mechanism of national prevention of torture and Advisory Council members were divided into four groups mobile. In each task group has been carrying out preventive visits and / or monitoring in certain institutions. In this regard, was established and a schedule of visits, thus, to be conducted weekly at least 2 preventive visits and / or monitoring.

The Mechanism national goal of preventing torture is to regularly examine the treatment of persons deprived of liberty in order to strengthen the protection provided against

torture and punishment or inhuman or degrading treatments. For the purposes of Article 4 of Protocol, the person deprived of liberty means the person in detention or prison or placed in a public or private detention, which is not allowed to go to indulge it, by order of any judicial authority administrative or otherwise.

During the 2008, were viewed about 72% of institutions subordinate to the Ministry of Justice (prisons Institutions), 30% of institutions subordinate to the Ministry of Internal Affairs (Police stations and places of detention within their military units) and a very small percentage of institutions subordinated to Ministry of Health Ministry of Social Protection, Family and Child.

General problems

Inadequate professional training

A serious problem found in the preventive visits is inadequate training of police officers. Thus, it was determined that most of them do not know the Law on Parliamentary Advocates nr.1349 of 17.10.1997, and about the National Mechanism of prevention of torture in Moldova.

For this reason, the parliamentary advocate and Advisory Council members had access to late in places of detention in the Police stations visited and delay access to the materials, information and documents necessary to the exercise of his mandate.

At the institutions were have not been such of difficulties can be attributed the Center for Combating Trafficking in Human Beings, The police stations from Ciocana and Botanica sections of Chisinau, the police stations of Straseni and Vulcanesti cities. However, there were situations that created an imminent danger to the proper activity of the mechanism by restricting access to institutions which should be visited, such as restricting access inside the Regiment of patrol and sentinel "Scut" of General Police Department of Chisinau and in the place of detention in railway stations of Chisinau.

The bright side is that the Ministry of Internal Affairs responded each time to the advocates' notifications addressed at enclosing the access at the police stations, but the bad is that the measures taken are ineffective. The chiefs of some institutions such as the General Police Department of Chisinau, the police stations from next sections: Center, Buiucani, Riscani of Chisinau, the Police Station of the Comrat, District police stations Hincesti, Orhei, The Police of railway stations of Chisinau, the Regiment of patrol "Scut" of the General Police Department of Chisinau, demonstrated the negligence to the collaboration with the Parliamentary advocate and Advisory Council members.

The problem is inadequate professional and valid training for the penitentiary system, constituting one of the cases for the appearance of conflicts of destabilization of the situ-

ation in prisons. Meanwhile, the Ministry of Internal Affairs has developed a particular indication that provided the necessity of staff to study the Law on Parliamentary Advocates, Criminal Procedure Code, and the Code of ethics and deontology of the policeman. Also the Department of Penitentiary Institutions has provided a mechanism to prepare staff for the prison system, but in both cases we find that these processes arise too slowly.

At the same time, the problems of access to institutions, as well as the access to any information, documents, materials necessary for exercising powers, the National Mechanism for the prevention of torture has not faced in the visits made in the penitentiary institutions, in the psychoneurological boarding school, hospital.

Retaining and transfers

A serious problem affecting the freedom and security of persons remain the restraint of persons in the police stations of Chisinau, to whom have been applied in the administrative form and/or drunk form.

Most people in places of detention in the Police stations in sectors of Chisinau are detained for committing not too serious hooliganism (RM art.1641 CAC), adding the resistance against the police officer (art. CAC RM 1745) or the police officer outrage (RM art.1746CAC).

According to art.249 p.3 CAC for the commission on Administrative mentioned above, the person may be detained until the examination of the case by the court. But police officers abuse of this provision how many times they have chance. The administrative minutes of retained detention, as well as the minutes on Administrative Contraventions are prepared with multiple procedural violations of rights- in some missing signature of the person detained /of the offender, in others is missing the refuse of detained person to sign the proceedings, in this case the minute is confirmed only by the words of the same police officer who, in fact, is the only person certifying this fact. In the majority of proceeding are missing words on explaining the rights and obligations of the offender. There are rare cases where police officer brings to the person the reasons for detention, the facts confirmed by detains.

The detainees don't have access to medical staff. It was found that their appeals on this question are without answer. There were cases when the parliamentary advocate and members of Advisory Council called the medical staff by themselves. For the drunken persons detained in the police stations, the practice shows, that there are no sufficient financial sources for make an examination for establishing the real level of intoxication. This fact is attested by the police officer himself and noted in the minute.

Parliamentary advocate and members of Advisory Council found that there is not making an legal expertise for the persons with corporally lesions, fact which can have damaging consequences for the police stations, as well as for Republic of Moldova in international arena.

Detention places of Chisinau are intended for the detainment of persons only for 3 hours. But in the police stations of Botanica and Centru of Chisinau, this period was exceeded by more than the period stipulated. Most of all in the police station Centru of Chisinau, there were persons who executed penalty of administrative arrest established under the decision of the Court. In the police station of Buiucani of Chisinau, were administrative retained persons who, at the moment of the visit, were involved in criminal procedures actions.

There is another problem, as the transfer in the Preventive Insulation of Detention subordinated to the Ministry of Internal Affairs, of the persons with the condemned statute (with aim to make the procedure acts), as well as the detainment in these police stations of persons preventive arrested and persons for whom was applied the penalty of minor offence.

The transfer of condemned persons is provided by the Art 217 Cod of Execution, but its provisions are misinterpreted by the courts, which order illegal the transfer of persons convicted of institutions subordinate to the Ministry of Justice institutions of the Ministry of Internal Affairs. It was found that contrary to the provisions of the Art. 323, 333 Cod of Execution, the subject persons under the arrest, including administrative arrest continue to be detained in Preventive Detention Insulators subordinated to the Ministry of Internal Affairs.

The Prisoners say that in this institutions, they are most of all subjected to constraints, are interviewed in the absence of the lawyer, insulted, have no right to challenge the actions of administration in place of detention, as well as to be medical examined.

The Ill-treatments

In the visits were tracked people with visible injury. Such cases have been encountered in police stations of Centru and Botanica of Chisinau.

Most people held in preventive detention insulators of the Ministry of Internal Affairs reported that they were subject to physical and mental pressures immediately after their detention, which takes place, usually on the top floors of police stations.

Most of detainees have complained that they were mistreated by the police officers to recognize the guilt in committing the crime for which they were detained admit guilt of other crimes which they did not committed.

Those who said that they have not been mistreated, that's because from the start have agreed to make statements.

It was found that during the stay in police custody, detainees have no opportunity to lodge complaints, because they prohibit it. If the person does not have a lawyer and has not opportunity to inform the competent organs, it cannot demonstrate the application of torture, because at the time of transfer in prison visible signs of violence are away and prison staff of the institutions does not want to examine detainees and to set injury. Moreover, there is not a mechanism for submission compulsory the persons to the medical examination in preventive detention insulators of Ministry of Internal Affairs. Namely after the transfer of detainees in penitentiary institutions subordinated to Ministry of Justice, these people addressed the parliamentary advocate for ill-treatment.

The access to a lawyer has only condemned people, with some exceptions. For the persons detained, parliamentary advocate established that these persons are intertwined before to have access to a lawyer and until make the record of proceeding. The public lawyers don't insure an effective judicial assistance and have not interest in the protecting the rights of alleged, the accused, defendant. They don't study on high level the materials of cases and not argue with the dignity against of courts.

Results of visits showed that to persons detained are not explained their rights, in particular the right to hold, the right to not testify against him or against his close relatives, the police officers are limited to only simple award information on rights of alleged, the accused, and defendant.

Speaking about the information of a close relative or another person, most detainees notified parliamentary advocate

that they have been informed and have spent this right. But there were cases where some relatives of detainees were not informed about the detention or were informed later. In other cases, detainees had doubts regarding information of their relatives about the detention, given that this was done by the police officers. There were also cases in which relatives were informed about the detention of a person from other sources.

During the year there were discovered and investigated several cases of application of physical aggression against convicted. Such of cases have occurred in prison no.4 of Cricova town, penitentiary institution No.17, Rezina town, penitentiary institution nr.18 Branesti of Orhei district.

The convicts' work

At the present, the number of convicted who want to work out of the places of detentions, is a big one, but till this moment, the main obstacle was the provisions of art. 217 of Code of execution, which provided the labor only for the persons for the first time convicted for a term until 5 years. Because of this there were cases, when it was not possible to make agreements with the individuals and undertakes, because the persons convicted for this term of period were set free quickly.

On 25.12.2008 was adopted the Law nr.299, by which were made a number of changes to the Cod of Execution and it was excluded the condition "for a period of 5 years", by which offered opportunities to work for a big number of convicted persons.

Also was found that for the past three years, the number of convicts released of execution of punishment, privileged with the calculation of working hours is growing slowly (year 2005 - 224 convicted, the year 2006 - 267 convicted, the year 2007 - 303), but for 2008 reveal a decrease for this kind of persons.

We are convinced that with the operation of changes to the Code of Execution will increase the number of convicts engaged in field work.

Humanization of the Criminal Code

Since 2005, there was initiated the process of humanization of criminal sanctions, by operating a number of changes and additions to the Criminal Code, the aim of which is to ensure proportionality between the punishment established and injurious degree of performed crime. A direct effect of the reform is essential decrease of the number of detainees in prisons.

It is solved the problem of the big number of convicts in penitentiary institutions of the Republic of Moldova. During the last 4 years, the number of detainees in prisons has dropped considerably. Thus, in 2005 were held in prisons 9452 people in the year 2006 - 9042 people in the year 2007 - 7895 people, and in 2008 - only 6830 people.

Also, on 10.07.2008 the Parliament of Moldova adopted the Law on amnesty in connection with the declaration of 2008 Year, Year of Youth, under which 295 people were exempted from punishment, and for 161 persons was reduced term of fixed penalty.

In conclusion, we rely on:

- learning and knowledge by police officers and penitentiary system employees of the Law on Parliamentary Advocates, and the acts which include the rights and obligations of persons detained and those in detention;
- Awareness by police officers and penitentiary system employees that torture and inhumane treatment or application to convicts of such treatment is prohibited and the authors of these actions and those who tolerate them will be punished harshly;
- ensuring the immediately access to the Parliamentary Advocate and members of the Advisory Council in the

- institutions which shall be visited and unconditional access to the materials, documents and information necessary for exercising the mandate;
- Eradication of cases of transfer of convicted and arrested from the institutions of Ministry of Justice in institutions subordinated to Ministry of Internal Affairs;
  - Exclusion of cases of detention of persons during the night in the places of detention in the police stations of Chisinau;
  - ensuring the right of detainees to medical examination and in confidence, at the exit and entry to places of detention;
  - The holding of convicted, of the preventive arrested persons and persons for who was applied minors offence in penitentiary institutions of the Ministry of Justice in accordance with the provisions of Code of Execution;
  - Disposal to carry out independent and effective investigations of the complaints about the application of torture or any other ill-treatment.